

Lakiosasto

21.5.1997

Työeläkelaitoksille

TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEET -KANSION UUDISTAMINEN

Työkyvyttömyyseläkettä koskevat ohjeet on annettu eläkelaitoksille erillisessä kansiossa (yleiskirje A 23/91), joka uudistettiin edellisen kerran oikeusturvauudistuksen yhteydessä vuonna 1994. Vuoden 1996 alusta voimaantulleista työkyvyttömyyttä ja kuntoutusta koskevista muutoksista annettiin erillinen yleiskirje A 47/95 eikä Työkyvyttömyyseläkkeet -kansion tekstiä tässä yhteydessä uusittu.

Pääsääntöisesti nyt on tehty vain vuoden 1996 lainmuutoksen vaatimat muutokset. Valvontaa koskeva kohta 17 on kirjoitettu kokonaan uudestaan. Kohdasta on poistettu ETK:n valvontalistojen tarkka käsittely, tietosisältö yms. Näistä on tarkoitus antaa erillinen tietopalveluosaston tiedote. Kohtiin 3 ja 19 ei ole tullut mitään muutoksia.

ELÄKETURVAKESKUS

Seppo Pietiläinen

Pentti Koivistoinen

Lakiosasto

23.4.1997

**TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEET
SISÄLLYSLUETTELO**

Sivu

1 YLEISTÄ	1
1.1 Työkyvyttömyysmääritelmät	1
1.1.1 Varsinainen työkyvyttömyyseläke	1
1.1.2 Yksilöllinen varhaiseläke	2
1.2 Voimaantulosäännökset 1.1.1994	3
1.2.1 Varsinainen työkyvyttömyyseläke	3
1.2.2 Yksilöllinen varhaiseläke	4
1.2.3 Jälkikarenssiaikaa pidentäviä etuja lisää	5
1.3 Voimaantulosäännökset 1.1.1996	5
2 VARSINAISEN TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEEN SAAMISEN EDELLYTYKSET	1
2.1 Määritelmän sisältö	1
2.2 Lääketieteellinen selvitys	1
2.2.1 Hoito- tai kuntoutussuunnitelma	2
2.3 Ansiotason alenemisen arviointi	2
2.4 Sosiaaliset tekijät	3
2.4.1 Saatavissa oleva työ	3
2.4.2 Koulutus ja aikaisempi toiminta	4
2.4.3 Ikä	4
2.4.4 Asumisolosuhteet	5
2.5 Ratkaisun tekeminen	5
2.6 Osaeläke	5
3 YKSILÖLLISEN VARHAISELÄKKEEN SAAMISEN EDELLYTYKSET	1
3.1 Yleiset edellytykset	1
3.1.1 Alaikäraja	1
3.1.2 Oikeus tulevaan aikaan	1
3.1.3 Työskentelyn lopettaminen	2
3.2 Yksilölliset edellytykset	2
3.2.1 Sairaus, vika tai vamma	3
3.2.2 Ikääntymiseen liittyvät tekijät	4
3.2.3 Työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus	4
3.2.4 Ammatissaolon pitkäaikaisuus	5
3.2.5 Hakijan työ ja työolosuhteet	6
3.2.5.1 Työn ja työolosuhteiden arviointi	6
3.2.5.2 Työnkuvaukset	7
3.2.6 Kokonaisarvio	8
3.3 Työskentelyn lopettamisen toteaminen	9
3.3.1 Työntekijät	10
3.3.2 Yrittäjät ja maatalousyrittäjät	10
4 TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEIDEN EDELLYTYSTEN VERTAILUA	1
5 ELÄKKEEN HAKEMINEN	1
5.1 Yleistä	1
5.2 Varsinaisen työkyvyttömyyseläkkeen hakemista edeltävät toimet	1
5.2.1 Sairausvakuutuslain mukainen päiväraha ja työkyvyttömyyseläke	1

Lakiosasto

23.4.1997

5.2.2 Päivärahan maksaminen	2
5.2.3 Päivärahan ensisijaisuusaika	2
5.2.4 Ilmoitus ensisijaisuusajasta	3
5.2.5 Tiedottaminen kuntoutusmahdollisuuksista ja muista korvauksista	4
5.2.6 Osaeläkkeen ennakkopäätöksen hakeminen	4
5.3 Yksilöllisen varhaiseläkkeen hakeminen	4
5.4 Hakemuslomake ja liitteet	5
5.4.1 Lomakkeen täyttäminen	5
5.4.2 Liitteet	6
5.5 Hakemuksen vireilletulo	7
5.6 Jatkohakemus	8
5.7 Lepäävän yksilöllisen varhaiseläkkeen uudelleen hakeminen	8
5.8 Uusi eläkehakemus lakaneen yksilöllisen varhaiseläkkeen jälkeen	9
5.9 Eläkehakemuksen raukeaminen ja peruuttaminen	9
6 HAKEMUKSEN KÄSITTELY	1
6.1 Ratkaiseva eläkelaitos	1
6.1.1 Viimeisen laitoksen periaate yksityisellä puolella	1
6.1.2 Ratkaiseva eläkelaitos rinnakkaisuustilanteissa	2
6.1.3 Ratkaisutoiminta eläkelaitoksissa	2
6.1.4 Työkyvyttömyysasiain neuvottelukunta	3
6.2 Hakemuksen jakaminen	4
6.2.1 Varsinainen työkyvyttömyyseläke	4
6.2.2 Yksilöllinen varhaiseläke ja osaeläkkeen ennakkopäätöshakemus	5
6.3 Valmisteleva käsittely eläkelaitoksessa	5
6.3.1 Yleistä	5
6.3.2 Päivärahatedustelu	6
6.3.3 Työsuhdetietojen tarkistaminen	6
6.3.3.1 Puutteet työsuhderekisterissä	6
6.3.3.2 Asuminen ja työnteko ulkomailla	7
6.3.4 Tiedot muista tutkimuksista ja lausunnoista	7
6.3.5 Tiedot muista korvauksista	7
6.4 Lisäselvitykset	8
6.4.1 Lääketieteellinen lisäselvitys	9
6.4.1.1 Hoito- tai kuntoutussuunnitelman täydentäminen tai hankkiminen	9
6.4.1.2 Lisäselvitysten välittäminen eläkelaitosten kesken	10
6.4.1.3 Selvityskustannusten korvaaminen	10
6.4.2 Muu lisäselvitys	11
6.4.2.1 Sosiaaliset seikat	11
6.4.2.2 Selvitys työskentelyolosuhteista	11
6.4.2.3 Selvitys saatavilla olevasta työstä	12
6.4.3 Asianosaisen kuuleminen lisäselvityksen johdosta	12
7 HAKEMUKSEN RATKAISEMINEN	1
7.1 Eläkkeen kesto	1
7.1.1 Varsinainen työkyvyttömyyseläke tai kuntoutustuki	1
7.1.1.1 Toistaiseksi	1
7.1.1.2 Kuntoutustuki määräajaksi	1

Lakiosasto

23.4.1997

7.1.2 Yksilöllinen varhaiseläke	2
7.2 Eläkkeen määrään vaikuttavat tekijät	2
7.2.1 Eläketapahtuma varsinaisessa työkyvyttömyyseläkkeessä	2
7.2.2 Eläketapahtuma yksilöllisessä varhaiseläkkeessä	3
7.2.3 Rajoitussäännöksen soveltaminen	3
7.2.4 Tuleva aika	5
7.2.4.1 Tulevan ajan edellytykset	5
7.2.4.2 Tulevan ajan pohjaksi valittava työsuhde tai yrittäjätoiminta	7
7.3 Muiden laitosten ratkaisujen merkitys	9
7.3.1 Työkyvyttömyyden jakamattomuus	9
7.3.2 Laukaisuperiaate	10
7.3.3 Työeläke ulkomailta	11
8 ENNAKKOILMOITUS JA NEUVOTTELU	1
9 KUNTOUTUS	1
10 ELÄKKEEN MAKSAMINEN	1
10.1 Varsinainen työkyvyttömyyseläke tai kuntoutustuki	1
10.1.1 Ensisijaisuusajan kuluttua	1
10.1.2 Työkyvyttömäksi tulosta	1
10.1.3 Hakemuksesta vuosi taaksepäin	2
10.2 Yksilöllinen varhaiseläke	2
10.2.1 Hakemuksesta	2
10.2.2 Poikkeuksellisesti hakemuksesta vuosi taaksepäin	2
11 PÄÄTÖKSEN MUOTO JA PERUSTELUT	1
11.1 Päätöksen muoto	1
11.1.1 Varsinainen työkyvyttömyyseläke	2
11.1.2 Yksilöllinen varhaiseläke	3
11.1.3 Osaeläkkeen ennakkopäätös	4
11.2 Päätöksen perustelut	5
11.2.1 Myönteinen päätös	6
11.2.2 Kielteinen päätös	6
11.3 Väliaikainen päätös	7
11.4 EU/ETA-päätös	8
11.5 Eläkkeen jatkaminen tai muuttaminen	9
11.6 Yksilöllisen varhaiseläkkeen lepäämään jättäminen tai osaeläkkeen suuruisena maksaminen	9
11.7 Eläkkeen lakkauttaminen	10
11.8 Viivästyskorotus	10
12 TAKAUTUVAN ELÄKKEEN MAKSAMINEN	1
12.1 Takautuva eläke tai kuntoutustuki hakijalle	1
12.2 Sairausvakuutusrahastolle	1
12.3 Kansaneläkelaitokselle tai työttömyyskassalle	2
12.4 Kansaneläkelaitokselle valitustilanteessa	2
12.5 Työnantajalle	2
12.6 Sosiaalihuoltolain toimielimelle tai kunnalle	2
12.7 Potilasvakuutusyhdistykselle	3
12.8 Ulosottoviranomaiselle	3

Lakiosasto

23.4.1997

13 KUNTOUTUSTUEN TAI ELÄKKEEN JATKAMINEN	1
13.1 Kuntoutustuen jatkaminen	1
13.2 Täyden kuntoutustuen jatkona osaeläke	1
13.3 Kuntoutustukena myönnetyn osaeläkkeen jatkona täysi työkyvyttömyys- eläke	1
13.4 Täyden työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen yksilöllinen varhaiseläke	2
13.5 Osaeläkkeenä myönnetyn kuntoutustuen jälkeen yksilöllinen varhais- eläke	2
13.6 Kuntoutustuen takautuva tarkistaminen	2
14 PÄÄTTYNEEN ELÄKKEEN JÄLKEEN UUSI ELÄKE	1
14.1 Yleistä	1
14.2 Eläketapahtuma kahden vuoden kuluessa	1
14.3 Eläketapahtuma kahden vuoden kuluttua	2
14.4 Entisin perustein myönnettävän eläkkeen määrä	3
15 MUUTOKSET JATKUVASSA ELÄKKEESSÄ	1
15.1 Varsinaisen työkyvyttömyyseläkkeensaajan paluu työelämään	1
15.1.1 Eläkkeen lakkauttaminen	1
15.1.2 Täysi työkyvyttömyyseläke osaeläkkeeksi	2
15.1.3 Osaeläke täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi	2
15.2 Yksilöllisen varhaiseläkkeensaajan paluu ansiotyöhön	3
15.2.1 Yksilöllisen varhaiseläkkeen maksaminen osaeläkkeen suuruisena	4
15.2.2 Yksilöllisen varhaiseläkkeen maksamisen keskeyttäminen ja lepäämään jättäminen	4
15.2.3 Yksilöllisen varhaiseläkkeen lakkauttaminen	5
15.2.4 Takaisinperintä	5
15.2.5 Lepäävä yksilöllinen varhaiseläke maksuun	6
15.2.6 Lepäävän yksilöllisen varhaiseläkkeen lakkaaminen	6
15.3 Eläkkeen keskeyttäminen vapausrangaistuksen ajaksi	6
15.4 Työkyvyttömyyseläkkeen muuttuminen muuksi eläkkeensaajan hakemuksesta	7
15.4.1 Osaeläke yksilölliseksi varhaiseläkkeeksi	7
15.4.2 Osaeläke työttömyyseläkkeeksi	7
15.4.3 Yksilöllinen varhaiseläke täydeksi työkyvyttömyys- eläkkeeksi	8
15.5 Muun eläkkeen muuttaminen työkyvyttömyyseläkkeeksi eläkkeensaajan hakemuksesta	8
15.5.1 Varhennettu vanhuuseläke	8
15.5.2 Osa-aikaeläke	9
15.5.3 Työttömyyseläke	9
15.6 Eläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi	10
15.6.1 Täysi työkyvyttömyyseläke	10
15.6.2 Osatyökyvyttömyyseläke	10
15.6.3 Yksilöllinen varhaiseläke	10
15.7 Varhennettu vanhuuseläke ja työkyvyttömyyseläke	11
15.7.1 Varhennettu vanhuuseläke varsinaisen työkyvyttömyys- eläkkeen jatkona	11
15.7.2 Varhennettu vanhuuseläke työkyvyttömyyseläkkeen rinnalla	11
15.8 Luopumiseläke ja työkyvyttömyyseläkkeet	11

Lakiosasto

23.4.1997

15.9 Sukupolvenvaihdoseläke ja työkyvyttömyyseläkkeet	12
15.10 Luopumiskorvaus ja työkyvyttömyyseläkkeet	12
15.11 Luopumistuki ja työkyvyttömyyseläkkeet	13
16 MUUTOKSENHAKU	1
16.1 Muutoksenhakuohje ja neuvonta	1
16.2 Kuka voi valittaa	2
16.3 Valitusaika	2
16.4 Mihin valitus toimitetaan	3
16.5 Valituksen sisältö	3
16.6 Valituksen käsittely eläkelaitoksessa	3
16.7 Uusi eläkehakemus valitusaikana	4
16.8 Ylimääräiset muutoksenhakukeinot	4
16.9 Muutoksenhakuelimen päätös ja eläkelaitoksen toimet	6
16.9.1 Palautuspäätös	6
16.9.2 Valitus tai purkuhakemus hyväksytään	7
16.9.3 Valitus tai purkuhakemus hylätään	7
16.9.4 Muutoksenhakuelimen päätöksestä tiedottaminen	8
16.10 Muutoksenhakuviranomaisten pyytämät lausunnot	8
16.10.1 Eläkelaitoksen lausunto	8
16.10.2 ETK:n lausunto VakOlle	9
17 ELÄKKEENSAAJAN VALVONTA	1
17.1 Yleistä	1
17.2 Ilmoitusvelvollisuus	1
17.3 Eläkelaitosten valvonta	2
17.3.1 Eläkettä myönnettäessä	2
17.3.2 Eläkkeen aikana	2
17.3.3 Valvontatoimet	3
17.4 Toistaiseksi myönnetty työkyvyttömyyseläke	3
17.5 Kuntoutustuki	4
17.6 Yksilöllinen varhaiseläke	5
18 TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKE JA ULKOMAILLA TYÖSKENTELY	1
18.1 Yleistä	1
18.2 Sosiaaliturvasopimukset	1
18.3 Työkyvyttömyyseläke EU:n sosiaaliturvasäännösten nojalla	2
18.4 Muut EU/ETA-maiden väliset sosiaaliturvasopimukset	5
18.5 Työkyvyttömyyseläke kahdenvälisen sosiaaliturvasopimusten perusteella	5
19 TYÖELÄKELAITOSTEN VALVONTA TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKEASIOISSA	1
20 LIITTEET	

Lakiosasto

23.4.1997

1
YLEISTÄ

Pitkäaikaisen työkyvyttömyyden aiheuttamaa ansiotulojen menetystä korvataan työkyvyttömyyseläkkeillä. Niitä ovat täysi - tai osatyökyvyttömyyseläke, määräaikaisena kuntoutustukena myönnettävä työkyvyttömyyseläke ja yksilöllinen varhaiseläke. Työkyvyttömyyseläkkeen saamiseksi edellytetään, että hakijalla on sairaus, vika tai vamma, jonka arvioidaan aiheuttavan vähintään vuoden kestävä työkyvyttömyyden.

Työkyvyttömyyseläkkeen perusta on siis lääketieteellinen. Jos lääketieteellinen selvitys ei sinällään ole riittävä eläkkeen saamiseksi, edellytetään yleensä myös eläkkeenhakijan sosiaalitaloudellisten, koulutuksellisten ja muiden vastaavien seikkojen selvittämistä.

Vuoden 1994 ja 1996 lainmuutokset

Vuoden 1994 alusta työeläkelakeihin tuli useita muutoksia muun muassa YVEä koskeviin säännöksiin. Niin ikään vuoden 1996 alusta työeläkelakeja muutettiin, muun muassa määräaikainen työkyvyttömyyseläke muutettiin kuntoutustueksi. Lainmuutosten työkyvyttömyyseläkkeitä koskevat voimaantulosäännökset on selvitetty kohdassa 1.2 ja 1.3.

1.1
Työkyvyttömyysmääritelmät

Yksityisen sektorin varsinainen työkyvyttömyysmääritelmä on ollut voimassa 1.1.1973 lukien.

Yksilöllinen varhaiseläke (YVE) on joustavan eläkeikäjärjestelyn yhteydessä säädetty työkyvyttömyyseläkkeen muoto. Se merkitsee varsinaisen työkyvyttömyyskäsitteen lieventämistä ikääntyneiden työntekijöiden osalta (YVEN saamisen edellytykset on selostettu kohdassa 3). YVE on ollut voimassa 1.1.1986 lukien.

YVE on sisällytetty merimieseläkelakiin (MEL) 1.1.1987 alkaen. Julkisen sektorin YVE on tullut voimaan 1.7.1989.

1.1.1
Varsinainen työkyvyttömyyseläke

Varsinaisen työkyvyttömyyseläkkeen määritelmä on TEL 4 §:n 3 momentissa:

"Oikeus saada työkyvyttömyyseläkettä on työntekijällä, jonka työkyvyn voidaan sairauden, vian tai vamman johdosta arvioida, kun otetaan huomioon myös jo kulunut aika, olevan yhdenjakoisesti ainakin vuoden ajan alentunut vähintään kahdella viidenneksellä. Työkyvyn alentumista arvioitaessa otetaan huomioon työntekijän jäljellä oleva kyky hankkia itselleen ansiotuloja saatavissa olevalla sellaisella työllä, jonka suorittamista voidaan häneltä kohtuudella edellyttää silmällä pitäen hänen kou-

Lakiosasto

23.4.1997

lutustaan, aikaisempaa toimintaansa, ikäänsä ja asumisolosuhteitaan sekä näihin verrattavia muita seikkoja. Työkyvyn vaihdellessa otetaan huomioon vuotuinen ansio."

LEL 4 §:n 2 momentissa on samansisältöinen työkyvyttömyysmääritelmä. TaEL 3 §:n 1 momentissa, MYEL 6 §:n 1 momentissa ja YEL 5 §:n 1 momentissa on viittaus TEL:n työkyvyttömyysmääritelmään.

Merimieseläkelain työkyvyttömyysmääritelmä on MEL 15 §:n 1 momentissa, ja se eroaa jonkin verran TEL:n työkyvyttömyysmääritelmästä.

Julkisen sektorin eläkelakien työkyvyttömyysmääritelmät sisältävät ns. ammatillisen eli spesiaalityökyvyttömyyden työsuhteen jatkuessa työkyvyttömäksi tulleille henkilöille. Määritelmät ovat VEL 9 §:n 1 momentissa ja KES 2 §:n 4 momentissa. Ammatilliset työkyvyttömyysmääritelmät koskevat myös 1.1.1993 jälkeen alkaneita palvelussuhteita.

Kansaneläkelain (KEL) 22 §:n mukaan työkyvyttömänä pidetään henkilöä, joka sairauden, vian tai vamman takia on kykenemätön tekemään tavallista työtään tai muuta siihen verrattavaa työtä, mitä on pidettävä ikä, ammattitaito ja muut seikat huomioon ottaen hänelle sopivana ja kohtuullisen toimeentulon turvaavana. KEL:n mukaan työkyvyttömänä pidetään aina pysyvästi sokeaa ja liikuntakyvyttöä samoin kuin muutakin henkilöä, joka sairautensa, vikansa tai vammansa vuoksi on pysyvästi niin avuttomassa tilassa, ettei hän voi tulla toimeen ilman toisen henkilön apua.

Tapaturmavakuutuslain (TVL) 18 §:n mukaan tapaturmaeläkkeen saamisen edellytyksenä on, että työntekijän työkyvyn voidaan tapaturman aiheuttaman vamman tai sairauden johdosta arvioida alentuneen vähintään 10 prosenttia. Lisäksi edellytetään, että työansion alentuma on vähintään TVL 28 §:n 6 momentissa tarkoitetun vuosityöansion vähimmäismäärän kahdeskymmenesosa. Työkyvyn alentumista arvioitaessa työntekijän mahdollisuudet hankkia itselleen ansiotuloja otetaan huomioon samoin edellytyksin kuin TEL:ssa. Määritelmää sovelletaan myös ammattitautitapauksissa.

1.1.2

Yksilöllinen varhaiseläke

Yksilöllisen varhaiseläkkeen (YVE) saamisen ehdot sisältyvät TEL 4 e §:n 1 ja 2 momenttiin:

"Sen estämättä, mitä 4 §:n 3 momentissa ja 5 b §:n 1 momentissa säädetään täyden työkyvyttömyyseläkkeen saamisesta, 58 vuotta täyttäneellä työntekijällä on oikeus saada työkyvyttömyyseläkettä yksilöllisenä varhaiseläkkeenä, jos hänen työkyvynsä, huomioon ottaen sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, ammatissaolon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkavan ansiotyötään.

Lakiosasto

23.4.1997

Yksilöllisen varhaiseläkkeen edellytyksenä on, että työntekijä on lopettanut 8 §:n 4 momentissa mainituissa laeissa, eläkeohjesäännössä tai eläkesäännöissä tarkoitetun ansiotyön tai että hänen ansiotulonsa näistä töistä voidaan arvioida kuukaudessa pienemmiksi kuin 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu markkamäärä. Lisäksi edellytetään, että yksilöllistä varhaiseläkettä määrättäessä voidaan eläkkeeseen oikeuttavana ottaa huomioon myös eläkeiän saavuttamiseen jäljellä oleva aika tai sitä vastaava ansio, ei kuitenkaan silloin, kun työntekijällä on oikeus yksilölliseen varhaiseläkkeeseen tai vanhuuseläkkeeseen 65 vuotta alemmassa eläkeiässä 8 §:n 4 momentissa mainitun muun lain, eläkeohjesäännön tai eläkesäännön mukaan."

Lain voimaantulosäännöksen mukaan oikeus YVEen on myös vuonna 1939 tai sitä ennen syntyneellä henkilöllä.

LEL 4 a §:n 1 ja 2 momenteissa ja MEL 15 §:n 2 ja 3 momenteissa on samansisältöinen YVE-määritelmä. TaEL 3 §:n 1 momentissa, MYEL 6 §:n 1 momentissa ja YEL 5 §:n 1 momentissa on viittaus TEL:n yksilöllisen varhaiseläkkeen saamisen edellytyksiin.

Julkisen sektorin yksilöllistä varhaiseläkettä koskevat eläkkeen saamisen edellytykset ovat jonkin verran TEL:n mukaisia edellytyksiä lievemmat. Ne ovat VEL 9 c §:n 1 ja 2 momentissa ja KES 2 c §:n 1 ja 2 momentissa.

1.2

Voimaantulosäännökset 1.1.1994

1.2.1

Varsinainen työkyvyttömyyseläke

Eläke entisin perustein Työkyvyttömyyseläke määrätään samojen perusteiden mukaan kuin aikaisempi eläke, jos uusi eläketapahtuma sattuu ennen kuin edellisen päättymisestä on kulunut kaksi vuotta (aikaisemmin 1 vuosi). Uutta säännöstä noudatetaan silloin, kun uusi eläketapahtuma sattuu 1.1.1994 tai sen jälkeen.

Täysi työkyvyttömyyseläke alle vuodeksi

Kun osaeläkkeen saajaa ryhdytään kuntouttamaan, voidaan osaeläke maksaa täytenä eläkkeenä myös vuotta lyhyemmältä ajalta. Uutta säännöstä sovelletaan eläkkeisiin, joissa eläketapahtuma sattuu 1.1.1994 tai sen jälkeen.

Työkyvyttömyyseläke kuntoutuksen jälkeen

Jos työeläkelakien mukaista kuntoutusrahaa saaneelle myönnetään työkyvyttömyyseläke 1.1.1994 tai sen jälkeen sattuneen eläketapahtuman perusteella, eläke määrätään samoin perustein kuin kuntoutusraha, jos kuntoutusrahakauden päättymisestä ei ole kulunut kahta vuotta.

Lakiosasto

23.4.1997

Jos eläketapahtuma sattuu ennen 1.1.1994, eläke myönnetään kuntoutusra-haperustein vain silloin kun kuntoutusrahan päättymisestä ei ole kulunut yhtä vuotta.

1.2.2

Yksilöllinen varhaiseläke

Ikäraja

YVEN ikäraja on vuoden 1994 alusta lukien 58 vuotta. Voimaantulosäännök-sen mukaan vuonna 1939 tai sitä ennen syntyneillä ikäraja on kuitenkin 55 vuotta. Muutoin heihin sovelletaan uusia säännöksiä esimerkiksi ennako-päätöksen sitovuudesta ja eläkkeen alkamisesta.

Ennakkopäätöksen sitovuus

Ennakkopäätös sitoo eläkelaitosta entisen kuuden kuukauden sijasta yhdek-sän kuukauden ajan päätöksen lainvoimaiseksi tulosta. Työnantaja ja työntekijä voivat kuitenkin keskenään sopia yhdeksää kuukautta pidemmästäkin sitovuusajasta.

Eläkkeen alkaminen

YVEN eläketapahtumahetkenä pidetään sitä päivää, jona alaikärajaa, työky-vyn alenemista ja työn lopettamista koskevista edellytyksistä viimeinenkin on täyttynyt.

Jos eläketapahtuma on 1.1.1994 tai sen jälkeen, YVEä maksetaan aikaisin-taan eläkkeen tai ennakkopäätöksen hakemista seuraavan kuukauden alus-ta.

Jos eläketapahtuma on ennen 1.1.1994 YVEN maksaminen alkaa, kun kaikki edellytykset ovat täyttyneet. Eläkettä maksetaan kuitenkin enintään vuosi taannehtivasti ennakkopäätöstä koskevasta hakemuksesta.

Julkisen sektorin vanhuuseläke alle 65-vuotiaana

Jos YVEN eläketapahtuma on 1.1.1994 tai sen jälkeen, YVE voidaan myön-tää, vaikkei työntekijällä ole oikeutta tulevaan aikaan, jos hän on siirtynyt julkisen sektorin vanhuuseläkkeelle 65 vuotta alemmassa iässä.

Yksilöllisen varhaiseläkkeen saajan ansiotyö

Uudet säännökset YVEN saajan ansiotyöstä koskevat myös ennen 1.1.1994 YVElle siirtyneitä.

YVEssä on 1.1.1994 alkaen säädetty kaksi kuukausikohtaista ansiorajaa. Ensinnä TEL 1 §:n 1 momentin 2 kohdan rajamäärä (1 135,14 mk/kk, vuon-na 1997) ja toisena 3/5 eläkkeen perusteena olevasta palkasta.

Jos YVEN saaja menee ansiotyöhön ja ansiotulot ylittävät edellä mainitun 1 §:n rajamäärän, mutta jäävät alle 3/5 eläkkeen perusteena olevasta pal-kasta, YVEä aletaan maksaa osaeläkkeen suuruisena.

Lakiosasto

23.4.1997

Jos ansiotulot ylittävät 3/5 eläkkeen perusteena olevasta palkasta, YVEN maksaminen keskeytetään ja YVE-eläke jää lepäämään ansiotyön ajaksi.

Lepäämään jättäminen koskee myös ennen 1.1.1994 YVE-eläkkeelle siirtyneitä. YVE voi jäädä lepäämään kuitenkin aikaisintaan 1.1.1994 alkaen.

Työssä ennen
1.1.1994

Jos YVEN saaja on työskennellyt ennen tätä ajankohtaa, sovelletaan aikaisempaan työskentelyyn vanhoja säännöksiä. Niiden mukaan eläke tuli lakauttaa, jos YVEN saajan kuukausiansiot ylittävät TEL 1 §:n 1 momentin 2 kohdan rajamäärän.

1.2.3

Jälkikarenssiaikaa pidentäviä etuja lisää

Jälkikarenssiaikaa pidentävien etuuksien määrää lisättiin 1.1.1994. Lainmuutoksen jälkeen jälkikarenssiaikaa jatkavat myös

- koulutus- ja erorahastosta annetun lain, valtion virkamieslain, peruskoululain tai lukiolain mukainen omaehtoista ammatillista aikuiskoulutusta varten myönnettävä henkilökohtainen tuki ja
- työvoimapolitiisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukainen koulutustuki.

Nämä etuudet otetaan huomioon myös ajalta ennen 1.1.1994, jos eläketahtuma sattuu lain voimaantulon jälkeen.

1.3

Voimaantulosäännökset 1.1.1996

Kuntoutustuki

Lainmuutoksen jälkeen alkava tai jatkettava määräaikainen työkyvyttömyyseläke myönnetään kuntoutustukena.

Ennen vuotta 1996 myönnetty määräaikainen työkyvyttömyyseläke voidaan muuttaa määräajan päättyessä toistaiseksi voimassa olevaksi työkyvyttömyyseläkkeeksi taikka kuntoutustueksi, jos työhönpaluu näyttää mahdolliselta.

Kuntoutusraha

Eläkkeensaajan kuntoutusrahaa koskevat säännökset kumottiin 1.1.1996 lukien, eikä sitä enää myönnetä vuonna 1996 alkavaan kuntoutukseen.

Kuntoutuskorotus

Työkyvyttömyyseläkkeeseen ja kuntoutustukeen liittyvä uusi kuntoutuskorotus voidaan maksaa työeläkelaitoksen antaman aktiivisen ammatillisen kuntoutuksen ajalta silloin, kun kuntoutus alkaa vuonna 1996 tai myöhemmin.

Osaeläkkeen ennakkopäätös

Tammikuusta 1996 alkaen on voitu antaa ennakkopäätös siitä, täyttääkö hakija osatyökyvyttömyyseläkkeen saamisen edellytykset.

Lakiosasto

23.4.1997

Tuleva aika

Uutta tulevan ajan säännöstä sovelletaan niissä tapauksissa, joissa eläketa-
pahtuma esim. työkyvyttömäksi tuleminen sattuu 1.1.1996 tai sen jälkeen.

Lakiosasto

23.4.1997

2

VARSINAISEN TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEEN SAAMISEN EDELLYTYKSET

Mitä yleiskirjeessä jäljempänä on sanottu työkyvyttömyyseläkkeestä, koskee soveltuvasti myös kuntoutustukea.

Varsinainen työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää täytenä tai osaeläkkeenä. Jos hakijaa pidetään työeläkelakien tarkoittamassa mielessä pysyvästi työkyvyttömänä, eläke voidaan myöntää toistaiseksi. Kuntoutustukena työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää silloin, kun hakija todennäköisesti kykenee vielä hoidon tai kuntoutuksen avulla palaamaan työelämään. Kuntoutustuki on joko täyden tai osatyökyvyttömyyseläkkeen suuruinen.

Kun määräaikainen työkyvyttömyyseläke muutettiin kuntoutustueksi, työkyvyttömyysmääritelmät säilytettiin ennallaan. Kuntoutustukikin voidaan siis myöntää vain, jos työkyvyttömyys on kestänyt tai sen arvioidaan kestävän vähintään vuoden ajan työkyvyttömyyden alusta lukien. Edellytyksenä on lisäksi, että hakijalle on tehty hoito- tai kuntoutussuunnitelma.

Kuntoutustukeen ja sen saajaan sovelletaan, mitä työeläkelainsäädännössä ja muualla laissa säädetään työkyvyttömyyseläkkeen saajasta. Kuntoutustukea koskevat säännökset ovat TEL 4 §:n 6 ja 7 momentissa, VEL 9 §:n 2 ja 3 momentissa ja KES 2 §:n 10 ja 11 momentissa.

2.1

Määritelmän sisältö

Työeläkelakien mukainen työkyvyttömyyseläke on tarkoitettu korvaamaan sairauden, vian tai vamman henkilölle aiheuttamaa ansiotulojen alentumista tai niiden poisjäämistä.

Yksityisen sektorin varsinainen työkyvyttömyysmääritelmä ei ole ammatillinen. Eläkkeen saamiseen ei tämän vuoksi riitä se, että työntekijä on tullut työkyvyttömäksi omaan aikaisempaan työhönsä, kuten valtion ja kuntien eläkejärjestelmissä. TEL:n määritelmä lähtee siitä, että työntekijä ottaa vastaan jotain muuta työtä, jonka suorittamista häneltä on kohtuullista edellyttää.

Ennen 1.7.1990 kuolleen edunjättäjän jälkeen perhe-eläke voi tulla myönnettäväksi myös yli 18-vuotiaalle työkyvyttömälle lapselle. Kun ratkaistaan, onko lapsi tällainen edunsaaja, noudatetaan soveltuvin osin TEL 4 §:n 3 momentin työkyvyttömyysmääritelmää.

2.2

Lääketieteellinen selvitys

Työkyvyttömyyden määrittelyssä lähtökohtana ovat selvitykset terveydentilasta. Työkyvyn alentumista arvioitaessa perustana on lääketieteellisesti todettava sairaus, vika tai vamma. Pelkkien sosiaalisten seikkojen perusteella työkyvyttömyyseläkettä ei siis voida myöntää.

Lakiosasto

23.4.1997

Työkyvyn alentumista mitattaessa otetaan huomioon ne muutokset, jotka sairaus, vika tai vamma on aiheuttanut ansiotasoon. Ratkaisevaa ei ole lääkärinlausuntoon kirjoitettu diagnoosi, vaan hakijan sairauden ja oireiden yhteisvaikutus hänen työkykyynsä. Lääketieteellisesti määritellyllä invaliditeettiprosentilla tai haitta-asteella on harvoin vaikutusta työkyvyn arvioinnissa.

Käytännössä suurin osa työkyvyttömyyseläkehakemuksista voidaan ratkaista lääketieteellisin perustein (lääkärinlausunto). Sosiaalisten seikkojen tutkiminen ei ole tarpeen silloin, kun sairaus kaiken todennäköisyyden mukaan aiheuttaa hakijalle työeläkelakien mukaisen työkyvyttömyyden.

Eläkelaitoksen tehtävänä on lääkärinlausunnoissa olevien objektiivisten tietojen sekä muiden selvitysten perusteella muodostaa käsitys hakijan työkyvystä. Hoitavan lääkärin lausuntoonsa tekemä merkintä hakijan työkyvyttömyydestä ei vielä ole ratkaiseva.

2.2.1

Hoito- tai kuntoutussuunnitelma

Kuntoutustuen myöntämisen edellytyksenä on, että hakijalle on tehty hoito- tai kuntoutussuunnitelma. Työkyvyttömyyseläkkeen hakijan tulee liittää hakemukseensa B-lääkärinlausunto, joka sisältää hoito- tai kuntoutussuunnitelman (TEA 11 § 2 momentti). B-lääkärinlausunto voi olla kaksi- tai nelisivuinen (B1, B2), jotka kuitenkin ovat tekstiltään samansisältöisiä. Eläkehakemuksen ratkaisemista ja työkyvyn arvioimista varten tarvitaan yleensä laajempi, nelisivuinen B-lääkärinlausunto (B2, liite 1). Kuntoutussuunnitelma voi olla myös erillisenä. Suunnitelmasta tulee ilmetä arvio siitä, voidaanko työntekijän työkyky hoidolla ja/tai kuntoutuksella palauttaa ainakin osittain.

Jos hakemuksen liitteenä ei ole hoito- tai kuntoutussuunnitelmaa tai jos tarvitaan uusia työkyky- ja kuntoutus selvityksiä, kuntoutustuki voidaan myöntää joissakin tilanteissa hoito- tai kuntoutussuunnitelman valmistelun ajaksi. Edellytyksenä tällöinkin on, että hakija on työkyvytön ja työkyvyttömyyden arvioidaan kestävän vähintään vuoden ajan.

Kuntoutussuunnitelman vaatimisella pyritään kuntoutuksen tehostamiseen. Hoidon tai kuntoutuksen tavoitteena on hakijan palaaminen työelämään.

Hoito- tai kuntoutussuunnitelmaa ei edellytetä silloin kun hakija todetaan pysyvästi työkyvyttömäksi ja eläke myönnetään toistaiseksi. Suunnitelmaa ei yleensä hankita myöskään silloin, kun ollaan myöntämässä pientä vapaakirjaeläkettä ulkomailla asuvalle henkilölle.

2.3

Ansiotason alenemisen arviointi

Valtaosassa tapauksia työnteko päättyy sairastumisen johdosta kokonaan, eikä ansiotason alenemisen arvioinnissa ole ongelmia. Toisinaan sairastumisen jälkeistä ansiotason laskua voi olla vaikea arvioida, koska ansiot ovat

Lakiosasto

23.4.1997

vaihdelleet niin paljon, että vakiintunutta ansiotasoa ei ole muodostunut. Esimerkiksi psyykkisesti sairailta ansiot saattavat vuoden sisälläkin eri aikoina vaihdella suuresti. Hitaasti etenevissä sairauksissa ansiot taas usein alenevat vähitellen, jolloin työkyvyn ratkaisevaa muutosta ei voida päätellä ansiotason laskun perusteella.

Hakijan ansiotasoa tarkastellaan kokonaisuutena, jolloin kaikesta rinnakkaisesta työskentelystä saadut ansiot otetaan huomioon. Ansiotason tulee olla alentunut vähintään 60 prosentilla.

Työkyvyttömyysmääritelmän mukaan työkyvyn vaihdellessa otetaan huomioon vuotuinen ansio.

Yrittäjät

Yrittäjän työkykyarviota tehtäessä selvitetään, mitä sairaus yrittäjälle itselleen on aiheuttanut eli miten sairaus vaikuttaa yrittäjän mahdollisuuksiin jatkaa entistä työtään. Toisaalta selvitetään, miten yrityksen toiminta on muuttunut. Onko toimintaa supistettu, tekevätkö muut osakkaat hakijan työt tai onko palkattu lisätyövoimaa.

Yrittäjän hakiessa täyttä työkyvyttömyyseläkettä vaaditaan tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten lisäksi riittävä näyttö yrittäjän työpanoksen olennaisesta vähenemisestä, loppumisesta kokonaan, yrityksen toiminnan supistumisesta tai päättymisestä. Tällainen näyttö on esimerkiksi kauppakirja tai vuokrasopimus, josta käy ilmi yrityksen siirtyminen toisen hallintaan. Perheen sisäisissä järjestelyissä hakijan näyttövelvollisuus työstä luopumisesta korostuu.

Ei työssä

Ansiotason muutoksiin ei voida tukeutua myöskään silloin, kun työntekijä ei ole työssä työkyvyttömyyseläkettä hakiessaan. Erityisenä ongelmana on tällöin sen päätteleminen, johtuuko hakijan poissaolo työelämästä hänen sairaudestaan vai ovatko syyt muualla. Hakijalle myönnetään täysi työkyvyttömyyseläke, jos lääketieteelliset ja sosiaaliset tekijät osoittavat, ettei mahdollisuuksia työnteon jatkamiseen ole.

2.4

Sosiaaliset tekijät

Kaikissa tapauksissa ei työkyvyttömyyttä voida ratkaista pelkästään lääketieteellisten selvitysten perusteella. Tällöin kiinnitetään huomiota hakijan koko sosiaaliseen tilanteeseen, ennen kaikkea hänen entiseen työhönsä ja hänen mahdollisuuksiinsa siirtyä muuhun työhön.

2.4.1

Saatavissa oleva työ

Työkyvyn alentumista arvioitaessa on työkyvyttömyysmääritelmän mukaan otettava huomioon, millainen mahdollisuus työntekijällä on saatavissa olevaa työtä tehden hankkia itselleen ansiotuloja jäljellä olevalla työkyvyllään. Tällöin on kiinnitettävä huomiota eläkkeenhakijan tosiasialisiin työnsaantimahdollisuuksiin. Näin voidaan arvioida se työpanos, mihin hän sairaudestaan huolimatta pystyy.

Eläkelaitoksen on tarvittaessa ennen työkyvyttömyyseläkepäätöksen tekemistä varmistettava, että mahdollisuudet omalla työpaikalla työtehtävien

Lakiosasto

23.4.1997

muuttamiseen tai osa-aikatyön järjestämiseen on selvitetty. Selvitystä ei kuitenkaan pidetä eläkkeen saamisen edellytyksenä. Eläke myönnetään, milloin työntekijä ja työnantaja eivät ole sopineet työtehtävien muuttamisesta tai osa-aikatyön järjestämisestä, jos eläkkeen saamisen edellytykset muuten täyttyvät (HE 26/1993 vp., yleisperustelut).

Ratkaisua tehtäessä ei tule ottaa huomioon sellaista työtä, jota hakijalla ei ole todellisia mahdollisuuksia saada, kun otetaan huomioon hänen ikänsä, koulutuksensa ja aikaisempi työkokemuksensa. Toisaalta ei voida edellyttää, että hakijan työkyvylle sopiva työpaikka juuri sillä hetkellä olisi paikkakunnalla avoinna. Riittää, kun työmarkkinoilla ylipäätään on saatavissa hakijalle sopivaa työtä.

Yleensä saatavissa olevan työn pitää olla hakijan omalla asuinpaikkakunnalla tai lähiseudulla. Jos kysymyksessä on nuori henkilö, edellytetään yleensä, että hän ottaa vastaan työtä asuinpaikkakuntansa ulkopuoleltakin. Vanhemmalta henkilöltä voidaan sitä vastoin harvoin edellyttää muuttamista vieraalle paikkakunnalle. Ratkaisussa tulee kuitenkin aina ottaa huomioon eläkkeen hakijan olosuhteet. Yleensä työkyvyn arvioinnin pitäisi olla riippumaton työllisyysuhdanteen vaihtelusta.

Eläkelaitos selvittää tarvittaessa hakijan mahdollisuudet sijoittua työhön.

2.4.2

Koulutus ja aikaisempi toiminta

Myös hakijan koulutuksella ja aikaisemmalla toiminnalla on merkitystä harkittaessa hänen mahdollisuuksiaan hankkia jäljellä olevalla työkyvyllään ansiotuloja. Kun arvioidaan hakijan työstä selviytymistä ja hänen mahdollisuuksiensa saada muuta työtä, tarkastellaan hänen pohjakoulutustaan ja aikaisempaa toimintaansa. Mitä laaja-alaisempi pohjakoulutus hakijalla on, sitä helpompaa hänen on yleensä siirtyä uusiin tehtäviin.

Jos ikääntyneellä eläkkeen hakijalla on suppea erityisalan ammattitaito tai koulutus ja hän on ollut pitkään tässä työssä, ei häneltä yleensä ole edellytetty siirtymistä uusiin tehtäviin.

Ratkaisevaa on myös työkyvyttömyyden syynä olevan sairauden laatu. Hakijan kuntoutusmahdollisuudet on aina selvitettävä ennen eläkeratkaisun tekemistä. Tällöin muun muassa tutkitaan, onko hakija mahdollista siirtää tai kouluttaa muihin tehtäviin.

2.4.3

Ikä

Sosiaaliset tekijät korostuvat vanhempien ikäluokkien työkyvyttömyyseläkehakemuksia ratkaistaessa. Sellainenkin sairaus, joka ei tee nuorta henkilöä työkyvyttömäksi työeläkelakien mielessä, saattaa vanhemmalla henkilöllä aiheuttaa työkyvyttömyyden. Pelkät iänmukaiset muutokset terveydentilassa eivät kuitenkaan riitä työkyvyttömyyseläkkeen myöntämiseen.

Lakiosasto

23.4.1997

2.4.4

Asumisolosuhteet

Hakijan asumisolosuhteilla voi myös olla merkitystä työkyvyttömyyseläkeratkaisussa. Ei voida edellyttää, että hakija muuttaisi toiselle paikkakunnalle saadakseen työkyvyllään sopivaa työtä, jos hänen asumisolosuhteensa muuton takia kohtuuttomasti hankaloituisivat. Näin voi käydä henkilölle, jonka lapset vielä ovat kouluikäisiä ja puoliso on ansiotyössä. Harkittaessa velvollisuutta muuttaa toiselle paikkakunnalle yhtenä tekijänä otetaan huomioon, onko paikkakunnalla saatavissa asuntoa.

Yrittäjillä asuinpaikkasidonaisuus korostuu erityisesti. Jos esimerkiksi perheyriksessä työskennellyt henkilö tulee työkyvyttömäksi, ei yleensä voida edellyttää, että hän muuttaisi työhön kotipaikkakuntansa ulkopuolelle, jos toinen puoliso edelleen jatkaa työskentelyään yrityksessä.

2.5

Ratkaisun tekeminen

Työkykyä arviotaessa harkitaan, millaiseen työpanokseen eläkkeenhakija pystyy jäljellä olevalla työkyvyllään. Tällöin otetaan huomioon edellä esitetyt seikat, joiden merkitys voi eri tapauksissa olla erilainen. Valtaosassa tapauksia ratkaisu on selvä pelkästään lääketieteellisen arvion perusteella.

Ratkaisua tehtäessä kiinnitetään huomiota hakijan toimintakykyyn suhteessa hänen työnsä asettamiin vaatimuksiin. Eläkkeenhakijan osalta arvioidaan, miten sairaus vaikuttaa hakijan toimintakykyyn hänen työssään. Esimerkiksi astmaa sairastavan henkilön ei edellytetä jatkavan työtään, jossa hän jatkuvasti joutuu kosketuksiin työpaikan ilman mahdollisille altistaville tekijöille.

Hakijan iällä, koulutuksella ja aikaisemmalla ammattitaidolla on merkitystä työkyvyttömyysratkaisua tehtäessä. Jos hakija on työskennellyt useissa eri ammateissa ja hänen katsotaan pystyvän johonkin näistä ammateista, ei eläkettä voida myöntää, jos tätä työtä on saatavissa.

Jos arvioidaan, että hakija pystyisi tekemään vielä jotain työtä, on kiinnitettävä huomiota hänen mahdollisuuksiinsa saada työtä.

Ratkaisua tehtäessä on lääketieteellisiä ja sosiaalisia seikkoja usein vaikea selvästi erottaa toisistaan. Kysymys on aina useiden tekijöiden yhteisvaikutuksesta.

2.6

Osaeläke

Varsinainen työkyvyttömyyseläke myönnetään täytenä eläkkeenä silloin, kun arvioidaan, että eläkkeenhakijan työkyky on ainakin vuoden ajan alentunut vähintään kolmella viidenneksellä (3/5). Kun hakijan työkyky on alentunut vähintään kahdella viidenneksellä (2/5), eläke myönnetään osaeläkkeenä (TEL 5 b § 1 mom, LEL 5 b § 1 mom). MYEL 6 §:ssä, YEL 5 §:ssä ja TaEL 3 §:ssä on viittaukset TEL:iin.

Lakiosasto

23.4.1997

MEL 16 §:n mukaan työkyvyttömyyseläke myönnetään täytenä eläkkeenä vakuutetulle, jonka ansiomahdollisuudet ovat alentuneet enemmän kuin kahdella kolmanneksella (2/3). Muussa tapauksessa eläke myönnetään osaeläkkeenä.

VEL:n ja KES:n mukaan osatyökyvyttömyyseläke voidaan kuten yksityisellä puolella myöntää sekä palvelussuhteen jatkuessa että sen päätyttyä työkyvyttömäksi tullee (VEL 9 b § ja KES 2 a §).

Osatyökyvyttömyyseläke voidaan myöntää toistaiseksi tai kuntoutustukena määräajaksi.

Eläkeratkaisua tehtäessä harkitaan ensin, onko hakija työkyvytön. Jäljellä olevaa työkykyä arvioidaan terveydentilasta saatavien tietojen ja ansiokyvyn heikkenemisen perusteella. Näiden perusteella ratkaistaan, myönnetäänkö työkyvyttömyyseläke täytenä vai osaeläkkeenä.

Osatyökyvyttömyyseläke myönnetään siis henkilölle, joka voi osittain vielä jatkaa työntekoaan, mutta joka ei sairauden vuoksi pysty enää täyteen työpanokseen. Työajan vähentäminen voidaan toteuttaa päivittäisenä lyhyempänä työaikana, viikon tai kuukauden aikana tapahtuvina pidempinä jaksoina, jolloin työpäivät ovat normaalin pituisia, mutta vastaavasti vapaata on normaalia pidempiä jaksoja.

Jos hakija ei eläkeratkaisua tehtäessä ole työssä, osaeläke voidaan myöntää, jos hänellä sairaudesta huolimatta olisi työkykyä jäljellä osa-aikaiseen työhön. Vaikka hakija ei eläkeratkaisua tehtäessä vielä olisikaan saanut osa-aikatyötä, osaeläke voidaan myöntää, jos hakijalla on sairaudesta huolimatta todellisia työllistymismahdollisuuksia osa-aikatyöhön. Toisaalta ei voida edellyttää, että hakijan työkyvyille sopiva työpaikka juuri sillä hetkellä olisi paikkakunnalla avoinna. Riittää kun työmarkkinoilla ylipäättään on saatavissa hakijalle sopivaa osa-aikatyötä.

Työttömyysturvalain mukaan osatyökyvyttömyyseläkettä saava henkilö voi saada vähennettyä työttömyyspäivärahaa osa-aikatyötä hakiessaan (TTL 4 § 3 mom). Kansaneläkelain mukainen työkyvyttömyyseläke sen sijaan estää työttömyyspäivärahan maksamisen.

Ratkaisuun osaeläkkeen ja täyden eläkkeen välillä vaikuttaa olennaisesti, miten paljon hakija vielä työtä tekemällä ansaitsee tai hänen oletetaan voivan ansaita. Samanasteinen sairaus saattaa siis olla perustana sekä täydessä työkyvyttömyyseläkkeessä että osaeläkkeessä, jos olosuhteet ovat erilaiset.

Eläkkeenhakijan ollessa vielä työssä ratkaisu täyden eläkkeen ja osaeläkkeen välillä tehdään vertaamalla hänen nykyistä ansiotasoaan entiseen, indeksillä tarkistettuun ansiotasoon. Ansioiden alentumista arvioitaessa vertailukohteeksi otetaan sellainen aikaisempi ansiotaso, johon sairaus ei vielä ole vaikuttanut alentavasti.

Lakiosasto

23.4.1997

Jos henkilö on siirtynyt työsuhteesta toiseen ansiotason kerta kerralta alentuessa, vertailutasoksi otetaan se työsuhde, jonka jälkeen ansiot ovat alkaneet alentua. Ellei ajankohtaa ole löydettävissä, vertailu tehdään useamman työsuhteen keskimääräisen ansion perusteella. Yleensä arvioinnissa tulisi ottaa huomioon eläkkeenhakijan kokonaistilanne riittävän pitkältä ajalta. Poikkeustapauksia lukuunottamatta kovin pitkälle taaksepäin ei kuitenkaan ole syytä mennä. Jos hakijan ansiot ovat esimerkiksi neljä vuotta ennen eläketapahtumaa olleet korkeammat vain lyhyen ajan, ei tätä voida ottaa alenemisena huomioon.

Työkyvyn alentumista ja ansiotason laskua ei voida käytännössä mitata ehdottoman tarkasti. Rajatapauksissa, joissa ansiot eivät ole alentuneet aivan 40 %:lla, tätä vaatimusta tulkitaan väljästi. Ansioiden aleneminen lasketaan ensin mahdollisimman tarkasti, jonka jälkeen tehdään pyöristys lähimpään kymmenlukuun. Suositus pyöristyksestä sisältyy myös vuoden 1976 tulopoliittiseen kokonaisratkaisuun.

Rajatapauksissa otetaan huomioon myös, että hakijan eläketurva voi tulevaisuudessa huonontua, jos hän joutuu jatkamaan työskentelyä pienemmällä palkalla saamatta osaeläkettä. Osaeläke voi myös säilyttää oikeuden tulevaan aikaan.

Yrittäjät

Yrittäjillä ansiotason laskun määrittely sairastumisen jälkeen ei yleensä ole helppoa. Kun yrittäjä hakee osaeläkettä, hänen tulee selvittää, miten hänen työpanoksensa on vähentynyt ja mitä hän yrityksessä vielä tekee. Käytännössä tällaisten seikkojen osoittaminen kiistattomasti on vaikeaa. Ratkaisu täyden eläkkeen ja osaeläkkeen välillä voidaan joskus joutua tekemään suoraan sairauden laadun ja vaikeuden perusteella.

Lakiosasto

10.11.1993

3

YKSILÖLLISEN VARHAISELÄKKEEN SAAMISEN EDELLYTYKSET

YVE on työkyvyttömyyseläke. YVEen nähden noudatetaan soveltuvin osin niitä säännöksiä, jotka koskevat täyttä työkyvyttömyyseläkettä, jollei nimenomaan toisin ole säädetty.

YVEN määritelmä merkitsee varsinaisen työkyvyttömyyskäsitteen lieventämistä työssä olevien ikääntyneiden henkilöiden osalta. YVEä koskevia ratkaisuja tehtäessä otetaan sosiaaliset ja työolosuhteita koskevat tekijät huomioon painavampina kuin varsinaisessa työkyvyttömyyseläkkeessä.

Laissa mainituista YVEN saamisen edellytyksistä osa on yleisiä, joiden täytyy aina täyttyä, ja osa yksilöllisiä, joissa käytetään tapauskohtaista harkintaa.

3.1

Yleiset edellytykset

YVEN saamisen yleisiä edellytyksiä ovat oikeus tulevan ajan eläkkeeseen ja 1.1.1994 alkaen vähintään 58 vuoden ikä. Lisäksi edellytetään ansiotyön lopettamista tai vähentämistä laissa säädettyssä määrin. Jos jokin näistä edellytyksistä puuttuu, ei YVEä voida myöntää.

Ennen vuotta 1994 voimassa ollut 55 vuoden alaikäraja säilyy vuonna 1939 tai sitä ennen syntyneillä. Siten vuonna 1939 syntyneet voivat jäädä YVE-eläkkeelle aikaisintaan vuonna 1994.

Vuonna 1940 syntyneet ovat ensimmäinen ikäluokka, jota koskee 58 vuoden alaikäraja. Siten vuonna 1940 syntyneet voivat jäädä YVE-eläkkeelle aikaisintaan vuonna 1998.

3.1.1

Alaikäraja

YVE voidaan myöntää aikaisintaan säädetyn alaikärajan täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

3.1.2

Oikeus tulevaan aikaan

YVE on tarkoitettu lähinnä henkilöille, jotka ovat vielä työelämässä tai joiden työnteon päättymisestä on kulunut vain vähän aikaa. Hakijan työ- tai virkasuhteeseen taikka yrittäjätoimintaan tulee voida liittää työeläkelakien mukainen tuleva aika. YVE

Lakiosasto

10.11.1993

voidaan myöntää yksityiseltä sektorilta myös vapaa-kirjan perusteella, jos julkisen sektorin palvelus-suhteeseen liittyy tuleva aika tai jos hakija on jäänyt julkiselta sektorilta vanhuuseläkkeelle 65 vuotta alemmassa eläkeiässä.

Oikeus tulevaan aikaan määräytyy eläketapahtumahet-ken mukaan. Oikeudesta tulevaan aikaan säädetään TEL 6 a §:ssä, MEL 12 a §:ssä, VEL 5 a §:ssä ja KES 4 §:n 4 momentissa. MYEL:ssa, YEL:ssa ja TaEL:ssa on viittaussäännökset TEL:iin. LEL:n mukaan tulevan ajan eläkkeeseen oikeuttava rajamäärä on ansaittava ennen työkyvyttömyyden pääasiallisena syynä olevan sairauden alkamista (LEL 7 §:n 1 mom.). Eläketapah-tumahetkestä on tarkemmin kohdissa 7.2.1 ja 7.2.2.

Jos hakija on työskennellyt toisessa ETA-maassa eläketapahtuman sattuessa, YVEN tulevan ajan edelly-tys täyttyy, vaikka Suomessa vakuutetusta työskente-lystä olisi tulevan ajan oikeus jo menetetty.

3.1.3

Työskentelyn lopettaminen

YVEN saaminen edellyttää lähes täydellistä työstä luopumista. Eläkkeen saamisen edellytyksenä on, että työntekijän tulot TEL 8 §:n 4 momentissa tarkoite-tuista ansiotöistä voidaan arvioida pienemmiksi kuin TEL 1 §:n 1 momentin 2 kohdan rajamäärä 1 069,86 markkaa kuukaudessa (vuoden 1993 tasossa). Tämän edellytyksen tulee täytyä eläkettä myönnettäessä.

Jos ansiot ylittävät edellä mainitun rajamäärän eläkkeelläoloaikana, eläke muutetaan osaeläkkeen suuruiseksi tai sen maksaminen keskeytetään koko-naan. Työskentelyn lopettamisen toteamisesta on tarkemmin kohdassa 3.3 ja YVEN maksamisesta osaeläk-keen suuruisena tai maksun keskeyttämisestä koh-dassa 15.2.

3.2

Yksilölliset edellytykset

YVEN myöntäminen riippuu myös yksilöllisistä teki-jöistä, joista osa liittyy hakijaan ja hänen ter-veydentilaansa ja osa hänen työhönsä. Hakijaan liit-tyvät sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liitty-vät tekijät ja hakijalle työstä aiheutunut rasittu-neisuus ja kuluneisuus. Hakijan työhön liittyvät am-matissaolon pitkäaikaisuus, hänen työnsä sekä työ-olosuhteet. Näiden tekijöiden pohjalta tehdyn koko-naisarvion perusteella ratkaistaan, voidaanko haki-jan kohtuudella edellyttää jatkavan ansiotyötään.

Lakiosasto

10.11.1993

3.2.1

Sairaus, vika tai vamma

YVEN määritelmän mukaan eläkkeenhakijan työkyvyn alenemista arvioitaessa otetaan huomioon yhtenä tekijänä sairaus, vika tai vamma. Kun hakijan työkykyä tarkastellaan kokonaisarvion pohjalta, sairauden painoarvo voi luonnollisesti vaihdella.

YVE-hakemusta käsiteltäessä tarkastellaan hakijan suorituskykyä suhteessa hänen työnsä asettamiin vaatimuksiin. Kun arvioidaan sairauden, vian tai vamman vaikutusta hänen työkykyynsä otetaan huomioon työ- ja sosiaalilääketieteelliset näkökohdat. Ratkaisevaa ei ole lääkärinlausuntoon kirjoitettu diagnoosi vaan hakijan sairauksien ja oireiden yhteisvaikutukset hänen työ- ja suorituskykyynsä. Tämän vuoksi olisi esimerkiksi tuki- ja liikuntaelinsairauksissa tiedettävä kiputunteusten kuvausten ja röntgentutkimusten tulosten lisäksi hakijan liikuntakyky yleensä ja sairausmuutosten aiheuttamat toiminnanhäiriöt erityisesti.

YVEN myöntämisen edellytyksenä ei ole, että sairaus aiheuttaa hakijalle työkyvyttömyyden siinä määrin kuin edellytetään täyden tai osatyökyvyttömyyseläkkeen saamiseksi. Siitä huolimatta sitä koskevilta tiedoilta on vaadittava samaa tarkkuutta ja luotettavuutta kuin varsinaista työkyvyttömyyseläkettä varten.

Työllä ja työolosuhteilla sekä elämänolosuhteilla yleensä saattaa olla yhteyttä esimerkiksi tuki- ja liikuntaelinsairauksiin, hengityselinten sairauksiin sekä allergiaan ja niin ikään psyykkisiin ilmeneviin oireisiin.

Terveydentilan toteamiseksi tarvitaan lääkärinlausunto (yleensä lääkärinlausunto B). Lääkärinlausunnosta käyvät ilmi ne seikat, jotka vaikuttavat hakijan työkykyyn hänen senhetkisessä työssään. Sairauden, vian tai vamman arviointi perustuu lääkärinlausunnossa esitettyihin tutkimustuloksiin, mutta työkyvyn arviointiin vaikuttavat muutkin tekijät. Lääkärinlausunnon anamneesiosasta saadaan merkityksellistä tietoa myös muista kokonaisarviossa huomioon otettavista seikoista.

Koska hakijan työkykyyn vaikuttavia seikkoja tarkastellaan hänen työnsä vaatimusten näkökulmasta, työterveyslääkärin merkitys lausunnon kirjoittajana korostuu.

Lakiosasto

10.11.1993

3.2.2

Ikääntymiseen liittyvät tekijät

Ihmisen terveydentila ja muut työn kannalta olennaiset ominaisuudet heikkenevät yleensä iän mukana. Ikääntymistä koskevat tutkimukset ja myös käytännön havainnot ovat osoittaneet, että ihmiset vanhenevat eri tavoin. On olemassa tekijöitä, jotka voivat edistää ennen aikaista vanhenemista. Esimerkkeinä voidaan mainita vammautuminen, aikaisemmin koettu pitkäaikainen sairaus ja useiden lasten synnyttäminen ja kasvattaminen.

Ikääntymiseen liittyviä tekijöitä arvioitaessa kiinnitetään huomiota niihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, joilla on merkitystä hakijan omassa työssä ja joiden takia hänen selviytymisensä työssä ehkä on vaikeampaa kuin muilla samanikäisillä.

Tiettyihin työolosuhteisiin ja työmenetelmiin tottuneen iäkkään työntekijän saattaa olla vaikea mukautua merkittävästi muuttuneisiin olosuhteisiin ja työmenetelmiin, esimerkiksi työn automatisointiin. Automatisointi tai atk:n tulo työpaikalle ei sinänsä ole ratkaisevaa, vaan esimerkiksi työn muuttuminen automaation myötä pakkotahtiseksi. Ikääntymisen myötä myös voimat ja tarkkuus usein vähenevät samoin kuin työn aiheuttaman fyysisen tai psyykkisen rasituksen sietokyky. Käytännössä ikääntymisen vaikutusta terveydentilaan on vaikea erottaa kokonaan sairauden, vian tai vamman vaikutuksesta.

3.2.3

Työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus

Työtä ja työolosuhteita kuvaavilla selvityksillä pyritään saamaan esille hakijan yksilöllinen, työssä ilmenevä rasittuneisuus ja kuluneisuus, ei sitä, onko hänen työnsä ammattina ylipäänsä luokiteltava rasittavaksi ja kuluttavaksi. Yleensä raskaissa ammateissa ilmenee rasittuneisuutta ja kuluneisuutta, mutta sitä on kuitenkin aina arvioitava yksilöllisesti.

Työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus voi ilmetä sairauspoissaolojen lisääntymisenä tai erilaisina ongelmina työpaikalla. Lisäksi se ilmenee usein tuki- ja liikuntaelinten oireiluna, väsymyksenä sekä psyykkisinä oireina. Myös vanhojen, aikaisemmin vähäisten sairausoireiden korostuminen tai uusien erilaisten oireiden ja vaivojen ilmestyminen saattaa olla osoitus työn aiheuttamasta rasituksesta ja joskus myös merkinä taustalla olevasta psyykkisestä sairaudesta.

Lakiosasto

10.11.1993

3.2.4

Ammatissaolon pitkäaikaisuus

Yhtenä tekijänä YVen myöntämistä harkittaessa on ammatissaolon pitkäaikaisuus. Se voi tarkoittaa sekä työskentelyä samassa työssä eläkkeenhakijan koko työuran aikana että työskentelyä monessakin eri ammatissa.

Kun tarkastellaan ammatissaolon pitkäaikaisuutta, lähtökohdaksi otetaan hakijan koko työhistoria ennen eläkkeelle siirtymistä. Kaikesta työskentelystä ei kuitenkaan ole tarvinnut kertyä eläkettä. Koska työeläkelait ovat olleet voimassa noin 30 vuotta, osa eläkkeenhakijan työskentelystä voi sijoittua aikaan ennen työeläkelakien voimaantuloa. Tämän vuoksi hakijan koko työhistoria ei aina käy ilmi työsuhderekisteristä. Hakijalla on kuitenkin mahdollisuus ilmoittaa siitä eläkehakemuslomakkeella tai erillisellä liitteellä. Työtodistuksia ei välttämättä tarvita. Ulkomailta tehty työ on samassa asemassa kuin työ Suomessa.

Kyseeeseen tulee kuitenkin vain ansiotyö, joten esimerkiksi kotityötä ei oteta huomioon.

Työhistoriaan voi sisältyä työttömyydestä, sairauslomista tai lapsenhoidosta johtuvia katkoksia, jotka sellaisenaan eivät merkitse estettä työhistorian katsomiselle pitkäaikaiseksi. Tällaisten katkosten pituudelle ei voida asettaa selkeitä rajoja, sillä työhistoriaa tarkastellaan kokonaisuutena. Työskentely pelkästään kausiluontoisilla aloilla tai osa-aikatyössä ei myöskään estä katsomasta ammatissaoloa pitkäaikaiseksi.

Laista sen paremmin kuin hallituksen esityksen perusteluistakaan ei käy ilmi, kuinka pitkää työskentelyä vaaditaan, jotta ammatissaolon pitkäaikaisuusedellytys täyttyy. Tarkkaa aikamäärettä ei voidakaan asettaa, vaan pitkäaikaisuuden arviointi on osa kokonaisharkintaa.

Ammatissaolon pitkäaikaisuuden merkitystä harkittaessa on kiinnitettävä huomiota myös hakijan töiden luonteeseen hänen työelämänsä aikana. Jos kaikki hänen työnsä ovat olleet rasittavia ja kuluttavia, on tällä seikalla kokonaisharkinnassa suurempi painoarvo kuin siinä tapauksessa, että osa työelämästä on kulunut kevyemmissä töissä tai osa-aikaisena työskennellen.

Lakiosasto

10.11.1993

3.2.5

Hakijan työ ja työolosuhteet

3.2.5.1

Työn ja työolosuhteiden arviointi

Työssä suoriutumiseen vaikuttavat sekä työntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet että työn laatu ja työolosuhteet.

Työolosuhteilla tarkoitetaan työympäristöä ja siihen liittyviä tekijöitä. Erityisesti tarkastellaan niitä seikkoja, joilla on olennainen merkitys työntekijän omassa työssä ja joiden vuoksi hänen selviytymisensä työssä on vaikeaa. Yksittäistapauksissa työolosuhteiden merkitys tulee esiin, kun verrataan keskenään samanlaisten töiden suorittamista erilaisissa työolosuhteissa.

Huomiota kiinnitetään sekä fyysisiin että psyykkisiin työolosuhteisiin. Niillä tarkoitetaan esim. työtilan kokoa, ilmanvaihtoa, valaistusta, lämpötilaa, kosteutta, vetoa, säteilyä, pölyä, savua, kaasuja, käryjä, terveydelle vaarallisia aineita, melua, tärinää, ilmanpainetta, ulkotyöhön liittyviä erityispiirteitä, vaikeita ihmissuhdekysymyksiä ja yksintyöskentelyä.

Työtä arvioitaessa kiinnitetään erityisesti huomiota niihin tekijöihin, joiden perusteella voidaan arvioida työn aiheuttama rasittuneisuus ja kuluneisuus ja työn kuormittavuus. Huomiota kiinnitetään esimerkiksi työajan pituuteen ja epäsäännöllisyyteen sekä työaikajärjestelyjen rasittavuuteen (jatkuva vuorotyö, jatkuva päivystys, sääntelemätön työaika, oman yrityksen aiheuttama jatkuva sidonnaisuus työhön jne.).

Työn rasittavuutta (sekä fyysistä että psyykkistä) kuvaavat esimerkiksi seuraavat seikat: vaatiiko työ raskaita ruumiillisia ponnisteluja, hankalia työasentoja, ketteryyttä, onko työssä kiire, voiko työntekijä vähentää työpanostaan, sisältääkö työ toistotehtäviä, onko työ suurta vastuullisuutta edellyttävää, yksitoikkoista, pakkotahtista, onko työ valvontatyötä, sisältääkö työ vaikeaa henkilökohtaista yleisöpalvelua, ovatko olosuhteet ja työmenetelmät olennaisesti muuttuneet.

Lakiosasto

10.11.1993

3.2.5.2 Työnkuvaukset

Työn aiheuttaman rasittuneisuuden ja kuluneisuuden arvioimiseksi tarvitaan eläkkeenhakijan työn kuvaus. Työ, josta selvitys hankitaan ja jonka asettamia vaatimuksia verrataan hakijan suorituskyykyyn, on pääsääntöisesti hakijan nykyinen tai hänen viimeisin työnsä. Jos hakija kuitenkin on siirtynyt aikaisemmasta raskaasta työstä kevyempään työhön (esim. velvoitettyöllistettynä), eikä aikaisemman työn päätymisestä ole kulunut huomattavan pitkää aikaa, selvitys pyydetään molemmista töistä.

Hakijan oma kuvaus

Eläkkeenhakijalla on mahdollisuus joko eläkehakemuksessaan tai erillisellä liitteellä esittää kuvaus työstään ja näkemyksensä sen rasittavuudesta. Hakemuslomakkeen huolellinen täyttäminen on tärkeää, jotta eläkkeenhakijan oma käsitys saadaan esille. Hakijan itsensä omin sanoin antama kuvaus on usein valaisevampi kuin tiedot muun henkilön täyttämässä hakemuksessa.

Yrittäjät voivat antaa lisäksi tietoja yrittäjätöiminnastaan erillisellä lomakkeella (TM- ja TY-lomakkeet).

Hakija voi itse oman kuvauksensa täydennykseksi liittää mukaan esimerkiksi työsuojeluhenkilön tai luottamusmiehen lausunnon.

Työnantajan kuvaus

Ennen yksilöllisen varhaiseläkepäätöksen tekemistä eläkelaitoksen on tarvittaessa varmistettava, että mahdollisuudet työtehtävien muuttamiseen tai osa-aikatyön järjestämiseen on selvitetty.

Työnantajalta pyydetään kuvaus eläkkeenhakijan työstä, työolosuhteista ja työssä selviytymisestä. Samalla tiedustellaan työnantajan mahdollisuudesta tarjota muuta eläkkeenhakijan ammattia vastaavaa työtä samassa työpaikassa. Tätä tarkoitusta varten on Eläketurvakeskuksen lomake (ETK 2190, liite 1). Eläkelaitokset voivat käyttää myös vastaavaa omaa lomakettaan.

On tärkeää, että eläkkeenhakijan työn ja hänen työssään selviytymisensä parhaiten tunteva henkilö on mukana lomakkeen täyttämisessä. Useimmiten tämä henkilö on hakijan lähin esimies. Lomakkeen täyt-

Lakiosasto

10.11.1993

täjän ja allekirjoittajan aseman tulee olla näkyvissä.

Työnantajan selvitystä tarvitaan usein asian jatkokäsittelyssä, esimerkiksi muutoksenhakuvaiheessa. Tämän vuoksi eläkelaitosten on syytä kiinnittää huomiota siihen, että lomake on asianmukaisesti täytetty.

Jos työterveyshuoltolain (743/78) mukainen työpaikkaselvitys on tehty, se on liitettävä mukaan. Vastavia selvityksiä on olemassa myös maataloista.

Poikkeustapauksessa ratkaisu voidaan tehdä pyytämättä työnantajan selvitystä. Jos eläkkeenhakija nimenomaan on kieltänyt ottamasta yhteyttä työnantajaansa, ei työnantajan selvitystä voida pyytää ilman hakijan lupaa. Tuloksena voi tällöin olla, että hakemus joudutaan riittävien tietojen puuttuessa hylkäämään, mikä on syytä selvittää eläkkeenhakijalle ennen ratkaisun tekemistä.

Muiden tahojen kuvaukset

Työterveyshuollolla olevia tietoja hakijan työssä selviytymisestä ja siinä esiintyneistä ongelmista olisi pyrittävä käyttämään hyväksi, esimerkiksi pyytämällä työnantajaa liittämään ne omaan selvitykseensä.

Yrittäjän työtä koskevia tietoja voi saada myös eläkelaitoksessa olevista yrittäjävakuutusasiakirjoista. Joskus voi olla tarpeellista hankkia lisätietoja myös yrityksen ulkopuolelta, esimerkiksi kunnan elinkeinoasiamieheltä, eläkelaitoksen asiamieheltä tai maaseutuelinkeinoviranomaiselta. Jos eläkkeenhakijan ja työnantajan antamat tiedot ovat keskenään ristiriitaisia, eläkelaitos voi pyytää lisäselvitystä esimerkiksi työterveyshuollosta tai yrityksen työsuojeluorganisaatiolta.

3.2.6

Kokonaisarvio

Kaikki edellä mainitut selvitykset saatuaan eläkelaitos tekee kokonaisarvion eläkkeenhakijan työkyvystä ja ratkaisee hänen oikeutensa YVEen.

Kokonaisarviota tehtäessä tarkastellaan keskenään tasavertaisina eläkkeenhakijaan itseensä ja hänen työhönsä liittyviä tekijöitä. Mikään näistä osatekijöistä ei yksinään välttämättä muodosta estettä työnteolle ja niiden painoarvo suhteessa toisiinsa on eri tapauksissa erilainen. Osatekijöiden perusteella arvioidaan hakijan jäljellä oleva työkyky eli ratkaistaan, onko kohtuutonta, että hakija edelleen

Lakiosasto

10.11.1993

jatkaa ansiotyötään. Ansiotyöllä tarkoitetaan hänen nykyistä työtään tai muuta hänen ammattiaan vastaavaa samassa työpaikassa tarjolla olevaa työtä. Työkyvyn alenemisen tulee olla pysyvää.

Työttömyyttä ei laissa ole erikseen mainittu niiden tekijöiden joukossa, jotka otetaan huomioon YVEN myöntämisedellytyksiä harkittaessa. Työkyvyn heikentyttyä iän myötä henkilön työhistoriassa voi olla työttömyyskausia sekä työskentelyä hänen ammattiaan vastaamattomissa töissä. Pitkäaikainen tai toistuva työttömyys saattaa olla osoituksena siitä, että hakija ei voi olla työmarkkinoiden käytettävissä. Työttömäksi joutumisen ja työllistymättömyyden taustalla on usein tekijöitä, jotka jo sinällään ovat YVEN myöntämistä puoltavia.

Ennen päätöksen tekemistä on siis tarvittaessa varmistettava mahdollisuudet työtehtävien muuttamiseen tai osa-aikatyöhön. Työnantajalle ei kuitenkaan voida asettaa velvollisuutta osa-aikatyön järjestämiseen tai työtehtävien muuttamiseen. Jos työnantaja esittää hakijan ammattia vastaavaa muuta työtä samassa työpaikassa, eläkelaitos selvittää työn soveltuvuuden työnantajan ja työntekijän kanssa. Yrittäjän kohdalla saattaa tulla selvitettäväksi, voisiko yrittäjä jatkaa työtään tuotantoa, työolosuhteita tai työnjakoa muuttamalla. Kohtuullisuusnäkökohdat tulisi tällöin kuitenkin ottaa huomioon.

Jos on kysymys osa-aikatyössä olevasta YVE-hakijasta, harkitaan, onko nimenomaan tämän työn jatkaminen hakijalle kohtuutonta. Samoin jos YVE-hakija on jo sukupolvenvaihdos- tai luopumiseläkkeellä, saa luopumiskorvausta tai osa-työkyvyttömyyseläkettä ja on samanaikaisesti työssä, tarkastellaan yleensä työtä, jota hän eläkkeellä ollessaan tekee.

3.3

Työskentelyn lopettamisen toteaminen

YVEN hakija joutuu eläkkeen saadakseen lopettamaan ansiotyönsä tai vähentämään sitä laissa säädetyssä määrin. Työn lopettamis- tai vähentämisvaatimus koskee kaikkea TEL 8 §:n 4 momentissa mainituissa säännöksissä tarkoitettua ansiotyötä.

YVEä hakevan tai YVEN saajan tulona huomioon otettavista ansioista on tarkemmin kohdassa 17.5.

Lakiosasto

10.11.1993

3.3.1 Työntekijät

Työsuhteessa olevien työn lopettamisen tai vähentämisen toteaminen ei yleensä tuota vaikeuksia, koska eläkkeen saaminen edellyttää käytännössä työsuhteen päättymistä. Ennen eläkkeen myöntämistä täytyy eläkelaitoksen saada työnantajalta tieto työsuhteen päättymisestä tai työstä saadun ansion vähenemisestä alle rajamäärän.

Eläke myönnetään työsuhteen päättymistä seuraavan kuukauden alusta, jos muutkin edellytykset tällöin täyttyvät.

3.3.2 Yrittäjät ja maatalousyrittäjät

Yrittäjien ja maatalousyrittäjien työskentelyn lopettamisen, vähentämisen ja jäljelle jäävän työpanoksen arvioimisessa noudatetaan samoja periaatteita kuin yleensäkin työtuloa arvioitaessa. Ratkaisevaa on siten se, voidaanko työtulon esitettyjen selvitysten perusteella arvioida jäävän alle laissa säädetyn YVEN rajamäärän.

Silloinkin kun yrittäjä on vapautettu YEL:n tai MYEL:n mukaisesta vakuuttamisvelvollisuudesta muusta työstä ansaitun eläketurvan riittävyuden vuoksi, YVEN myöntäminen edellyttää, että yrittäjä luopuu myös tästä yrittäjätoiminnasta siten, ettei siitä saatu ansio nouse laissa säädettyyn YVEN rajamäärään.

Yrittäjä voi osoittaa yrittäjätoimintansa lopettamisen tai vähentämisen monella eri tavalla. Hän voi kokonaan tai ainakin pääasiallisesti luovuttaa tehtävänsä toisille tai lopettaa yrittäjätoiminnan kokonaan. Näyttönä tästä on yleensä kauppa- tai lahjakirja tai vuokrasopimus. Luovutuksen tulee olla todellinen. Perheen sisäisissä luovutuksissa näyttövelvollisuus työstä luopumisesta korostuu. Jos hakija ei ole toimittanut riittävää selvitystä, voi lisäselvitystä pyytää muun muassa kaupparekisteristä.

Maatalousyrittäjän luopuminen tilasta tai sen osasta on todettavissa yleensä vastaavilla asiakirjoilla kuin edellä yrittäjien kohdalla on mainittu. Lisäksi maatalousyrittäjä voi alentaa ansioitaan esimerkiksi siten, että hän supistaa viljelmän tuotantotoimintaa, vähentää eläinmäärää, muuttaa kasvinviljelyä tai jättää pellot viljelemättä tai kesannoksi. Hän voi myös luopua tilan ulkopuolisesta työstä tai siirtää työpanosta viljelmän sisällä, jolloin edel-

Lakiosasto

10.11.1993

lytetään, että jonkun toisen henkilön työpanos lisääntyy. Tämä voi ilmetä muun muassa työtulon korottamisena tai toisen henkilön vakuuttamisena. Maatalousyrittäjä voi käyttää joko yhtä tai useampaa luopumistapaa tai näiden yhdistelmää.

On tilanteita, joissa maatalousyrittäjän työtulo on alunperin ollut alle TEL 1 §:n 1 momentissa säädetyn rajamäärän (1 069,86 mk/kk vuonna 1993). Jos tällaisen työn jatkaminen on katsottu kohtuuttomaksi ja myönteinen ennakkopäätös on hänelle annettu, edellyttää YVEN saaminen tästä vähäisestäkin työstä luopumista.

Lakiosasto

23.4.1997

4

TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEIDEN EDELLYTYSTEN VERTAILUA

Työkyvyn heikennyttyä kysymykseen voi tulla täysi työkyvyttömyyseläke tai osatyökyvyttömyyseläke. Määräikää vanhemmille voi tulla kysymykseen myös YVE. Jos täysi tai osatyökyvyttömyyseläke myönnetään määräajaksi, se myönnetään kuntoutustukena.

Täyden työkyvyttömyyseläkkeen myöntäminen tulee harkittavaksi, jos sairauden, vian tai vamman työkykyä alentava vaikutus on merkittävä: hakijan katsotaan olevan työkyvytön sanan varsinaisessa merkityksessä. Tämän lisäksi on harkittava, kykeneekö hakija hankkimaan ansiotuloja sellaisella saatavissa olevalla työllä, jota häneltä voidaan kohtuudella edellyttää, kun otetaan huomioon laissa säädetyt sosiaaliset tekijät. Määräaikaisena kuntoutustukena täysi eläke myönnetään silloin kun hakijan työkyvyn voidaan odottaa ainakin osittain palautuvan asianmukaisella hoidolla tai kuntoutuksella. Jos tämä ei ole mahdollista, hakijalle myönnetään työkyvyttömyyseläke toistaiseksi.

Työkyvyttömyyseläkkeen tavoin kuntoutustuki voidaan myöntää vain, jos työkyvyttömyys on kestänyt tai sen voidaan arvioida kestävän vähintään vuoden työkyvyttömyyden alusta lukien.

Osatyökyvyttömyyseläke on tarkoitettu lähinnä sille, joka alentuneesta työkyvystään huolimatta on edelleen ansiotyössä. Rajaus täyden ja osaeläkkeen välillä tehdään yleensä sen perusteella, minkä verran hakijalla on ansioita tai minkä verran hänen voidaan olettaa ansaitsevan työkyvyttömäksi tulonsa jälkeen. Myös kuntoutustuki voidaan myöntää osaeläkkeenä.

Eri eläkemuotoja harkittaessa on kiinnitettävä huomiota muun muassa sairauden asteeseen ja sen pysyvyyteen sekä jäljellä olevaan työkykyyn. Täyden ja osatyökyvyttömyyseläkkeen ollessa harkittavana hakijan työkykyä arvioidaan suhteessa kaikkeen hakijalle sosiaaliset seikat huomioon ottaen sopivaan, saatavissa olevaan työhön. Osatyökyvyttömyyseläkkeen käyttöä täyden työkyvyttömyyseläkkeen vaihtoehtona olisi pyrittävä lisäämään painottamalla jäljellä olevan työkyvyn merkitystä. Samalla otetaan huomioon hakijan mahdollisuus työllistyä osa-aikatyöhön. Osatyökyvyttömyyseläkkeen saajalla, joka hakee osa-aikatyötä, saattaa myös olla oikeus työttömyyspäivärahaan.

YVEssä sairauden merkitys on vähäisempi kuin varsinaisessa työkyvyttömyyseläkkeessä. Sen sijaan muiden tekijöiden merkitys korostuu enemmän. YVEssä ei myöskään yleensä voida osoittaa selkeää työkyvyttömyyden alkamishetkeä, koska muutos hakijan terveydentilassa tapahtuu usein vähitellen. Jäljellä olevaa työkykyä koskevassa kohtuullisuusharkinnassa otetaan huomioon hakijan työkyvyn pysyvä alentuminen suhteessa hakijan omaan työhön.

YVEä saavan eläkeaikaisille ansioille on säädetty markkamääräiset rajat. Varsinaisessa työkyvyttömyyseläkkeessä ei ole tällaista laissa säädettyä

Lakiosasto

23.4.1997

markkamääräistä rajaa. Työkyvyttömyysmääritelmistä seuraa, että täyden työkyvyttömyyseläkkeen lakkauttamista harkitaan, jos eläkkeensaajalla on ansioita yli 60 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta tai työtulosta, ja sen muuttamista osaeläkkeeksi, jos ansioita on vastaavasti 40-60 prosenttia.

Lakiosasto

23.4.1997

5 ELÄKKEEN HAKEMINEN

5.1 Yleistä

Mitä yleiskirjeen tässä osassa on sanottu työkyvyttömyyseläkkeestä, koskee soveltuvasti myös kuntoutustukea.

Eläkelainsäädännössä on vähän säännöksiä eläkehakemusten käsittelystä. Lainmuutoksella 1.1.1995 niitä täydennettiin siten, että käsittelyssä noudatetaan pääosin hallintomenettelylain (HMenL) keskeisiä periaatteita (TEL 10 c §).

Eläkkeenhakijan on haettava eläkettä ETK:n vahvistamalla lomakkeella (TEA 11 § 1 mom.). Jollei eläkkeenhakija alaikäisyyden, sairauden tai muun syyn vuoksi voi itse tehdä eläkehakemusta, sen saa tehdä eläkelaitoksen hyväksymä lähisukulainen tai muu TEL 19 b §:ssä tarkoitettu edunvalvoja. 15 vuotta täyttänyt henkilö voi itse hakea omaan työhönsä perustuvan eläkkeen.

Eläkettä ei voi hakea kuolleen henkilön puolesta.

Yleiskirje A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku

Vuoden 1996 alusta määräaikainen työkyvyttömyyseläke on muutettu työhön paluuta edistäväksi kuntoutustueksi. Kuntoutustukea haetaan samalla T-lomakkeella kuin toistaiseksi myönnettävää työkyvyttömyyseläkettä (ks. kohta 5.4).

5.2 Varsinaisen työkyvyttömyyseläkkeen hakemista edeltävät toimet

5.2.1 Sairausvakuutuslain mukainen päiväraha ja työkyvyttömyyseläke

Sairausvakuutuslain (SVL) mukaan maksettava päiväraha on ensisijainen työeläkelakien mukaiseen varsinaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen nähden. Ensisijaisuudella tarkoitetaan sitä, että henkilö on ensimmäisen vuoden ajan oikeutettu SVL:n mukaiseen päivärahaan ja vasta sen jälkeen voivat alkaa työeläkelakien mukaiset työkyvyttömyyseläkkeet. Tätä aikaa kutsutaan ensisijaisuusajaksi.

Ensisijaisuusaika vahvistetaan, kun päivärahan suorituspäiviä on 150. Ensisijaisuusaikaa vahvistettaessa suorituspäiviin rinnastetaan myös ne päivät, joilta päivärahaa ei ole maksettu työtulojen alitettua vähimmäismäärän (SVL 19 § 7 mom.). Näissäkin tapauksissa vahvistetaan ensisijaisuusaika ja työeläke alkaa vasta tuon ajan päättymisen jälkeen.

SVL:n mukaista päivärahaa ei ole pakko hakea. Näissä tapauksissa ensisijaisuusaikaa ei voida vahvistaa, joten se ei tule noudatettavaksi. Myöskään niissä tilanteissa, joissa päiväraha on myönnetty alle kuukauden ajaksi, ei

Lakiosasto

23.4.1997

ensisijaisuusaika yleensä tule noudatettavaksi. Sama on tilanne, jos hakija on valitusajassa peruuttanut sairauspäivärahahakemuksensa. Jos päivärahan suorituspäiviä on yli kuukauden ajalta, eläkelaitoksen on yleensä odotettava mahdollisen ensisijaisuusajan vahvistamista. Vasta tällöin on tiedossa, mistä ajankohdasta työeläke alkaa.

Ensisijaisuusaika vaikuttaa vain työkyvyttömyyseläkkeen maksamisen alkamiseen. Ensisijaisuudella ei ole vaikutusta työkyvyttömyyden määrittelyyn eikä siihen, milloin työkyvyttömyyden katsotaan alkaneen.

Myös kansaneläkelain (KEL) mukainen työkyvyttömyyseläke myönnetään sairauspäivärahan päättymisestä lukien.

5.2.2

Päivärahan maksaminen

Päivärahaa maksetaan vain arkipäiviltä ja enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jota seuraavan kuukauden aikana päivärahopäivien luku nousisi 300 päivään. Tätä enimmäissuoritusaikaa laskettaessa otetaan huomioon päivärahat, jotka on maksettu kahden viimeisen vuoden aikana, siitä riippumatta, minkä sairauden perusteella päiväraha on myönnetty. Näihin päiviin rinnastetaan päivät, joilta päivärahaa ei ole maksettu työtulojen pienuuden vuoksi.

Kahden vuoden aika lasketaan viimeisen sellaisen työkyvyttömyyden alkamispäivästä, johon on päivärahaa maksettaessa sovellettu normaalia yhdeksän päivän karenssiaikaa (työkyvyttömyyden alkamista seuraava omavastuu-aika, jolta päivärahaa ei makseta).

5.2.3

Päivärahan ensisijaisuusaika

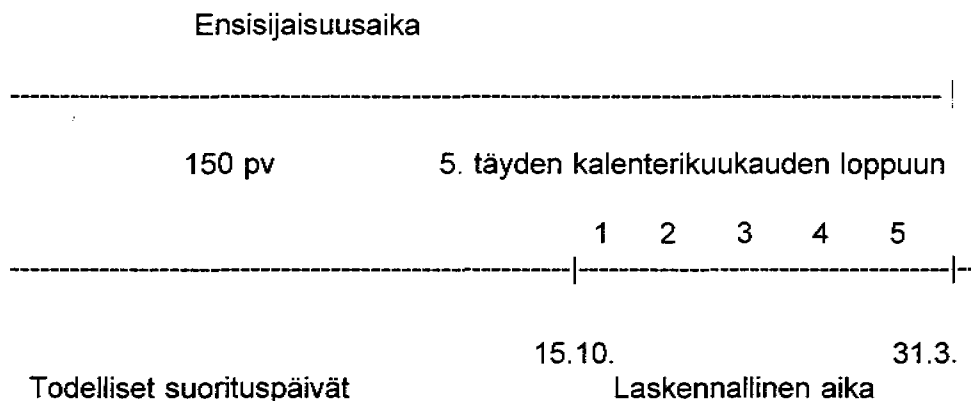
Työeläkehakemuksen käsittelyä varten tarvitaan jo ennen päivärahaoikeuden päättymistä tieto siitä, mistä alkaen varsinaista työkyvyttömyyseläkettä voidaan ryhtyä maksamaan. Tästä syystä Kansaneläkelaitos tai työpaikkakassa vahvistaa etukäteen ensisijaisuusajan päättymispäivän. Vasta sen jälkeen alkaa eläkkeen maksaminen.

Normaalitapauksessa ensisijaisuusaika vahvistetaan siinä vaiheessa, kun päivärahaa on maksettu 150 päivältä. Ensisijaisuusaika käsittää nämä 150 todellista suorituspäivää ja niiden lisäksi seuraavat 4 tai 5 kalenterikuukautta siitä riippuen, milloin päivärahan enimmäissuoritusajan arvioidaan päättyvän.

Lakiosasto

23.4.1997

Seuraava kuva esittää (tavallisinta) tapausta, jossa ensisijaisuusaika päättyy viidennen kalenterikuukauden lopussa.

Jos päivärahaa ei makseta 150 päivän jälkeen yhdenjaksoisesti, päiväraha-oikeus voi jatkua ensisijaisuusajan jälkeenkin. Ensisijaisuusajan päättymisen jälkeen maksettava päiväraha on toissijainen työeläkkeeseen nähden, jollei päivärähälle voida vahvistaa uutta ensisijaisuusaikaa. Tämä on mahdollista vain, jos aikaisemman ensisijaisuusajan päättymisestä on kulunut yli kuusi kuukautta.

Jos eläkepäätöstä ei ole annettu niin ajoissa, että eläkkeen maksaminen voisi alkaa välittömästi ensisijaisuusajan päätyttyä, tulee eläkettä tai kuntoutustukea maksettavaksi takautuvasti siitä ajankohdasta lukien, jolloin ensisijaisuusaika päättyi. Näissä tapauksissa takautuva eläke suoritetaan sairausvakuutusrahastolle siltä osin kuin se vastaa samalta ajalta maksettua päivärahaa, koska päiväraha on tällöin toissijaista.

5.2.4

Ilmoitus ensisijaisuusajasta

Ensisijaisuusajan vahvistamisen yhteydessä Eläketurvakeskus saa Kansaneläkelaitokselta tiedon ensisijaisuusajan päättymisestä. Tiedot saadaan viikottain. Jos työeläkehakemus on vireillä, kun Kansaneläkelaitoksen ilmoitus saapuu Eläketurvakeskukseen, ensisijaisuusajan päättymispäivä ilmoitetaan eläkelaitokselle välittömästi eläketapahtuma- tai suorasiirto-otteella. Ensisijaisuusajan päättymispäivä sitoo työeläkelaitosta.

Päivärahatiedot ja lääkärinlausunnot jäävät tässä vaiheessa Kansaneläkelaitokselle. Eläkelaitos saa ne paikallistoimistosta joko eläkehakemuksen liitteenä tai pyytämällä ne lomakkeella ETK 3339 (liite 3).

Yleiskirje A 15/92, Eläkehakemuksen käsittelyohjeet

Lakiosasto

23.4.1997

5.2.5

Tiedottaminen kuntoutusmahdollisuuksista ja muista korvauksista

Kun ensisijaisuusaika on vahvistettu, Kansaneläkelaitoksen paikallistoimisto ilmoittaa päivärahan saajalle kuntoutusvaihtoehtoista tai eläkkeen hakemisesta. Ilmoituskirjeessä mainitaan myös ensisijaisuusajan päättymispäivä liitteet 4 ja 5).

Ensisijaisuusaikaa koskevan ilmoituksen yhteydessä saa työeläkelaitos tiedon myös siitä, onko Kansaneläkelaitos lähettänyt vakuutetulle kehotuksen selvittää kuntoutusmahdollisuudet.

5.2.6

Osaeläkkeen ennakkopäätöksen hakeminen

Työntekijä tai yrittäjä voi saada eläkelaitokseltaan ennakkopäätöksen siitä, täyttääkö hän osatyökyvyttömyyseläkkeen saamisen edellytykset. Ennakkopäätös voidaan hakea esim. silloin, kun henkilö vielä on työelämässä mukana, mutta hänen työkykynsä on alentunut ja työnantaja voisi järjestää osa-aikaista työtä. Ennakkopäätös annetaan yleensä silloin, kun sitä on erikseen haettu. Myös täyden eläkkeen hylkäyksen yhteydessä voidaan antaa osaeläkkeen ennako- tai lopullinen päätös. Lopullinen päätös voidaan antaa vain siinä tapauksessa, että hakijaan on otettu yhteyttä.

Myönteinen ennakkopäätös sitoo eläkelaitosta yhdeksän kuukautta päätöksen lainvoimaiseksi tulosta taikka työnantajan ja työntekijän sopiman tätä pitemmän ajan (TEL 19 e § 2 mom., VEL 9 § 4 mom. ja KES 35 § 2 mom.). Sitovuusaikana työnantaja ja työntekijä voivat selvittää mahdollisuutta muuttaa työtehtävä osa-aikaiseksi.

Myönteisen ennakkopäätöksen saaneen tulee kirjallisesti ilmoittaa eläkelaitokselle jäämisestään osaeläkkeelle tai osaeläkkeen suuruiselle kuntoutustuelle lomakkeella ETK 7112 (liite 6). Jos ilmoitus tehdään yhdeksän kuukauden kuluessa tai sovittuna tätä pitempänä aikana, eläkelaitos ei yleensä tutki muita eläkkeen saamisen edellytyksiä kuin osa-aikatyöhön siirtymisen tai työsuhteen päättymisen.

5.3

Yksilöllisen varhaiseläkkeen hakeminen

Ennakkopäätöstä
koskeva hakemus

Työntekijällä ja yrittäjällä on oikeus saada ennakkopäätös siitä, täyttääkö hän YVEN saamisen muut kuin työn jättämiseen liittyvät edellytykset. Hakija saa näin aikaa varautua eläkkeelle siirtymiseen tai hän voi jatkaa työntekoa, jos voimat vielä riittävät.

Ennakkopäätöstä voi hakea aikaisintaan noin puoli vuotta ennen YVEN alaikärajan täyttämistä. Tätä aikaisemmin tehty hakemus hylätään ennenaikaisena. Käytännössä 58 vuoden ikäraja koskee vuonna 1940 tai sen jälkeen syntyneitä.

Lakiosasto

23.4.1997

Lopullista päätöstä koskeva hakemus

Jos eläkkeenhakija on jo lopettanut ansiotyönsä, voi hän hakea suoraan lopullista päätöstä.

Kun myönteisen ennakkopäätöksen saanut ottaa YVE:n, hän voi yhdeksän kuukauden kuluessa ilmoittaa työstä luopumisestaan eläkelaitokselle lomakkeella ETK 7112 (liite 6) tai eläkelaitoksen omalla vastaavalla lomakkeella.

YVE-tapauksissa päivärahan ensisijaisuusajankäyttöä ei yleensä vahvisteta. Vaikka näin olisi tehtykin, se ei vaikuta eläkkeen alkamiseen.

5.4

Hakemuslomake ja liitteet

Sekä varsinaista työkyvyttömyyseläkettä että YVEä haetaan T-lomakkeella (liite 7). Hakemuksessa ei ole erillistä kohtaa kuntoutustukea varten, koska myös kuntoutustuki on työkyvyttömyyseläke. Eläkelaitos ratkaisee, onko hakija pysyvästi vai määräajaisesti työkyvytön.

Yksi eläkehakemus riittää, vaikka hakija on ollut useamman kuin yhden työeläkelain alaisessa työ- tai virkasuhteessa tai muussa vastaavassa (omais- ja perhehoitajat sekä kunnalliset luottamushenkilöt) taikka harjoittanut yrittäjä- tai maatalousyrittäjätoimintaa.

Lomake on yhteinen Kansaneläkelaitoksen kanssa, ja sillä voidaan hakea vastaavaa kansaneläkejärjestelmän eläkettä.

5.4.1

Lomakkeen täyttäminen

Työkyvyttömyyden perusteella eläkettä hakevan on merkittävä hakemuslomakkeeseen, hakeeko hän kuntoutustukea/työkyvyttömyyseläkettä, YVEä vai kumpaakin eläkettä.

Kun eläkkeenhakija ilmoittaa hakevansa sekä kuntoutustukea/työkyvyttömyyseläkettä että YVEä, selvitetään ensin mahdollisuus myöntää kuntoutustuki tai työkyvyttömyyseläke toistaiseksi. Tällöin eläkelaitos tutkii, onko hakijaa pidettävä työkyvyttömänä. Jos näin on, eläkelaitos selvittää, onko hakija työkyvytön toistaiseksi vai voidaanko hänet kuntoutuksella tai hoidolla palauttaa työkykyiseksi. Kuntoutustuki on ensisijainen toistaiseksi myönnettävään työkyvyttömyyseläkkeeseen nähden. Tämän jälkeen YVE-ikäisten osalta selvitetään mahdollisuudet myöntää YVE.

Jos hakija on hakemuksessaan ilmoittanut hakevansa vain kuntoutustukea/työkyvyttömyyseläkettä tai YVEä, hakemus voidaan käsitellä joissakin tilanteissa myös toista eläkelajia koskevana hakemuksena.

Hakija ilmoittaa myös sairautensa laadun sekä mistä alkaen ja miten se on haitannut hänen työntekoaan. Kahden viime vuoden aikana hakijaa tutkineet ja hoitaneet lääkärit ja hoitolaitokset merkitään hakemukseen.

Lakiosasto

23.4.1997

Hakijan työ ja siihen liittyvät seikat kuvataan mahdollisimman tarkkaan. Tätä varten lomakkeessa on kohdat työtehtävien, työn rasittavuuden ja työolosuhteiden kuvaamiseksi. Tarvittaessa voi käyttää erillistä liitettä. Hakijan tulee myös kertoa mahdolliset työtehtäviensä vaihtumiset ja niihin johtaneet syyt. Hakija ilmoittaa myös koulutuksensa sekä kertoo, mikä on ollut hänen varsinaisen ammattinsa ja minkä ajan hän on siinä työskennellyt.

Lomakkeessa kysytään lisäksi tietoja hakijan perhesuhteista, hänelle maksettavista muista korvauksista, päivärahoista sekä eläkkeistä ja viimeisestä työ- tai virkasuhteesta taikka yrittäjätoiminnasta.

5.4.2 Liitteet

Hakemukseen on liitettävä B-lääkärintlausunto, joka sisältää hoito- tai kuntoutussuunnitelman. Suunnitelma voi olla myös erillisenä. B-lääkärintlausunto voi olla kaksi- tai nelisivuinen (B 1, B 2), jotka kuitenkin ovat tekstiltään saman sisältöisiä. Eläkehakemuksen ratkaisemista ja työkyvyn arviointia varten tarvitaan yleensä laajempi, nelisivuinen B-lääkärintlausunto (B 2, liite 1).

Myös B-lausuntoa vastaavan laajuinen ulkomainen lääkärintlausunto voidaan hyväksyä. Hakemuksessa voi myös ilmoittaa, mistä lausunto on saatavissa (TEA 11 § 2 mom.).

Jos eläkettä haetaan Suomen lisäksi toisesta EU/ETA-maasta, B-lausunto ei EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan ole riittävä. Toiseen EU/ETA-maahan toimitetaan kansallisen lääkärintlausunnon lisäksi lomakkeelle E 213 laadittu lääkärintlausunto, jos toinen maa sitä vaatii.

Virkatodistusta ei liitetä hakemukseen. Tarvittaessa eläkelaitos selvittää henkilötiedot väestökirjaviranomaiselta. Jos hakemus jätetään Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistoon, toimisto tarkistaa rekisteritietojensa perusteella eläkkeenhakijan henkilötiedot. Mikäli tiedot ovat oikein, siitä ei tehdä merkintää lomakkeeseen.

Eläkehakemuslomakkeen tiedot yrittäjien ja maatalousyrittäjien toiminnasta eivät yleensä riitä työkyvyttömyyseläkehakemuksen ratkaisemiseksi. Tämän vuoksi maatalousyrittäjän pitää liittää hakemukseensa "Selvitys maatalousyrittäjien eläkeasiaan" (TM-lomake, liite 8). Muuta yrittäjätoimintaa harjoittavalta pyydetään tarvittaessa "Selvitys yrittäjän eläkeasiaan" (TY-lomake, liite 9).

Jos työvoimatoimisto tai muu taho on selvittänyt hakijan työllistymismahdollisuudet, tulisi lausunto ja muu asiaan liittyvä aineisto liittää eläkehakemukseen. Jos hakijan kuntoutusasia on käsitelty kuntoutuksen asiakaspalvelun yhteistyöryhmässä, myös sen lausunto tulisi liittää hakemukseen.

YVE-hakemuksen käsittelyä varten eläkelaitos pyytää työnantajalta kuvauksen eläkkeenhakijan työstä, työolosuhteista ja työssä selviytymisestä lomakkeella ETK 7111 (liite 2). Tällä lomakkeella kysytään myös työnantajan mahdollisuus muun työn järjestämiseen. YVE-hakemuksen vastaanottajan on hyvä ilmoittaa hakijalle kuvauksen pyytämisestä (ks. myös kohta 3.2.5.2

Lakiosasto

23.4.1997

Työnkuvaukset). Kyseinen lomake voidaan tarvittaessa pyytää myös varsinaisen työkyvyttömyyseläkehakemuksen käsittelyä varten. Hakija voi myös itse liittää hakemukseensa tarpeelliseksi katsomaansa selvitystä.

Jos YVE-hakemus on vireillä sekä työ- että kansaneläkejärjestelmässä, työeläkelaitos hankkii työnantajalta selvityksen eläkkeenhakijan työstä ja työssä selviytymisestä ja toimittaa siitä välittömästi kopion Kansaneläkelaitokselle osoitteella: Kansaneläkelaitos, Eläke- ja toimeentuloturvaosasto, ratkaisuryhmät, PL 78, 00381 HELSINKI.

Jos YVE-hakemus on vireillä vain Kansaneläkelaitoksessa, se hankkii työnantajalta selvityksen ja toimittaa siitä kopion Eläketurvakeskukselle, joka välittää selvityksen työeläkelaitokselle työeläkehakemuksen tultua vireille.

5.5

Hakemuksen vireilletulo

Eläkehakemus katsotaan tehdyksi sinä päivänä, jona se on annettu tai se on postitse saapunut eläkelaitokseen, Eläketurvakeskukseen taikka eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen sitä varten valtuuttamalle asiamiehelle (Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistot).

Jos eläkehakemus tehdään telekopiona (faksi), hakemuksen katsotaan tulleen vireille telekopion saapumispäivänä. Jos on syytä epäillä hakemuksen alkuperäisyyttä tai tapaus on muuten epäselvä, eläkelaitos voi pyytää hakijaa toimittamaan myös alkuperäisen hakemuksen (laki sähköisen viestinnän ja automaattisen tietojenkäsittelyn käyttämisestä yleisissä tuomioistuimissa, 594/93).

Eläkkeen hakemisen ajankohta vaikuttaa myös eläkkeen maksamisen alkamiseen. Työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää takautuvasti, mutta takautuvaa eläkettä ei makseta pitemmältä ajalta kuin eläkkeen hakemista seuraavaa kuukautta edeltäneen vuoden ajalta (TEL 4 § 1 mom.). Osa-eläkkeenä myönnetty työkyvyttömyyseläke voidaan muuttaa YVEksi, ei kuitenkaan takautuvasti kuutta kuukautta pidemmältä ajalta ennen hakemista seuraavaa kuukautta.

YVE myönnetään pääsääntöisesti hakemista tai ennakkopäätöksen hakemista seuraavan kuukauden alusta. Vain poikkeuksellisesta syystä YVE voidaan myöntää vuosi taannehtivasti kuten työkyvyttömyyseläke (TEL 4 e § 4 mom.). Ks. kohta 1.3, Voimaantulosäännökset.

Henkilö oli tehnyt useita eläkehakemuksia, jotka oli lainvoiman saaneilla päätöksillä hylätty. Hän haki uudelleen eläkettä. VakO katsoi, että hakijan työkyvyttömyys oli alkanut ennen ensimmäisen eläkehakemuksen vireilletuloa. Samalla se totesi, että hakijan eläkehakemus oli tullut vireille silloin kun hän työkyvyttömyyden alkamisen jälkeen ensimmäisen kerran oli hakenut työkyvyttömyyseläkettä. VakOn päätös 3.3.1977 (ETK 5326).

Lakiosasto

23.4.1997

Työkyvyttömyyseläkkeen hakemisesta sosiaaliturvasopimuksen perusteella kerrotaan kohdassa 18.

5.6

Jatkohakemus

Ennen vuotta 1996 myönnetyt määräaikaiset työkyvyttömyyseläkkeet muutetaan määräajan päättyessä toistaiseksi voimassa oleviksi työkyvyttömyyseläkkeiksi, jos työhönpaluu ei hoidollisin eikä kuntoutuksellisin keinoin ole mahdollista.

Kuntoutustukea voidaan jatkaa, jos se alunperin on myönnetty hoito- tai kuntoutussuunnitelman laatimista varten ja suunnitelman perusteella kuntoutustuen myöntäminen edelleen on perusteltua. Kuntoutustukea voidaan niin ikään jatkaa määräajaksi, jos todetaan, että kuntoutuminen vie pidemmän ajan kuin alunperin on oletettu.

Työkyvyttömyyseläke myönnetään toistaiseksi silloin, kun kuntoutustuen saajan työkyky ei näytä palautuvan hoito- tai kuntoutustoimenpitein ja kuntoutustukea on jo jatkettu muutaman kerran.

Hakemistapa

Jatkoa harkittaessa voidaan B-lääkärintlausunnon lisäksi tarpeen mukaan käyttää lomaketta "selvitys työkyvystä kuntoutustukea varten" (KJ-lomake, ETK 2140, liite 10).

5.7

Lepäävän yksilöllisen varhaiseläkkeen uudelleen hakeminen

Jos YVE-eläke on ollut lepäämässä, YVEN uudelleen hakemiseksi riittää, että henkilö kirjallisesti ilmoittaa ansiotulojensa jäävän alle jommankumman rajamäärän. Jos ansiotulot ovat alle 3/5 eläkkeen perusteena olevasta tulevan ajan palkasta, mutta ylittävät 1 135,14 mk/kk (v. 97), voidaan eläkettä ryhtyä maksamaan osaeläkkeen suuruisena. Muutosajankohta on hakemista seuraavan kuukauden alusta.

Samalla tavoin kuin lepäävä YVE voidaan osaeläkkeen suuruisena maksettava YVE-eläke palauttaa täyteen maksuun ansiotyön päätyttyä. Tällöinkin hakemukseksi riittää se, että hakija kirjallisesti ilmoittaa ansiotulojensa jäävän alle rajamäärän.

Hakijan kirjallisen ilmoituksen lisäksi eläkelaitos selvittää työnantajalta työsuhteen mahdollisen päättymisajankohdan sekä tarvittavat palkkatiedot.

Myös yrittäjän on selvitettävä yrittäjätyönsä vähentyminen. Se tapahtuu samalla tavoin kuin eläkettä haettaessa.

Eläkkeen saamisen muita kuin ansiotuloja koskevia edellytyksiä ei uudelleen tutkita.

Lakiosasto

23.4.1997

5.8

Uusi eläkehakemus lakanneen yksilöllisen varhaiseläkkeen jälkeen

Jos YVE on lakannut tai se on lakkautettu, on YVEä tai varsinaista työkyvyttömyyseläkettä haettava uudelleen kohdan 5.4 mukaisesti.

5.9

Eläkehakemuksen raukeaminen ja peruuttaminen

Jos hakija ei ole kuntoutustukea/työkyvyttömyyseläkettä hakiessaan toimittanut eläkelaitokselle B-lääkärinlausuntoa tai pyydettyä lisäselvitystä, eläkehakemuksen käsittely raukeaa (TEA 11 § 2 ja 3 mom).

Vastaava tilanne on myös silloin, kun kuntoutustuen hakija on lähetetty hoito- tai kuntoutussuunnitelman tekemistä varten tutkimuksiin ja hän kieltäytyy menemästä niihin. Tällöin eläkelaitoksella ei ole riittävää selvitystä, jotta se voisi tehdä arvion hakijan työkyvystä tai sen palautumisesta.

Kuntoutustuki voidaan myöntää hoito- tai kuntoutussuunnitelman valmisteluseksi silloin, kun hoito- tai kuntoutussuunnitelma puuttuu, mutta hakijaa voidaan pitää työkyvyttömänä. Jos hakija on kieltäytynyt menemästä hoito- tai kuntoutussuunnitelman laatimista varten tarvittaviin tutkimuksiin, ei kuntoutustukea yleensä enää jatketa, vaan jatkohakemus tarvittavan lisäselvityksen puuttuessa raukeaa.

Osatyökyvyttömyyseläkettä oli haettu täydeksi. Hakemuksen tueksi ei kuitenkaan pyynnöstäkään esitetty lääketieteellistä lisäselvitystä. Hakemus katsottiin rauenneeksi, (VakO 683/87).

Kuntoutustuki/eläkehakemus tai -päätös voidaan peruuttaa, jos eläkkeenhakija viimeistään valitusajassa ilmoittaa, ettei hän halukaan hakemaansa eläkettä.

Lakiosaston tiedote 3/88, Työttömyyseläkehakemuksen peruuttaminen
Lakiosaston tiedote 2/86, Varhennetun vanhuuseläkkeen peruuttaminen

Lakiosasto

23.4.1997

6

HAKEMUKSEN KÄSITTELY

Mitä yleiskirjeen tässä osassa on sanottu työkyvyttömyyseläkkeestä, koskee soveltuvasti myös kuntoutustukea.

6.1

Ratkaiseva eläkelaitos

Yksityisellä puolella eläkehakemuksen käsittelyssä, eläkeasian ratkaisemisessa, eläkepäättöksen antamisessa ja eläkkeen maksamisessa noudatetaan niin sanottua viimeisen laitoksen periaatetta.

Viimeisen laitoksen periaatteen mukaan yksityisen puolen eläkelaitos, jonka piiriin eläkkeensaaja on viimeksi ennen työkyvyttömäksi tuloa kuulunut, hoitaa kaikki edellä mainitut eläkelaitoksen tehtävät muidenkin yksityisten työsuhteiden ja yrittäjätoimintojen osalta. Viimeinen eläkelaitos selvittää myös kuntoutusmahdollisuudet ja on yhteydessä Kansaneläkelaitokseen ja muihin mahdollisiin viranomaisiin.

Muita järjestelmiä, kuten kunnallista ja valtion eläkejärjestelmää viimeisen laitoksen periaate ei koske. Kuitenkin eläkeoikeuden ratkaisemisessa noudatetaan koko ansioeläkejärjestelmässä viimeisen laitoksen periaatetta rajoitettuna (VEL 9 § 1 mom., KES 14 § 5 mom.). Yksityinen ja julkinen eläkejärjestelmä kuitenkin maksavat kumpikin itse omat eläkkeensä.

Ennakoilmoitusmenettelyn Kansaneläkelaitoksen kanssa hoitaa sekä varsinaisessa työkyvyttömyyseläkkeessä että YVEssä koko työeläkejärjestelmän viimeinen laitos.

Yleiskirje A 15/92, Eläkehakemuksen käsittelyohjeet

6.1.1

Viimeisen laitoksen periaate yksityisellä puolella

Hakemukset ohjataan yleensä Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistosta suoraan viimeiseen eläkelaitokseen.

Viimeinen laitos ratkaisee hakemuksen ja maksaa eläkkeen myös siltä osin kuin kysymyksessä on jossakin toisessa TEL-, MEL-, LEL-, TaEL-, MYEL- tai YEL-laitoksessa järjestetty eläketurva, jos nämä muut toiminnot ovat jo päättyneet.

Ellei ratkaisevasta eläkelaitoksesta (yksityisellä puolella) päästä yksimielisyyteen, Eläketurvakeskus voi määrätä, mille eläkelaitokselle päätöksen antaminen kuuluu (TEA 12 d § 1 mom.).

Lakiosasto

23.4.1997

6.1.2

Ratkaiseva eläkelaitos rinnakkaisuustilanteissa

Yksityistä työskentelyä rinnakkain

Jos eläkkeen hakija on viimeksi ennen eläketapahtumaa ollut samanaikaisesti yksityisellä puolella useassa työsuhteessa tai yrittäjätoiminnassa, eläkehakemuksen ratkaiseva laitos määräytyy järjestyksessä TEL-, MEL-, YEL-, MYEL-, LEL- ja TaEL-eläkelaitos (TEA 12 §, LEA 13 §).

Jos hakija on viimeksi ollut rinnakkaisissa TEL-tösuhteissa, pääasiallisen työn vakuuttanut TEL-laitos ratkaisee eläkeoikeuden myös toisen TEL-laitoksen osalta. Ratkaiseva eläkelaitos pyytää lausunnon hakijan työkyvyttömyydestä rinnakkaislaitokselta, jos rinnakkainen työskentely on ollut huomattavaa.

Yksityinen ja julkinen työskentely rinnakkain

Jos hakijalla on rinnakkaisia työsuhteita tai yritystoimintaa yksityisellä ja julkisella puolella, ratkaisun tekee se eläkelaitos, joka on vakuuttanut hakijan pääasiallisen työn. Tämä eläkelaitos pyytää tällöin lausunnon hakijan työkyvyttömyydestä rinnakkaislaitokselta, mikäli rinnakkainen työskentely on ollut huomattavaa tai jos ratkaisu muutoin on epäselvä.

Työkyvyttömyysasiain neuvottelukunnan suositus

Jos rinnakkaiset eläkelaitokset ovat eri mieltä työkyvyttömyydestä tai sen alkamisajankohdasta, eivätkä pääse neuvottelemalla yksimielisyyteen, yksityisen tai julkisen puolen eläkelaitos voi pyytää ratkaisusuositusta työkyvyttömyysasiain neuvottelukunnalta (TKN), ks. kohta 6.1.4.

Yleiskirje A 15/92, Eläkehakemuksen käsittelyohjeet

Yleiskirje C 4/93, Vuoden 1994 työeläkeuudistuksen vaikutukset eläkehakemusten käsittelyyn sekä eläketapahtumailmoitusliikenteeseen

Yleiskirje A 5/95, Eläketurvakeskuksen ohje TEL 12 §:n soveltamisesta, kun TEL-tösuhde on kuulunut kahden tai useamman eläkelaitoksen toiminta-alueeseen

6.1.3

Ratkaisutoiminta eläkelaitoksissa

Eläkelaitoksissa on ratkaisutoiminta organisoitu eri tavoin. Työkyvyttömyysratkaisua tehtäessä on lääkärin asiantuntemus kuitenkin aina välttämätön. Ratkaisuun osallistuvana asiantuntijalääkärinä ei saa käyttää hakijaa hoitanutta lääkärinä.

Lakiosasto

23.4.1997

Yleensä päätösmenettely on moniportaisempi, kun ollaan päätymässä kielteiseen ratkaisuun. Käsittelyn tulisi johtaa, paitsi oikeudenmukaiseen ratkaisuun, myös perusteltuun eläkepäätökseen.

Työkyvyttömyyseläkehakemusta ratkaistaessa tarvitaan hakijan terveydentilaa koskevien tietojen lisäksi tietoja häntä koskevista sosiaalisista seikoista. Siksi työkyvyttömyyden harkintaan on eri tavoin pyritty saamaan mukaan myös käytännön työelämän tuntemusta.

Eläkesäätiöissä ja -kassoissa ratkaisut tehdään eläkesäätiön ja -kassan hallituksessa tai vastaavassa ryhmässä, jossa on työnantajan ja työntekijöiden edustajia, jollei päätösvaltaa ole siirretty säätiön toimihenkilölle.

Neuvottelukunnat

Eläkevakuutusyhtiöissä on neuvottelukuntia, jotka käsittelevät työkyvyttömyys- ja varhaiseläketapauksia. Neuvottelukunnissa ovat edustettuina työnantaja- ja työntekijäjärjestöt sekä työkyvyttömyysasiain ratkaisuihin vastaavat laitoksen omat toimihenkilöt. Kun neuvottelukunnissa käsitellään työkyvyttömyyseläkeratkaisuja, etujärjestöjen vaikutusmahdollisuudet eläkelaitoksen ratkaisutoimintaan lisääntyvät.

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa toimii ratkaisutoiminnan valvojia, jotka laitoksen hallitus on keskuudestaan valinnut. Heidän tehtävänä on mm. kehittää eläkeratkaisuperiaatteita sekä ohjata ja valvoa käytännön ratkaisulinjaa. Valvojat antavat myös ratkaisusuosituksia yksittäisissä tapauksissa. Valvojissa ovat edustettuina valtion ohella vakuutetut eli maatalousyrittäjät.

LEL Työeläkekassassa kaikki työkyvyttömyyseläkeasiat ratkaistaan eläkejaostoissa. Eläkelaitoksen hallitus nimittää jaostot käyttämään sen päätösvaltaa. Jaoston jäsenet ovat asianomaiselta alalta, puolet työnantaja- ja puolet työntekijäpuolelta. Jaostossa esittelijänä toimii eläkelinjan johtaja ja asiantuntijoina toimivat lääkäri ja lakimies.

Esiintyvien taiteilijoiden eläkekassassa (ETEK) kaikki työkyvyttömyyseläkeasiat ratkaistaan eläkelaitoksen hallituksessa.

Kuntien eläkevakuutuksen ja Valtiokonttorin yhteydessä toimii varhaiseläkelautakunta. Ne antavat ratkaisusuosituksia pääasiassa YVEä koskeviin hakeuksiin. Niiden olemassaolo perustuu lakiin (KVTEL 5 a §, VEL 3 §).

6.1.4

Työkyvyttömyysasiain neuvottelukunta

Eläketurvakeskuksen yhteydessä toimii työkyvyttömyysasiain neuvottelukunta (TKN). Siltä voidaan pyytää suositusta työkyvyttömyyseläkettä, YVEä tai vastuunvalintaa koskevista periaatteellisista asioista sekä tulkinta- ja rajatapauksista. TKN:n suosituksilla on merkitystä työeläkkeiden ratkaisukäytännön yhtenäistämässä.

Lakiosasto

23.4.1997

Suosituksia voivat neuvottelukunnalta pyytää yksityisen ja julkisen puolen eläkelaitokset sekä Eläketurvakeskus. Suositusta voivat pyytää myös järjestelmän muutoksenhakuelimet.

Neuvottelukunnan nimittää Eläketurvakeskuksen hallitus. Neuvottelukuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja enintään seitsemäntoista jäsentä. Heidän tulee olla perehtyneitä työkyvyttömyyseläkkeiden ratkaisutoimintaan. Neuvottelukunnassa tulee olla ainakin neljä lääkäriä.

Neuvottelukunnassa on nyt edustajia eri eläkelaitoksista, sekä yksityiseltä että julkiselta puolelta, samoin kuin Kansaneläkelaitoksesta ja Eläketurvakeskuksesta. Siinä on myös edustajia työmarkkinoiden, maatalousyrittäjien ja muiden yrittäjien keskusjärjestöistä. Lisäksi neuvottelukunnassa on edustaja työministeriöstä.

6.2

Hakemuksen jakaminen

6.2.1

Varsinainen työkyvyttömyyseläke

Kansaneläkelaitoksen paikallistoimiston kautta kulkevat varsinaisen työkyvyttömyyseläkkeen hakemukset ohjataan yleensä viimeiseen eläkelaitokseen rekisteritietojen perusteella. Jos rekisteritietojen perusteella ratkaisevia laitoksia on enemmän kuin yksi, paikallistoimisto ohjaa hakemuksen Eläketurvakeskukseen.

Jos hakemus on toimitettu suoraan työeläkelaitokseen, se jakaa tarvittaessa hakemuksen myös Valtiokonttorille, Kuntien eläkevakuutukselle, Ahvenanmaan maakuntahallitukselle, Suomen Pankille, Kansaneläkelaitokselle ja Kirkon keskusrahastolle (lomake ETK 3306, liite 11). Jos hakemus on ohjattu Eläketurvakeskukseen, se hoitaa hakemuksen jakamisen.

Jos asiakirjoista ilmenee, että eläkkeenhakija on kuulunut rekistereissä ilmenneiden tietojen lisäksi vielä jonkin toisen eläkejärjestelmän piiriin, eläkelaitos huolehtii jakamisesta tältä osin.

Kopiot hakemuksen liitteenä olevista tai myöhemmistä lääkärinlausunnoista toimitetaan vain viimeiselle eläkelaitokselle. Vapaakirjalaitoksen seurattessa viimeisen laitoksen ratkaisua, se pyytää tarvittaessa lääkärinlausunnot viimeiseltä laitokselta. Eläkelaitos saa tiedon toisen laitoksen työkyvyttömyysratkaisusta Eläketurvakeskuksen välittämällä rekisteriotteilla.

Kun viimeisenä on eri eläkejärjestelmien piiriin kuuluvia rinnakkaisia palvelussuhteita, lausunnot toimitetaan kaikille rinnakkaislaitoksille.

Lakiosasto

23.4.1997

6.2.2

Yksilöllinen varhaiseläke ja osaeläkkeen ennakkopäätöshakemus

Kun YVEä tai osaeläkkeen ennakkopäätöstä koskeva hakemus tulee Kansaneläkelaitokseen, se siirtää hakemuksen liitteineen sen eläkejärjestelmän laitokselle, joka olisi myöntämässä hakijalle täysitehoisen eläkkeen. Tässä vaiheessa hakemusta ei vielä jaeta vapaakirjalaitoksille.

Jos hakija työskentelee rinnakkain useammassa työ- tai virkasuhteessa tai yrittäjänä, voi täysitehoisen eläkkeen myöntäviä laitoksia olla useampia. Tällöin hakemus ohjataan Eläketurvakeskukseen, joka jakaa hakemuksen sekä yksityisen että julkisen puolen täysitehoisesta eläkkeestä vastaaville laitoksille. Yksityisen puolen ratkaiseva laitos määräytyy kuten varsinaisessa työkyvyttömyyseläkkeessä.

Jos YVEä tai osaeläkkeen ennakkopäätöstä koskeva hakemus tulee suoraan viimeiseen, tulevan ajan eläkelaitokseen, se ilmoittaa vireilletulosta Eläketurvakeskukselle. Tällöin ilmoituksen tehnyt eläkelaitos saa rekisteriotteet, joihin on merkitty, mihin muihin tulevan ajan eläkelaitoksiin hakemus mahdollisesti on jaettava. Jakamisen hoitaa vireilletuloilmoituksen tehnyt eläkelaitos.

Yleiskirje A 15/92, Eläkehakemuksen käsittelyohjeet

6.3

Valmistelevalta käsittely eläkelaitoksessa

6.3.1

Yleistä

Eläkkeenhakijan on merkittävä hakemuslomakkeeseen, mitä eläkettä hän hakee. Hakemuksessa ei ole erillistä kohtaa kuntoutustukea varten, vaan sen hakeminen on yhdistetty työkyvyttömyyseläkkeen hakemiseen. Tällöin eläkelaitos tutkii, onko hakijaa pidettävä työkyvyttömänä. Jos näin on, eläkelaitos selvittää, onko hakija työkyvytön toistaiseksi vai voidaanko hänet kuntoutuksella tai hoidolla palauttaa työkykyiseksi.

Hakemuksessa on myös kohta, jossa hakija voi pyytää työkyvyttömyyseläkehakemuksen käsittelemistä YVE-hakemuksena, jos oikeutta varsinaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen ei ole.

Jos eläkkeenhakija ilmoittaa hakevansa sekä kuntoutustukea/työkyvyttömyyseläkettä että yksilöllistä varhaiseläkettä, selvitetään ensin mahdollisuus myöntää kuntoutustuki tai työkyvyttömyyseläke toistaiseksi joko täytenä tai osaeläkkeenä. Kuntoutustuki on ensisijainen toistaiseksi myönnettävään - eläkkeeseen nähden. Seuraavaksi selvitetään mahdollisuudet myöntää yksilöllinen varhaiseläke.

Jos eläkkeenhakija on rastittanut YVEN ennakkopäätöstä koskevan ruudun, voi eläkelaitos hakijan suostumuksella antaa lopullisen päätöksen, jos käsittelyssä ilmenee, että hakija on jo lopettanut ansiotyönsä.

Lakiosasto

23.4.1997

Kun eläkkeenhakija on rastittanut hakemuslomakkeessa osaeläkkeen ennakopäätöstä koskevan ruudun, eläkelaitos käsittelee asian vain tältä osin.

Uusi eläkehakemus valitusaikana

Jos henkilö hylkäävän työkyvyttömyyseläkepäätöksen saatuaan tekee valitusajassa uuden työkyvyttömyyseläkettä koskevan hakemuksen (**sama eläkelaji**), eläkelaitos käsittelee sen valituksena. Jos eläkelaitos suostuu hakijan vaatimukseen, se antaa oikaisupäätöksen muutoksenhakuohjeineen. Jos eläkelaitos ei suostu hakijan vaatimukseen tai suostuu niihin vain osittain, se toimittaa hakemuksen muutoksenhakuelimelle valituksena tutkittavaksi. Sama koskee YVEä.

Jos esim. työkyvyttömyyseläkehylkäyksen saanut henkilö hakee YVEä (**eri eläkelaji**), hakemusta ei käsitellä valituksena, vaan eläkelaitos antaa siihen päätöksen muutoksenhakuohjeineen.

Yleiskirje A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku, kohta 7.4.9, Uusi eläkehakemus valitusaikana

6.3.2

Päivärahatiedustelu

Hakemuksen tullessa vireille eläkelaitoksella voi jo olla tieto ensisijaisuusajasta. Jos hakemus on tullut eläkelaitokseen ennen ensisijaisuusajan vahvistamista tai yli kuuden kuukauden kuluttua ensisijaisuusajan päättymisestä, laitoksen on selvitettävä, onko hakija saanut SVL:n mukaista päivärahaa (lomake ETK 3339, liite 3).

Samalla pyydetään lääkärinlausunnot. Jos eläkelaitos haluaa myös vanhemmat A-todistukset, siitä on pyynnössä mainittava.

6.3.3

Työsuhdetietojen tarkistaminen

Jos viimeinen TEL-työsuhde vielä jatkuu työsuhderekisteriotteen mukaan, eläkelaitos pyytää työnantajalta selvityksen hakijan palkoista työkyvyttömyyden alkamiseen saakka.

6.3.3.1

Puutteet työsuhderekisterissä

Eläkehakemuksessa ilmoitetut työsuhdetiedot tarkistetaan.

Jos jokin hakijan ilmoittamista työsuhteista puuttuu rekisteristä tai rekisterissä on virheellisiä tietoja, eikä kyseisellä työnantajalla ole eläkevakuutusta, eläkelaitos pyytää Eläketurvakeskusta selvittämään, kuuluuko työsuhde työeläkelakien piiriin. Mikäli kyseessä näyttäisi olevan LEL-ajan työsuhde, se voidaan lähettää suoraan LEL Työeläkekassan selvitettäväksi.

Sama koskee eläkkeenhakijan vakuuttamatonta yrittäjätoimintaa, jonka osalta työtulo voidaan vielä vahvistaa (kuluvalta ja viideltä edeltävältä kalenteri-

Lakiosasto

23.4.1997

vuodelta). Jos hakija näyttää laiminlyöneen MYEL-vakuutuksen, lausunto pyydetään Maatalousyrittäjien eläkelaitokselta (lomake ETK 2080, liite 12).

Jos eläkkeenhakijalla on työsuhdeselvittelyasia vireillä ennen eläkehakemuksen tekemistä, työsuhdeselvittely hoidetaan loppuun ja työsuhdetta koskevan sitovuuspäätöksen (sito-päätös) antaa selvittelystä vastaava eläkelaitos. Selvittelyä tulee tällöin kiirehtiä niin, että se valmistuu ennen eläkepäätöksen antamista. Tarvittaessa eläkepäätös annetaan väliaikaisena, kunnes työsuhdeselvittely on ratkaistu lainvoimaisesti.

Mikäli työsuhdeselvittelyasia tulee vireille vasta eläkehakemuksen yhteydessä, ei selvittelystä vastaava eläkelaitos anna erillistä sito-päätöstä, ellei työnantaja ole työsuhdeselvittelyasiasta eri mieltä. Myös tällöin eläkepäätös annetaan väliaikaisena, kunnes sitovuuspäätös on saanut lainvoiman.

Yleiskirje A 38/90, Työsuhdetietojen sitovuus

Lakiosaston tiedote 4/91/T, Eläkehakemuksen ja -päätöksen vaikutus työsuhdeselvittelyyn

6.3.3.2

Asuminen ja työnteko ulkomailla

Eläkehakemuslomakkeessa kysytään, onko hakija työskennellyt tai asunut ulkomailla ja onko hän hakenut tai saako hän jo sieltä eläkettä.

Jos hakija ilmoittaa työskennelleensä tai asuneensa ulkomailla, täytetään tästä työskentelystä erillinen U-lomake (lomake ETK/Kela 7110, liite 13). Eläkkeen hakemista ulkomailta selostetaan lähemmin kohdassa 18.

6.3.4

Tiedot muista tutkimuksista ja lausunnoista

Jos asiakirjoista ilmenee, että hakijan kuntoutusasiaa on käsitelty kuntoutuksen asiakaspalvelun yhteistyöryhmässä, eläkelaitoksen tulisi hankkia sen lausunto. Vastaavasti tulisi hankkia muutkin mahdolliset kuntoutus selvitykset sekä työvoimaviranomaisten lausunnot.

6.3.5

Tiedot muista korvauksista

Jos eläkkeenhakija on hakemuksessaan ilmoittanut saavansa tai hakevansa korvausta tapaturmasta, ammattitaudista, liikennevahingosta, sotilasvammasta tai sotilastapaturmasta, viimeinen eläkelaitos pyytää tarvitsemansa tiedot kyseisestä virastosta taikka vakuutuslaitoksesta. Samalla eläkelaitos lähettää tarvittaessa regressi-ilmoituksen e.m. korvausta maksavalle laitokselle.

Eläketurvakeskuksen vireilläolorekisteristä saa viitetiedon vähintään neljäksi kuukaudeksi myönnetystä LVL- ja TVL-korvauksesta.

Lakiosasto

23.4.1997

Jos eläkkeenhakija on ilmoittanut hakevansa tai saavansa muuta eläkettä tai jatkuvaa korvausta (esim. potilasvahinkokorvaus), eläkelaitos pyytää ko. laitokselta tarvitsemansa tiedot.

Sairausvakuutusrahastolla, Kansaneläkelaitoksella, kunnan sosiaalihuollon toimielimellä, työttömyyskassalla tai Potilasvakuutusyhdistyksellä saattaa olla oikeus saada takautuva eläke itselleen. Muiden paitsi sairausvakuutusrahaston on ilmoitettava vaatimuksensa eläkelaitokselle vähintään kaksi viikkoa ennen eläkkeen maksamista. Takautuvan eläkkeen maksamisesta kerrotaan tarkemmin kohdassa 12.

Työnantajan on ilmoitettava takautuvaa eläkettä koskeva vaatimuksensa eläkelaitokselle ennen eläkkeen suorittamista (TEL 19 c §).

Eläkehakemuksesta voi ilmetä, että eläkkeen maksaminen jollekin edellä mainituista tahoista voi tulla kysymykseen. Jos tällaista vaatimusta ei vielä ole tullut, eläkelaitos voi ottaa yhteyttä etuuden maksajaan, jotta se tietää käynnistää perimistoimet (lomake ETK/Kela 7301, liite 14).

Yleiskirje A 33/88, Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen

Yleiskirje A 24/94, Eläkkeen maksaminen opintotuen maksajalle

Yleiskirje A 16/93, Uudelleen yhteensovitus ja regressi

Lakiosaston tiedote 11/94, SOLITA-regressi ja ennakonpidätys

Lakiosaston tiedote 20/96, Lisäohjeita EU-regressistä

6.4

Lisäselvitykset

Suurin osa hakemuksista voidaan ratkaista hakemuksen liitteenä olevilla selvityksillä. Aina ei esitetty selvitys kuitenkaan riitä, vaan joudutaan hankkimaan lisäselvityksiä.

Eläkelaitos huolehtii siitä, että kaikki asian käsittelyyn olennaisesti vaikuttava selvitys hankitaan.

Pääsääntöisesti eläkelaitos ei ole velvollinen hankkimaan maksullisia lisäselvityksiä. Jos eläkelaitos kuitenkin esim. velvoittaa eläkkeenhakijan menemään lisätutkimuksiin työkyvyn tai kuntoutustarpeen selvittämiseksi, se korvaa tutkimuksista aiheutuneet kustannukset (TEA 11 § 3 mom.).

Eläkelaitos tai muutoksenhakuelin voi hankkia lisäselvityksiä tarpeen mukaan myös valitusvaiheessa. Ks. myös yleiskirje A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku, kohta 7.4.7, Valituksen käsittely eläkelaitoksessa ja sen toimittaminen muutoksenhakuelimeen

Lakiosasto

23.4.1997

6.4.1

Lääketieteellinen lisäselvitys

Jos hakemuksen liitteenä oleva lääketieteellinen selvitys ei riitä, eläkelaitos voi pyytää lisäselvitystä. Tällöin tulevat kysymykseen esim. uusi lääkärintlausunto tai aikaisemman lausunnon täydentäminen, jäljennös sairauskertomuksesta tai muu vastaava selvitys hakijaa hoitaneilta lääkäreiltä tai hoitolaitoksilta. Harkittaessa kuntoutustuen myöntämistä voidaan lisäselvitykseksi hankkia hoito- tai kuntoutussuunnitelma tai pyytää täydennystä hakemuksen liitteenä olevaan suunnitelmaan.

Lisätietoja voi saada erikoissairaanhoido- ja avohoitojärjestelmistä. Esimerkiksi mielisairaalahoidossa olleet jäävät yleensä mielenterveystoimistojen tarkkailuun.

Jos eläkkeenhakija saa sotilasvamma- tai sotilastapaturma-, tapaturmavakuutus-, liikennevakuutus- taikka potilasvahinkolain mukaista eläkettä tai korvausta, voidaan lääkärintlausunnot pyytää ko. vakuutuslaitokselta tai virastolta taikka Potilasvakuutusyhdistykseltä. Jäljennöksiä lääkärintlausunnoista voidaan pyytää myös Kansaneläkelaitokselta tai sen paikallistoimistoilta.

Lisäselvitystä voidaan pyytää myös työterveyshuolloilta ja terveyskeskuksesta. Näistä paikoista saa yleensä pitkän ajan seurantatietoja hakijan terveydentilasta. Niillä saattaa olla merkitystä erityisesti YVE-hakijan työkykyä arvioitaessa.

Jos eläkelaitos saa eläkehakemuksen käsittelyn yhteydessä uuden, alkuperäisen lääkärintlausunnon tai hoito- tai kuntoutussuunnitelman, kopio siitä lähetetään tarvittaessa Kansaneläkelaitokselle.

Jos eläkelaitos lähettää hakijan lisätutkimuksiin, se valvoo, etteivät ne kestä liian kauan. Tarvittaessa voidaan odotusajalta myöntää kuntoutustuki.

6.4.1.1

Hoito- tai kuntoutussuunnitelman täydentäminen tai hankkiminen

Kun hoito- tai kuntoutussuunnitelma on puutteellinen ja kaipaa täydentämistä, se voidaan palauttaa lausunnon kirjoittaneelle lääkärille täydennettäväksi. Eläkelaitos voi myös lähettää hakijan esim. erikoislääkärin tutkittavaksi tai muuhun kuntoutusselvitykseen.

Jos hoito- tai kuntoutussuunnitelma puuttuu kokonaan ja hakija on selvästi työkyvytön, mutta kuntoutusedellytykset ovat olemassa, eläkelaitos voi hankkia puuttuvan hoito- tai kuntoutussuunnitelman. Tällöin on mahdollista myöntää hakijalle kuntoutustuki suunnitelman laatimisen ajaksi.

Jos hakija on B-lääkärintlausunnon kirjoittaneen lääkärin mielestä työkyvytön toistaiseksi, hoito- tai kuntoutussuunnitelma voi tämän vuoksi puuttua hakemuksesta. Tällöin edellytetään lääkärin perustelevan sitä, miksi hakija ei

Lakiosasto

23.4.1997

hoidon tai kuntoutuksen avulla pysty palaamaan työelämään. Jos eläkelaitos kuitenkin on toista mieltä työkyvyttömyydestä tai sen kestosta, se hankkii tarvittaessa lisäselvitystä.

6.4.1.2

Lisäselvitysten välittäminen eläkelaitosten kesken

Kun eläkkeenhakija on hakenut työeläkkeitä ja kansaneläkettä, tulee sekä viimeisellä työeläkelaitoksella että Kansaneläkelaitoksella olla samat asiaan vaikuttavat lääketieteelliset selvitykset.

Jos työeläkelaitos on lähettänyt hakijan lisätutkimuksiin, tieto siitä välitetään Eläketurvakeskuksen kautta kaikille eläkeasiaa käsitteleville laitoksille. Tätä varten on lomake (ETK 2962, liite 15).

Vastaavasti menetellään, jos Kansaneläkelaitos lähettää hakijan lisätutkimuksiin.

Kun lisätiedot on saatu, ne lähetetään Kansaneläkelaitokselle tai työeläkehakemuksen ratkaisevalle laitokselle tai laitoksille. Sydänfilmejä, röntgenkuvia tms. ei liitetä mukaan, ainoastaan niistä annetut lausunnot. Filmit ja kuvat toimitetaan vain pyydettyinä.

Jos eläkkeenhakija on laiminlyönyt lisätutkimuksiin menon, on tutkimuksiin lähettäneen eläkelaitoksen ilmoitettava myös tästä, ettei tutkimustuloksia odoteta turhaan. Hakemuksen käsittely voidaan määrätä raukeamaan, jos hakija ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyy eläkelaitoksen määräämistä lisätutkimuksista (TEA 11 § 3 mom. ja LEA 14 §).

6.4.1.3

Selvityskustannusten korvaaminen

Eläkkeenhakijan on toimitettava eläkelaitokseen B-lääkärintlausunto, joka sisältää hoito- tai kuntoutussuunnitelman. Eläkelaitos voi kuitenkin hyväksyä muunkinlaisen lääkärinlausunnon tai sitä vastaavan selvityksen (TEA 11 § 3 mom.). Jos hakijasta on laadittu erillinen kuntoutussuunnitelma, hän on kuitenkin velvollinen toimittamaan sen eläkelaitokselle B-lääkärintlausunnon lisäksi.

Jos työeläkelaitos katsoo hakijan toimittaman lääkärinlausunnon tai hoito- tai kuntoutussuunnitelman riittämättömäksi ja määrää hakijan lisätutkimuksiin, eläkelaitoksen on korvattava kustannukset tutkimuksesta (TEA 11 § 3 mom.). Hoito- tai kuntoutussuunnitelman kuten muutkin lisäselvitykset kustantaa joko työeläkelaitos tai Kansaneläkelaitos riippuen siitä, kumpi sen on pyytänyt.

Työeläkelaitoksen korvattavia kustannuksia ovat myös kohtuulliset matkakustannukset ja matkapäiväraha. Työeläkelaitosten Liitto on antanut suosituksen matkakustannusten korvausperusteista. Ohjeiden mukaan esimerkiksi päivärahoissa noudatetaan valtion virkaehtosopimuksen markkamääriä.

Lakiosasto

23.4.1997

6.4.2

Muu lisäselvitys

6.4.2.1

Sosiaaliset seikat

Usein myös sosiaaliset seikat vaikuttavat ratkaisuun. Tietoja näistä saa eläkehakemuksesta tai sen liitteistä, esimerkiksi TM-, TY-lomakkeesta tai vastaavasta.

Jollei näin saada riittävästi tietoja, on selvitettävä mm. hakijan asumisolosuhteita, perhesuhteita ja hänen aikaisempaa toimintaansa. Näitä voi tiedustella, paitsi eläkkeenhakijalta itseltään, esimerkiksi veroviranomaisilta, sosiaali-toimistosta, työvoimatoimistosta ja Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistosta.

6.4.2.2

Selvitys työskentelyolosuhteista

Aina ei eläkehakemusasiakirjoissa ole riittäviä tietoja hakijan työstä ja työolosuhteista. Varsinkin rajatapauksissa eläkelaitos hankkii tietoja sekä hakijalta että työnantajalta. Selvitettäviä seikkoja ovat esimerkiksi, mitä työtä eläkkeenhakija teki, oliko työ kevyttä vai raskasta ja millainen työympäristö oli. Erityisen tärkeää on selvittää, miten hakija suoriutui työstään, haittasiko mahdollisesti jokin sairaus työntekoa. Asiaan vaikuttavat myös viime vuosien sairauspoissaolotiedot sekä tieto hakijan mahdollisuudesta palata entiseen työhönsä tai johonkin muuhun työhön.

Yrittäjältä pyydetään tietoja TM- tai TY-lomakkeella.

Tietoja hakijan työoloista sekä työn aiheuttamista rasitustekijöistä voi saada myös työterveyshuollosta. Työterveyshuoltolaki ja sen nojalla annetut säädökset edellyttävät, että työterveyshuolto tekee työpaikoilla työpaikkakartoituksia ja -kuvauksia. Näiden tekemiseen osallistuvat myös työterveyslääkäri ja työterveyshoitaja.

Tarvittavat tiedot riippuvat hakijan sairaudesta. Jos eläkkeenhakijalla on esimerkiksi tuki- ja liikuntaelinten sairaus, olennaisia ovat tiedot työn raskaudesta ja työasunnoista sekä selvitys siitä, miten hän on työstään selviytynyt. Jos taas kysymyksessä on psyykkisesti sairas henkilö, työkyvyn arviointia auttavat tiedot siitä, miten hän on työssään menestynyt sekä esimerkiksi tiedot mahdollisista ongelmista esimiesten ja työtovereiden kanssa.

Edellä kerrotut seikat selvitetään ensisijaisesti hakijan esimiehen kanssa. Hänellä on yleensä parhaat tiedot hakijan työskentelystä.

Jos eläkkeenhakijan ja työnantajan tiedot ovat keskenään ristiriitaisia, eläkelaitos voi pyytää lisäselvitystä esimerkiksi työterveyshuollosta tai yrityksen työsuojeluorganisaation edustajalta.

YVEä ratkaistaessa vain poikkeustapauksissa ratkaisu voidaan tehdä pyytämättä selvitystä työnantajalta. Ks. kohta 3.2.5.2.

Lakiosasto

23.4.1997

Yrittäjän työtä koskevia tietoja voi saada myös eläkelaitoksessa olevista yrittäjävakuutusasiakirjoista. Joskus voi olla tarpeellista hankkia lisätietoja myös yrityksen ulkopuolelta, esimerkiksi kunnan elinkeinoasiamieheltä, eläkelaitoksen asiamieheltä, maaseutuelinkeinoviranomaiselta taikka lomalautakunnalta tai sen sihteeriltä.

Yleiskirje 3/87, Työnantajan lausunto yksilöllistä varhaiseläkettä varten

6.4.2.3

Selvitys saatavilla olevasta työstä

Eläkelaitoksen on tarvittaessa varmistettava ennen työkyvyttömyyseläkettä tai YVEä koskevan päätöksen tekemistä, että mahdollisuudet työpaikalla tehtävien muuttamiseen tai osa-aikatyön järjestämiseen on selvitetty.

Näin ollen ennen varsinaisen työkyvyttömyyseläkeratkaisun tekemistä eläkelaitos tarvittaessa selvittää entisen työnantajan kanssa, onko saatavilla sellaista työtä, jota eläkkeenhakija kykenee tekemään jäljellä olevalla työkyvyllään. Tällöin selvitetään mahdollisuudet työtehtävien muuttamiseen tai osa-aikatyöhön. Työllistymismahdollisuuksia voidaan selvittää myös työvoimaviranomaisten kanssa.

YVEN myöntämistä harkittaessa tutkitaan hakijan selviytyminen hänen nykyisessä tai viimeisessä työssään. Lisäksi tarvittaessa selvitetään, onko työpaikassa mahdollisuus työtehtävien muuttamiseen taikka osa-aikatyöhön.

Työnantajilla ei kuitenkaan ole velvollisuutta osa-aikatyön järjestämiseen tai työtehtävien muuttamiseen. Selvitystä ei myöskään voida pitää eläkkeen saamisen edellytyksenä. Jos eläkkeen saamisen edellytykset muuten täyttyvät eläke myönnetään, vaikka työntekijä ja työnantaja eivät sovi työtehtävien muuttamisesta tai osa-aikatyön järjestämisestä.

6.4.3

Asianosaisen kuuleminen lisäselvityksen johdosta

Asianosaiselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jos se on hänen etunsa vuoksi ilmeisen tarpeellista (TEL 10 c § 1 mom.). Kuulemisen tarpeellisuus harkitaan asianosaisen näkökulmasta. Kuulemisvelvollisuus kohdistuu selvitykseen, jota asianosaisella ei ole mahdollisuutta saada selvityksen antajalta.

Hakijaa ei tarvitse kuulla esim. sairaalasta hankittujen sairauskertomusten, hoitavan taikka hakijaa tutkineen lääkärin lähettämän lausunnon taikka kuntoutustutkimustulosten johdosta. Hoitavan lääkärin asiana on tutkimusten yhteydessä selvittää hakijalle terveydentilaan liittyvät seikat. Sairaalat ja tutkimuslaitokset lähettävät sairauskertomukset ja tutkimustulokset potilaalle.

Hakijaa kuullaan, jos suoraan eläkelaitokselle saapunut lääkärinlausunto sisältää tietoja, jotka poikkeavat aiemmin saaduista, kuten esim. tietoja työoloista, ja jos uudet tiedot näyttäisivät vievän hakijalle aikaisempaa epäedullisempaan ratkaisuun.

Lakiosasto

23.4.1997

Eläkelaitos voi asiakirjojen perusteella pyytää lausunnon ulkopuoliselta asiantuntijalääkäriltä. Hakijaa kuullaan, jos lausunto on ristiriidassa aikaisemman selvityksen kanssa tai sisältää perusteluita, joita ei aikaisemmin ole esitetty ja nämä seikat ovat johtamassa hakemuksen hylkäämiseen.

Yleiskirje A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku, kohta 1.4.17, Asianosaisen kuuleminen

Lakiosasto

23.4.1997

7

HAKEMUKSEN RATKAISEMINEN

Mitä yleiskirjeen tässä osassa on sanottu työkyvyttömyyseläkkeestä, koskee soveltuvasti myös kuntoutustukea.

Työkyvyttömyyseläkehakemuksen ratkaisussa otetaan huomioon hakijan kokonaistilanne. Huomiota kiinnitetään kaikkiin eläkkeen saamisen edellytyksenä oleviin seikkoihin. Ennen eläkehakemuksen ratkaisemista eläkelaitoksen on varmistettava, että hakijan mahdollisuudet kuntoutukseen on selvitetty. Myös silloin kun eläkehakemus hylätään, eläkelaitoksella on velvollisuus ohjata hakija kuntoutuksen tai muiden palveluiden piiriin (TEL 4 § 5 mom.).

Varsinaisen työkyvyttömyyseläkkeen ja kuntoutustuen edellytykset on selvitetty kohdassa 2.

YVE-hakemuksen ratkaisussa kiinnitetään huomiota erityisesti seikkoihin, jotka on tarkemmin selvitetty kohdassa 3.

7.1

Eläkkeen kesto

7.1.1

Varsinainen työkyvyttömyyseläke tai kuntoutustuki

7.1.1.1

Toistaiseksi

Varsinainen työkyvyttömyyseläke myönnetään, jos työkyvyttömyyden arvioidaan jatkuvan vähintään vuoden ajan. Tällöin otetaan huomioon myös jo kulunut aika. Työkyvyttömyyseläke myönnetään toistaiseksi, jos on todennäköistä, ettei hakijan työkyky palaudu.

Vanhuuseläkeikää lähellä oleville työkyvyttömyyseläke myönnetään useimmiten toistaiseksi.

7.1.1.2

Kuntoutustuki määräajaksi

TEL 4 §:n 3 momentista ilmenee, että varsinaisen työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisen edellytyksenä ei ole pysyvä työkyvyttömyys. Eläke myönnetään kuntoutustukena silloin, kun hakija todennäköisesti kykenee vielä hoidon tai kuntoutuksen avulla palaamaan työelämään. Jos on todennäköistä, että hakijaa ei näin saada työkykyiseksi, kuntoutustuen asemesta myönnetään työkyvyttömyyseläke toistaiseksi.

Kuntoutustuki voidaan myöntää myös hoito- tai kuntoutussuunnitelman valmistelun ajaksi. Tällöinkin edellytetään, että työkyvyttömyys kestää tai sen voidaan arvioida kestävän yhteensä vähintään vuoden ajan työkyvyttömyyden alkamisesta.

Jos työkyvyttömyys aiheutuu liikennevahingosta tai työtapaturmasta, on syytä määrätä kuntoutustuen päättymisaika samaksi kuin yhtiön myöntämäs-

Lakiosasto

23.4.1997

sä korvauksessa. Kuntoutusasian hoitaa tällöin liikenne- tai tapaturmavakuutusyhtiö.

7.1.2 Yksilöllinen varhaiseläke

YVE myönnetään aina toistaiseksi, koska sen edellytyksenä on, että työkyky on alentunut pysyvästi.

7.2

Eläkkeen määrään vaikuttavat tekijät

Kun työansio eläketapahtuman vuoksi lakkaa, takaa työeläke toimeentulon. Täysitehoisen eläkkeen tarkoituksena on säilyttää kohtuullinen toimeentulon taso myös eläkkeellä ollessa. Eläke on täysitehoinen, kun eläkkeeseen oikeuttavana aikana otetaan huomioon myös tuleva aika. Jotta eläke olisi oikeassa suhteessa entiseen ansiotasoon, tulisi tulevan ajan liittyä sellaiseen työsuhteeseen, jonka ansiot vastaavat työntekijän vakiintunutta ansiotasoa. Tulevaa aikaa koskevat säännökset ovat TEL 6 a, 6 b ja 6 c §:ssä. Ks. kohta 7.2.4, Tuleva aika.

Rajoitussäännöksen tarkoituksena on varmistaa, että eläke on oikeassa suhteessa ansiotasoon. Ks. kohta 7.2.3, Rajoitussäännöksen soveltaminen.

Osaeläkkeen myöntäminen vielä osittain työelämässä olevalle vaikuttaa siten, että tulevan ajan palkkaperuste määräytyy sellaisista ansioista, joita sairaus ei vielä ole ehtinyt alentaa (TEL 4 § 4 mom.).

7.2.1

Eläketapahtuma varsinaisessa työkyvyttömyyseläkkeessä

Varsinaisessa työkyvyttömyyseläkkeessä eläketapahtuma on työkyvyttömyyden alkamisajankohta. Työkyvyttömyyden alkamisajankohta perustuu lääketieteellisiin seikkoihin, ei kuitenkaan aina. Huomiota kiinnitetään myös muihin seikkoihin, ennen kaikkea työntöön lopettamisajankohtaan. Silloin kun työkyvyttömyyden alkamisajankohta on tulkinnanvarainen, olisi ratkaisu tehtävä niin, että myönnettävä eläke on oikeassa suhteessa eläkkeenhakijan työhistoriaan ja -ansioihin.

Usein voidaan jälkikäteen havaita, että eläkkeenhakijan työnteko on ollut katkonaista sairauden vuoksi kenties jo vuosikausia. Tästä syystä ansiotaso on ollut pitkään aikaisempaa, vakiintunutta ansiotasoa alhaisempi. Hakija on ehkä joutunut vaihtamaan työpaikkaa tai työtehtäviä entisessä työsuhteessaan. Oikeantasoiseen työkyvyttömyysturvaan päädytään, jos työkyvyttömyyden katsotaan alkaneen ajankohtana, josta lukien hakijan ansiotaso on alentunut osaeläkkeeseen oikeuttavasti. Eläkettä ei kuitenkaan makseta takautuvasti vuotta pitemmältä ajalta ennen eläkkeen hakemista.

Jos hakija on ollut työkyvytön ensin jonkin sairauden vuoksi alle vuoden ja tämän jälkeen uuden sairauden perusteella siten, että työkyvyttömyys yhteensä jatkuu yli vuoden, työkyvyttömyyden katsotaan jatkuneen yhdenjaksoisesti ja alkaneen silloin, kun ensimmäinen sairaus alkoi.

Lakiosasto

23.4.1997

7.2.2

Eläketapahtuma yksilöllisessä varhaiseläkkeessä

YVEN eläketapahtumahetkenä pidetään sitä päivää, jona alaikärajaa, työkyvyn alenemista ja työn lopettamista koskevista edellytyksistä viimeinenkin on täyttynyt.

Työttömyyden tai sairauden perusteella maksettavat päivärahat eivät myöhenä eläketapahtumahetkeä.

Viimeistä työssäolopäivää määrätessä noudatetaan soveltuvin osin TEL 2 §:n 2 momentin 1 virkettä. Jos hakija on lopettanut työskentelyn, mutta saa sen jälkeen sairausajan palkkaa, eläketapahtuman katsotaan sattuneen silloin, kun sairausajan palkan maksaminen päättyy.

7.2.3

Rajoitussäännöksen soveltaminen

Työkyvyttömyyseläkkeen määrään voi vaikuttaa myös rajoitussäännös (TEL 4 § 4 mom.). Rajoitussäännöstä sovellettaessa määritellään sairauden alkamisajankohta sekä työkyvyttömäksi tulopäivä. Rajoitussäännöstä voidaan soveltaa myös YVEä myönnettäessä.

Jos työkyvyttömyys aiheutuu sairaudesta, viasta tai vammasta, joka työntekijällä oli jo työsuhteen alkaessa, hänellä on oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen tämän työsuhteen perusteella vain, jos hän on tullut työkyvyttömäksi aikaisintaan vuoden kuluttua työsuhteen alkamisesta.

LEL:ssa rajoitussäännös ja sairauden vaikutus otetaan huomioon TEL:n tapaan. Viimeisen, työkyvyttömyyttä edeltäneen vuoden aikana alkaneiden työsuhteiden LEL-ansioita ei oteta eläkkeessä huomioon, jos sairaus on alkanut ennen niitä (LEL 5 c § 1 mom). TaEL:n 4 §:ssä on viittaus LEL 5 c §:ään.

YEL:ssa ja MYEL:ssa on viittaukset TEL:n rajoitussäännökseen. TEL:n rajoitussäännöstä vastaava säännös on myös MEL 11 §:n 2 momentissa, VEL 9 §:n 6 momentissa ja KES 2 §:n 12 momentissa.

Ennen työkyvyttömyyden alkamista työntekijä voi terveydentilansa heikennettyä ja työskentelyn vaikeuduttua jättää vakiintuneen työnsä ja hakeutua tehtäviin, joista hän sairaudestaan huolimatta uskoo selviytyvänsä. Näin voi käydä joko työnantajan tai työntekijän itsensä aloitteesta. Jos palkkataso tällöin laskee, siitä voi seurata, että henkilö jää pois työstä ja hakee eläkettä.

Työkyvyttömyyttä edeltäneen vuoden aikana voimassa olleet työsuhteet voidaan sulkea rajoitussäännöksen avulla pois työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavista työsuhteista. Eläke määrätään työntekijän aikaisemman vakiintuneen ansiotason perusteella, eikä sairaus vaikuta eläkkeeseen alentavasti. Yli vuoden kestäneeseen työsuhteeseen ei voida soveltaa rajoitussäännöstä.

Rajoitussäännöksellä voidaan myös estää työkyvyttömyyseläkkeen maksaminen henkilölle, jonka ennen työsuhdetta alkanut sairaus aiheuttaa työky-

Lakiosasto

23.4.1997

vyttömyyden vain lyhyen työskentelyn jälkeen. Kansaneläkejärjestelmä vastaa tällaisen lyhytaikaisesti työelämässä mukana olleen henkilön eläketurvasta.

Rajoitussäännös vaikuttaa eläkkeen tasoon. Sen tarkoitus on myös estää suoranainen keinottelu. Säännöstä sovellettaessa tulee ottaa huomioon sen tavoitteet ja päästä oikeudenmukaiseen tulokseen. Jos eläkkeenhakijalla on pitkä, yhtenäinen työhistoria, ei rajoitussäännöksen soveltamisen yleensä pitäisi johtaa vapaakirjaeläkkeeseen.

Yksilöllinen varhaiseläke

YVEN hakijat ovat yleensä olleet pitkään samassa työsuhteessa. Tästä syystä rajoitussäännöksen soveltaminen heihin tulee harvoin esiin. Hakija saattaa kuitenkin eläkkeen hakemisvaiheessa tai valituksen vireillä ollessa mennä entistä ansiotasoaan selvästi pienempipalkkaiseen työhön. Tällaisessa tilanteessa rajoitussäännös voi tulla sovellettavaksi, jos työntekoa haitannut sairaus on ollut olemassa.

Joskus on perusteita tulkita hakemuksen tai valituksen vireillä ollessa alkanut työsuhde työkokeiluksi tai työkyvyttömänä tehdyksi työksi. Tällöin YVE myönnetään pitkäaikaisesta ja pääasiallisesta ansiotyöstä. Sitä ei kuitenkaan makseta ollenkaan tai se maksetaan osaeläkkeen suuruisena ajalta, jona hakija on ansainnut vähintään YVEN rajamäärän.

Sairauden käsite

Rajoitussäännöksessä sairauden käsite poikkeaa lääketieteellisestä määrittelystä. Jotta yleensä voidaan harkita rajoitussäännöksen soveltamista, sairauden on lääketieteellisesti arvioiden pitänyt olla olemassa jo työsuhteen alkaessa. Pelkkä sairaus ei kuitenkaan riitä rajoitussäännöksen soveltamiseen. Lisäksi edellytetään, että sairaus on selvästi haitannut työntekijän normaalia työntekoa.

Sairauden tulee näkyä työnteossa jo pian työsuhteen alkamisen jälkeen. Jos työskentely on jäänyt hyvin lyhyeksi, se voidaan joskus katsoa työkyvyttömänä tehdyksi työksi.

Ratkaisua tehtäessä asetetaan rinnakkain lääketieteelliset seikat ja tiedot työsuorituksista. Eläkelaitos hankkii työnantajalta, esimerkiksi hakijan työskentelyä läheltä seuranneelta esimieheltä, selvitystä työskentelyn laadusta ja sairauspoissaoloista. Hakijan menestyminen työssä edellisen työsuhteen loppuaikoina antaa viitteitä työkyvystä seuraavan työsuhteen alussa.

Rajoitussäännöstä sovellettaessa ratkaistaan samalla, mikä eläkelaitos vastaa eläkkeestä. Rajoitussäännös on kuitenkin tarkoitettu eläkeoikeuden määrittelyyn. Vastuukysymykset eivät saa muodostua ratkaiseviksi tekijöiksi.

Rajoitussäännös on samansisältöinen sekä julkisen että yksityisen puolen eläkelaeissa. Vaikka ratkaisut tehdään erikseen, tulisi molempien järjestelmien piiriin kuuluvan eläkevakuutetun eläkeasiaa tarkastella yhtenä kokonaisuutena myös rajoitussäännöksen kannalta. Eläkelaitosten välinen neuvottelu ennen eläkepäättösten antamista on tämän vuoksi tärkeää.

Lakiosasto

23.4.1997

Työkokeilu

Jos varsinaisella työkyvyttömyyseläkkeellä ollut työntekijä palaa työhön, mutta työskentelyjakso jää sairauden vuoksi lyhyeksi, on työhönpaluu epäonnistunut. Pitempääkin työskentelyjaksoa voidaan pitää työkokeiluna, jos henkilö ei ole selviytynyt työstään. Tämä voi ilmetä esimerkiksi runsaina sairauspoissaoloina. Tällaisen työkokeilun jälkeen työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää keskeytyksettä eläkkeen päättymisestä.

Uusi työkyvyttömyyseläke tai YVE voidaan myös TEL 6 c §:n 2 momentin nojalla myöntää entisin perustein. Tarkemmin asiaa on käsitelty kohdassa 14, Päättyneen eläkkeen jälkeen uusi eläke.

7.2.4

Tuleva aika

Työkyvyttömyyden alkamisajankohdan määrittely vaikuttaa myönnettävän eläkkeen määrään. Eläkkeen määrä riippuu olennaisesti siitä, otetaanko eläkkeeseen oikeuttavana huomioon aika eläketapahtumasta eläkeikään eli tuleva aika. Eläkettä, jossa on mukana tuleva aika, kutsutaan laissa täysitehoiseksi eläkkeeksi (TEL 6 § ja 6 a-c §). Tässä yleiskirjeessä selostetaan tulevaa aikaa koskevia säännöksiä vain pääpiirteittäin. Yksityiskohtaiset soveltamisohjeet on annettu eri yleiskirjeissä. Ks. sivu 8.

YVEN myöntämisen yleisenä edellytyksenä on muun muassa, että henkilöllä on oikeus tulevan ajan eläkkeeseen jostakin eläkejärjestelmästä. Tulevan ajan edellytystä ei vaadita silloin kun työntekijä hakee YVEä yksityiseltä puolelta ja hän on jäänyt julkiselta puolelta vanhuuseläkkeelle 65 vuotta alemmassa eläkeiässä.

Jos YVEä koskeva eläketapahtuma sattuu silloin, kun henkilö työskentelee toisessa EU/ETA-maassa, hän saa osan tulevasta ajasta, vaikka Suomessa vakuutetusta työskentelystä tulevan ajan oikeus olisikin jo päättynyt. Tällöin myöskin YVEN edellytyksenä oleva tulevan ajan vaatimus täyttyy. Ks. kohta 18, sivu 3.

TEL 6 a - ja 6 b §:t sisältävät säännökset siitä, milloin eläkkeensaajalla on oikeus tulevan ajan eläkkeeseen ja mihin työsuhteeseen tuleva aika liitetään.

Vastaavat säännökset ovat LEL 7 §:ssä ja MEL 12 §:ssä. MYEL:ssa ja YEL:ssa on viittaukset TEL:n säännöksiin. TaEL:ssa on viittaus LEL:iin.

Valtion ja kunnalliseen palvelukseen liittyvästä tulevasta ajasta on säännökset VEL 5 a ja b §:ssä ja KES 4 §:n 4-8 momenteissa.

7.2.4.1

Tulevan ajan edellytykset

Edellytyksenä tulevan ajan huomioon ottamiselle eläkkeessä on, että työntekijä on ennen työkyvyttömyyden alkamista asunut Suomessa vähintään 5 vuotta (TEL 6 a § 5 mom.). Suomessa asumiseen voidaan rinnastaa toisen sopimusmaan vakuutus- tai asumiskausia, ks. kohta 18. Erityisestä syystä Eläketurvakeskus voi päättää, että työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää täysitehoisena, vaikkei 5 vuoden asumista koskeva vaatimus täyty.

Lakiosasto

23.4.1997

Tulevan ajan oikeuden saamiseksi edellytetään lisäksi aina, että hakijalle on järjestetty lakisääteinen eläketurva Suomessa vähintään 12 kuukauden ajalta eläketapahtumavuoden ja sitä välittömästi edeltäneen 10 kalenterivuoden aikana. (TEL 6 a § 1 mom). Aikaa laskettaessa otetaan huomioon myös aika ennen 23 vuoden ikää. Säännös sisältää sekä työskentelyn Suomessa että lähetettynä työntekijänä ulkomailla. Sen sijaan tähän 12 kuukauteen ei hyväksytä vakuutuskausia muissa EU/ETA-maissa. Säännöstä sovelletaan, jos eläketapahtuma sattuu 1.1.1996 tai sen jälkeen.

TEL 6 a §:n 1 ja 5 momenttia vastaavat säännökset ovat LEL 5 §:ssä. Tähän pykälään viitataan TaEL:ssa.

TEL:n mukaan tuleva aika otetaan huomioon, jos työkyvyttömyys on alkanut työsuhteen kestäessä tai ennen kuin työsuhteen päättymisestä on kulunut 360 päivää. Tätä jälkikarenssiaikaa jatkavat tietyin edellytyksin:

- opintovapaalaissa tarkoitettu opintovapaa,
- eräät ammattikoulutusrahapäivät,
- työvoimapoliittiset aikuiskoulutustukipäivät,
- työttömyyspäivärahapäivät tiettyyn enimmäismäärään,
- työeläke-, liikennevakuutus-, tapaturmavakuutus- tai kuntoutusrahalain mukainen kuntoutusaika,
- sairauspäivärahapäivät kolmen viimeisen vuoden aikana ennen eläketapahtumaa

(ks. tarkemmin TEL 6 a § 2 mom.).

Työntekijällä säilyy tulevan ajan oikeus lapsenhoitoajan perusteella, enintään yhdeksän vuotta, jos hän on saanut alle kolmevuotiaan TEL 4 a §:n 1 momentissa tarkoitetun lapsen perusteella sairausvakuutuslain mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa tai lasten kotihoidon tuesta annetun lain mukaista kotihoidon tukea. Tämä säännös on toissijainen. Jos tuleva aika tulee otettavaksi huomioon jo perussäännön mukaan, ei lapsenhoitoaikaa koskevaa säännöstä sovelleta.

Aikaisempien säännösten mukaan lapsenhoitoaika pidensi vain äidin jälkikarenssia. Jos eläketapahtuma on sattunut 1.1.1994 tai sen jälkeen, koskee säännös myös isää.

Jos 55 vuotta (1.1.1997 alusta 57 vuotta) täyttänyt työntekijä on saanut ansioon suhteutettua työttömyyspäivärahaa vielä 500 päivän lisäksi (TTL 26 § 3 momentin mukaiset ns. lisäpäivät) ja hänellä on oikeus tulevaan aikaan lisäpäivien alkaessa, ei tämän jälkeen enää lasketa edellä tarkoitettua 360 päivää, vaan tulevan ajan oikeus säilyy niistä riippumatta. Edellytyksenä on, ettei työntekijällä ensimmäisen lisäpäivän jälkeen ole uutta vähintään kuusi kuukautta kestänyttä työsuhdetta, jonka perusteella syntyy oikeus tulevaan aikaan.

LEL:n ja TaEL:n mukaan tulevan ajan palkka on otettava huomioon, jos työntekijä on 540 päivän aikana ennen työkyvyttömyyden syynä olevan sairauden alkamista ansainnut LEL:n tai TaEL:n mukaisia ansioita tietyn rajamäärän. Tämä rajamäärä on 800 markkaa vuoden 1962 indeksitasossa

Lakiosasto

23.4.1997

(14 328 mk vuonna 1997). Tulevan ajan ansioita määrättäessä LEL:ssa ja TaEL:ssa siis toisin kuin TEL:ssa kiinnitetään huomio sairauden alkamiseen. 540 päivän aikaa jatketaan samoin edellytyksin kuin TEL:ssa.

YEL:n ja MYEL:n mukaista tulevaa aikaa määrättäessä noudatetaan TEL:n vastaavia säännöksiä.

7.2.4.2

Tulevan ajan pohjaksi valittava työsuhde tai yrittäjätoiminta

Tuleva aika liitetään työkyvyttömyyttä edeltäneen 360 päivän aikana viimeiseen vähintään kuusi kuukautta jatkuneeseen työsuhteeseen tai yrittäjätoimintaan. Jollei sellaista ole, tuleva aika liitetään tämän ajanjakson ensimmäiseen vähintään kuukauden jatkuneeseen työsuhteeseen tai yrittäjätoimintaan, josta tulevan ajan oikeus on voimassa. Tätä sääntöä kutsutaan työeläkejärjestelmässä "uimissäännöksi".

Tällä säännöllä on pyritty siihen, että tuleva aika voisi liittyä lyhyeen työsuhteeseen tai yrittäjätoimintajaksoon vain poikkeustapauksissa. Näissä tapauksissa ansiot saattavat näet sattumanvaraisesti poiketa vakiintuneesta ansiotasosta.

Kun tuleva aika liitetään alle kuusi kuukautta jatkuneeseen TEL-tösuhteeseen, tulevan ajan eläkepalkka lasketaan TEL 7 §:n 4 momentin mukaan tasoituspalkkana useamman ennen eläketapahtumaa edeltäneen työsuhteen eläkepalkkojen painotettuna keskiarvona. Ansaitun ajan eläkepalkka määrätään lyhyissäkin työsuhteissa tavalliseen tapaan.

VEL:n ja KES:n säännökset vastaavat TEL:a.

Oikeus tulevaan aikaan päättyy, kun henkilö uuden ansiotoimintajakson perusteella saavuttaa oikeuden tulevaan aikaan.

Velvoitetyö ei sammuta sitä edeltäneestä työsuhteesta vielä velvoitetyön alkaessa voimassa ollutta tulevan ajan oikeutta. Edellytyksenä kuitenkin on, että työntekijä on 55-vuotias eläketapahtuman sattuessa ja että työsuhteen eläkepalkka on suurempi kuin velvoitetyön eläkepalkka.

Yleiskirje A 12/91, Velvoitetyön poikkeuksellinen huomioon ottaminen työeläketurvassa ja tulevaa aikaa koskevien säännösten muuttuminen

Lakiosaston tiedote 12/92, Tulevan ajan liittäminen velvoitetyöhön

Lakiosaston tiedote 14/96, Työsuhteen kestäessä maksetut työttömyyspäivärahat ja tulevan ajan oikeus

LEL:n tulevan ajan palkka

Jos työntekijä vähintään kuusi kuukautta jatkuneen TEL-tösuhteen päättymisen jälkeen ansaitsee LEL- tai TaEL-töissä vähintään ylemmän rajamäärän, oikeus täysitehoiseen työkyvyttömyysturvaan TEL-tösuhteen perusteella päättyy. Tämä rajamäärä on 800 mk (v. 1962 ind., 100). LEL- tai TaEL-

Lakiosasto

23.4.1997

ansiot on voitu ansaita osittain TEL-työsuhteen kanssa samanaikaisesti tai kokonaan TEL-työsuhteen päättymisen jälkeen. Rajamäärä on ansaittava kuitenkin ennen kuin työkyvyttömyyden pääasiallisena syynä oleva sairaus alkaa.

LEL:n tai TaEL:n tulevan ajan palkkaa laskettaessa LEL- tai TaEL-ansioihin lisätään saman vuoden TEL-työsuhteen ansiot silloin, kun tulevaa aikaa ei tule muun lain nojalla. Jos LEL- tai TaEL-ansiot ovat estäneet tulevan ajan määräytymisen TEL:n perusteella, korvataan LEL:n tai TaEL:n tulevan ajan palkka TEL-eläkepalkalla, jos se on suurempi. Vastaavasti menetellään, jos LEL- tai TaEL-ansiot ovat estäneet tulevan ajan määräytymisen MYEL:n tai YEL:n nojalla (LEL 7 a § 2 mom., LEL 7 b § 7 mom. ja TaEL 4 §).

Yleiskirje A 12/96, TaEL-eläkkeen laskenta 1.1.1996

Rinnakkaiset työsuhteet

Työntekijä voi olla samanaikaisesti kahdessa tai useammassa TEL-työsuhteessa tai kuulua samanaikaisesti TEL:n ja jonkin muun työeläkelain piiriin. Tällöin hänellä voi olla oikeus tulevaan aikaan kahden tai useamman työsuhteen tai yrittäjänäolojakson perusteella. Edellytyksenä on, että rinnakkaiset työsuhteet tai yrittäjätoiminta ovat samanaikaisesti jatkuneet vähintään kuusi kuukautta (TEL 6 b §).

Tuleva aika samanaikaisesti sekä TEL- että LEL- tai TaEL-työsuhteista voi tulla kyseeseen, jos työntekijä TEL-työsuhteen jatkuessa ennen sairastumistaan ansaitsee LEL- tai TaEL-töissä säädetyn ylemmän rajamäärän. Jos työntekijällä on oikeus LEL:n kanssa samanaikaisesti MYEL:n tulevaan aikaan, edellytyksenä on, että hän ansaitsee LEL-töissä ennen sairastumistaan LEL 7 §:n 1 momentissa säädetyn alemman rajamäärän (200 mk, ind. 100). MYEL:n ja TaEL:n mukaisen rinnakkaisen tulevan ajan oikeuden edellytyksenä on (TaEL 3 § 2 mom.), että työntekijä on ennen sairastumistaan ansainnut TaEL:n mukaisen ylemmän rajamäärän (800 mk, ind. 142).

Yleiskirje A 14/89, Tuleva aika ja tulevan ajan palkka

Yleiskirje A 4/92, Tulevaa aikaa koskeva muutos 1.10.1991

Yleiskirje A 15/92, Eläkehakemuksen käsittelyohjeet

Yleiskirje A 42/93, 1.1.1994 voimaantulevia eläkkeen laskentasääntöjä

Lakiosaston tiedote 2/84/T, Tulevan ajan myöntäminen rinnakkaisista työsuhteista

Ks. myös esor-tietopankissa oleva L:ESSEE5, Uimissääntö

Lakiosasto

23.4.1997

7.3

Muiden laitosten ratkaisujen merkitys

Eri eläkejärjestelmien yhteydenpito

Viimeinen eläkelaitos Kun eläkehakemus on vireillä eri työeläkejärjestelmiin kuuluvissa eläkelaitoksissa, eläkeasian selvittää viimeinen asiaa käsittelevä eläkelaitos (ks. kohta 6.1). Tämä on yleensä eläkelaitos, jonka piiriin eläkkeenhakija on kuulunut viimeisen työ- tai virkasuhteensa tai yrittäjätoimintansa perusteella ennen eläketapahtumaa. Tämä laitos hankkii tarvittavat lisäselvitykset sekä myöntää täysitehoisen eläkkeen.

Yhdenmukaiset ratkaisut Eri järjestelmien piiriin kuuluvien työeläkelaitoksen tulee lisäksi neuvotella tarvittaessa keskenään ennen eläkepäättökseen antamista ja pyrkiä yhdenmukaisiin ratkaisuihin. Tätä edellyttää muun muassa työkyvyttömyyden jakamattomuuden periaate.

7.3.1

Työkyvyttömyyden jakamattomuus

Jos työntekijä on samanaikaisesti kahdessa tai useammassa työ- tai virkasuhteessa tai yrittäjätoiminnassa, otetaan huomioon koko hänen ansiotoimintansa ratkaistaessa, onko häntä pidettävä työkyvyttömänä. Jos hän siis terveydentilansa vuoksi joutuu jättämään osan töistään ja häntä pidetään työkyvyttömänä, eläke on työkyvyttömyyden jakamattomuuden periaatteen mukaan myönnettävä myös siitä työstä, jota hän edelleen jatkaa. Työkyvyttömyys arvioidaan tässä tapauksessa sen työn perusteella, jota on pidettävä hänen pääasiallisena ammattinaan (ns. työkyvyttömyyden jakamattomuuden periaate).

Jos näin ei tehtäisi, myöhemmin esimerkiksi vanhuuseläkettä myönnettäessä jatkuva työ- tai virkasuhde taikka yrittäjätoiminta oikeuttaisi vain vapaakirja-eläkkeeseen, koska työsuhteesta tai yrittäjätoiminnasta työkyvyttömyyden alkamisen jälkeen ei enää työkyvyttömyyseläkeaikana kartu eläkettä.

Työkyvyttömyyden jakamattomuuden periaatetta noudatetaan yleensä myös silloin kun pääeläke myönnetään julkiselta puolelta.

Julkisen puolen eläkelaitos ei kuitenkaan voi aina noudattaa ratkaisuisaan työkyvyttömyyden jakamattomuuden periaatetta, vaikka yksityisen puolen eläkelaitos on myöntänyt pääeläkkeen. Tämä johtuu siitä, että julkisen puolen eläkesäännösten mukaan eläkettä ei voida myöntää, jos työskentely julkisella puolella jatkuu.

Suntio-hautausmaanhoitajana työskennelleelle henkilölle oli myönnetty KiEL:n mukainen työkyvyttömyyseläke. Ottaen huomioon työkyvyttömyyden jakamattomuuden periaatteen sekä sen, että hakijan kokonaisansiotaso oli alentunut eläkkeeseen oikeuttavassa määrin, hakijalle suositeltiin myönnettäväksi täysitehoinen työkyvyttömyyseläke myös TEL-työsuhteen perusteella, vaikka mainittu työsuhte jatkuu edelleen. Työkyvyttömyysasiain neuvottelukunnan suositus 2/81, 2 kohta.

Lakiosasto

23.4.1997

YVEN osalta ei jakamattomuuden periaate ole ongelmallinen. Eläkkeen myöntämisen edellytyksenä on, että henkilö luopuu lähes kaikesta ansiotyöstä.

7.3.2

Laukaisuperiaate

MEL:iin, VEL:iin ja KES:öön sisältyy säännös, jonka mukaan hakijalla on oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen palveluksensa päätyttyä, jos hän on saanut myöhempään virka- tai työsuhteeseen tai yrittäjätoimintaan perustuvan TEL 8 §:n 4 momentissa tarkoitetun työkyvyttömyyseläkkeen. Jos yksityisen puolen eläkelaitos viimeisenä eläkelaitoksena hylkää hakemuksen, julkisen puolen eläkelaitos menettelee samoin.

Laukaisuperiaate koskee myös YVEä. YVEä myönnettäessä julkisen puolen eläkelaitos ei anna vapaakirjan osalta ennakkopäätöstä vaan vasta lopullisen päätöksen.

Yksityisen puolen työeläkelait eivät sisällä laukaisuperiaatetta. Käytännössä aikaisempiin työsuhteisiin perustuvasta vapaakirjasta vastaava yksityisen puolen eläkelaitos noudattaa muun ansioeläkejärjestelmän eläkelaitoksen ratkaisulinjaa, silloin kun tämä toinen laitos vastaa hakijan täysitehoisesta eläketurvasta.

Jos hakija esimerkiksi on viimeksi työskennellyt valtion eläkejärjestelmässä ja aikaisemmin yksityisellä puolella, yksityisen puolen eläkelaitoksen tulisi noudattaa Valtiokonttorin ratkaisua, ellei työkyvyttömyysmääritelmien erilaisuus pakota poikkeavaan ratkaisuun (ks. kohta 1.1.1 julkisen sektorin spesiaalityökyvyttömyys, VEL 9 § 1 momentti ja VEL 9 c § 2 momentti sekä KES 2 § 7 momentti ja KES 2 c § 2 momentti).

Yksityisen tai julkisen puolen vapaakirjalaitos ei anna YVE-ennakkopäätöstä, jos toisen puolen täysitehoisesta eläketurvasta vastaava eläkelaitos hylkää YVE-hakemuksen.

Kun täysitehoisesta eläketurvasta vastaava julkisen puolen eläkelaitos myöntää YVEN, myös yksityisen puolen vapaakirjalaitos antaa oman ennakkopäätöksensä hakijan oikeudesta YVEen. Silloin kun täysitehoinen YVE myönnetään yksityiseltä puolelta, ei julkisen puolen eläkelaitos anna automaattisesti vapaakirjastaan ennakkopäätöstä eikä laskelmaa. Pyynnöstä sellaisen voi kuitenkin saada.

Yleiskirje 34/86, Joustava eläkeikäjärjestely myös MEL:iin

Yleiskirje A 6/89, Joustavat eläkeiät julkiselle sektorille 1.7.1989 lukien

Yleiskirje A 15/92, Eläkehakemuksen käsittelyohjeet

Lakiosasto

23.4.1997

7.3.3

Työeläke ulkomailta

Jos eläkkeenhakijalle on myönnetty pääeläke jostain toisesta EU/ETA-maasta tai muusta sellaisesta maasta, jonka kanssa Suomella on sosiaaliturvasopimus, ratkaisu tehdään tapaus tapaukselta ottaen huomioon maiden työkyvyttömyysmääritelmien erot. Eläkelaitoksen, joka myöntää vapaakirja-eläkkeen Suomesta, tulisi kuitenkin seurata pääeläkkeen myöntävän maan ratkaisulinjaa, elleivät erot työkyvyttömyysmääritelmissä selvästi johda toisenlaiseen ratkaisuun.

7.4

Tahallisuus epäys- tai vähennysperusteena

TEL 8 b §:n 1 momentin mukaan työkyvyttömyyseläke on evättävä tai sitä on vähennettävä, jos työntekijä on aiheuttanut työkyvyttömyytensä tahallaan. Vastaavat säännökset ovat myös LEA 8 §:ssä ja MYEA 12 §:ssä. YEL 17 §:ssä on viittaus TEL:iin. Edellytyksenä on, että selvästi osoitetaan teon syynä olleen tarkoituksen saada eläkettä. Käytännössä tästä on erittäin vaikea hankkia näyttöä.

Eläkkeenhakija oli heittäytynyt junan alle. Tästä aiheutuneen työkyvyttömyyden ei katsottu johtuneen tahallisesta teosta, mikä vuoksi hakijan eläkettä ei ollut evättävä tai vähennettävä TEL 8 b §:n nojalla. VakOn päätös 21.4.1977 (ETK26), Työeläke 4/77.

Lakiosasto

23.4.1997

8

ENNAKKOILMOITUS JA NEUVOTTELU

Kansaneläkejärjestelmän ja työeläkejärjestelmän välisten perusteettomien ristikkäisten työkyvyttömyyseläkeratkaisujen ehkäisemiseksi on käytössä ns. ennakoilmoitusmenettely. Kansaneläkkeen eläkevähenteisyyden vuoksi, vain osassa tapauksista eläkettä haetaan sekä työeläkejärjestelmästä että kansaneläkejärjestelmästä.

Ennakoilmoitusmenettely koskee kuntoutustukea, työkyvyttömyyseläkettä ja YVEä niissä tapauksissa, joissa hakijalla on eläkehakemus vireillä kummassakin eläkejärjestelmässä. Tieto hakemuksen vireilläolosta työeläkejärjestelmässä ja/tai kansaneläkejärjestelmässä on hakemuslomakkeen etusivun ylälaudassa.

Työeläkelaitos ei kuitenkaan anna ennakoilmoitusta eikä käy neuvotteluja silloin, kun kansaneläkettä on haettu aiheettomasti. Näin on, jos työeläkelaitos voi tietojensa perusteella arvioida, että kansaneläkettä ei selvästikään tule maksettavaksi.

Ennakoilmoitusmenettelyn tavoitteena on, että laitokset päätyisivät eläkkeenhakijan työkyvyn arvioinnissa samaan lopputulokseen.

Työeläkelaeilla ja kansaneläkelaeilla on erilaiset päämäärät: työeläke korvaa poisjäänyttä ansiotuloa, kansaneläke taas turvaa vähimmäistoimeentuloa. Tästä syystä myös työkyvyttömyysmääritelmät eroavat toisistaan. Määritelmien erilaisuudesta huolimatta pyrkimyksenä on, että ristikkäisiä ratkaisuja ei synny. Erilaisiin ratkaisuihin on oltava painavat perusteet.

Kun eläkelaitos on muodostanut kantansa eläkkeenhakijan työkykyyn, se antaa ennakoilmoituksen toisen järjestelmän eläkelaitokselle. Jos ilmoituksen vastaanottanut eläkelaitos päätyy samaan ratkaisuun, se antaa vastauksen, ns. kuittauksen. Vasta tämän jälkeen kumpikin järjestelmä antaa eläkepäättöksensä hakijalle.

Jos ennakoilmoituksen saanut eläkelaitos toteaa, että ratkaisusta on tulossa eriävät, eläkelaitoksilla on neuvotteluvelvollisuus. Eläkelaitokset antavat ennakoilmoitukset eläketapahtumakortilla (ETK 3309, liite 16).

Kun ikänsä puolesta YVEen oikeutettu henkilö hakee YVEä tai työkyvyttömyyseläkettä, ennakoilmoitus annetaan ensisijaisesta ratkaisusta ja lomakkeen huomautusruudussa (r.92) ilmoitetaan toisen eläkelajin ratkaisusta. Jos kyseessä kuitenkin on selvä varsinaisen työkyvyttömyyseläkkeen myöntö, ei YVEstä tarvitse lausua. Jos YVE esitetään myönnettäväksi, eikä oikeutta varsinaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen katsota olevan, ilmoitetaan YVEN myönnöstä varsinaisessa ennakoilmoitusosassa ja varsinaisen työkyvyttömyyseläkkeen hylkäyksestä huomautusruudussa.

Ratkaisuehdotukset voivat erota eläkelajin osalta niin, että toinen laitos myöntäisi YVEN ja toinen varsinaisen työkyvyttömyyseläkkeen. Tämä voi

Lakiosasto

23.4.1997

johtua muun muassa siitä, että hakija on hakenut eri eläkkeitä. Pyrkimyksenä on kuitenkin saman lajisen eläkkeen myöntäminen kummastakin järjestelmästä.

Työeläkelaitosten puolesta ennakoilmoitusmenettelyn hoitaa joko julkisen tai yksityisen sektorin viimeinen työeläkelaitos. Tämä on yleensä se eläkelaitos, jonka myöntämässä eläkkeessä otettaisiin huomioon tuleva aika. Jos tulevan ajan oikeutta ei ole, ilmoitusmenettelystä vastaa se eläkelaitos, jonka piiriin hakija on viimeksi kuulunut ennen eläketapahtumaa.

Ennakoilmoitusmenettelyä ei noudateta eläkkeitä lakkautettaessa. Jos toinen eläkejärjestelmä lakkauttaa eläkkeen, se voi johtaa myös toisen järjestelmän eläkkeen lakkautukseen tai työeläkejärjestelmässä myös eläkkeen muuttamiseen osaeläkkeeksi.

Ennakoilmoitus- ja neuvottelumenettely ei koske muutoksenhakuelimiä. Ennen asian ratkaisemista ne hankkivat kuitenkin tiedon toistensa ratkaisusta.

Yleiskirje C 1/95, Ennakoilmoitus- ja neuvottelumenettely

Eläketapahtumakortin täyttöohjekansio, osa C

Yleiskirje A 37/96, Kansaneläkkeen hakeminen muuttuu 1.1.1997

Lakiosasto

23.4.1997

9

KUNTOUTUS

Kuntoutusta koskeva lainsäädäntö uudistettiin vuonna 1991. Uudistuksen toivottiin lisäävän työntekijöiden mahdollisuuksia olla mukana työelämässä entistä paremmin ja pitempään. Näin ollen tavoitteena oli, että myös tarve siirtyä ennenaikaiselle eläkkeelle vähenisi.

Kuntoutuksen aikaisen toimeentuloturvan puutteita korjattiin kuntoutusrahaa koskevilla säännöksillä. Jos kuntoutuspäätöksen tekee työeläkelaitos, kuntoutujalla on oikeus työeläkelakien mukaiseen kuntoutusrahaan. Sen pohjalla on kuntoutujan työeläkkeen määrä korotettuna 33 prosentilla. Työeläkejärjestelmän myöntämä kuntoutus on ammatillista kuntoutusta ja sen saamisen edellytyksenä on, että hakijalla on oikeus tulevan ajan eläkkeeseen.

Vuoden 1996 alusta työeläkelakeja muutettiin. Muutosten yhtenä tarkoituksena oli korostaa kuntouttavien toimien ensisijaisuutta eläkeratkaisuihin nähden. Määräaikainen työkyvyttömyyseläke muutettiin työhön paluuta edistäväksi kuntoutustueksi, johon pitää aina liittyä hoito- tai kuntoutussuunnitelma. Lähtökohtana on, että työntekijän hakiessa työkyvyttömyyseläkettä on selvitettävä ensin mahdollisuus kuntoutukseen. Jos eläkehakemus hylätään, eläkelaitos ohjaa työntekijän hänen kuntoutustarvettaan vastaavaan kuntoutuksen tai muiden palvelujen piiriin.

Jos henkilö on hakenut kuntoutustukea/työkyvyttömyyseläkettä ja häntä pidetään työkyvyttömänä, hänelle myönnetään kuntoutustuki määräajaksi tai työkyvyttömyyseläke toistaiseksi. Jos työeläkelaitos ryhtyy häntä kuntouttamaan, hänelle myönnetään lisäksi aktiivisen kuntoutuksen ajalta kuntoutuskorotus.

Kuntoutusrahasta ja muista kuntoutussäännöksistä on annettu erilliset soveltamisohjeet, ks. yleiskirje A 17/91, Kuntoutusta koskevat soveltamisohjeet (erillinen kansio).

Yleiskirje A 47/95, Kuntoutukseen ja työkyvyttömyyseläkkeisiin tulevat muutokset

Lakiosasto

23.4.1997

10

ELÄKKEEN MAKSAMINEN

10.1

Varsinainen työkyvyttömyyseläke tai kuntoutustuki

10.1.1

Ensisijaisuusajan kuluttua

Täyden työkyvyttömyyseläkkeen maksaminen alkaa yleensä ensisijaisuusajan päättymisen jälkeen. Myös täyden eläkkeen suuruisena myönnetyn kuntoutustuen maksaminen alkaa ensisijaisuusajan päättymisen jälkeen.

Ensisijaisuusaika tulee vahvistettavaksi silloin, kun SVL:n mukaista päivärahaa on maksettu 150 päivältä. Näihin päivärahopäiviin rinnastetaan myös sellaiset päivärahopäivät, joilta päivärahaa ei työtulojen puuttumisen vuoksi makseta. Näissäkin tapauksissa työeläkkeen maksaminen alkaa vasta ensisijaisuusajan päättymisen jälkeen.

Jos päivärahaa on myönnetty yli kuukaudeksi, mutta ensisijaisuusaikaa ei vielä ole vahvistettu silloin, kun eläkehakemus on tehty, eläkelaitos ei voi aloittaa eläkkeen maksamista, vaan sen on odotettava siihen saakka kunnes ensisijaisuusaika tulisi vahvistaa.

Vaikka ensisijaisuusaika olisi vahvistettu, eläkkeen maksaminen alkaa työkyvyttömyyttä seuraavan kuukauden alusta niissä tilanteissa, joissa eläkettä on haettu ennen ensisijaisuusajan vahvistamista ja SVL:n mukaista päivärahan jatkamista koskeva päätös hylätään (Kirje työeläkelaitoksille 18.5.1982).

Jos päivärahan hakija hakee muutosta päiväraha-asiassa, eläkelaitos ei odota valituksen lopputulosta, vaan noudattaa ilmoitettua ensisijaisuusaikaa ja antaa eläkepäättöksensä tämän mukaisesti. Jos ensisijaisuusajan päättymisajankohta muuttuu aikaisemmaksi ja eläkkeensaajalle tulisi maksettavaksi eläkettä, eläkelaitos antaa oikaisupäätöksen.

Yleiskirje 33/81, Sairausvakuutuslain ja työeläkelakien muutoksia 1.1.1982 alkaen

10.1.2

Työkyvyttömäksi tulosta

Työkyvyttömyyseläkettä tai kuntoutustukea maksetaan työkyvyttömäksi tuloa seuraavan kuukauden alusta, jos SVL:n mukaista päivärahaa ei ole haettu ajoissa tai eläkkeen hakijalla ei poikkeuksellisesti ole oikeutta päivärahaan taikka jos päivärahaoikeus on vain alle kuukauden ajalta. Sama on tilanne, jos hakija on valitusajassa peruuttanut sairauspäiväraha-hakemuksensa.

Osatyökyvyttömyyseläkkeen tai osaeläkkeen suuruisen kuntoutustuen maksaminen alkaa työkyvyttömäksi tuloa seuraavan kuukauden alusta.

Lakiosasto

23.4.1997

10.1.3

Hakemuksesta vuosi taaksepäin

Jos kuntoutustukea/työkyvyttömyyseläkettä ei ole haettu ajoissa, se voidaan maksaa takautuvasti vain eläkkeen hakemista edeltävän vuoden ajalta.

Takautuvan eläkkeen maksamista muulle kuin eläkkeensaajalle on käsitelty kohdassa 12. Eläkehakemuksen vireilletulo on käsitelty kohdassa 5.5.

10.2

Yksilöllinen varhaiseläke

10.2.1

Hakemuksesta

YVEN hakijoille ei yleensä vahvisteta ensisijaisuusaikaa. Jos ensisijaisuusaika on vahvistettu, sillä ei ole YVEN suhteen merkitystä, vaan eläkkeen maksaminen alkaa silloin kun kaikki eläkkeen saamisen edellytykset ovat täyttyneet. Jos hakija on lopettanut työskentelyn, mutta saa sen jälkeen työnantajalta sairausajan palkkaa, työsuhteen katsotaan päättyneen silloin, kun sairausajan palkan maksaminen päättyy. YVEN maksaminen alkaa siis vasta sairausajan palkan maksamisen päätyttyä (Yleiskirje A 5/90).

Jos edellytykset ovat täyttyneet jo ennen hakemista, eläkettä voidaan maksaa aikaisintaan eläkkeen tai ennakkopäätöksen hakemista seuraavan kuukauden alusta. Maksun alkamista koskevat säännökset ovat muuttuneet 1.1.1994 alkaen (ks. kohta 1.2.2).

10.2.2

Poikkeuksellisesti hakemuksesta vuosi taaksepäin

Jos henkilö ei enää ole työssä eläkettä hakiessaan, eläkettä maksetaan aikaisintaan eläkkeen tai ennakkopäätöksen hakemista seuraavan kuukauden alusta. Tällä säännöksellä pyritään vähentämään takautuvaa maksuliikennettä esimerkiksi työttömyyspäivärahan maksajan kanssa.

Poikkeuksellisesta syystä eläkettä voidaan kuitenkin maksaa eläkkeenhakijan vaatimuksesta takautuvasti, enintään vuoden ajalta ennen hakemusta seuraavaa kuukautta. Tällaisena syynä voidaan yleensä pitää sitä, ettei hakijalla ole ollut tuloja lainkaan tai että hän on ollut toimeentulotuen varassa.

Poikkeuksellinen syy voi olla myös se, että henkilö on hakenut kansaneläkettä aikaisemmin kuin työeläkettä. Työeläkkeen maksaminen näissä tilanteissa alkaa samasta ajankohdasta kuin kansaneläkkeen maksaminen. Takautuvasti työeläkettä voidaan kuitenkin maksaa enintään vuoden ajalta ennen hakemusta, jolla on haettu työeläkejärjestelmästä eläkettä tai ennakkopäätöstä.

Poikkeuksellisena syynä ei sen sijaan pidetä sitä, että eläke olisi suurempi kuin muusta toimeentulojärjestelmästä samalta ajalta saatu etuus. Eläkettä ei yleensä makseta takautuvasti tilanteissa, joissa eläkkeensaaja on saanut

Lakiosasto

23.4.1997

samalta ajalta muuta korvausta esimerkiksi työttömyys- tai sairauspäivärahaa.

Takautuvan eläkkeen maksamista muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen on käsitelty kohdassa 12. Eläkehakemuksen vireilletulo on käsitelty kohdassa 5.5.

Lakiosasto

23.4.1997

11

PÄÄTÖKSEN MUOTO JA PERUSTELUT

Mitä yleiskirjeen tässä osassa on sanottu työkyvyttömyyseläkkeestä, koskee soveltuvasti myös kuntoutustukea.

Päätöksen muotoon ja perusteluihin liittyviä seikkoja on selostettu tarkemmin yleiskirjeessä A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku (kohdat 1.4.25, Päätöksen muoto ja sisältö sekä 1.4.26, Päätöksen perustelut).

11.1

Päätöksen muoto

Eläkepäätös annetaan kirjallisena sillä kielellä (suomi tai ruotsi), jolla se on hakemuksessa pyydetty.

Päätöksestä on käytävä selvästi ilmi, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia muuten on ratkaistu (TEL 10 c §, HMenL 23 §).

Päätöksen osia ovat varsinainen päätösosa, laskelma ja muutoksenhakuohje.

Varsinaiseen päätösosaan sisällytetään aina, mitä asiaa ja ketä henkilöä päätös koskee ja kenelle (holhooja, edunvalvoja ym.) se osoitetaan. Siihen merkitään myös hakemuksen vireilletulopäivä sekä päätöksen antamis- ja postituspäivä.

Myöntö

Eläkettä myönnettäessä varsinaisessa päätösosassa todetaan, kenelle eläke on myönnetty, eläkkeen alkamisaika, määrä ja miten eläke maksetaan (kuukausittain, maksupäivä, maksupaikka). Jos eläkettä maksetaan takautuvalla ajalla, siitä annetaan erillinen päätös. Erillisestä päätöksestä mainitaan varsinaisessa päätösosassa.

Eläkkeen perusteet ilmenevät laskelmasta, joka liitetään päätökseen.

Päätökseen merkitään vain lakisääteiset eläkkeet (myös rekisteröidyt lisäedut). Vapaaehtoisista eläkejärjestelyistä annetaan päätös erikseen.

Varsinaisessa päätösosassa mainitaan myös eläkkeensaajan velvollisuuksista (esim. velvollisuus ilmoittaa ansiotyöhön menosta).

Varsinaisessa päätösosassa tai laskelmassa lausutaan kaikista hakijan vaatimuksista. Vaatimuksen huomiotta jättäminen voi johtaa turhiin valituksiin.

Hylkäys

Hylkäävässä päätöksessä todetaan eläkelaitoksen ratkaisu hakemukseen ja ratkaisun perustelut (ks. kohta 11.2, Päätöksen perustelut).

Lakiosasto

23.4.1997

Huomautukset

Päätöksessä todetaan, onko eläkeasia joidenkin hakemuksessa mainittujen työ- tai virkasuhteiden osalta käsiteltävänä muussa eläkelaitoksessa.

Jos henkilö on ilmoittanut työskennelleensä ulkomailla, päätöksessä kerrotaan, että ulkomailla työskentelystä ei kerry eläkettä Suomesta. Hakijalle kerrotaan, mihin toimiin eläkelaitos on ryhtynyt tai mistä hakija voi tiedustella eläkeoikeuttaan tältä osin.

Allekirjoitus

Päätöksessä on oltava allekirjoitukset. Varsinaiseen päätösosaan tai laskelmaan merkitään myös käsittelijän nimi tai sen henkilön nimi ja puhelinnumero, joita päätöksestä ja sen perusteluista saa tietoja.

Muutoksenhakuohje

Varsinaisessa päätösosasssa mainitaan mahdollisuudesta hakea siihen muutosta ja päätökseen liitetään muutoksenhakuohje (ks. kohta 16, Muutoksenhaku).

Lähtettäminen

Päätös lähetetään asianosaiselle postitse (TEA 12 § 5 mom.).

Yleiskirjeen liitteenä on eläkepäätösten mallilomakkeet ja liiteaineiston mallit (liitteet 18 - 32).

11.1.1

Varsinainen työkyvyttömyyseläke

Varsinainen työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää täytenä tai osatyökyvyttömyyseläkkeenä. YEL:n ja MYEL:n mukaisessa osaeläkepäätöksessä ilmoitetaan myös täyden eläkkeen määrä, koska osatyökyvyttömyyseläkkeen muuttuessa täydeksi sen määrä ei välttämättä nouse kaksinkertaiseksi.

Varsinaisessa päätösosasssa tai laskelmalla ilmoitetaan eläkkeen tai kuntoutustuen määrä. Laskelmaosassa selostetaan myös esim. rajoitussäännöksen soveltaminen tai tulevan ajan pois jääminen.

Varsinaista työkyvyttömyyseläkettä koskevassa päätöksessä mainitaan työkyvyttömyyden alkamisaika. Jos on sovellettu rajoitussäännöstä, päätöksessä mainitaan myös sairauden alkamisajankohta.

Jos on haettu sekä työkyvyttömyyseläkettä että YVEä ja hakijalle myönnetään työkyvyttömyyseläke, päätöksessä todetaan, että YVE-hakemus raukeaa. Jos tässä tilanteessa myönnetään YVE, työkyvyttömyyseläkehakemus hylätään päätöksessä.

Jos on haettu pelkästään varsinaista työkyvyttömyyseläkettä ja eläkelaitoksen mielestä hakijalla on oikeus YVEen, mutta ei täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen, eläkelaitos voi hakijalta kysytyään käsitellä hakemuksen myös YVE:n osalta. Työkyvyttömyyseläkehakemus hylätään tällöin YVE-päätöksessä, koska hakemuksen katsotaan edelleen koskevan molempia eläkelajeja.

Lakiosasto

23.4.1997

Hakijan kannalta tällä on merkitystä sen vuoksi, että YVEä saavan eläkeikäisille ansioille on säädetty markkamääräiset rajat. Varsinaisessa työkyvyttömyyseläkkeessä ei ole laissa säädettyä markkamääräistä ansiorajaa. Ks. kohta 17, Eläkkeensaajien valvonta.

11.1.2

Yksilöllinen varhaiseläke

Jos hakija on hakenut pelkästään YVEä, mutta hänellä ei ole oikeutta tulevaan aikaan, eläkelaitos voi hakijaa kuultuaan käsitellä hakemuksen myös työkyvyttömyyseläkettä koskevana, jos täyden työkyvyttömyyseläkkeen edellytykset täyttyvät. Tällöin myönteisessä työkyvyttömyyseläkepäätöksessä todetaan, että YVE-hakemus raukeaa.

Ennakkopäätös

YVE-asia ratkaistaan useimmiten ennakkopäätöksellä. Sen muotoa koskevat samat säännöt kuin muitakin eläkepäätöksiä.

Jos hakijalla on oikeus YVEen, eläkelaitos antaa myönteisen ennakkopäätöksen. Päätöksessä ilmoitetaan, että eläkkeen saaminen edellyttää ansiotyöstä luopumista siinä määrin, että jäljellä oleva työansio voidaan pienemmäksi kuin TEL 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu markkamäärä. Markkamäärä kirjoitetaan näkyviin.

Lisäksi ilmoitetaan päivä, johon asti ennakkopäätös sitoo eläkelaitosta. Mainittu päivämäärä saadaan lisäämällä postituspäivään seitsemän päivää (postitusaika), kolmekymmentä päivää (valitusaika) ja yhdeksän kuukautta (sitovuusaika).

Päätöksessä todetaan myös, että sitovuusaika voi olla työntekijän ja työnantajan sopimuksesta yhdeksää kuukautta pitempikin. Pitemmästä sitovuusajasta työntekijän tulisi lähettää eläkelaitokselle kirjallinen ilmoitus ennen yhdeksän kuukauden sitovuusajan päättymistä. Ilmoituksessa tulisi olla kummankin sopijaosapuolen allekirjoitus.

Myönteiseen ennakkopäätökseen liitetään arviolaskelma eläkkeen määrästä. Samalla mainitaan, että määrä saattaa muuttua lopullisessa päätöksessä ja että arvioon ei voi hakea muutosta. Mikäli hakija on työskennellyt muussakin ETA-maassa kuin Suomessa, ei arviossa ole otettu huomioon siellä mahdollisesti ansaittua eläkettä. Ilmoitus työnannon lopettamisesta voidaan tehdä ennakkopäätöksen mukana lähetettävällä lomakkeella (ETK 7112, liite 6). Uutta hakemuslomaketta ei tarvitse täyttää.

Ennakkopäätöksen sitovuus

Myönteinen ennakkopäätös sitoo eläkelaitosta, jos ilmoitus ansiotyöstä luopumisesta ja eläkkeelle siirtymisestä tehdään yhdeksän kuukauden sitovuusaikana.

Sitovuusaikana työnantaja ja työntekijä voivat selvittää mahdollisuutta työtehtävien muuttamiseen tai osa-aikatyöhön siirtymiseen. Työnantaja ja työnteki-

Lakiosasto

23.4.1997

jä voivat sopia yhdeksää kuukautta pitemmästäkin sitovuusajasta. Yrittäjällä sitä vastoin ei tällaista mahdollisuutta ole.

Jos työntekijä tai yrittäjä yhdeksän kuukauden sisällä ilmoittaa, että hän luopuu ansiotyöstä mutta vasta myöhemmin, eläkelaitos voi ilman sopimustakin tämän hyväksyä, jos hakijan olosuhteissa ei ole tapahtunut YVEN saamisen edellytyksiin vaikuttavaa muutosta. Jos luopuminen tapahtuu tällöin kovin pitkän ajan kuluttua siitä kun yhdeksän kuukautta on kulunut, voidaan eläkeoikeus harkita uudelleen.

Lopullinen päätös

Myönteisen ennakkopäätöksen saaneen hakijan tulee kirjallisesti ilmoittaa eläkelaitokselle eläkkeelle jäämisestä. Jos ilmoitus YVElle siirtymisestä tehdään yhdeksän kuukauden kuluessa tai sovittuna tätä pitempänä sitovuusajana, eläkelaitos ei tutki muita eläkkeen saamisen edellytyksiä kuin ansiotyöstä luopuminen tai sen vähentäminen. Ks. myös kohta 3.3, Työskentelyn lopettamisen toteaminen.

Eläkelaitoksen on kuitenkin pyydettävä työnantajalta työsuhteilmoitus, josta ilmenee työsuhteen päättymisajankohta sekä tarvittavat palkkatiedot. Jos hakija on lopettanut työskentelyn, mutta saa sen jälkeen sairausajan palkkaa, YVEN eläketapahtuman katsotaan sattuneen silloin, kun sairausajan palkan maksaminen päättyy.

Lopullisessa päätöksessä tai liiteaineistossa mainitaan eläkkeensaajan velvollisuudesta ilmoittaa työhön menostaan. Lisäksi siinä ilmoitetaan, että eläkkeensaajan ansioiden noustessa TEL 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun markkamäärään, eläkettä aletaan maksaa osaeläkkeen suuruisena, elleivät ansiot ylitä 3/5 eläkkeen perusteena olevasta palkasta. Samalla todetaan, että tämä eläke on yleensä puolet eläkkeensaajalle myönnetystä eläkkeestä. Jos ansiot ylittävät 3/5 eläkkeen perusteena olevasta palkasta, eläkkeen maksaminen keskeytetään ja YVE jää lepäämään.

11.1.3

Osaeläkkeen ennakkopäätös

Vuoden 1996 alusta lähtien on voitu antaa ennakkopäätös siitä, täyttääkö eläkkeenhakija osatyökyvyttömyyseläkkeen saamisen edellytykset (TEL 19 e § 1 mom. 2 kohta, LEL 8 §, VEL 9 § 4 mom., KES 35 § 1 mom 2 kohta).

Jos hakijalla on oikeus osaeläkkeen suuruisen työkyvyttömyyseläkkeeseen, eläkelaitos antaa myönteisen ennakkopäätöksen. Päätöksessä ilmoitetaan päivä, johon asti ennakkopäätös sitoo eläkelaitosta. Lisäksi hakijalle ilmoitetaan arviolaskelma eläkkeen määrästä sekä arvio, minkä verran ansioita hakijalla voi olla osatyökyvyttömyyseläkkeen aikana.

Ennakkopäätös voidaan antaa osaeläkkeen suuruisena maksettavasta työkyvyttömyyseläkkeestä sekä joskus myös kuntoutustuesta. Kuntoutustuesta ennakkopäätös voitaisiin antaa esimerkiksi silloin, kun hakijalla on jo hoito-

Lakiosasto

23.4.1997

tai kuntoutussuunnitelma ja sen perusteella osaeläkkeen suuruista kuntoutustukea voidaan pitää perusteltuna.

Ennakkopäätöksen sitovuus

Myönteinen osaeläkkeen ennakkopäätös sitoo eläkelaitosta yksilöllisen varhaiseläkkeen tavoin yhdeksän kuukauden ajan päätöksen lainvoimaiseksi tulosta taikka työnantajan ja työntekijän sopiman tätä pitemmän ajan.

Jos työntekijä sitovuusaikana ilmoittaa, että hän siirtyy eläkkeelle vasta myöhemmin, eläkelaitos voi hyväksyä tämän ilman sopimusta. Tällöin edellytetään, että hakijan olosuhteissa ei ole tapahtunut eläkkeen saamisen edellytyksiin vaikuttavaa muutosta. Jos eläkkeelle siirtyminen tapahtuu kovin pitkän ajan kuluttua yhdeksän kuukauden ajanjakson päättymisestä, voidaan eläkeoikeus harkita uudelleen.

Lopullinen päätös

Myönteisen ennakkopäätöksen saaneen hakijan tulee kirjallisesti ilmoittaa jäämisestään osaeläkkeen suuruiselle työkyvyttömyyseläkkeelle tai kuntoutustuelle (lomake ETK 7112, liite 6). Jos ilmoitus tulee yhdeksän kuukauden tai sovitun tätä pitemmän ajan kuluessa, eläkelaitos pyytää työnantajalta työsuhdeilmoituksen, josta ilmenee osa-aikatyöhön siirtymis- tai työsuhteen päättymisajankohta sekä tarvittavat palkkatiedot. Yrittäjien on annettava selvitys työn vähentämisestä. Joissakin tilanteissa voidaan joutua selvittämään, jatkuuko hakijan työkyvyttömyys vähintään vuoden ajan eläkkeellesiirtymisajankohdasta.

Lopullisessa päätöksessä mainitaan eläkkeensaajan velvollisuudesta ilmoittaa ansioiden muuttumisesta tai työhön menosta. Päätöksessä todetaan myös eläkkeen tai kuntoutustuen määrä sekä se markkamääräinen ansioraja, jonka eläkkeensaaja voi enintään ansaita.

Eläkkeellä ollessa saatuja ansioita verrataan yleensä eläkepalkkaan. Jos eläkepalkka ei vastaa vakiintunutta ansiotasoa, voidaan vakiintunut ansiota-so hakea kauempaakin työhistoriasta.

11.2

Päätöksen perustelut

Päätös on perusteltava ilmoittamalla sen perusteena olevat pääasialliset tosiseikat sekä säännökset ja määräykset (TEL 10 c § ja HMenL 24 §).

Päätöksen perustelun tarkoituksena on, että eläkkeenhakija ymmärtää, miksi päätös on tietyn sisältöinen. Perusteluista voi myös päätellä, mitä seikkoja mahdollisessa valituksessa on hyvä tuoda esille ja mitä uutta selvitystä valituksen tueksi pitäisi hankkia. Perusteleminen saattaa vähentää aiheettomia valituksia.

Lakiosasto

23.4.1997

Perusteluilla on merkitystä myös valitusviranomaisille. Niistä selviää, mihin seikkoihin eläkelaitos on kiinnittänyt huomiota ja minkä merkityksen se on niille antanut.

Tärkeimmät ja keskeiset perustelut esitetään varsinaisessa päätösosassa tai laskelmassa. Ei riitä, että päätökseen johtaneet syyt ilmoitetaan erillisellä liitteellä tai muistiossa tai että ne ilmoitetaan suullisesti jälkeinpäin. Vähemmän tärkeät ratkaisuun vaikuttaneet seikat voidaan ilmoittaa hakijan niitä kysyessä.

Yleiskirje 20/86, Työkyvyttömyyseläkepäättösten perusteleminen

Yleiskirje A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku

11.2.1

Myönteinen päätös

Myönteiset päätökset voidaan perustella pääasiassa viittaamalla lakiin, johon päätös perustuu.

Vaikka hakijalle myönnettäisiinkin eläke, päätös perustellaan kuitenkin siltä osin kun ratkaisu ei ole esitettyjen vaatimusten mukainen. Ratkaisu voi olla hakijan kannalta osittain kielteinen (esim. on myönnetty osaeläke tai eläke on myönnetty vapaakirjana).

Määräaikaisen eläkkeen tai kuntoutustuen jatkona hakijalle voidaan myöntää ns. "pehmeänä laskuna" osaeläke alle vuodenkin ajaksi. TEL 5 b §:n 5 momentin nojalla voidaan samoin menetellä myös eläkettä lakkautettaessa. Tällöin eläkkeensaajalle selvitetään, että osaeläkkeen suuruinen kuntoutustuki myönnetään työelämään palaamisen edistämiseksi.

11.2.2

Kielteinen päätös

Hylkäävä päätös, myös osittain kielteinen, perustellaan yksilöllisesti. Perustelut esitetään kaikkien niiden eläkemutojen osalta, joita on haettu.

Päätöksessä mainitaan myös ratkaisun perusteena olevat lain pykälät sekä olennainen osa lainkohtien sisällöstä. Säännökset voidaan kirjoittaa joko suoraan lainaten tai vapaasti muotoillen. Pelkkä pykälien luetteleminen ei riitä.

Läketieteellisenä kannanottona mainitaan eläkelaitoksen johtopäätökset hakijan työkykyyn vaikuttavista lääketieteellisistä löydöksistä. Myös ratkaisuun vaikuttaneet sosiaalis-taloudelliset seikat kerrotaan. Joissakin tapauksissa voi kuntoutustarpeen selvittämisen yhteydessä tulla esiin näkökohtia, joilla hylkäyspäätöstä voidaan perustella. Tällöin voi olla aihetta viitata kuntoutus selvitykseen.

Jos ratkaisu seuraa pääeläkkeen evänneen eläkelaitoksen ratkaisua, voidaan viitata siihen ja sen perusteluihin. Jos työeläkelaitos on Kansaneläkelaitoksen myönteisestä ratkaisusta huolimatta päättänyt hylkäykseen, ristikkäisen ratkaisun syyt selvitetään hakijalle hänen niitä kysyessään.

Lakiosasto

23.4.1997

Jos eläkehakemus hylätään siitä syystä, että hakijalle ei ole lainkaan työeläkelakien piiriin kuuluvia työsuhteita tai yrittäjätoimintaa, hakijan työkykyä ei arvioida eikä siitä mainita päätöksessä. Jos juridisia tai tosiasia- arviointiin perustuvia hylkäysperusteita on useita, tärkeimmät mainitaan ensin.

Yksilöllinen varhaiseläke

Hylkäävä YVE-päätös perustellaan samojen periaatteiden mukaan kuin varsinainen työkyvyttömyyseläkepäätös. Määritelmässä olevat erot otetaan huomioon.

Päätöksessä tuodaan näkyviin hakijan oma käsitys työn sisällöstä sekä työn hänelle aiheuttamasta rasittuneisuudesta ja kuluneisuudesta. Myös työnantajan käsitys työn aiheuttamasta rasituksesta esitetään tarvittaessa. Työnantajan ilmoitus hakijan suoriutumisesta työssään mainitaan myös, jos sen merkitys ratkaisulle on ollut olennainen. Koska ratkaisu YVEssä tehdään kokonaisarvion perusteella, siihen olennaisesti vaikuttaneet tekijät tuodaan esille.

Kuntoutusohjaus

Kun työkyvyttömyyseläkehakemus tulee eläkelaitoksen käsiteltäväksi, eläkelaitoksen on varmistettava, että hakijan kuntoutusmahdollisuudet on selvitetty (TEL 4 j §).

Jos työkyvyttömyyseläkettä taikka YVEä koskeva hakemus ollaan hylkäämässä, on eläkelaitoksen tarpeen mukaan ohjattava hakija hänen kuntoutustarvettaan vastaavien kuntoutuksen taikka muiden palveluiden piiriin.

Yleiskirje A 17/91, Kuntoutusta koskevat soveltamisohjeet

11.3

Väliaikainen päätös

Väliaikaisessa päätöksessä ei anneta muutoksenhakuohjetta.

Yleensä työkyvyttömyyseläkeasia voidaan ratkaista lopullisesti, jolloin päätöksessä annetaan muutoksenhakuohje. Joskus eläkkeenhakijan työkyvyttömyys ja oikeus eläkkeeseen on selvää ennen kuin eläkkeen määrä voidaan lopullisesti laskea. Tällöin eläkelaitos voi maksaa hakijalle eläkettä väliaikaisella päätöksellä.

Kun työkyvyttömyyseläke on myönnetty kuntoutustukena ja määräaikaaisuudesta on valitettu, päätös kuntoutustuen jatkamisesta annetaan väliaikaisena, kunnes muutoksenhaku on antanut päätöksen. Väliaikaiseen päätökseen merkitään, että lopullinen päätös muutoksenhakuohjeineen annetaan, kun muutoksenhaku on lainvoimaisesti ratkaissut määräaika- koskevan valituksen. Jos työkyvyttömyyseläke on myönnetty kuntoutustukena ja eläkkeen määrästä on valitettu, kuntoutustuen jatkamista koskevaan päätökseen liitetään muutoksenhakuohje.

Lakiosasto

23.4.1997

Itseoikaisu valituksen yhteydessä

Väliaikainen päätös annetaan myös, jos eläkelaitos valituksen vuoksi oikaisee päätöksensä vain osittain hakijan vaatimalla tavalla, esim. myöntää osatyökyvyttömyyseläkkeen, kun on haettu täyttä tai myöntää vapaakirjaeläkkeen (TEL 21 a §). Tällöin eläkelaitos toimittaa valituksen lausuntoineen (vastine) 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä muutoksenhakuelimelle. Lausunnossa ilmoitetaan väliaikaisesta päätöksestä. Jos eläkelaitos hankkii valituksen vuoksi lisäselvitystä, määräaika valituksen ja lausunnon toimittamiseen muutoksenhakuelimelle on 60 päivää.

Jos asia on jo toimitettu muutoksenhakuelimelle ja eläkelaitos sen jälkeen olisi suostumassa muutoksenhakijan vaatimuksiin, eläkelaitos voi tiedustella puhelimitse valituksen käsittelyvaihetta ja ilmoittaa muutoksenhakuelimelle heti väliaikaisesta päätöksestä.

11.4

EU/ETA-päätös

Kun työkyvyttömyyseläke myönnetään henkilölle, joka on työskennellyt myös muissa EU/ETA-maissa kuin Suomessa, Suomessa karttunutta eläkettä ryhdytään maksamaan väliaikaisella päätöksellä. Lopullinen päätös voidaan antaa, kun muiden maiden vakuutuskaudet ovat selvillä.

Hakijan eläkehakemusta käsittelevät ulkomaiset laitokset lähettävät lopulliset päätöksensä Suomen käsittelevälle laitokselle (ETK tai Kela), joka tekee kaikista päätöksistä yhteenvedon. Siihen liitetään muutoksenhakuohjeet ja kopiot kaikista päätöksistä.

Jos työkyvyttömyyseläkehakemus hylätään sillä perusteella, että hakija ei ole työkyvytön, päätös annetaan lopullisena heti, jotta hakija voi hakea siihen muutosta odottamatta ETA-kierrosta ja yhteenvettoa.

YVE

YVE-hakemusta ei toimiteta ulkomaille vielä ennakkohakemusvaiheessa. ETK tai Kela täyttää EU/ETA-maiden välisen hakemuksen ja toimittaa sen ulkomaille vasta siinä vaiheessa, kun myönteisen ennakkopäätöksen saanut eläkkeen hakija ilmoittaa vastaanottavansa ennakkopäätöksen mukaisen eläkkeen.

Jos eläkkeenhakija hakee suoraan lopullista YVE-päätöstä ja työnteko on jo päättynyt, EU/ETA-hakemus täytetään ja toimitetaan muihin EU/ETA-maihin.

Yleiskirje A 48/96, Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan, luku 5 EU-eläkepäätös ja luku 6 Muutoksenhaku EU-eläkepäätöksiin

Lakiosasto

23.4.1997

11.5

Eläkkeen jatkaminen tai muuttaminen

Päätöksiä eläkkeen jatkamisesta tai muuttamisesta koskevat samat muotoja perusteluvaatimukset kuin myönteisiä, kielteisiä tai osittain kielteisiä ratkaisuja. Jos esim. täysi työkyvyttömyyseläke muutetaan osaeläkkeeksi, päätös perustellaan kuten hylkäävä päätös. Osatyökyvyttömyyseläkkeen muuttaminen täydeksi on myönteinen ratkaisu, joka ei vaadi tarkkoja perusteluja.

Kuntoutustuen myöntöpäätös ja jatkopäätös muodostavat kumpikin itsenäisen asiakokonaisuuden. Toisaalta oikeuskäytännössä on katsottu, että eläkkeen perusteet on jo ensimmäisellä päätöksellä lainvoimaisesti ratkaistu, eikä niihin voi enää hakea muutosta.

VakO ei enää 1.1.1995 jälkeen voi purkuhakemuksen käsittelyn yhteydessä itse ratkaista varsinaista asiakysymystä. Se poistaa lainvoimaisen päätöksen purkuedellytysten täyttyessä ja määrää asian alemman päätöksentekoasteen uudelleen käsiteltäväksi (TEL 21 d § 1 mom.).

Jatkopäätökseen ei tarvitse liittää eläkelaskelmaa, ellei eläkkeen määrä muutu. Toisaalta jatkopäätöksessä uuden yhteensovituksen voi suorittaa jatkoeläkkeen alkamisesta lukien.

11.6

Yksilöllisen varhaiseläkkeen lepäämään jättäminen tai osaeläkkeen suuruisena maksaminen

Eläkelaitoksen saatua tiedon YVE:n saajan työhönmenosta eläke jää lepäämään tai sitä aletaan maksaa osaeläkkeen suuruisena seuraavasta mahdollisesta maksujaksosta alkaen, jos työnteko edelleen jatkuu. Lepäämään jättämisestä tai YVE:n maksamisesta osaeläkkeen suuruisena annetaan valituskelpoinen päätös. Siinä ilmoitetaan, että eläkkeensaajan ansiot ovat nousseet yli säädetyn rajamäärän ja eläke siitä syystä keskeytetään kokonaan tai sitä aletaan maksaa osaeläkkeen suuruisena.

Valituskelpoinen päätös annetaan myös silloin kun lepäämässä olevaan YVE:n tai osaeläkkeen suuruisena maksettavaan eläkkeeseen tulee muutos.

Kun YVE:n maksaminen keskeytetään, päätöksessä annetaan ohjeet, miten eläkkeensaajan tulee toimia, jos ansiotulot muuttuvat niin että YVEä voidaan alkaa maksaa uudelleen taikka sitä aletaan maksaa osaeläkkeen suuruisena. YVE:n keskeytyspäätöksessä mainitaan myös, että eläke lakkaa ilman eri päätöstä viiden vuoden kuluessa keskeyttämisestä, ellei eläkettä tätä ennen ole haettu maksuun.

Kun eläkettä aletaan maksaa osaeläkkeen suuruisena, päätöksessä ilmoitetaan, että eläkkeensaajan pitää ilmoittaa ansiotulonsa eläkelaitokselle, mikäli ne muuttuvat niin että eläke tulee keskeyttää kokonaan tai sitä voidaan alkaa maksaa täytenä uudelleen.

Lakiosasto

23.4.1997

Jos YVEN saajan työnteko on päättynyt, eikä muutospäätöstä enää voida tehdä, takaisinperinnästä annetaan tarvittaessa erillinen päätös.

Takaisinperinnästä katso myös kohta 15.2.4.

Yleiskirje A 34/92, Perusteettomasti maksetun eläkkeen takaisin periminen

11.7

Eläkkeen lakkauttaminen

Varsinainen työkyvyttömyyseläke tai kuntoutustuki lakkautetaan, kun eläkkeensaajan työkyky on siinä määrin palautunut, ettei hän enää täytä elä-

keen tai kuntoutustuen saamisen edellytyksiä. Työkyvyn palautumista arvioidaan yleensä työansioden perusteella. Kuntoutustuki voidaan lakkauttaa myös silloin, jos kuntoutustuen saaja ilman pätevää syytä kieltäytyy ammatillisesta kuntoutuksesta (TEL 4 § 6 mom., VEL 18 § 1 mom., KES 8 § 8 mom.).

Lepäävä YVE voidaan eläkkeensaajan hakemuksesta lakkauttaa hakemista seuraavan kuukauden alusta. Lakkauttaminen voisi olla tarpeen esimerkiksi silloin, kun eläkkeensaajan uudessa työssä ansiotaso on korkeampi kuin eläkkeen perusteena oleva palkka ja hän haluaa ansaita uutta eläketurvaa.

YVE voidaan lakkauttaa myös työkyvyn palautumisen johdosta (TEL 4 e § 5 mom.).

Lakkauttamispäätöksessä mainitaan, mistä lähtien eläke lakkautetaan.

Perusteleminen

Eläkkeen lakkautus- tai muutospäätöksessä ilmoitetaan, onko ratkaisu perustunut muutoksiin eläkkeensaajan terveydentilassa vai ansiotuloissa. Päätöksessä mainitaan myös sen henkilön nimi tai asiakaspalvelupiste, jolta saa yksityiskohtaisia perusteluja.

11.8

Viivästyskorotus

Eläkkeen viivästyessä eläkelaitos maksaa eläkkeen viivästysajalta korotettuna (TEL 19 d § 1 mom.). Korotus maksetaan yleensä viivästyneen eläkkeen maksamisen yhteydessä. Tällöin eläkepäätöksestä ilmenee, miltä ajalta ja kuinka paljon korotusta maksetaan.

Päätöksen muutoksenhakuohje koskee sekä varsinaista eläkettä että sen korotusosaa. Jos korotusosa määrätään erikseen, siitä annetaan eri päätös muutoksenhakuohjeineen.

Viivästyskorotuksen saa, jos eläkkeensaaja esittää eläkelaitokselle riittävän selvityksen eläkkeen myöntämiseksi ja silti käsittely viipyy.

YVEssä ratkaisevaksi katsotaan viimeisimmän eläkkeen saamisen edellytyksiä koskevan selvityksen saapuminen. Yleisimmin tämä on ilmoitus työn lopettamisesta.

Lakiosasto

23.4.1997

Kun Suomen työeläkkeeseen tulee maksettavaksi korotus hakemuksen käsittelyn viivästymisen vuoksi, katsotaan korotusta määrättäessä eläkehakemus jätetyksi vasta silloin, kun se tarvittavine liitteineen saapuu Suomessa toimivaltaiselle laitokselle. Eläkehakemus tulee sitä vastoin vireille kun se jätetään jonkin jäsenvaltion toimivaltaiselle vakuutuslaitokselle (ks. kohta 18, Työkyvyttömyyseläke ja ulkomailla työskentely).

Kirje työeläkelaitoksille 15.4.1987, Osaeläkepäätökset

Yleiskirje 20/86, Työkyvyttömyyseläkepäättösten perustelevinen

Yleiskirje A 22/92, Työeläkkeiden viivästyskorotus

Yleiskirje A 15/95, Viivästyskorotuksen ja -koron muutos 1.5.1995 alkaen

Lakiosasto

23.4.1997

12

TAKAUTUVAN ELÄKKEEN TAI KUNTOUTUSTUEN MAKSAMINEN

12.1

Takautuva eläke tai kuntoutustuki hakijalle

Työkyvyttömyyseläkettä tai kuntoutustukea maksetaan hakijalle työkyvyttömyystapahtumasta lähtien, jollei sairausvakuutuksen päivärahan ensisijaisuudesta muuta johdu. Takautuvasti eläkettä tai kuntoutustukea voidaan kuitenkin maksaa vain hakemista edeltävän vuoden ajalta. Takautuvalta ajalta eläke tai kuntoutustuki voi tulla maksettavaksi myös muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen. Tällöin ilmoitus muualle tehdään siten, ettei salassapitosäännöksiä rikota.

YVEä suoritetaan eläketapahtumapäivää seuraavan kuukauden alusta, aikaisintaan kuitenkin eläkkeen tai ennakkopäätöksen hakemista seuraavan kalenterikuukauden alusta. Poikkeuksellisesta syystä eläkettä voidaan maksaa takautuvasti, enintään kuitenkin eläkkeen tai ennakkopäätöksen hakemista edeltävän vuoden ajalta (ks. kohta 10.2.2).

Jos osaeläke tai osaeläkkeen suuruinen kuntoutustuki myönnetään takautuvasti samalle ajalle, jolta hakijalle on maksettu sairauspäivärahaa, eläkettä tai kuntoutustukea maksetaan hakijalle vain siltä osin kuin sen määrä ylittää samalta ajalta maksetun päivärahan määrän. Takautuvaa eläkettä tai kuntoutustukea ei makseta sairausvakuutusrahastolle.

Mikäli kuntoutusrahan saajalle myönnetään takautuvasti työkyvyttömyyseläke tai kuntoutustuki, se maksetaan vain siltä ajalta, jolta kuntoutusrahaa ei ole maksettu.

Yleiskirje A 17/91, Kuntoutusta koskevat soveltamisohjeet

Yleiskirje C 8/91, Kuntoutusrahalain mukaisen kuntoutusrahan vähentäminen takautuvasti myönnetystä työkyvyttömyyseläkkeestä

12.2

Sairausvakuutusrahastolle

Jos varsinainen täysi työkyvyttömyyseläke tai kuntoutustuki myönnetään takautuvasti samalle ajalle, jolta hakijalle on maksettu ensisijaisuusajan päättymisen jälkeen SVL-päivärahaa, eläke tai kuntoutustuki maksetaan päivärahaa vastaavalta osalta sairausvakuutusrahastolle.

Jos YVEN hakija on eläketapahtumahetken jälkeen, mutta ennen lopullista päätöstä saanut päivärahaa, suoritetaan takautuva eläke päivärahaa vastaavalta osalta sairausvakuutusrahastolle. YVEN suhteen ei siis noudateta SVL:n mukaista ensisijaisuusaikaa.

Osa-eläkkeenä myönnetty työkyvyttömyyseläke tai kuntoutustuki voidaan muuttaa täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi tai kuntoutustueksi. Jos hakijalle

Lakiosasto

23.4.1997

on vahvistettu ensisijaisuusaika, täyttä työkyvyttömyyseläkettä ryhdytään maksamaan ensisijaisuusajan päätyttyä. Jos täysi työkyvyttömyyseläke myönnetään takautuvasti samalle ajalle, jolta hakijalle on maksettu SVL:n mukaista päivärahaa, suoritetaan päivärahaa vastaava takautuva täyden ja osaeläkkeen erotus sairausvakuutusrahastolle.

Tiedote eläkelaitoksille 1/91, Ensisijaisuusaika muutettaessa osaeläke täydeksi

12.3

Kansaneläkelaitokselle tai työttömyyskassalle

Takautuvasti maksettava kuntoutustuki tai eläke taikka sen osa on suoritettava kansaneläkelaitokselle tai työttömyyskassalle siltä osin kuin se vastaa samalta ajalta maksetun työttömyyspäivärahan määrää. Maksuvaatimuksen on saavuttava eläkelaitokselle vähintään kaksi viikkoa ennen eläkkeen maksupäivää (TEL 19 a § 3 ja 4 mom.).

12.4

Kansaneläkelaitokselle valitustilanteessa

Kun työeläke tai kuntoutustuki myönnetään valituksen johdosta takautuvasti ajalle, jolta Kansaneläkelaitos on maksanut väliaikaisella päätöksellä lisäosaa tai muuta etuutta, joihin työeläke vaikuttaa, voi takautuva eläke tai sen osa tulla maksettavaksi Kansaneläkelaitokselle (TEL 19 a § 5 mom.). Maksuvaatimuksen on saavuttava eläkelaitokselle vähintään kaksi viikkoa ennen eläkkeen maksupäivää (TEL 19 a § 5 mom.).

12.5

Työnantajalle

Jos työnantaja on maksanut palkkaa samalta ajalta, jolta hakijalle myönnetään työkyvyttömyyseläke tai kuntoutustuki, maksetaan se palkkaa vastaavalta osalta työnantajalle edellyttäen, että työnantajan vaatimus on saapunut eläkelaitokselle ennen takautuvasti maksettavan eläkkeen tai kuntoutustuen suorittamista (TEL 19 c §). Eläkettä ei kuitenkaan makseta työnantajalle siltä osin kuin se on maksettava sairausvakuutusrahastolle.

12.6

Sosiaalihuoltolain toimielimelle tai kunnalle

Takautuva eläke tai kuntoutustuki voidaan maksaa sosiaalihuoltolain 6 §:n 1 momentissa tarkoitetulle toimielimelle ennakonluonteisena saatua toimeentulotukea vastaavalta osalta.

Lakiosasto

23.4.1997

Kunta voi periä takautuvan eläkkeen tai kuntoutustuen niissä tapauksissa, joissa eläkkeensaajalle on järjestetty laitoshoidoa tai -huoltoa taikka perhehoitoa. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 14 §, sosiaalihoitolaki 38 §, lastensuojelulaki 46 §, TEL 19 a § 2-3 mom.).

Myös toimielimen tai kunnan maksuvaatimuksen on saavuttava eläkelaitokselle vähintään kaksi viikkoa ennen eläkkeen maksupäivää (TEL 19 a § 6 mom.).

12.7

Potilasvakuutusyhdistykselle

Takautuva kuntoutustuki tai eläke voidaan maksaa Potilasvakuutusyhdistykselle (PotilasvahinkoL 9 §). Maksuvaatimuksen on saavuttava eläkelaitokselle vähintään kaksi viikkoa ennen eläkkeen maksua.

12.8

Ulosottoviranomaiselle

Takautuvasta työkyvyttömyyseläkkeestä, kuntoutustuesta tai YVEstä voidaan ulosmitata eläkkeensaajan velkoja (TEL 19 a § 1 mom.)

Yleiskirje A 33/88, Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen

Yleiskirje A 31/89, Eläkkeen ulosmittaamisesta

Lakiosasto

23.4.1997

13

KUNTOUTUSTUEN JATKAMINEN

Ennen vuotta 1996 myönnetyn määräaikaisen täyden- tai osatyökyvyttömyyseläkkeen jälkeen voidaan jatkona myöntää uusi eläke joko toistaiseksi tai kuntoutustukena määräajaksi.

13.1

Kuntoutustuen jatkaminen

Määräaikaisena myönnettyä kuntoutustukea voidaan jatkaa, jos se alunperin on myönnetty hoito- tai kuntoutussuunnitelman laatimista varten ja suunnitelman perusteella kuntoutustuen myöntäminen on perusteltua.

Kuntoutustukea voidaan jatkaa määräajaksi eteenpäin, jos todetaan, että kuntoutuminen vie pidemmän ajan kuin alunperin on oletettu. Tällöin kyseeseen voi tulla täyden kuntoutustuen jatkona osaeläkkeen suuruinen kuntoutustuki tai päivästoin.

Jatkoa harkittaessa voidaan B-lääkärintlausunnon lisäksi tarpeen mukaan käyttää lomaketta selvitys työkyvystä kuntoutustukea varten (KJ-lomake, ETK 2140, liite 10).

Jos kuntoutustuen saajan työkyky ei näytä palautuvan hoito- tai kuntoutustoimenpitein, työkyvyttömyyseläke myönnetään toistaiseksi.

13.2

Täyden kuntoutustuen jatkona osaeläke

Täyden määräaikaisen kuntoutustuen jatkona voidaan myöntää osaeläke toistaiseksi, jos työkyky on parantunut merkittävästi eikä täyden kuntoutustuen jatkamiselle ole edellytyksiä. Jatkona voidaan myöntää myös osaeläkkeen suuruinen kuntoutustuki määräajaksi, kuitenkin vähintään kuukaudeksi.

Täyden kuntoutustuen jatkona voidaan ns. "pehmeänä laskuna" myöntää osaeläkkeen suuruinen kuntoutustuki vaikka hakijaa ei enää pidetä työkyvyttömänä. Näin pyritään edistää hakijan työhön palaamista.

13.3

Kuntoutustukena myönnetyn osaeläkkeen jatkona täysi työkyvyttömyyseläke

Osaeläkkeenä myönnetyn kuntoutustuen jatkaminen täytenä eläkkeenä voi myös tulla kysymykseen, jos eläkkeensaajan työkyky on entisestään heikentynyt. Tällöin osaeläkkeen saaja yleensä on lopettanut työnteon. Täysi eläke voidaan tällöin myöntää määräajaksi kuntoutustukena, kuitenkin vähintään vuodeksi, tai toistaiseksi.

Lakiosasto

23.4.1997

13.4

Täyden työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen yksilöllinen varhaiseläke

Jos täysi työkyvyttömyyseläke on myönnetty määräaikaisena tai kuntoutustukena , jatkoeläkkeenä voidaan myöntää yksilöllinen varhaiseläke TEL 6 c §:n 2 momentin nojalla, jos muut eläkkeen saamisen edellytykset täyttyvät. Edellytyksenä on myös, että määräaikaista eläkettä tai kuntoutustukea myönnettäessä on otettu huomioon eläkeikään jäljellä oleva aika.

13.5

Osaeläkkeenä myönnetyn kuntoutustuen jälkeen yksilöllinen varhaiseläke

Osaeläkkeenä myönnetty kuntoutus voidaan muuttaa yksilölliseksi varhaiseläkkeeksi TEL 6 c §:n 2 momentin nojalla. Edellytyksenä on, että osaeläkettä myönnettäessä on otettu huomioon eläkeikään jäljellä oleva aika eli tuleva aika.

Edellytyksenä ei sen sijaan ole, että osaeläkeläinen olisi eläkettä saadessaan ollut työssä . Vallitsevan tulkinnan mukaan työnteen lopettamisesta ei kuitenkaan saa olla kulunut yli viittä vuotta (Kirje työeläkelaitoksille 31.12.1986, "Perinteisen" työkyvyttömyyseläkkeen muuttaminen yksilölliseksi varhaiseläkkeeksi).

13.6

Kuntoutustuen takautuva tarkistaminen

Osaeläkkeenä myönnetty kuntoutustuki voidaan tarkistaa takautuvasti täydeksi eläkkeeksi, kuitenkin enintään kuusi kuukautta taannehtivasti. Tällöin täysi eläke voidaan myöntää joko määräajaksi, vähintään vuodeksi, tai toistaiseksi.

Täyttä kuntoutustukea ei voida pienentää osaeläkkeen suuruiseksi kuntoutustueksi taannehtivasti. (TEL 5 b § 4 mom.)

Lakiosasto

23.4.1997

14

PÄÄTTYNEEN ELÄKKEEN JÄLKEEN UUSI ELÄKE

14.1

Yleistä

Mitä yleiskirjeen tässä osassa on sanottu työkyvyttömyyseläkkeestä, koskee soveltuvasti myös kuntoutustukea.

Päättyneen työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen eläke voidaan eräin edellytyksin myöntää entisen suuruisena uudelleen ottamatta huomioon väliaikana ollutta mahdollista työssäoloa. Eläkkeen myöntäminen entisin perustein perustuu joko siihen, ettei entisen eläkkeen päättymisestä ole kulunut kahta vuotta, tai siihen, että uusi työkyvyttömyys johtuu samasta sairaudesta kuin aikaisempi-kin.

Jos aikaisemman eläkkeen päättymisestä on kulunut vähintään kaksi vuotta, eikä uuden työkyvyttömyyden syynä ole sama sairaus, uusi eläke lasketaan kokonaan uudelleen. Tällöin myös aikaisemmalla eläkkeellä oloaika sekä sen jälkeinen työskentely otetaan eläkkeeseen oikeuttavana aikana huomioon.

Jos päädytään eläkkeen myöntämiseen entisin perustein, eläkehakemus siirretään sille eläkelaitokselle, joka oli myöntänyt aikaisemman eläkkeen. Myös vastuu uudesta eläkkeestä on sillä eläkelaitoksella, jonka vastuulla tulevan ajan osuus oli aikaisemmassakin eläkkeessä.

Entisin perustein myöntämisen mahdollistava aika on pidentynyt vuodesta kahteen vuoteen vuoden 1994 alusta. Katso tarkemmin kohta 1.2.1.

Jos YVE-eläkkeen maksaminen on päätynyt ja YVE on jäänyt lepäämään, eläkettä voidaan ryhtyä myöhemmin maksamaan uudelleen. Tällöin ei kuitenkaan määritellä uutta eläketapahtumaa, vaan YVE palautetaan maksuun entisen suuruisena.

14.2

Eläketapahtuma kahden vuoden kuluessa

Uusi eläke määrätään samojen perusteiden mukaan kuin aikaisempi eläke, jos uusi työkyvyttömyyseläke myönnetään sellaisen työkyvyttömyyden perusteella, joka on alkanut ennen kuin kaksi vuotta on kulunut aikaisemman eläkkeen päättymisestä (TEL 6 c § 2 mom.). Edellytyksenä on, että aikaisempi eläke on täysitehoinen. Tätä säännöstä sovelletaan kaikkiin työkyvyttömyyseläkkeen tavoin määräytyviin eläkkeisiin.

Säännös ei vaadi, että uusi työkyvyttömyys olisi aiheutunut samasta sairaudesta kuin aikaisemman eläkkeen työkyvyttömyys. Säännökseen ei sisälly harkinnanvaraa, vaan uusi eläke on myönnettävä entisin perustein aina silloin, kun uusi työkyvyttömyys on alkanut kahden vuoden sisällä täysitehoisen eläkkeen päättymisen jälkeen.

Lakiosasto

23.4.1997

Kahden vuoden aika on ehdoton. Tätä aikaa eivät jatka työttömyyspäivärahapäivät tai muut tulevaa aikaa jatkavat ajat. Säännös poikkeaa TEL 6 a §:stä.

Päättynyt eläke on voinut olla täysi työkyvyttömyyseläke, osatyökyvyttömyyseläke tai YVE, eikä uuden eläkkeen tarvitse olla saman lajinen kuin päättynyt eläke.

YVE myönnetään entisen eläkkeen perusteina, jos sen saamisen edellytykset täyttyvät ennen kuin on kulunut kaksi vuotta aikaisemman eläkkeen päättymisestä.

Uuden eläkkeen eläketapahtumahetki määritellään samalla tavoin kuin se muulloinkin kunkin eläkelajin kohdalla määritellään.

14.3

Eläketapahtuma kahden vuoden kuluttua

Eläke myönnetään entisten perusteiden mukaan, jos aiemmin täysitehoista työkyvyttömyyseläkettä saanut työntekijä tulee uudelleen työkyvyttömäksi saman sairauden, vian tai vamman johdosta, jonka perusteella aikaisempi eläke oli myönnetty (TEL 6 c § 2 momentti). Tätä säännöstä voidaan soveltaa myös YVEen. Tällöin ei ole merkitystä sillä, että työkyvyttömyys alkaa vasta kahden vuoden kuluttua entisen eläkkeen päättymisestä.

Päättynyt eläke on voinut olla täysi työkyvyttömyyseläke, osatyökyvyttömyyseläke tai YVE, eikä uuden eläkkeen tarvitse olla sama kuin päättynyt. Näin ollen esimerkiksi varsinaisen täyden työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen voidaan entisiin perusteina myöntää YVE, tai päinvastoin.

TEL 6 c §:n 2 momentti tukee osaltaan työkyvyttömyyseläkkeellä olevan yritystä palata työelämään. Eläketason alenemisen pelon ei tarvitse olla työhönpaluun esteenä. Ellei työnteko onnistu, henkilö voi palata entisen tasoiselle eläkkeelle, välissä olleen työskentelyn vaikuttamatta eläkkeen määrään.

Samana sairauden uusiutuminen

Syy-yhteys

Säännöstä sovellettaessa on ratkaistava, onko kysymys saman sairauden uusiutumisesta vai kokonaan uudesta sairaudesta? Asia on ratkaistava lähinnä lääketieteellisin perusteina. Pelkästään diagnoosien muuttumisen tai lisääntymisen ei tarvitse merkitä uutta sairautta. Uuden työkyvyttömyyden perusteena olevalla sairaudella tulee kuitenkin olla syy-yhteys aikaisemman työkyvyttömyyden aiheuttaneeseen sairauteen. Muutoin ei ole kysymys samasta sairaudesta.

Työntekijän tullessa uudelleen työkyvyttömäksi päädiagnoosi voi olla eri, mutta lisädiagnoosina saattaa olla aikaisempi sairaus. Tällöin voidaan eri päädiagnooseista huolimatta eräissä tapauksissa katsoa, että kysymyksessä on sama sairaus TEL 6 c §:n 2 momentin tarkoittamassa mielessä.

Lakiosasto

23.4.1997

Samaa sairautta määriteltäessä perustana ovat lääketieteelliset selvitykset sairauden laadusta. Huomiota kiinnitetään myös siihen, miten pitkään työskentely on eläkkeen päätyttyä jatkunut, miten henkilö on selviytynyt työssään ja mikä hänen palkkatasonsa on tässä työssä ollut.

Mitä pitempi aika on kulunut aikaisemman työkyvyttömyyden päättymisestä, sitä epätodennäköisempää on, että kysymyksessä on saman sairauden uusiutuminen. Laissa ei aikamäärää ole rajattu. Ratkaisukäytännössä noudatetaan yleensä kolmen vuoden aikaa. Kolmessa vuodessa työntekijän ansiot vakiintuvat tasolle, jota voidaan pitää normaalina palkkatasona.

Joskus eläke voi tulla myönnettäväksi entisin perustein kolmea vuotta pitemmänkin ajan kuluttua. Ratkaisussa otetaan huomioon se, millaista työnteko oli eläkeajan jälkeen.

14.4

Entisin perustein myönnettävän eläkkeen määrä

Myönnettäessä eläke entisin perustein eläkkeen määrä säilyy entisenä. Lisäksi siihen tulee indeksikorotus. Eläkejaksojen välissä mahdollisesti olleet työ- tai virkasuhteet taikka yrittäjätoiminta jätetään huomioon ottamatta uutta eläkettä laskettaessa.

Vaikka tulevan ajan laskemista koskevat säännökset muuttuivat vuoden 1996 alusta niin, että sitä entisen 1,5 prosentin sijaan karttuukin 50 vuoden iästä 1,2 prosenttia ja 60 vuoden iästä 0,8 prosenttia, eläkkeen määrää ei lasketa uusien tulevan ajan prosenttien mukaan. Näin niissä tapauksissa, joissa työkyvyttömyyseläke oli myönnetty ennen vuotta 1996 ja uusi työkyvyttömyys alkaa vuonna 1996 tai sen jälkeen kuitenkin niin, että kahta vuotta ei ole kulunut eläkkeen päättymisen ja uuden eläketapahtuman välillä. Samoin menetellään, jos eläke myönnetään saman sairauden johdosta entisin perustein.

TEL 6 c §:n 2 momenttia vastaava säännös on myös LEL 7 b §:n 2 momentissa, MEL 12 c §:ssä, VEL 19 §:ssä ja KES 6 §:ssä. MYEL 6 §:n 1 momentissa ja YEL 5 §:n 1 momentissa on yleisviittaukset eläkkeen saamisen ja määrän osalta TEL:iin. TaEL:n 4 §:ssä on viittaus LEL 7 b §:ään.

Yleiskirje 24/85, Eläkkeen karttumisen täysitehoisen eläkkeen aikana sekä täysitehoisia eläkeajoja koskevat ilmoitusohjeet

Yleiskirje 12/86, Eläkkeen myöntäminen entisin perustein ja muita työeläkelakien muutoksia

Lakiosasto

23.4.1997

15

MUUTOKSET JATKUVASSA ELÄKKEESSÄ

Mitä yleiskirjeen tässä osassa on sanottu työkyvyttömyyseläkkeestä koskee soveltuvasti myös kuntoutustukea.

Eläkkeensaaja on velvollinen ilmoittamaan eläkkeen lakkauttamiseen tai keskeyttämiseen johtavista seikoista eläkelaitokselle (TEL 17 a § 1 mom.). Eläkelaitos voi myös vaatia eläkkeensaajalta selvityksen siitä, että hän edelleen täyttää eläkkeen saamisen edellytykset. Jollei eläkkeensaaja toimita sitä kohtuullisessa ajassa, eläkelaitos voi keskeyttää eläkkeen maksamisen (TEL 8 b § 1 mom. ja TEL 17 a § 2 mom.).

Eläkepääöksessä todetaan, että työkyvyn muutoksista on ilmoitettava eläkelaitokselle. Eläke muutetaan tai lakkautetaan eläkkeensaajan taikka eläkelaitoksen aloitteesta.

15.1

Varsinaisen työkyvyttömyyseläkkeensaajan paluu työelämään

Varsinaisessa työkyvyttömyyseläkkeessä ei ole säädetty kiinteää markkamäärää, jota eläkkeellä olevan ansiotulo ei saa ylittää. Eläkkeensaajan ansiotuloja verrataan ansiotasoon ennen eläkkeelle jäämistä.

Työansioden suuruudesta riippuen työkyvyttömyyseläke voidaan joko muuttaa osatyökyvyttömyyseläkkeeksi tai lakkauttaa. Eläkkeen lakkauttamista harkittaessa kiinnitetään huomiota myös eläkkeensaajan terveydentilaan. Eläkkeensaaja voi olla esimerkiksi työkokeilussa ilman, että eläkettä sen johdosta heti lakkautetaan.

Ratkaisuun vaikuttavat myös muut seikat, esimerkiksi eläkkeensaajan ikä, eläkkeelläoloaika, eläkkeen määrä, sairaus ja sen ennuste, työssäoloaika ja työmenestys ja se, onko työtä saatavana myös tulevaisuudessa.

15.1.1

Eläkkeen lakkauttaminen

Varsinainen työkyvyttömyyseläke lakkautetaan, kun eläkkeensaajan työkyky on siinä määrin palautunut, ettei hän enää täytä eläkkeen saamisen edellytyksiä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että työkyvyttömyyseläkkeensaajan työkyky ei ole enää alentunut vähintään 2/5.

Jos kuntoutustuen saaja ilman pätevää syytä kieltäytyy kuntoutuksesta tai jos hän ilman pätevää syytä keskeyttää tällaisen kuntoutuksen, kuntoutustuen maksamien voidaan keskeyttää. Jos ammatillinen kuntoutus ei enää käynnisty, eikä kuntoutustuen saaja esitä kuntoutuksen keskeyttymiselle pätevää syytä, voidaan kuntoutustuki lakkauttaa kokonaan (TEL 4 § 6 mom., VEL18 § 1 mom., KES 8 § 8 mom.).

Pätevänä syynä kuntoutuksen keskeyttymiselle voidaan pitää esimerkiksi työkyvyttömyyttä aiheuttaneen sairauden pahenemista tai uutta työkyvyttömyyt-

Lakiosasto

23.4.1997

tä aiheuttavaa sairautta. Myös kuntoutustuen saajan olosuhteissa tapahtunut muutos esimerkiksi omaisen vakava sairastuminen voi olla pätevä syy kuntoutuksen keskeyttämiseen.

Eläkettä ei yleensä lakkauteta takautuvasti, koska kysymys on harkinnanvaraisesta ratkaisusta (TEA 15 § 1 mom.). Jos eläkkeensaaja kuitenkin itse pyytää eläkkeensä lakkauttamista takautuvasti, näin voidaan menetellä, jos lakkautus on perusteltua. Tällöin eläkkeensaaja voi ansaita työstään uutta eläketurvaa aikaisempaa paremmalla palkalla.

Takautuva eläkkeen lakkauttaminen voi olla perusteltua esim. silloin, kun pieni tulevan ajan osaeläke estää eläketurvan karttumisen esim. julkisella puolella.

Jos pääeläkelaitos on ehtinyt lakkauttaa eläkkeen ennen vapaakirjalaitosta, viimeksi mainittu voi lakkauttaa sen taannehtivasti samasta ajankohdasta.

Takautuva lakkauttaminen voi tulla kyseeseen myös silloin, kun eläkkeensaaja jättää ilmoittamatta ansiotyöhön ryhtymisestä ja eläkettä on maksettu aiheettomasti. Tämä koskisi vain tilanteita, joissa ansiot ovat huomattavat ja ansiotyö on tai on ollut jatkuvaa tai toistuvaa.

Työkyvyttömyyseläkettä lakkautettaessa voidaan eläkettä maksaa osaeläkkeenä määrätyltä vuotta lyhyemmältäkin ajalta (TEL 5 b § 5 mom.). Toistaiseksi myönnetty täysi työkyvyttömyyseläke voidaan muuttaa osaeläkkeeksi, joka kestää alle vuoden.

Kun eläkkeensaajaan on otettu yhteyttä valvontatoimia varten, on hänelle aina ilmoitettava, mihin ratkaisuun on päädytty, vaikka eläke jatkuisi ennallaan.

15.1.2

Täysi työkyvyttömyyseläke osaeläkkeeksi

Täysi työkyvyttömyyseläke muutetaan osaeläkkeeksi, kun eläkkeensaajan työkyky on palautunut niin, ettei edellytyksiä täyden eläkkeen maksamiselle enää ole, mutta osaeläkkeen edellytykset kuitenkin täyttyvät. Täysi työkyvyttömyyseläke voidaan muuttaa osaeläkkeeksi myös eläkkeensaajan ansiotulojen vuoksi.

Eläkettä ei voida muuttaa osaeläkkeeksi ajalta, jolta eläke on jo maksettu (TEL 5 b § 4 mom.). Muutos voidaan tehdä vain päätöksentekohetkestä eteenpäin. Kuitenkin silloin, kun eläkkeen maksaminen on ollut keskeytyneenä, eläke voidaan muuttaa osaeläkkeeksi keskeyttämisestä lukien.

15.1.3

Osaeläke täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi

Osatyökyvyttömyyseläke voidaan muuttaa täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi eläkkeensaajan työkyvyn muuttuessa. Työkyvyn muutoksen täytyy arvon mukaan kestää ainakin vuoden ajan.

Lakiosasto

23.4.1997

Muutos voidaan tehdä myös takautuvasti eläkkeensaajan tarkistushakemusta tai eläkelaitoksen tarkistamistointia lähinnä seuraavaa kalenterikuukautta edeltäneeltä kuudelta kuukaudelta (TEL 5 b § 4 mom.). Takautuva aika lasketaan täysinä kalenterikuukausina.

Jos kuntoutus kestää vuotta lyhyemmän ajan, voidaan osaeläke muuttaa täydeksi samalle ajalle.

Yleiskirje 33/81, Sairausvakuutuslain ja työeläkelakien muutoksia 1.1.1982 alkaen

Yleiskirje A 33/88, Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen

Lakiosaston tiedote 1/91, Ensisijaisuusaika muutettaessa osaeläke täydeksi

15.2

Yksilöllisen varhaiseläkkeen saajan paluu ansiotyöhön

Työhönpaluu vaikuttaa eri tavalla varsinaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen ja YVEen. Varsinaisessa työkyvyttömyyseläkkeessä ei ole säädetty kiinteää markkamäärää, jonka ylityessä eläkettä ei saa maksaa. YVEssä sen sijaan on säädetty kuukausikohtaiset ansiorajat. Tämän tarkoituksena on, että YVEN saaja voisi joustavasti siirtyä työelämään lyhyeksikin ajaksi. Täyttä eläkettä ja palkkaa ei kuitenkaan makseta samalta ajalta.

YVEN myöntämisen edellytyksenä on, että työntekijän tulot TEL 8 §:n 4 momentissa mainituissa säännöksissä tarkoitetuista ansiotöistä voidaan arvioida kuukaudessa pienemmäksi kuin TEL 1 §:n 1 momentin 2 kohdan rajamäärä. Tarkasteltaessa eläkkeensaajan ansiotyötä eläkkeelläoloaikana otetaan vastaavasti huomioon vain TEL 8 §:n 4 momentissa mainituissa säännöksissä tarkoitettut ansiotyöt. Tällaisena ansiotyönä pidetään myös muussa ETA/EU-maassa tai sellaisessa maassa, jonka kanssa Suomella on sosiaaliturvasopimus, tehtyä ansiotyötä.

Eläkkeen perusteena oleva palkka, johon ansiotuloja verrataan, on se palkka, jonka mukaan tulevan ajan eläke on määrätty. Näin menetellään, vaikka eläkepalkkana olisi käytetty tasoituspalkkaa.

Jos YVEN saajan ansiotulot kuukausittain tarkasteltuna ylittävät laissa säädetyn jommankumman rajamäärän (1 135,14 mk/kk tai 3/5 eläkkeen perusteena olevasta palkasta), ei YVE-eläkettä saa lakkauttaa ansiotyön johdosta. Tällöin YVE jää ansiotyön ajaksi lepäämään tai se maksetaan osaeläkkeen suuruisena, ks. kohdat 15.2.1 ja 15.2.2.

Jos YVEN saaja on ollut ansiotyössä ennen 1.1.1994, ks. kohta 1.2.2.

Myönteisen ennakkopäätöksen saaneen työntekijän YVE-oikeus ei voi suoraan jäädä lepäämään, vaan edellytyksenä on että eläkettä on maksettu täytenä vähintään kuukaudelta. Sama koskee osaeläkkeen suuruisena maksettavaa YVEä.

Lakiosasto

23.4.1997

Jos YVEä maksaa usea eläkelaitos, yksi eläkelaitos selvittää lepäämään jättämisen tai takaisinperinnän edellytykset. Asiaa hoitava työeläkelaitos määräytyy kuten työkyvyttömyysratkaisujen ennakoilmoitusmenettelyssä.

Tarvittaessa eläkelaitos kuulee eläkkeensaajaa ja on yhteydessä Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistoon.

Koska YVEen yleensä liittyy tuleva aika, ei lepäävän YVEN kanssa rinnakkaisesta työskentelystä kartu uutta eläketurvaa.

Lepäävällä YVEllä olevan työntekijän sairastuessa hänellä on mahdollisuus hakea SVL:n mukaista päivärahaa tai työttömäksi joutuessaan työttömyyspäivärahaa. Ansiotyön päätyttyä hänellä on kuitenkin aina mahdollisuus hakea lepäävänä olevan eläkkeen palauttamista maksuun.

15.2.1

Yksilöllisen varhaiseläkkeen maksaminen osaeläkkeen suuruisena

Kun YVEN saajan ansiotulot ylittävät 1 135,14 mk/kk (vuonna 1997), mutta eivät kuitenkaan 3/5 eläkkeen perusteena olevasta palkasta, aletaan YVEä maksaa osaeläkkeen suuruisena. Tästä annetaan päätös muutoksenhakuohjeineen. Myös KEL:n mukainen YVE maksetaan tällöin puolitetuna. Puolitetun YVEN saajaa pidetään edelleen eläkkeensaajana.

YVEN saajan ilmoittaessa etukäteen tulevasta työhönmenostaan, eläkelaitos alkaa maksaa YVEä osaeläkkeen suuruisena ansiotyön alkamisesta lähtien.

Jos tieto ansiotyöhön menosta tulee eläkelaitokseen vasta työn alettua ja työskentely jatkuu edelleen, eläkelaitos alkaa maksaa eläkettä osaeläkkeen suuruisena seuraavasta mahdollisesta maksujaksosta alkaen.

Kun YVEN saaja on ollut ansiotyössä, mutta eläkelaitos saa siitä tiedon työskentelyn päätyttyä, eläkettä ei enää aleta maksaa osaeläkkeen suuruisena.

15.2.2

Yksilöllisen varhaiseläkkeen maksamisen keskeyttäminen ja lepäämään jättäminen

Jos ansiot ylittävät 3/5 eläkkeen perusteena olevasta palkasta, eläkelaitos keskeyttää YVEN maksamisen ja se jää lepäämään. Tästä annetaan päätös muutoksenhakuohjeineen. Sinä aikana kun eläke lepää, henkilöä pidetään tavallisena työntekijänä. Työnantaja on velvollinen yleisten edellytysten täytyessä maksamaan hänestä kaikki sosiaaliturva- ja eläkemaksut ja työntekijä puolestaan suorittamaan työntekijäin eläkemaksun. Myös yrittäjä on velvollinen ottamaan pakolliset eläkevakuutukset.

YVEN saajan ilmoittaessa etukäteen työhönmenostaan eläkelaitos keskeyttää eläkkeen maksamisen työhönmenosta lähtien.

Lakiosasto

23.4.1997

Jos tieto ansiotyöhön menosta tulee eläkelaitokseen vasta jälkikäteen, YVEN maksun keskeyttäminen ja lepäämään jättäminen tehdään seuraavasta mahdollisesta maksujaksosta alkaen.

Kun YVEN saaja on ollut ansiotyössä siten, että YVEN maksaminen olisi pitänyt keskeyttää, mutta työskentely on päättynyt eläkelaitoksen saadessa tiedon siitä, eläkettä ei voida enää keskeyttää.

15.2.3

Yksilöllisen varhaiseläkkeen lakkauttaminen

Jos YVEN saaja menee ansiotyöhön, YVEä ei saa lakkauttaa, ellei työkyky ole palautunut, vaan eläke jätetään lepäämään ansiotyön ajaksi.

Lepävä YVE voidaan yleensä lakkauttaa vain eläkkeensaajan hakemuksesta. Hakemukseksi riittää eläkkeensaajan kirjallinen ilmoitus. Tämän ilmoituksen perusteella eläkelaitos lakkauttaa YVEN yleensä lakkautusilmoituksen tekemistä seuraavan kuukauden alusta. Lakkauttamisesta annetaan päätös muutoksenhakuohjeineen. Eläkkeensaaja voi perua eläkkeen lakkauttamisen valitusaikana.

Jos lakkautettua eläkettä haetaan uudelleen ja uusi eläke alkaa kahden vuoden kuluessa eläkkeen lakkauttamisesta, eläke myönnetään TEL 6 c §:n 2 momentin mukaan entisin perustein.

15.2.4

Takaisinperintä

Takaisinperintään joudutaan mahdollisesti kohdan 15.2.1, 15.2.2 ja 15.2.3 tapauksissa, jos tietoa ansiotyöstä ei ole saatu riittävän ajoissa.

Takaisinperinnästä voidaan luopua silloin kun takaisinperintä olisi selvästi kohtuutonta tai kun työskentely on ollut tilapäistä ja vähäistä. Jos lyhyitä ansiojaksoja on toistuvasti, ei syytä takaisinperinnästä luopumiseen yleensä ole.

Aiheettomasti maksettu eläke voidaan periä takaisin myös vähentämällä se vastaisista eläke-eristä. Tällöin voidaan kuitata 1/6 nettoeläkkeestä. Kuittausta voidaan jatkaa, vaikka eläke kuittauksen kestäessä muuttuisi toisen lajiseksi. Kuittaukseen ei vaikuta myöskään se, että eläke on välillä keskeytynyt tai lakkautettu, vaan kuittausta voidaan jatkaa myöhemmästä uudesta eläkkeestä. Perhe-eläkkeestä ei voi ilman edunsaajien suostumusta kuitata edunjättäjälle liikaa maksettua YVEä.

Päätöstä YVEN takaisinperintäasiassa on noudatettava muutoksenhausta huolimatta. Vaikka valitus takaisinperinnästä olisi vireillä eläkelaitos voi ryhtyä perimään YVEä takaisin vastaisista eläkkeistä (TEL 21 b § 1 mom.).

Jos YVEN saaja on ollut työssä ennen 1.1.1994, ks. kohta 1.2.2, voimaantulosäännökset.

Lakiosasto

23.4.1997

Takaisinperintä myös toisen ETA-maan eläkkeestä, ks. yleiskirje A 58/92, ETA-sopimuksen voimaantulo.

Yleiskirje A 34/92, Perusteettomasti maksetun eläkkeen takaisin periminen

15.2.5

Lepäävä yksilöllinen varhaiseläke maksuun

Lepäämässä olevaa YVEä voidaan hakemuksesta alkaa maksaa entisen suuruisena. Hakemukseksi riittää työntekijän selvitys työn lopettamisesta tai sen vähentämisestä siten, että ansiotulot jäävät alle säädetyn rajamäärän.

Eläkettä ryhdytään maksamaan uudelleen hakemista seuraavan kuukauden alusta. Poikkeuksellisesta syystä eläkettä voidaan kuitenkin maksaa eläkkeenhakijan vaatimuksesta takautuvasti, enintään vuoden ajalta ennen hakemista seuraavaa kuukautta (TEL 5 b § 7 mom.). Tällaisena syynä voidaan yleensä pitää esim. sitä, ettei hakijalla ole ollut tuloja lainkaan tai että hän on ollut toimeentulotuen varassa.

Samalla tavoin kuin lepäävä YVE, voidaan osaeläkkeen suuruisena maksettava YVE palauttaa uudelleen maksuun.

15.2.6

Lepäävän yksilöllisen varhaiseläkkeen lakkaaminen

Jos lepäävänä olevaa YVEä ei ole vaadittu maksettavaksi uudelleen viiden vuoden kuluessa keskeyttämisestä, YVE katsotaan ilman eri päätöstä lakanneeksi viiden vuoden kuluttua keskeyttämisestä.

Jos YVE jää lepäämään YVEN saajan täytettyä 60 vuotta, eläke voi säilyä lepäävänä vanhuuseläkeikään saakka.

Mikäli lakanneen YVEN jälkeen haetaan uudelleen eläkettä kahden vuoden kuluessa eläkkeen lakkaamisesta, myönnetään eläke entisin perustein (TEL 6 c § 2 mom.).

15.3

Eläkkeen keskeyttäminen vapausrangaistuksen ajaksi

Eläketurvaa järjestettäessä voidaan määrätä, että eläke tai sen osa voidaan keskeyttää vapausrangaistuksen ajaksi (TEL 8 b § 2 mom.). Eläkettä ei voida tällä perusteella keskeyttää suoraan TEL:n nojalla, vaan siihen oikeuttavan määräyksen tulee olla vakuutus sopimuksessa taikka eläkekassan tai -säätiön säännöissä. Joidenkin eläkesäätiöiden säännöissä tällainen määräys on, mutta käytännössä niitä ei ole noudatettu.

VEL:n vastaava säännös on kumottu. KES:ssä (10 §) tällainen säännös on, mutta sitä sovelletaan harvoin. Kansaneläke voidaan keskeyttää vankeusajaksi.

Lakiosasto

23.4.1997

15.4

Työkyvyttömyyseläkkeen muuttaminen muuksi eläkkeensaajan hakemuksesta

15.4.1

Osaeläke yksilölliseksi varhaiseläkkeeksi

Jatkuva osaeläke voidaan erityissäännöksen perusteella muuttaa YVEksi (TEL 5 b § 4 mom.). Eläkkeen muuttamiseen YVEksi tarvitaan aina eläkkeensaajan hakemus.

Jos samanaikaisesti osatyökyvyttömyyseläkkeellä ja työssä oleva henkilö hakee YVEä, se voidaan myöntää, jos työnteen jatkaminen on kohtuutonta ja muut eläkkeen saamisen edellytykset täyttyvät. Näissä tilanteissa voidaan myöntää YVE myös KEL:n säännösten mukaan. Jos osaeläke ei ole täysitehoinen, YVEN saamisen edellytyksenä on, että osaeläkkeen rinnalla olevaan työsuhteeseen liittyy tuleva aika.

Vaikka osaeläkkeen saaja ei ole ollut osaeläkkeen rinnalla työssä, ratkaisukäytännössä on katsottu, että YVEkin voidaan myöntää, ellei työnteen lopettamisesta ole kulunut yli viittä vuotta. Tällöin edellytetään, että osaeläke on täysitehoinen. YVEN sijasta hänelle myönnetään täysi työkyvyttömyyseläke varsinkin silloin, kun Kansaneläkelaitos on jo myöntänyt työkyvyttömyyseläkkeen.

Kirje työeläkelaitoksille 31.12.1986, Varsinaisen työkyvyttömyyseläkkeen muuttaminen yksilölliseksi varhaiseläkkeeksi

15.4.2

Osaeläke työttömyyseläkkeeksi

Työkyvyttömyyseläkettä tai kuntoutustukea osaeläkkeenä saavaa henkilöä pidetään työvoimaan kuuluvana ja hänellä on oikeus työttömyyspäivärahaan. Vuoden 1994 alusta lukien hänen ei tarvitse olla kokoaikatyönhakijana. Jos täysitehoisen osaeläkkeen saaja saa työttömyyseläkkeen saamiseen oikeut-tavan todistuksen, hänellä voi olla työttömyyseläkeoikeus. Työttömyyseläkkeen tulevan ajan oikeuden vaatimuksessa ja 5/15 työssäolovuoden vaatimuksessa täysitehoisella eläkkeelläolo rinnastetaan työssäoloaikaan.

Osaeläkkeen muuttamista työttömyyseläkkeeksi on haettava. Eläkkeen määrä on yhtä suuri kuin se työkyvyttömyyseläke, jonka henkilö olisi saanut, jos osaeläke olisi muutettu täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi.

Jos työttömyyseläke myönnetään samalla ajalle, jolta osaeläkettä jo on maksettu, katsotaan maksettu osaeläke työttömyyseläkkeen osasuorituksesi

Jos työttömyyseläke lakkaa, osaeläkettä on haettava uudelleen. Aikaisemman osaeläkkeen maksaminen ei jatku automaattisesti.

Yleiskirje A 4/94, Työttömyyseläke

Lakiosasto

23.4.1997

15.4.3

Yksilöllinen varhaiseläke täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi

Henkilö, jolle on myönnetty YVE, saattaa hakea sen muuttamista täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi. Eläkelaitos voi ilmoittaa hakijalle, ettei muuttaminen vaikuta eläkkeen määrään. Jos eläkkeensaaja kuitenkin haluaa päätöksen täydestä työkyvyttömyyseläkkeestä, se annetaan.

Eläkkeensaaja tai henkilö, jonka YVE on lepäämässä, saattaa haluta YVEN muuttamista täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi esimerkiksi siksi, että täydessä työkyvyttömyyseläkkeessä ei sovelleta yhtä tarkkaa ansiotulorajaa kuin YVEssä.

Edellytyksenä YVEN muuttamiselle täydeksi työkyvyttömyyseläkkeeksi on aina, että eläkkeensaajan työkyky on alentunut täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavassa määrin.

15.5

Muun eläkkeen muuttaminen työkyvyttömyyseläkkeeksi eläkkeensaajan hakemuksesta

15.5.1

Varhennettu vanhuuseläke

Varhennetun vanhuuseläkkeen saaja saattaa ilmoittaa eläkelaitokselle, ettei hän haluakaan hakemaansa ja jo myönnettyä eläkettä. Syyksi hän voi ilmoittaa esimerkiksi, että hänellä on alunperin ollut tarkoitus hakea työkyvyttömyyseläkettä tai YVEä.

Varhennettua vanhuuseläkettä ei lakkauteta eläkkeensaajan pyynnöstä. Jos kuitenkin varhennetun vanhuuseläkkeen saaja ennen kuin eläkepäätös saa lainvoiman ilmoittaa eläkelaitokselle, ettei hän halua myönnettyä eläkettä, eläkelaitos peruuttaa antamansa päätöksen (ELK:n päätös 699/88, 7.6.1988).

Jos varhennettua vanhuuseläkettä saava hakee kuntoutustukea/työkyvyttömyyseläkettä ja tällöin ilmenee, että oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen on ollut olemassa ennen varhennetun vanhuuseläkkeen alkamista, oikaistaan eläke kuntoutustueksi tai toistaiseksi myönnettäväksi työkyvyttömyyseläkkeeksi. Jo maksetut vanhuuseläke-erät katsotaan työkyvyttömyyseläkkeen ennakkosuorituksiksi. Sama koskee YVEä.

Lakiosaston tiedote 2/86/T, Varhennetun vanhuuseläkkeen peruuttaminen

Varhennetulla vanhuuseläkkeellä oleva henkilö saattaa osittain jatkaa ansiotoimintaansa. Jos hän eläkkeellä ollessaan tulee työkyvyttömäksi, voidaan hänelle myöntää työkyvyttömyyseläke siitä eläkkeen osasta, jota ei ole varhennettu. Sama koskee YVEä.

Yleiskirje 53/85, Varhennetun ja lykätyn vanhuuseläkkeen soveltamisohjeet

Tiedote työeläkelaitoksille 8.7.1988

Lakiosasto

23.4.1997

15.5.2

Osa-aikaeläke

Osa-aikaeläkkeen saajan tullessa työkyvyttömäksi eläke muutetaan hakemuksesta kuntoutustueksi tai työkyvyttömyyseläkkeeksi. Ellei osa-aikaeläkkeen saaja hae SVL:n mukaista päivärahaa, työkyvyttömyyseläke alkaa työkyvyttömäksituloa seuraavan kuukauden alusta. Jos työkyvyttömyyseläke tällöin myönnetään samalle ajalle, jolta jo on maksettu osa-aikaeläkettä, osa-aikaeläke katsotaan työkyvyttömyyseläkkeen osasuorituksi.

Jos osa-aikaeläkkeen saajalle myönnetään SVL:n mukainen päiväraha, päiväraha maksetaan osa-aikaeläkkeen lisäksi. Tällöin myös ensisijaisuusaika vahvistetaan normaalisti ja kuntoutustuki tai työkyvyttömyyseläke alkaa ensisijaisuusajan päätyttyä.

Osa-aikaeläke voidaan hakemuksesta muuttaa myös YVEksi, jos sen saamisen edellytykset täyttyvät. On kuitenkin hyvä huomata, että yksityisellä puolella työkyvyttömyyseläkkeelle tai YVElle jäätessä eläkkeen määrä on saattaa olla pienempi kuin jos henkilö olisi jatkanut osa-aikatyötä vanhuuseläkeikään asti. Tämä johtuu siitä, että useimmiten tuleva aika liitetään osa-aikatyöhön. Jos osa-aikatyö kuitenkin on jatkunut alle 6 kuukautta, tuleva aika liitetään kokoaikatyöhön.

Osa-aikatyössä olleen YVEN hakijan ansiotyön jatkamisen kohtuullisuus arvioidaan yleensä osa-aikatyöhön nähden. Jos osa-aikatyö on kuitenkin jatkunut vain lyhyen aikaa, tehdään tämä kohtuullisuusarvio kokoaikatyöhön nähden. Lyhyenä aikana voidaan yleensä pitää korkeintaan vuoden mittaista osa-aikatyötä.

Yleiskirje 7/96, Osa-aikaeläke

15.5.3

Työttömyyseläke

Jos työttömyyseläkkeen saaja tulee pitkäaikaisesti eli ainakin vuoden ajaksi työkyvyttömyyseläkkeen saamiseen oikeuttavassa määrin työkyvyttömäksi, työttömyyseläke muutetaan hakemuksesta kuntoutustueksi tai työkyvyttömyyseläkkeeksi. Muutos tehdään lähinnä seuraavasta mahdollisesta eräntymispäivästä. Täysi työkyvyttömyyseläke määrätään tällöin maksetun työttömyyseläkkeen suuruiseksi (TEL 4 c § 9 mom.).

Täysitehoinen työttömyyseläke voidaan muuttaa myös YVEksi, jos sen saamisen edellytykset täyttyvät (VakOn päätös 826/87, ETK19676). Eläkkeen määrä ei tällöinkään muutu.

YVEä saavalle sallitun työansion alempi rajamäärä on alhaisempi kuin työttömyyseläkettä saavalle. YVEN saaja voi kuitenkin saada eläkkeen puolitetuna kunhan työansio jää alle 3/5 eläkkeen perusteena olevasta tulevan ajan palkasta. Jos työttömyyseläke muutetaan YVE-eläkkeeksi, eläkkeensaajalta poistuu velvollisuus ottaa vastaan työtä ja asua Suomessa tai muussa ETA-maassa.

Lakiosasto

23.4.1997

KEL:n mukaista työttömyyseläkettä ei voi muuttaa YVEksi, jos työttömyyseläke on ehtinyt jatkua niin kauan, että työsuhteen päättymisestä on kulunut enemmän kuin 360 KEL 22 a §:ssä mainittua karenssipäivää.

Jos henkilö tulee työkyvyttömäksi täysitehoisen työttömyyseläkkeen keskeyttämisen jälkeen ennen kuin kaksi vuotta on kulunut keskeyttämisestä, työkyvyttömyyseläke myönnetään työttömyyseläkkeen suuruisena (TEL 6 c § 2 mom.). Aikaisempi yhden vuoden aika pidennettiin kahteen vuoteen 1.1.1994 voimaan tulleella lailla (559/93). Työttömyyseläkkeen keskeytyksen aikaisia työsuhteita ei oteta huomioon eläkkeessä.

Yleiskirje A 4/94, Työttömyyseläke

15.6

Eläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi

15.6.1

Täysi työkyvyttömyyseläke

Työkyvyttömyyseläke muuttuu saman suuruiseksi vanhuuseläkkeeksi eläkkeensaajan täyttäessä vanhuuseläkeiän (TEL 4 § 3 mom.). Jos työkyvyttömyyseläkkeessä on johonkin työsuhteeseen sovellettu rajoitussäännöstä, eläkkeen määrä lasketaan siten, että hylätyt vapaakirjat otetaan eläkkeessä huomioon.

Eläke on laskettava uudelleen myös silloin, kun henkilö on työkyvyttömyyseläkettä vapaakirjana saadessaan ollut vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa työssä.

15.6.2

Osatyökyvyttömyyseläke

Osatyökyvyttömyyseläke muuttuu täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruiseksi vanhuuseläkkeeksi eläkkeensaajan täyttäessä vanhuuseläkeiän. Tällöin vanhuuseläke lasketaan uudelleen, jos osaeläke on ollut vapaakirja ja uutta eläkeoikeutta on karttunut tai jos jokin työsuhte on hylätty rajoitussäännöksellä.

Osatyökyvyttömyyseläke muutetaan vanhuuseläkkeeksi eläkeiän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta siitä riippumatta, onko eläkkeensaaja edelleen työsuhteessa. VEL:ssä edellytetään kuitenkin VEL-palvelun päättymistä.

15.6.3

Yksilöllinen varhaiseläke

YVEä saavan henkilön täytettyä vanhuuseläkeiän YVE muuttuu vanhuuseläkkeeksi kuten täysi työkyvyttömyyseläke.

Jos YVE on lepäämässä, lepäävä eläke muutetaan hakemuksesta vanhuuseläkkeeksi. Tällöin vanhuuseläke lasketaan uudelleen, jos jokin työsuhte on hylätty rajoitussäännöksen perusteella.

Lakiosasto

23.4.1997

Osatyökyvyttömyyseläkkeen suuruisena maksettava YVE muutetaan ilman hakemusta täyden YVEN suuruiseksi vanhuuseläkkeeksi riippumatta siitä, onko eläkkeensaaja edelleen työsuhteessa.

15.7

Varhennettu vanhuuseläke ja työkyvyttömyyseläke

15.7.1

Varhennettu vanhuuseläke varsinaisen työkyvyttömyyseläkkeen jatkona

Varhennetun vanhuuseläkkeen myöntäminen voi tulla kysymykseen täyden työkyvyttömyyseläkkeen päätyttyä, ellei oikeutta YVEen tai osatyökyvyttömyyseläkkeeseen ole.

Täyden työkyvyttömyyseläkkeen tai osatyökyvyttömyyseläkkeen jatkona myönnetty varhennettu vanhuuseläke lasketaan eläkkeen päättymiseen mennessä karttuneen eläkeoikeuden perusteella.

15.7.2

Varhennettu vanhuuseläke työkyvyttömyyseläkkeen rinnalla

Yrittäjälle, joka on YEL:n tai MYEL:n mukaisella varhennetulla vanhuuseläkkeellä, ei enää kartu saman lain mukaisesta yrittäjätoiminnasta eläkettä 1.1.1994 alkaen siitä riippumatta, onko eläkkeessä otettu huomioon tuleva aika vai ei. Varhennettu vanhuuseläke katkaisee eläkkeen karttumisen myös niissä tapauksissa, joissa yrittäjä on jäänyt varhennetulle vanhuuseläkkeelle ennen 1.1.1994.

Yleiskirje A 21/94, Vuoden 1994 työeläkeuudistus yrittäjien kannalta

Lakiosaston tiedote 16/93, Yrittäjäeläkkeen karttuminen varhennetulla vanhuuseläkkeellä ollessa

Jos varhennetulla vanhuuseläkkeellä oleva henkilö tulee työkyvyttömäksi, hänelle voidaan myöntää työkyvyttömyyseläke siitä eläkkeen osasta, jota ei ole varhennettu. Työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisessä on otettava huomioon mahdollinen SVL:n mukaisen päivärahan ensisijaisuusaika.

Yleiskirje 53/85, Varhennetun ja lykätyn vanhuuseläkkeen soveltamisohjeet

15.8

Luopumiseläke ja työkyvyttömyyseläkkeet

Luopumiseläkelain mukaisia eläkkeitä myönnettiin vuosina 1974 - 1992. Luopumiseläkettä maksetaan koko loppuelämän ajan edellyttäen, ettei luopumiseläkkeen saaja riko luopumisen yhteydessä antamiaan viljelemättömyys- ym. sitoumuksia.

Luopumiseläkkeen saaminen ei estä muun eläkkeen karttumista eikä sitä oteta huomioon työeläkkeiden yhteensovituksessa.

Lakiosasto

23.4.1997

Jos luopumiseläkkeellä oleva tulee työkyvyttömäksi, hänelle voidaan myöntää työkyvyttömyyseläke tai YVE. Täysi luopumiseläke (100 %) muuttuu vähennetyksi luopumiseläkkeeksi (40 %), jos eläke myönnetään myös Kansaneläkelaitoksesta.

15.9

Sukupolvenvaihdoseläke ja työkyvyttömyyseläkkeet

Sukupolvenvaihdoseläkkeitä myönnettiin MYEL:n mukaan vuosina 1974 - 1990 ja sukupolvenvaihdoseläkelain mukaan vuosina 1991 - 1995. Kummankin lain perusteella myönnetty eläke käyttäytyy työeläkkeisiin nähden samalla tavalla.

Sukupolvenvaihdoseläke ei estä työeläkkeen karttumista MYEL-eläkettä lukuunottamatta (SPVEL 23 §). Sukupolvenvaihdoseläkkeen saaja voi siis saada työkyvyttömyyseläkkeen tai YVEN muiden työeläkelakien kuin MYEL:n mukaan, jos hän sukupolvenvaihdoseläkkeellä ollessaan tulee eläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvyttömäksi. YVEN osalta harkitaan, voidaanko työnteon jatkamista pitää kohtuuttomana sukupolvenvaihdoseläkkeellä ollessa. Jos sukupolvenvaihdoseläkkeen saajalle myönnetään työkyvyttömyyseläke tai YVE, sukupolvenvaihdoseläkkeen täydennysosa (= kansaneläkettä vastaava osa) lakkaa.

Tietyin edellytyksin sukupolvenvaihdoseläke on voitu myöntää myös 50 - 55 -vuotiaille (uinuva sukupolvenvaihdoseläke), vaikka eläkkeen maksaminen alkaa vasta 55 vuoden iän täyttämistä lukien. Uinuvalla sukupolvenvaihdoseläkkeellä työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää myös MYEL:n mukaan 55 vuoden iän täyttämiseen asti.

15.10

Luopumiskorvaus ja työkyvyttömyyseläkkeet

Luopumiskorvauksia myönnettiin vuosina 1993 - 1995 maatalousyrittäjille, jotka pysyvästi lopettivat maatalouden ja poronhoidon harjoittamisen.

Luopumiskorvauksen saaja voi saada työkyvyttömyyseläkkeen tai YVEN muiden työeläkelakien kuin MYEL:n mukaan samoin periaattein kuin sukupolvenvaihdoseläkeläinenkin.

Luopumiskorvauksessa on täydennysosan tilalla luopumislisä, joka perustuu viljelemättä jääneeseen peltopinta-alaan ja luovutettuihin kotieläinmääriin. Luopumislisän maksaminen loppuu, jos luovutuksensaajalle myönnetään työkyvyttömyyseläke tai YVE.

Sukupolvenvaihdoseläkkeen täydennysosasta poiketen luopumiskorvauksen luopumislisä voi tulla uudelleen maksuun luopumiskorvauksen saajan täytettyä 65 vuotta, ellei hän luopumiskorvauksella ollessaan ole saanut luopumislisää vähintään kuuden vuoden ajalta. 65 vuotta täyttäneelle luopumislisää maksetaan 50 prosentilla vähennettynä ja ainoastaan niin kauan kunnes lisää on maksettu yhteensä kuuden vuoden ajalta.

Lakiosasto

23.4.1997

Luopumiskorvauksen uinumismahdollisuus käyttäytyy samalla tavoin kuin sukupolvenvaihdoseläkkeessä.

15.11

Luopumistuki ja työkyvyttömyyseläkkeet

Luopumistukilakiin perustuva luopumisjärjestelmä tuli voimaan vuoden 1995 alussa ja se on voimassa vuoden 1999 loppuun.

Mitä edellä kohdassa 15.9 on todettu sukupolvenvaihdoseläkkeen ja työkyvyttömyyseläkkeiden vaikutuksista toisiinsa, on voimassa myös luopumistuen ja työkyvyttömyyseläkkeiden osalta.

Myönteisen luopumistukipäätöksen saaja on voinut saada myönteisen ennakkopäätöksen myös YVE-eläkkeestä. Tällöin ja muissakin tilanteissa, joissa hakija olisi oikeutettu sekä työeläkkeeseen että luopumistukeen, on hakijan valittava, ottaako hän luopumistuen vai työkyvyttömyyseläkkeen. Työkyvyttömyyseläkkeen ottaminen voi johtaa siihen, ettei toinenkaan puolisoista ole yksin oikeutettu luopumistukeen, jos nuorempi puoliso on 50 - 55 -vuotias (uinumisiässä).

Lakiosasto

23.4.1997

16

MUUTOKSENHAKU

Muutoksenhaku-uudistus Valitus ohjataan 1.1.1995 lähtien päätöksen antaneeseen eläkelaitokseen. Suostuessaan valittajan kaikkiin vaatimuksiin eläkelaitos voi välittömästi itse oikaista päätöksensä. Näin muutoksenhakuelimissä käsitellään vain asiat, joissa eläkelaitos ei ole valmis muuttamaan päätöstään valittajan pyytämällä tavalla.

Muutoksenhakukeinot **Varsinaisella muutoksenhakukeinolla**, valituksella, haetaan muutosta tietyn ajan kuluessa päätöksen antamisesta (postittamisesta). Kun tämä aika on kulunut umpeen, päätös tulee lainvoimaiseksi.

Ylimääräisillä muutoksenhakukeinoilla haetaan muutosta lainvoimaisiin päätöksiin. Ylimääräisen muutoksenhaun tavoitteena on lainvoimaisen päätöksen oikaiseminen eli itseoikaisu tai päätöksen poistaminen vakuutusoidessa eli purku. Lainvoimaista päätöstä voidaan muuttaa myös, jos siinä on virhe (asiavirheen ja kirjoitus- tai laskuvirheen korjaaminen).

Muutoksenhakuelimet Yksityisen puolen ensimmäinen muutoksenhakuaste on eläkelautakunta (ELK). Yksityisen puolen työeläke- samoin kuin kansaneläkejärjestelmän ylin muutoksenhakuaste on vakuutusosasto (VakO). 1.1.1995 alkaen VakO on myös julkisen puolen eläkejärjestelmän ylin muutoksenhakuaste.

Eri eläkejärjestelmät Eläkettä haettaessa riittää yksi eläkehakemus, vaikka hakija olisi kuulunut useamman eläkejärjestelmän piiriin. Eläkettä haetaan samalla lomakkeella sekä työeläke- että kansaneläkejärjestelmässä.

Muutosta sitä vastoin haetaan jokaisessa eläkejärjestelmässä erikseen. Muutoksenhakutiet ensimmäisen muutoksenhakuasteen osalta ovat erilaiset sekä yksityisen että julkisen puolen työeläkkeissä ja kansaneläkejärjestelmässä. Sen sijaan ylimpänä muutoksenhakuasteena kaikkien e.m. osalta toimii VakO.

Suomessa tehdyn hakemuksen perusteella tutkitaan hakijan eläkeoikeus myös kaikissa niissä sosiaaliturvasopimus- ja EU/ETA-maissa, joiden lainsäädännön piiriin hakija on kuulunut. Muutosta haetaan kustakin maasta erikseen.

Muutoksenhakua selostetaan tarkemmin yleiskirjeessä A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku, luku 7 Muutoksenhaku.

16.1

Muutoksenhakuohje ja neuvonta

Eläkelaitos liittää päätökseen muutoksenhakuohjeen. Muutoksenhakuohjeena voidaan käyttää ETK:n mallilomaketta (ETK 2921b, liite 33). Ks. tarkemmin yleiskirje A 45/94, kohta 7.4.1, Muutoksenhakuohje.

Lakiosasto

23.4.1997

Muutoksenhakuohjeessa on yksityiskohtaiset ohjeet niistä muodollisista menettelysäännöksistä, joita muutoksenhaussa on noudatettava. Sen lisäksi eläkelaitos antaa päätöksensaaajalle käytännön muutoksenhakutilanteessa tarvittavia neuvoja.

Eläkelaitos voi antaa näitä ohjeita esim. päätöstä selostavassa liiteaineistossa.

16.2

Kuka voi valittaa

Valitusoikeus eläkeasioissa kuuluu yleensä sille, jolla on asiassa välitöntä oikeudellista etua valvottavanaan, siis asianosaiselle.

Valitusoikeus työkyvyttömyyseläkeasiassa on aina eläkkeenhakijalla tai -saajalla. Asianosaisen edustajina muutoksenhaussa voivat toimia TEL 19 b §:ssä mainitut edunvalvojat.

Valitusoikeus on myös hakemusmenettelyn aikana kuolleen hakijan kuoliinpesän osakkailla.

Työnantajalla ei ole katsottu olevan oikeutta valittaa työkyvyttömyysratkaisusta. Kunnalla työnantajana ei ole valitusoikeutta Kuntien eläkevakuutuksen eikä Kuntien eläkelautakunnan päätöksestä.

Ks. tarkemmin yleiskirje A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku, kohta 7.4.2, Kuka voi valittaa.

16.3

Valitusaika

Valitusaika on 30 päivää. Päätökseen on haettava muutosta viimeistään 30. päivänä sen päivän jälkeen, jona valittaja sai tiedon päätöksestä.

Valituksen on saavuttava eläkelaitokseen viimeistään valitusajan viimeisenä päivänä eläkelaitoksen aukioloaikana. Tämä koskee myös telekopiona (faksi) ja sähköpostina lähetettyä valitusta.

EU/ETA- ja sosiaaliturvasopimusmaat

EU/ETA-päätöstä koskeva valitus tulee vireille, kun se jätetään minkä tahansa EU/ETA-maan toimivaltaiselle laitokselle.

Sosiaaliturvasopimusten perusteella annettua päätöstä koskeva valitus katsotaan tehdyksi ajoissa myös silloin, kun se on jätetty valitusaikana sellaiselle toisen sopimusmaan viranomaiselle tai vakuutuslaitokselle, jolle voidaan jättää sen oman lainsäädännön mukaiset valitukset. Ks. tämän yleiskirjeen kohdat 18.3 ja 18.5.

Ks. tarkemmin yleiskirje A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku, kohdat 7.4.3, Valitusaika, 7.4.3.1, Määräaikojen laskeminen ja 7.4.3.2, Päätöksen tiedoksisaanti ja yleiskirje A 48/96, Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan, kohta 6, Muutoksenhaku EU-eläkepäätöksiin.

Lakiosasto

23.4.1997

16.4

Mihin valitus toimitetaan

TEL 21 a §:n 1 momentin mukaan asianosaisen on toimitettava eläkelaitoksen tai ELK:n päätöstä koskeva valituksensa eläkelaitokselle.

Kun eläkelaitos valittaa ELK:n päätöksestä, se toimittaa valituksen suoraan VakOon.

Uudet selvitykset

Valitusmenettelyn aikana hakijan työkyvyssä saattaa tapahtua muutoksia. Tämän vuoksi uutta selvitystä voi toimittaa muutoksenhaun missä vaiheessa tahansa. Myös uusi selvitys toimitetaan eläkelaitokseen. Valituskirjelmässä olisi kuitenkin hyvä mainita myöhemmin lähetettävästä lisäselvityksestä.

Ks. tarkemmin yleiskirje A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku, kohta 7.4.4, Mihin valitus toimitetaan.

16.5

Valituksen sisältö

Valitus tehdään kirjallisesti ja siinä selostetaan, miten päätöstä vaaditaan muutettavaksi. Muutoksenhaun perusteet olisi osoitettava asiakirjoilla, esim. uudella lääkärintodistuksella. Valituksessa tulisi esittää myös sosiaaliset seikat.

Valitukseksi riittää käytännössä kirje, jossa päätöksen saaja ilmoittaa olevansa tyytymätön päätökseen. Sen sijaan esim. pelkkä lääkärinlausunto ei kelpaa valitukseksi. Asian käsitteleminen valituksena edellyttää jonkinlaista muutosvaatimusta, tai ainakin sellaiseksi tulkittavissa olevaa ilmoitusta.

Oikeuskäytännössä valituskirjelmän epämääräinenkin sisältö ei ole ollut esteenä valituksen tutkimiselle.

Ks. yleiskirje A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku, kohta 7.4.6, Valituksen muoto ja sisältö.

16.6

Valituksen käsittely eläkelaitoksessa

Eläkelaitos tutkii valituksen. Jos se hyväksyy valittajan vaatimuksen **kaikilta osin**, se antaa oikaisupäätöksen, johon saa hakea muutosta normaalisti (TEL 21 a § 2 mom.).

Jos eläkelaitos ei oikaise valituksen kohteena olevaa päätöstä kaikilta osin, tai se katsoo, että valitus tulisi jättää tutkimatta, sen on 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä toimitettava valituskirjelmä ja lausuntonsa (vastineensa) sekä asiakirjat muutoksenhakuelimelle.

Joskus voi olla tulkinnanvaraista, milloin valittajan vaatimukset on hyväksytty kaikilta osin. Työkyvyttömyyseläkeasiassa näin on esim. silloin, kun valittajalle myönnetään tulevan ajan eläke ja se alkaa heti ensisijaisuusajan jälkeen. Sen sijaan jos esim. hylkypäätöksen valituksen liitteenä on lääkärinlausunto,

Lakiosasto

23.4.1997

jossa työkyvyttömyys on merkitty toistaiseksi jatkuvaksi ja eläkelaitos kuitenkin myöntää eläkkeen kuntoutustukena määräajaksi, ei edellytys "kaikilta osin" enää täyty. Tällöin kuntoutustuki myönnetään väliaikaisella päätöksellä ja asia siirretään muutoksenhakuelimeen.

Lisäselvitykset

Valituskirjelmästä saattaa ilmetä sellaisia uusia seikkoja, joista on tarpeellista hankkia lisäselvitystä. Eläkelaitos huolehtii siitä, että kaikki asiaan olennaisesti vaikuttava lisäselvitys hankitaan.

Valituskirjelmä ja lausunto (vastine) sekä asiakirjat on kuitenkin toimitettava muutoksenhakuelimelle aina viimeistään 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä. Määräaika koskee myös valittajan lupaamaa lisäselvitystä. Jos lisäselvitys saapuu 60 päivän jälkeen, eläkelaitos toimittaa sen ja mahdollisen lisälausuntonsa muutoksenhakuelimelle jälkikäteen.

Väliaikainen päätös

Jos eläkelaitos hyväksyy valittajan vaatimukset osittain (esim. myöntää osatyökyvyttömyyseläkkeen, kun on vaadittu täyttä eläkettä), se antaa asiasta väliaikaisen päätöksen.

Ks. tarkemmin yleiskirje A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku, kohta 7.4.7, Valituksen käsittely eläkelaitoksessa ja sen toimittaminen muutoksenhakuelimeen

16.7

Uusi eläkehakemus valitusaikana

Henkilö saattaa hylkäävän eläkepäätöksen saatuaan tehdä valitusajassa uuden eläkehakemuksen eikä valitusta. Jos henkilö valitusaikana hakee samaa eläkettä uudelleen, tämä tulkitaan valitukseksi. Jos kyseessä on eri eläkelaji, eläkelaitos antaa hakemukseen päätöksen muutoksenhakuohjeineen.

Tätä on selostettu tarkemmin yleiskirjeessä A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku, kohta 7.4.9, Uusi eläkehakemus valitusaikana.

16.8

Ylimääräiset muutoksenhakukeinot

Lainvoimaisuus

Päätös tulee lainvoimaiseksi, jollei valitusta ole tehty valitusajassa. Lainvoimaisuus tarkoittaa, ettei eläkelaitoksen työkyvyttömyyseläke- tai YVE-päätökseen enää voi hakea muutosta valittamalla.

Vaikka valitusaika olisi mennyt umpeen, eläkettä voi hakea uudelleen. Tällöin eläkelaitos antaa asiassa uuden päätöksen. Jos hakemuksessa ei ole uutta selvitystä, eläkelaitos antaa päätöksen hakemuksen tutkimatta jättämisestä. Jos uutta selvitystä on esitetty, eläkelaitos joko myöntää eläkkeen tai hylkää hakemuksen.

Lakiosasto

23.4.1997

Lainvoimaisen päätöksen korjaamista koskevia muutoksenhakukeinoja työeläkeasioissa ovat päätöksen poistaminen VakOssa eli purku (TEL 21 d § 1 mom.) ja päätöksen itseoikaisu eläkelaitoksessa, ELK:ssa tai VakOssa (TEL 21 d § 2 mom.) sekä päätösvirheen korjaaminen (asiavirhe ja kirjoitus- tai laskuvirhe, TEL 21 e §). Jos työkyvyttömyyseläke- tai YVE-hakemus on hylätty, ei näitä muutoksenhakukeinoja yleensä tarvitse käyttää, koska eläkettä voi hakea aina uudelleen.

VakO on suostunut joihinkin työkyvyn arviointia koskeviin purkuhakemuksiin. Hakemuksia on hyväksytty esim. rajoitussääntötapauksissa samoin kuin tapauksissa, joissa on kysymys eläkkeen alkamisajankohdasta.

Purku

TEL 21 d §:n 1 momentin mukaan VakO ei purkuhakemuksen käsittelyn yhteydessä voi enää itse ratkaista varsinaista asiakysymystä. Sen on purku-edellytysten täytyessä lainvoimaisen päätöksen poistamisen jälkeen aina määrättävä asia alemman päätöksentekoasteen käsiteltäväksi. Näin varataan asianosaiselle muutoksenhakumahdollisuus myös uuteen päätökseen, jossa annetaan tavanomainen muutoksenhakuohje.

Ks. yleiskirje A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku, kohta 7.9.1, Purku

Itseoikaisu

TEL 21 d §:n 2 momentin mukaan eläkelaitoksen on tutkittava evätyn edun myöntämistä tai myönnetyn edun lisäämistä koskeva asia uudelleen joko omasta aloitteestaan tai asianosaisen pyynnöstä, jos siinä ilmenee **uutta selvitystä**, joka ei ole ollut käytettävissä aikaisempaa päätöstä tehtäessä.

Oikaistavan päätöksen on oltava lainvoimainen eli oikaisuun voidaan ryhtyä vasta kun muutoksenhaku-aika on kulunut umpeen. Eläkelaitos voi oikaista hakijan eduksi myös ELK:n tai VakOn päätöksen.

Eläkelaitos antaa oikaisupyynnön johdosta uuden päätöksen. Päätös voi olla myönteinen tai hylkäävä. Jos uutta selvitystä ei ole esitetty, eläkelaitos antaa päätöksen, jossa se ilmoittaa jättäneensä hakijan oikaisupyynnön tästä syystä tutkimatta.

Oikaisupäätökseen liitetään muutoksenhakuohje.

Myös ELK:lla ja VakOlla on valitusasiaa käsitellessään oikeus uuden selvityksen perusteella ratkaista lainvoimaisesti päätetty asia valittajan eduksi aikaisemmaltakin ajalta, kuin mihin eläkelaitos on valituksenalaisessa päätöksessään ottanut kantaa. Muutoksenhaku-elimillä ei kuitenkaan ole velvollisuutta lainvoimaisesti päätetyn asian uudelleen tutkimiseen.

Eläkeasian käsittelemiseksi ja mahdollisen päätöksen antamiseksi vaaditaan yleensä asianosaisen oma tahdonilmaus. Eläketurvakeskuksen Kelasta automaattisesti välittämiä lääkärinlausuntoja ei pidetä oikaisuvaatimuksina tai uusina eläkehakemuksina. Epäselvissä tilanteissa eläkelaitos tiedustelee

Lakiosasto

23.4.1997

henkilöltä itseltään, onko hänen tarkoituksenaan lääkärinlausunnolla saattaa eläkeasiansa uudelleen vireille.

Ks. yleiskirje A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku, kohta 7.9.2, Itseoikaisu

Päätösvirheen korjaaminen

Jos eläkelaitoksen päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen vääriin lain soveltamiseen, eläkelaitos voi asianosaisen suostumuksella poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen (TEL 21 e §).

Jos eläkelaitoksen päätöksessä on ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe, sen on korjattava päätöksensä. Virhettä ei saa kuitenkaan korjata, jos korjaaminen johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan tulokseen.

Vaikka asiavirhe sekä kirjoitus- tai laskuvirhe voidaan lain mukaan korjata jo ennen kuin päätös on lainvoimainen, eläkelaitos ei ryhdy virheen korjaamiseen valitusaikana. Näin menetellään sen vuoksi, ettei hakijalla olisi kahta muutoksenhakuohjetta samasta asiasta.

Ks. yleiskirje A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku, kohta 7.9.3, Päätösvirheen korjaaminen.

16.9

Muutoksenhakuelimen päätös ja eläkelaitoksen toimet

16.9.1

Palautuspäätös

Muutoksenhakuelin saattaa palauttaa työkyvyttömyyseläkeasian eläkelaitokselle lisäselvityksen hankkimista varten. Palauttamisen perusteena voi olla myös menettelytapavirhe. Syynä voi olla sekin, että eläkeasiaan on saatu valituksen vireillä ollessa olennaista lisäselvitystä, johon muutoksenhakuelin ei ota ensimmäisenä asteena kantaa.

Eläkelaitos on sidottu muutoksenhakuelimen käsitykseen siitä, miten laajasti asia on palauttamisen jälkeen käsiteltävä uudelleen. Jos asia on palautettu eläkelaitokselle niin, ettei muutoksenhakuelin ole ottanut kantaa asiaan, eläkelaitos voi tutkittuaan asian uudelleen antaa myös entisen sisältöisen päätöksen. Se ei voi kuitenkaan muuttaa ratkaisua vakuutetulle huonompaan suuntaan kuin alkuperäisessä päätöksessään.

Eläkelaitos antaa päätöksen heti lopullisena, jos eläkelautakunnan palautuspäätös ei sisällä asiaratkaisua.

Jos eläkelautakunnan palautuspäätöksessä on ilmaistu kanta asiakysymyksessä esimerkiksi työkyvyttömyyden alkamisajankohta, eläkelaitos voi antaa oman varsinaisen päätöksensä vasta, kun eläkelautakunnan päätös on tullut lainvoimaiseksi.

Lakiosasto

23.4.1997

16.9.2

Valitus tai purkuhakemus hyväksytään

Jos valitus tai purkuhakemus hyväksytään, muutoksenhakuelin poistaa eläkelaitoksen päätöksen ja palauttaa asian eläkelaitokselle toimenpiteitä varten. Tällöin eläkelaitos yleensä antaa asiasta päätöksen, jossa eläkkeen määrä vahvistetaan. Muutoksenhakuelin voi valitusasiassa antaa päätöksen, jossa on työkyvyttömyysajan lisäksi todettu myös työkyvyttömyyseläkkeen määrä. Tällöin eläkelaitos ei enää anna päätöstä. Sehän vain toteuttaa muutoksenhakuelimen määräyksen.

Kun ELK määrää eläkelaitoksen myöntämään eläkkeenhakijalle täyden eläkkeen osaeläkkeen sijasta, eläkelaitos ryhtyy väliaikaisella päätöksellä suorittamaan täyttä eläkettä, vaikka hakija valittaisi esimerkiksi eläkkeen määrästä tai eläkkeen alkamisajankohdasta vielä VakOon.

YVE-ennakkopäätös

Kun ELK tai VakO hyväksyy YVEä koskevan valituksen, se yleensä vain toteaa, että henkilöllä on oikeus YVEen. Samalla valituksenalainen päätös kumotaan ja asia palautetaan eläkelaitokselle päätöksestä aiheutuvia toimenpiteitä varten.

Tässä tilanteessa eläkelaitos ei enää anna uutta YVE-ennakkopäätöstä eikä muutoksenhakuohjetta. Eläkkeenhakijalle lähetetään ainoastaan kirje, jossa selostetaan samat asiat kuin eläkelaitoksen myönteisen ennakkopäätöksen yhteydessä.

Hakijalla on oikeus YVEen muutoksenhakuelimen päätöksen perusteella, jos ilmoitus työstä luopumisesta tehdään yhdeksän kuukauden tai sovitun tätä pitemmän ajan kuluessa muutoksenhakuelimen päätöksen lainvoimaiseksi tulosta. ELK:n päätös saa lainvoiman 30 päivässä siitä, kun valittaja on saanut päätöksestä tiedon. VakOn päätöksen osalta yhdeksän kuukauden aika lasketaan siitä, kun seitsemän päivää on kulunut VakOn päätöksen postituksesta.

Tiedote työeläkelaitoksille 1/88/T, YVE:n ennakkopäätös (huomaa kuitenkin sitovuusajan muutos).

16.9.3

Valitus tai purkuhakemus hylätään

Kun valitus työkyvyttömyyseläkeasiasta hylätään tai purkuhakemukseen ei suostuta, ei eläkelaitos anna enää uutta päätöstä.

Lakiosasto

23.4.1997

16.9.4

Muutoksenhakuelimen päätöksestä tiedottaminen

Eläkelaitos ilmoittaa muutoksenhakuelimessä muuttuneesta ratkaisusta toisen järjestelmän eläkelaitokselle (Kela ja julkinen eläkejärjestelmä) mahdollisimman pian lähettämällä kopion päätöksestä.

Ks. yleiskirje A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku, kohta 7.11, Muutoksenhakuelimen päätös ja eläkelaitoksen toimet

16.10

Muutoksenhakuviranomaisten pyytämät lausunnot

Muutoksenhakuviranomaiset pyytävät lausunnon muilta asianosaisilta. Sen lisäksi ne voivat pyytää asiantuntijalausuntoja.

16.10.1

Eläkelaitoksen lausunto

Jos eläkelaitos ei sille toimitetun valituksen johdosta oikaise valituksen kohteena olevaa päätöstään, se toimittaa valituskirjelmän, lausuntonsa ja asiakirjat muutoksenhakuelimelle 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä. Muutoksenhakuelin ei siten normaalitilanteessa enää pyydä eläkelaitokselta erikseen lausuntoa.

Eläkelaitos kiinnittää erityistä huomiota perusteluihin. Jos muutoksenhaun yhteydessä esiintyy uutta selvitystä, asia tutkitaan uudestaan ja perustelut esitetään nämä seikat huomioon ottaen. Perustelut esitetään varsinkin silloin, kun uusikaan selvitys ei muuta eläkelaitoksen kantaa.

Erytyisesti rajatapauksissa eläkelaitoksen perustelut on syytä tuoda esille joko lausunnossa tai esim. eläkelaitoksen asiantuntijalääkärin muistiossa.

Valitusasiakirjoihin liitetään kaikki tieto, joka on ratkaisuun vaikuttanut, joko alkuperäisenä tai koottuna.

Lisäselvitys

Eläkelaitos huolehtii siitä, että kaikki eläkeasiaan olennaisesti vaikuttava lisäselvitys hankitaan. Jos valituksen yhteydessä käy ilmi, että lisäselvitystä on, eläkelaitos hankkii sen.

Vaikka asiaan hankitaan lisäselvitystä, valitusasiakirjat liitteineen on kuitenkin toimitettava muutoksenhakuelimelle aina viimeistään 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

Jos lisäselvitys ei ole saapunut ennen eläkelaitokselle asetetun 60 päivän määräajan umpeutumista, eläkelaitos ilmoittaa lausunnossaan toimittavansa lisäselvitykset myöhemmin.

Lakiosasto

23.4.1997

Valituselin voi välipäätöksellä velvoittaa eläkelaitoksen hankkimaan lisäselvitystä tai se voi palauttaa asian kokonaan eläkelaitokselle lisäselvityksen hankkimiseksi.

Ks. myös kohta 16.6, Valituksen käsittely eläkelaitoksessa ja yleiskirje A 45/94, Työeläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku, kohta 7.4.7, Valituksen käsittely eläkelaitoksessa ja sen toimittaminen muutoksenhakuelimeen.

16.10.2

ETK:n lausunto VakOille

VakO voi asian selvittämiseksi hankkia ammattiviranomaisen lausunnon. Menettely perustuu lakiin vakuutusoikeudesta (14/58). ETK:lta on pyydetty lausuntoa säännönmukaisesti lainopillista harkintaa koskevissa asioissa. ETK antaa pyydettyä lausuntoa myös työkyvyttömyysratkaisua koskevista valituksista tai purkuhakemuksista.

Lakiosasto

23.4.1997

17

ELÄKKEENSAAJIEN VALVONTA

17.1

Yleistä

Työkyvyttömyyseläkkeen, kuten kaikkien työeläkkeiden, tarkoituksena on turvata toimeentulon jatkuvuus, kun työansion saanti eläketapahtuman vuoksi lakkaa. Jos eläkkeensaaja palaa takaisin työelämään, tarvetta eläkkeen maksamiseen ei enää ole ja eläke lakkautetaan.

Jos työkyvyttömyyseläkkeensaaja kykenee ansiotyöhön, ei hän yleensä enää ole työkyvytön eikä näin enää täytä eläkkeen saamisen edellytyksiä. Työansioiden suuruudesta riippuen eläke joko lakkautetaan tai se muutetaan osaeläkkeen suuruiseksi. Näin menetellään sekä toistaiseksi myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen että kuntoutustuen osalta.

Työansion määrästä riippuen YVE:n saajan ansiotyö vaikuttaa siten, että eläkkeen maksaminen joko keskeytetään tai eläke muutetaan osaeläkkeen suuruiseksi.

Eläkkeensaajien valvonnalla selvitetään, onko hänellä edelleen oikeus täyteen tai osatyökyvyttömyyseläkkeeseen taikka YVEen. Eläkkeensaajalle on säädetty velvollisuus ilmoittaa niistä muutoksista, jotka voivat vaikuttaa oikeuteen saada eläkettä. Eläkelaitoksilla puolestaan on oikeus vaatia eläkkeensaajalta selvitys siitä, että hän edelleen täyttää eläkkeen saamisen edellytykset.

Valvonnan hoitaa viimeinen eläkelaitos. Se hankkii tarvittavat selvitykset ja neuvoteltuaan muiden eläkettä maksavien laitosten kanssa päättää, mihin toimiin on ryhdyttävä.

17.2

Ilmoitusvelvollisuus

Työeläkelaeissa eläkkeensaajalle on säädetty ilmoitusvelvollisuus: "Eläkkeensaaja on velvollinen ilmoittamaan eläkelaitokselle sellaisista muutoksista, jotka vaikuttavat hänen oikeuteensa saada eläkettä tai eläkkeen määrään" (TEL 17 a § 1 mom.).

Työkyvyttömyyseläkkeen saajan osalta ilmoitusvelvollisuutta on täsmennetty asetuksella: "Työkyvyttömyyseläkkeen saaja on velvollinen ilmoittamaan työkykynsä palautumisesta ja kuntoutuksen keskeytymisestä sekä yksilöllisenä varhaiseläkkeenä myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen saaja ryhtymisestään ansiotyöhön" (TEA 12 f § 2 mom.). Tämä säännös koskee myös kuntoutustuen saajaa.

Vastaavat säännökset ilmoitusvelvollisuudesta on myös julkisen sektorin eläkesäännöksissä.

Eläkkeensaajalle kerrotaan ilmoitusvelvollisuudesta eläkepääätöksellä.

Lakiosasto

23.4.1997

17.3

Eläkelaitosten valvonta

Eläkelaitoksella on oikeus vaatia selvitystä eläkkeensaajalta :” Eläkelaitos voi vaatia eläkkeensaajalta selvityksen eläkkeen määrään vaikuttavista seikoista ja selvityksen siitä, että hän edelleen täyttää eläkkeen saamisen edellytykset. Jollei eläkkeensaaja ole toimittanut sanottua selvitystä eläkelaitokselle sen määräämässä kohtuullisessa ajassa, eläkelaitos voi päättää, että eläkkeen suorittaminen keskeytetään, kunnes selvitys on toimitettu (TEL 17 a § 2 mom.).

17.3.1

Eläkettä myönnettäessä

KJ- ja VA-lomakkeet

Eläkelaitos harkitsee tapauskohtaisesti, milloin valvonta pitkien määräaikojen aikana on tarpeellista lisäselvitysten avulla. Kuntoutustuen saajaa voidaan velvoittaa toimittamaan lisäselvitystä, kun kuntoutustuen määräaika on pitkä. Tällöin voidaan käyttää lomaketta Selvitys työkyvystä kuntoutustuen aikana (lomake KJ, ETK 2140, liite 10). Jos eläke on myönnetty toistaiseksi, voidaan eläkkeensaajalle lähettää lomake Selvitys työkyvystä eläkeoikeuden tarkistamiseksi (lomake VA, ETK 2108, liite 17).

17.3.2

Eläkkeen aikana

Työnantaja

Eläkelaitoksella on oikeus vaatia eläkkeen maksamiseen tarvittavia tietoja myös työnantajilta (TEL 17 a § 3 mom.). Työnantajan tulee ilmoittaa eläkelaitokselle, jos työntekijä on palannut työhön. Myös työnantajien vuosi-ilmoituksista saadaan tietoja eläkkeensaajien työnteosta.

ETK:n listat

ETK valvoo eläkkeensaajien työntetoa työsuhderekisterin avulla ja lähettää eläkelaitoksille tiedon eläkkeensaajalle rekisteröidystä työskentelystä.

Kaksi kertaa vuodessa (maalis- ja syyskuussa) ETK lähettää valvontalistan niistä työntekijöistä ja yrittäjistä, jotka ovat työkyvyttömyyseläkkeellä (joko toistaiseksi myönnetty tai kuntoutustuki) ja joilla eläkkeellä ollessaan on ollut työeläkelakien piiriin kuuluvaa ansiotuloja.

YVEN saajien osalta ETK lähettää eläkelaitokselle välittömästi tiedon YVEN myöntämisen jälkeen alkaneesta työsuhteesta.

Lääkärintlausunto

Eläkelaitokseen voi saapua eläkkeensaajaa koskevia lääkärinlausuntoja, jotka voivat johtaa valvontatoimiin. Näitä lähettävät esimerkiksi Kansaneläkelaitos sekä tapaturmavakuutuslaitokset että liikennevakuutusyhtiöt.

Tieto ratkaisusta

Tiedot muiden työeläkelaitosten, Kansaneläkelaitoksen tai muiden maiden ratkaisuista aiheuttavat usein valvontatoimia. ETK toimittaa automaattisesti tiedot eläkelaitoksille.

Lakiosasto

23.4.1997

Muu tieto

Eläkelaitokselle voi tulla myös muulta kuin edellä mainituilta tahoilta esim. yksityishenkilöltä eläkkeen saajan työskentelystä sellaista tietoa, joka voi johtaa valvontatoimiin.

17.3.3

Valvontatoimet

Jos eläkelaitos on saanut joltain edellä mainitulta taholta sellaisen tiedon eläkkeensaajan työskentelystä, joka voi vaikuttaa eläkkeen maksamiseen asia tutkitaan.

Eläkkeen jatkumisen tarkistamiseksi eläkkeensaajaa kuullaan ja hänelle voidaan lähettää täytettäväksi lomake Selvitys työkyvystä kuntoutustuen aikana (KJ) tai Selvitys työkyvystä eläkeoikeuden tarkistamiseksi (VA). Jos eläke aiotaan lakkauttaa, on eläkkeensaajaa aina kuultava.

Kun eläkelaitoksella on tieto eläkkeensaajan työsuhteesta tai yrittäjätoiminnasta, eläkelaitos voi hankkia veroviranomaisilta tai työnantajalta tiedot työskentelystä.

Tarvittaessa eläkelaitos voi pyytää uuden lääkärinlausuntolomakkeen, jos lääketieteellinen selvitys katsotaan tarpeelliseksi (ks. kohta 6.4.1.).

Ellei henkilö toimita pyydettyä selvitystä tai hän kieltäytyy tutkimuksista, jossa hän ei joudu hengenvaaraan, eläkelaitos voi keskeyttää eläkkeen maksamisen (TEL 8 b § 1 mom.). Asia ratkaistaan tapauskohtaisesti lääketieteellisten seikkojen perusteella.

17.4

Toistaiseksi myönnetty työkyvyttömyyseläke

Työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisen edellytysten tulee olla olemassa koko eläkkeelläoloajan.

Työkyvyttömyyseläkkeen osalta ei ole säädetty mitään kiinteää markkamäärää, jota eläkkeellä olevan ansiotulo ei saisi ylittää. Eläkkeen lakkauttamista harkittaessa otetaan ansiotyön lisäksi huomioon eläkkeensaajan terveydentila.

Eläkkeellä ollessa saatuja ansioita verrataan yleensä eläkepalkkaan. Yrittäjien ansioita verrataan eläkkeen perusteena olevaan työtuloon.

Täyden eläkkeen muuttamista osaeläkkeeksi harkitaan silloin, kun eläkkeensaajalla on ansioita vähintään 40 mutta ei 60 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta tai työtulosta. Eläkkeen lakkauttamista harkitaan, jos ansiot ovat yli 60 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta.

Vastaavasti jos osaeläkettä saavan ansiotulot ovat alle 40 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta tai työtulosta, voidaan harkita eläkkeen muuttamista täydeksi. Tällöin kuitenkin edellytetään, että eläkkeensaajan työkyvyssä on tapahtunut muutos aja että hän on hakenut eläkkeensä muuttamista täydeksi.

Lakiosasto

23.4.1997

Eläkettä ei lakkauteta tilapäisten ja vähäisten ansioiden perusteella. Jos ansiotyö liittyy eläkkeensaajan yritykseen palata takaisin työelämään, pidetään sitä työkokeiluna eikä se yleensä vaikuta eläkkeeseen. Työkokeiluna työsuhdetta voidaan pitää yleensä silloin, kun se kestää enintään kuusi kuukautta. Jos sen sijaan työsuhde on jatkuva, eläke voidaan lakkauttaa.

Asetuksessa on säädetty, mistä ajankohdasta työkyvyttömyyseläkkeen maksamisen päättyy : "... *Jos työkyvyttömyyseläke lakkautetaan työkyvyn palautumisen vuoksi tai jos eläke muusta syystä lakkautetaan tai sitä vähennetään, päättyy sen maksaminen tai suoritetaan vähennettyä eläkettä lähinnä seuraavasta mahdollisesta erääntymispäivästä* " (TEA 15 f § 1 mom).

Työkyvyttömyyseläkkeitä (oikeutta saada eläkettä) ei myöskään yleensä ole lakkautettu takautuvasti, koska kysymys on harkinnanvaraisesta ratkaisusta. Takautuva eläkkeen lakkauttaminen voi olla perusteltua kuitenkin silloin, kun pieni tulevan ajan osaeläke estää eläketurvan karttumisen julkisella puolella.

Eläkkeensaaja voi itsekään pyytää eläkkeensä lakkauttamista takautuvasti. Näin voidaan menetellä esim. silloin, kun eläkkeensaaja voi ansaita työstään uutta eläketurvaa aikaisempaa paremmalla palkalla.

Jos eläkkeensaaja ilmoittaa ansiotyöhön ryhtymisestään, eläkkeen maksaminen voidaan lopettaa seuraavasta mahdollisesta erääntymispäivästä eikä eläkettä makseta aiheettomasti.

Jos eläkkeensaaja sen sijaan jättää ilmoittamatta ansiotyöhön ryhtymisestään, eläkettä maksetaan useimmiten aiheettomasti. Tällöin tieto ansiotyöstä tulee eläkelaitokselle yleensä vasta eläkkeensaajien valvonnan yhteydessä. Jos ansiotulot ovat huomattavat ja niitä on tai on ollut toistuvasti tai pysyvästi saattaa kuitenkin olla perusteltua lakkauttaa eläke takautuvasti. Näissä tapauksissa aiheettomasti maksettu eläke peritään takaisin. "*Jos henkilö on saanut tämän lain mukaista etuutta enemmän kuin mihin hänellä on oikeus, on aiheettomasti maksettu etuus perittävä takaisin*" (TEL 17 b § 1 mom.).

Yleiskirje A 27/94, Eläkeaikaisen työskentelyn vaikutus eläkkeen jatkumiseen

17.5

Kuntoutustuki

Kuntoutustuen saajan ansioita valvotaan samalla tavoin kuin työkyvyttömyyseläkkeensaajien ansiotuloja.

Hoito- tai kuntoutussuunnitelman toteutumisen valvonta tapahtuu pääasiassa harkitsemalla myönnettävän kuntoutustuen määräajan pituutta.

Jos kuntoutustuen tai työkyvyttömyyseläkkeen saaja kieltäytyy joko työeläkejärjestelmän taikka muun tahon järjestämästä ammatillisesta kuntoutuksesta tai hän keskeyttää tällaisen kuntoutuksen ilman pätevää syytä, kuntoutustuen tai eläkkeen maksaminen keskeytyy. Jos ammatillinen kuntoutus ei enää käynnisty eikä esitetä pätevää syytä, voidaan kuntoutustuki tai työkyvyttömyyseläke lakkauttaa kokonaan. (TEL 4 § 6 mom., VEL 18 § 1 mom. ja KES 8 § 8 mom.).

Lakiosasto

23.4.1997

Pätevänä syynä kuntoutuksen keskeyttämiselle voidaan pitää esimerkiksi työkyvyttömyyttä aiheuttaneen sairauden pahenemista tai uutta työkyvyttömyyttä aiheutuvaa sairautta. Myös kuntoutustuen saajan olosuhteissa tapahtunut muutos esim. omaisen vakava sairastuminen voi olla pätevä syy kuntoutuksen keskeyttämiseen.

Silloin, kun työeläkelaitos kuntouttaa kuntoutustuen tai työkyvyttömyyseläkkeen saajaa ja maksaa tälle aktiivisen kuntoutuksen ajalta kuntoutuskorotusta, se myös seuraa kuntoutuksen toteutumista. Jos aktiivinen kuntoutus on esim. koulutusta oppilaitoksessa, opintojen jatkumisesta voidaan vaatia todistus. Jos aktiivinen kuntoutus päättyy, kuntoutuskorotusta ei enää makseta. Ammatillisen kuntoutuksen päättyminen voi johtaa kuntoutustuen tai työkyvyttömyyseläkkeen lakkauttamiseen kuten edellä on esitetty.

Yleiskirje A 47/95, Kuntoutukseen ja työkyvyttömyyseläkkeisiin tulevat muutokset

17.6

Yksilöllinen varhaiseläke

Työhönpaluu vaikuttaa YVEen eri tavalla kuin varsinaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen. Tarkoituksena on, että YVEN saaja voi joustavasti siirtyä työelämään lyhyeksikin aikaa.

YVE-eläkettä ei lakkauteta ansiotyön johdosta, vaan sen maksaminen keskeytetään tai sitä aletaan maksaa osaeläkkeen suuruisena.

Jos ansiot ylittävät 60 % eläkepalkasta, YVEN maksaminen keveytetään ja YVE jää lepäämään. Jos ansiot ylittävät TEL:n piiriin kuulumisen rajamäärän (vuonna 1997 1 135,14 mk/kk), mutta eivät 60 % eläkepalkasta, YVE maksetaan osaeläkkeen suuruisena.

Eläkkeen perusteena oleva palkka, johon ansiotuloja verrataan, on se palkka, jonka mukaan tulevan ajan eläke on määrätty.

YVEN saaja on velvollinen ilmoittamaan työhönmenostaan eläkelaitokselle (TEL 17 a §). Koska tarkoituksena on, ettei eläkettä makseta ansiotyössä olevalle, aiheeton eläke peritään yleensä aina takaisin.

Jos tieto YVEN saajan työssäolosta saadaan myöhässä, YVE katsotaan aiheetta maksetuksi jo eläkkeensaajan työskentelyn alkamisesta lukien. Eläkelaitos voi tällöin periä takaisin aiheetta maksetun YVEN tai YVEN ja osaeläkkeen suuruisena maksetun eläkkeen välisen erotuksen (takaisinperinnästä ks. myös kohta 15.2.4).

Lakiosasto

23.4.1997

18

TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKE JA ULKOMAILLA TYÖSKENTELY

18.1

Yleistä

Suomen eläkehakemuslomakkeella kysytään, onko eläkkeenhakija työskennellyt ulkomailla ja onko hän jo saanut tai hakenut eläkettä tämän työskentelyn perusteella. Ulkomaan työskentelystä pyydetään täyttämään erillinen U-liite.

Jos hakemuksesta ilmenee, että eläkkeenhakija on työskennellyt maassa, jonka kanssa Suomella ei ole sosiaaliturvasopimusta, hakijaa voidaan avustaa ilmoittamalla hänelle osoite, josta hän voi tiedustella tätä eläkeoikeuttaan. Ulkomaisista eläkelaitoksista ja niiden osoitteista eläkelaitos saa tarvittaessa tietoja Eläketurvakeskuksesta. Eläkkeenhakija voi kääntyä myös ao maan lähetystön puoleen saadakseen ao maan hakemuslomakkeet eläkkeen hakemista varten. Eläkkeensaaja on itse vastuussa eläkkeen hakemisesta maasta, jonka kanssa Suomella ei ole sopimusta sosiaaliturvasta.

Jos hakija on työskennellyt toisessa EU/ETA -maassa tai muussa valtiossa, jonka kanssa Suomella on sosiaaliturvasopimus, Suomessa tehdyn hakemuksen perusteella ryhdytään selvittämään myös näissä maissa olevaa eläkeoikeutta. Sopimuksissa on sovittu siitä, että Suomessa tehty eläkehakemus välitetään toiseen sopimusmaahan. Sopimusvaltiossa ansaittu eläke myös maksetaan eläketapahtuman sattuessa rajoituksetta sopimusvaltiosta toiseen.

EU:n sosiaaliturvasäännökset koskevat EU/ETA -maiden kansalaisia ja näissä maissa asuvia pakolaisia tai valtiottomia henkilöitä. Edellytyksenä on että heihin sovelletaan vakuutettuna työntekijänä tai yrittäjänä yhden tai useamman EU/ETA -maan lainsäädäntöä.

18.2

Sosiaaliturvasopimukset

EU:n sosiaaliturvasäännökset (asetus 1408/71 ja sen täytäntöönpanoasetus 574/72) vastaavat sisällöllisesti sosiaaliturvasopimusta. EU-säännösten soveltamisesta on annettu yleiskirje A 48/96, Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan.

EU/ETA-maita ovat Suomen lisäksi Alankomaat, Belgia, Espanja, Irlanti, Islanti, Iso-Britannia (jäljempänä Englanti), Italia, Itävalta, Kreikka, Liechtenstein, Luxemburg, Norja, Portugali, Ranska, Ruotsi, Saksa ja Tanska. Lisäksi EU-säännösten soveltamispiiriin kuuluu joidenkin EU-valtioiden liitännäisalueita esim. Gibraltar, Kanarian saaret, Mallorca, Ibiza jne. (ks. yleiskirje A 48/96, kohta 1.1). EU-säännöksiä sovelletaan vain EU/ETA -maiden kansalaisiin.

Suomella on voimassa sosiaaliturvasopimus Pohjoismaiden, Englannin, Itävallan, Espanjan, Kreikan, Luxemburgin ja Saksan kanssa. Nämä sopimukset koskevat ensisijaisesti henkilöitä, jotka eivät ole EU/ETA-maiden kansalaisia.

Lakiosasto

23.4.1997

Suomella on lisäksi sosiaaliturvasopimus Kanadan ja Quebecin, Sveitsin sekä Amerikan yhdysvaltain (jäljempänä USA) kanssa. Yksityiskohdat näiden sosiaaliturvasopimusten osalta on selostettu asianomaisessa sopimusta koskevassa yleiskirjeessä.

Yleiskirjeiden numerot ovat: Kanada ja Quebec A 7/88, Sveitsi 28/86 ja USA A 45/92. Virallinen sopimusteksti on seuraavissa yleiskirjeissä: Kanada ja Quebec 31/87, Sveitsi 4/86 ja USA A 37/91. Kanadan ja Quebecin sosiaaliturvasopimuksia on uudistettu, ja muutostekstit ovat yleiskirjeessä A 30/96.

Sosiaaliturvasopimukset Israelin, Viron, Chilen ja Latvian kanssa ovat tekeillä, ja tullevat voimaan vuoden 1997 aikana. Voimassa olevia sosiaaliturvasopimuksia uudistetaan lainsäädäntömuutosten johdosta.

18.3

Työkyvyttömyyseläke EU:n sosiaaliturvasäännösten nojalla

Vakuutuskaudet

Useimmat EU/ETA-maat edellyttävät pitkiä työskentelykausia ennen kuin oikeus eläkkeeseen syntyy. Työkyvyttömyyseläkeoikeuden syntymiseksi toisessa EU/ETA-maassa voidaan tarvittaessa ottaa huomioon myös Suomen työeläkkeeseen oikeuttavia aikoja (vakuutuskausia).

Jos eläkkeenhakija ei ole asunut Suomessa TEL 6 a §:n 5 momentissa edellytettyä 5 vuoden aikaa, luetaan muussa EU- tai ETA -maassa työskentely- tai asumiskaudet hyväksi ikäänkuin ne olisivat asumisaikaa Suomessa.

Tulevan ajan oikeuden saamiseksi Suomessa edellytetään, että hakijalla on Suomen työeläkelakien alaista työskentelyä vähintään 12 kuukautta eläketaapahtumavuoden ja sitä välittömästi edeltäneen 10 kalenterivuoden aikana. Säännös sisältää sekä työskentelyn Suomessa että lähetettynä työntekijänä ulkomailla. Tähän aikaan ei voida lukea hyväksi toisen sopimusmaan asuminen- tai työskentelykausia.

Suomen työkyvyttömyyseläkkeen ja yksilöllisen varhaiseläkkeen tulevan ajan edellytys voi täytyä, vaikka tulevan ajan oikeus Suomessa muutoin olisi jo menetetty (jälkikarenssiaika Suomen työsuhteesta tai yrittäjätoiminnasta on kulunut umpeen), jos hakija on työskennellyt tai toiminut yrittäjänä toisessa EU/ETA -maassa eläketaapahtuman sattuessa. Näissä tilanteissa hakijalla on oikeus ns. tulevan ajan pro rata -eläkkeeseen eli Suomen vapaakirjaeläkkeeseen lisätään tulevaa aikaa Suomen ja muiden EU-maiden työskentelyaikojen suhteessa.

Työkyvyttömyyden määrittely

Työkyvyttömyys ratkaistaan sen maan kansallisen lainsäädännön perusteella, jossa työ on vakuutettu. Työkyvyttömyystapahtuma Suomessa ei näin ollen välttämättä synnytä oikeutta työkyvyttömyyseläkkeeseen jonkin toisen EU/ETA-maan lainsäädännön mukaan. (Kelan ja Eläketurvakeskuksen välillä noudatetaan normaalia ennakoilmoitusmenettelyä.)

Lakiosasto

23.4.1997

Vastaavasti sopimusvaltion myönteinen tai kielteinen työkyvyttömyyseläkepäätös ei ole ratkaiseva päätettäessä henkilön oikeudesta Suomen työeläkelakien mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen.

EU-säännösten mukaan eläkehakemuksen liitteenä on toimitettava lomakkeelle E 213 laadittu lääkärinlausunto toiseen EU/ETA -maahan, jollei maiden kesken ole sovittu muusta menettelystä.

Pohjoismaiden ja Saksan välillä on erikseen sovittu siitä, että kansalliset lääkärinlausuntolomakkeet kelpaavat. Englannille on esitetty samaa käytäntöä.

Myös muiden EU/ETA -maiden kanssa käytetään lähtökohtaisesti Suomen B- lääkärinlausuntolomaketta. Toisella EU/ETA-maalla on kuitenkin oikeus vaatia lausunto E 213-lomakkeella. Tällöin eläkelaitos hankkii sen omalla kustannuksellaan (TEA 11 § 3 mom.).

Suomen eläkelaitokset eivät yleensä pyydä uusia lääkärinlausuntoja tai terveydentilaselvityksiä ulkomailta, ellei hakemus ole puutteellinen ja Suomen eläke merkittävä. Tällöin voidaan pyytää toisesta maasta esimerkiksi E 213 lääkärinlausunto tai tietyn erikoislääkärin lausunto.

Jos eläkelaitos pyytää ulkomailta uusia lääketieteellisiä lisäselvityksiä, se joutuu pääsääntöisesti korvaamaan ne asuinmaan laitokselle. Pohjoismaiden, Itävallan, Luxemburgin ja Englannin kesken on sovittu kustannusten korvauksista luopumisesta. Näissä maissa asuvien hakijoiden lisäselvitykset maksaa asuinmaan laitos.

Eläkkeen määrä

Eläke lasketaan kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja pro rata -eläkkeenä. Näin lasketuista työeläkkeistä myönnettäväksi tulee suurempi. Asetuksen säännökset saattavat tuoda tulevan ajan oikeuden eläkkeeseen, vaikka sitä Suomen lainsäädännön mukaan ei enää olisi.

Tulevan ajan huomioon ottaminen

Tulevan ajan oikeus liitetään eläkkeeseen silloin, kun siihen on oikeus ilman EU-säännösten soveltamistakin.

Lisäksi tuleva aika otetaan huomioon eläkkeessä silloin, kun tulevan ajan oikeutta ei enää Suomen työeläkelakien mukaan ole (jälkikarenssiaika on kulunut umpeen), mutta eläketapahtuma sattuu työsuhteen tai yrittäjätoiminnan aikana muussa EU/ETA -maassa. Tämä johtuu siitä, että vakuutuskaudet on EU-säännösten mukaan rinnastettava eli hakijan työskentely ulkomailta on otettava tulevan ajan oikeutta määrättäessä huomioon ikäänkuin se olisi työskentelyä Suomessa. Jälkikarenssiaikaa ei ulkomaan työskentelyyn kuitenkaan liitetä. Kohdassa 18.4 on lyhyesti tulevaan aikaan perustuvan eläkkeen määräytymisestä tiettyjen maiden kanssa.

Lakiosasto

23.4.1997

Työkyvyttömyyseläkkeen hakeminen EU/ETA-maasta

Suomessa asuva eläkkeenhakija hakee yhdellä hakemuslomakkeella (T-lomake) sekä Suomen työ- ja kansaneläkettä että muun EU/ETA -maan eläkettä. Kun eläkkeenhakija hakemusta tehdessään ilmoittaa työskennelleensä ulkomailla, täytetään tästä työskentelystä erillinen lomake (U-lomake). U-lomakkeen lisäksi hakemukseen liitetään muut mahdolliset asiakirjat ulkomaan työstä (työtodistukset, vakuuttamiseen liittyvät tositteet yms.). Näiden perusteella käsittelevä laitos (Eläketurvakeskus tai Kela) täyttää ulkomaille lähetettävän E 204 työkyvyttömyyseläkehakemuslomakkeen.

Vireilletulo

Eläkehakemus tulee vireille muissakin jäsenvaltioissa sinä päivänä, jona se jätetään jonkin jäsenvaltion toimivaltaiselle vakuutuslaitokselle (ei kuitenkaan ennen ETA-sopimuksen voimaantuloa 1.1.1994).

Suomen työeläkkeen viivästyskorotusta määrättäessä eläkehakemus katsotaan jätetyksi vasta silloin, kun se on saapunut suomalaiseen työeläkelaitokseen tai Eläketurvakeskukselle tarvittavine liitteineen, joissa on riittävät selvityksen päätöksen tekemistä varten.

Päätökset

Asuinmaa alkaa välittömästi maksaa kansallista eläkettä väliaikaisella päätöksellä. Hakija ei voi hakea muutosta väliaikaiseen päätökseen.

Jos kysymys on muussa Pohjoismaassa kuin Tanskassa työskennelleestä hakijasta, eläkelaitoksen on syytä ottaa huomioon muun Pohjoismaan työskentely hakemuksen perusteella ja osittaa tuleva aika pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen 15 artiklan mukaisesti jo väliaikaisessa päätöksessä. Näin vältetään suurilta takaisinperinnöiltä.

Kun työeläkelaitos on saanut tiedon muiden EU/ETA -maiden vakuutuskausista, se voi laskea työeläkkeen lopullisen määrän ja antaa lopullisen päätöksen.

Päätös lähetetään tiedoksi hakijalle muutoksenhakuohjeineen. Lisäksi se lähetetään käsittelevälle laitokselle eri maiden yhteenvetoa varten. Kaikki eläkepäätökset (myös ulkomaiset) saatuaan käsittelevä laitos lähettää hakijalle ja muiden EU-maiden yhdyslaitoksille yhteenvedon eläkepäätöksistä lomakkeella E 211. Käsittelevä laitos liittää mukaan muutoksenhakuohjeet (E 212) ja kopiot kaikista päätöksistä ja laskelmista. Muutoksenhakuaika alkaa uudelleen siitä, kun hakija on saanut tiedon päätösten yhteenvedosta. Suomessa eläkkeenhakija saa näin ollen yleensä kaksi kertaa päätöksen, jossa on muutoksenhakuohje.

Hylkäävät päätökset annetaan hakijalle heti lopullisina muutoksenhakuohjeineen, koska niissä ei tarvita muun maan vakuutuskausitietoja. Myös ne toimitetaan käsittelevälle laitokselle yhteenvetoa varten.

Lakiosasto

23.4.1997

Muutoksenhaku

Kaikista EU/ETA -maissa annetuista päätöksistä haetaan muutosta erikseen. Määräaika muutoksenhakua varten alkaa siitä, kun hakija saa yhteenvedon EU/ETA -maiden päätöksistä. Muutoksenhaku tulee vireille, kun se jätetään minkä tahansa EU/ETA -maan eläkelaitokselle. Suomessa työeläkepäättöstä koskeva muutoshakemus toimitetaan itseoikaisua varten päätöksen antaneeseen työeläkelaitokseen.

18.4

Muut EU/ETA -maiden väliset sosiaaliturvasopimukset

EU-säännösten rinnalla sovelletaan, kuten kohdassa 18.2 on mainittu, lisäksi EU/ETA -maiden välisiä sosiaaliturvasopimuksia, joita Suomella Pohjoismaiden, Englannin, Espanjan, Itävallan, Kreikan, Luxemburgin ja Saksan kanssa.

Pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen määräyksiä sovelletaan lähinnä kolmansien maiden, siis EU/ETA -maiden ulkopuolisten maiden, kansalaisiin sekä henkilöihin, jotka eivät työskentele. Kaikkia EU/ETA -maiden kansalaisia koskee kuitenkin sopimuksen määräys, jonka mukaan tuleva aika jaetaan tulevan ajan eläkkeen myöntävien Pohjoismaiden kesken niiden vakuutuskausien suhteessa. Tämä tarkoittaa sitä, että Suomesta myönnettävän täysitehoisen eläkkeen tulevaa aikaa vähennetään ja vastaavasti toinen Pohjoismaa lisää vapaakirjaeläkkeeseensä osan tulevasta ajasta.

Lähiaikoina voimaan tulevissa uusissa Itävallan ja Saksan sopimuksissa on vastaavanlainen myös EU/ETA -kansalaisia koskeva määräys tulevan ajan laskemisesta vakuutuskausien suhteessa.

18.5

Työkyvyttömyyseläke kahdenvälisen sosiaaliturvasopimusten perusteella

Suomella on kahdenvälinen sosiaaliturvasopimus Kanadan ja Quebecin, Sveitsin sekä USA:n kanssa. Näissä sopimuksissa on määräyksiä eläkehakemusten välittämisestä toiseen sopimusmaahan ja hakemuksen vireilletulosta. Sopimusmääräykset eivät ole yhtä yksityiskohtaisia kuin EU-säännökset.

Vakuutuskaudet

Suomen työeläkelakien mukaisia työskentelykausia voidaan ottaa huomioon sopijapuolten työeläkejärjestelmässä vaadittujen odotusaikojen täyttämiseksi.

Suomessa tuleva aika voidaan ottaa osittain huomioon eläkkeessä silloin, kun tulevan ajan oikeutta ei enää Suomen työeläkelakien mukaan ole (jälkikarenssiaika on jo kulunut umpeen), mutta eläketapahtuma sattuu Kanadassa, Quebecissä tai USA:ssa työsuhteen tai yrittäjätoiminnan aikana.

Jos eläkkeenhakija ei ole asunut Suomessa TEL 6 §:n 5 momentissa edellytettyä viittä vuotta, luetaan sopimusmaan työskentelykaudet hyväksi ikäänkuin ne olisivat asumisaikaa Suomessa.

Työkyvyttömyyden määrittely ja eläkkeen määräytyminen

Työkyvyttömyys ratkaistaan sen maan kansallisen lainsäädännön perusteella, jossa työ on vakuutettu. Työkyvyttömyystapahtuma Suomessa ei näin ollen välttämättä synnytä oikeutta työkyvyttömyyseläkkeeseen toisen sopimusmaan lainsäädännön mukaan. (Kelan ja Eläketurvakeskuksen välillä noudatetaan normaalia ennakoilmoitusmenettelyä.)

Vastaavasti sopimusvaltion myönteinen tai kielteinen työkyvyttömyyseläkepäättös ei ole ratkaiseva päätettäessä henkilön oikeudesta Suomen työeläkelakien mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen.

Kanadan, Quebecin ja USA:n sopimuksissa on tulevaan aikaan perustuvan eläkkeen määräytymisestä ja laskemisesta erityismääräyksiä. Muutoin eläkeoikeus syntyy ja eläke lasketaan Suomen työeläkelainsäädännön mukaan.

Hakeminen

Eläkettä haettaessa käytetään kunkin sopijapuolen omia kaksikielisiä eläkehakemuslomakkeita, jotka on laadittu nimenomaan ao. sopimusten toimeenpanoa varten.

Kahdenvälisissä sopimuksissa on määräykset hakemuksen vireilletulosta. Sveitsin, Kanadan, Quebecin ja USA:n sopimusten mukaan hakemus tulee vireille samanaikaisesti molemmissa sopimusmaissa silloin, kun hakija jättää kuuden kuukauden kuluessa ensimmäisen eläkehakemuksen jättämisestä myös toisen sopijapuolen lainsäädännön mukaisen eläkehakemuksen. Jos hakemus jätetään tämän jälkeen, se tulee vireille sinä päivänä, kun se saapuu sopimusmaan toimivaltaiselle laitokselle (Eläketurvakeskukseen tai eläkelaitokseen).

Sopimuksissa ei ole säännöksiä päätösten yhteenvedosta eikä sellaista laadita. Eläkelaitos antaa hakijalle suoraan lopullisen päätöksen muutoksenhakuohjeineen.

Muutoksenhaku

Valitus katsotaan tehdyksi ajoissa myös silloin, kun se on jätetty valitusaikana toisen sopimusmaan toimivaltaiselle viranomaiselle (eläkelaitokselle) tai vakuutuslaitokselle. Suomessa muutoshakemus toimitetaan päätöksen antaneelle eläkelaitokselle.

Lakiosasto

30.11.1994

19

TYÖELÄKELAITOSTEN VALVONTA TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKEASIOISSA

Eläkkeenhakija saattaa työkyvyttömyyseläkeasiassaan ottaa yhteyttä myös työeläkejärjestelmän valvontaviranomaisiin: sosiaali- ja terveysministeriöön, oikeusasiamieheen tai oikeuskansleriin.

Sosiaali- ja terveysministeriö

Yksityisen puolen työeläkejärjestelmän yleisvalvonta kuuluu lain mukaan sosiaali- ja terveysministeriölle. Valvontaoikeus koskee myös LEL Työeläkekassaa, Merimieseläkekassaa ja Maatalousyrittäjien eläkelaitosta.

Ministeriöllä on oikeus tarkastaa eläkelaitosten toimintaa (VakuutusyhtiöL 14 luku, Vakuutusl 9 luku, EläkesäätiöL 7 luku).

Ministeriö ei käytä valvontavaltaa yksittäisissä työkyvyttömyyseläkeasioissa.

Julkisen puolen eläkelaitosten valvonta

Valtiokonttoria valvoo valtiovarainministeriö ja Kuntien eläkevakuutusta sisäasiainministeriö.

Eläketurvakeskus

Eläkekassojen ja -säätiöiden valvonta on lakisääteisen eläketurvan osalta valtioneuvoston päätöksillä siirretty sosiaali- ja terveysministeriöltä Eläketurvakeskukselle.

Eläkekassojen ja -säätiöiden tapausten lisäksi Eläketurvakeskuksen puoleen voidaan käantyä myös muun eläkelaitoksen asiassa. Asia selvitetään yhdessä kyseisen eläkelaitoksen kanssa.

Oikeuskansleri ja oikeusasiamies

Valtioneuvoston oikeuskansleri valvoo myös välillisen julkishallinnon piirissä julkisia tehtäviä hoitavia. Oikeuskansleri valvoo, että he noudattavat lakia ja täyttävät virkavelvollisuutensa siten, ettei kenenkään laillista oikeutta loukata (Suomen hallitusmuodon 46 § 1 momentti).

Eduskunnan oikeusasiamiehen toimivaltaan kuuluu valvoa lakien noudattamista myös muussa kuin viranomaistoiminnassa silloin, kun siinä hoidetaan julkista tehtävää (Suomen hallitusmuodon 49 §).

Lakiosasto

30.11.1994

Oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin valvontavalta ulottuu myös yksityisen puolen eläkelaitosten antamiin työeläkepäätöksiin. Työeläkejärjestelmän valvonta kuuluu ensisijaisesti apulaisoikeusasiamiehen tehtäviin.

Kansalaiset voivat osoittaa kantelunsa kummalle tahansa tai molemmille lainvalvojille, valintansa mukaan. Koska valvontavalta on päällekkäistä, oikeuskansleri ja oikeusasiamies voivat keskenään siirtää molempien toimivaltaan kuuluvan asian.

Oikeusasiamies ei ota tutkittavaksi kantelua, jollei muutoksenhakuaja ole kulunut umpeen.

Jos oikeusasiamies on kantelun johdosta todennut eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen päätöksen oikeaksi ja kantelun aiheettomaksi, työeläkelaitos ei anna asiassa uutta päätöstä.

Jos oikeusasiamiehen kirjeestä tai päätöksestä ilmenee, että eläkelaitoksen on otettava asia uudelleen käsiteltäväksi ja miten asiassa on muutoin meneteltävä, eläkelaitos noudattaa tätä ohjetta.

Tutkittavan nimi		Henkilötunnus	
Osoite ja puhelinnumero			
Ammatti		Työnantaja	
Olen seurannut tutkittavan terveydentilaa alkaen:	Henkilökohtaisesti; pvm.	Asiakirjoista; pvm.	Miten henkilöllisyys on todettu?

LAUSUNNON TARKOITUS

☐ Sairausvakuutuslain mukainen päiväraha	☐ Erityiskorvattavat lääkkeet tai kliiniset ravintovalmisteet	☐ Kuntoutus
☐ Työkyvyttömyyseläke / Kuntoutustuki	☐	

1 SAIRAUSTIEDOT

1.1 Työkykyyn vaikuttavat sairaudet tärkeysjärjestyksessä (myös ICD-tautiluokituskoodit):

1.2 Esitiedot: a) sairauden alkuvaiheet ja kehitys b) aikaisemmat tutkimukset, hoito ja kuntoutus sekä niiden vaikutus

1.3 Tutkimushavainnot:

- a) kliininen tutkimus; pvm. _____ Paino _____ kg Pituus _____ cm
b) suoritus- ja toimintakykytutkimukset (asianmukaisesti lääkitynä), laboratorio- ja kuvantamistutkimukset sekä muut tutkimukset

1.4 Toimintakyky (mihin jokapäiväisen elämän toimintoihin tutkittava tehtyjen tutkimusten ja lääkärin arvion mukaan kykenee, myös mahdolliset sairauden aiheuttamat rajoitteet):

Tutkittavan nimi

Henkilötunnus

2 HOITO- TAI KUNTOUTUSSUUNNITELMA**2.1 Hoitosuunnitelma (esim. lääkehoito, leikkaushoito, psykoterapia):**

- suunnitelman tavoite ja aikataulu

2.2 Lääkinnällisen kuntoutuksen suunnitelma (esim. fysio- ja toimintaterapia, sopeutumisvalmennus, kuntoutustutkimus, kuntoutuslaitoshoito):

- suunnitelman tavoite ja aikataulu, toteuttajataho, tutkittavan osallistuminen suunnitelman laatimiseen

2.3 Ammatillisen kuntoutuksen suunnitelma (esim. työjärjestelyt työpaikalla, työkokeilu, työkinikka- tai muu kuntoutustutkimus, ammatillinen koulutus tai valmennus) tai suunnitelman laadittaminen:

- arvio ammatillisen kuntoutuksen tarpeesta ja mahdollisuuksista
- kuntoutussuunnitelman laatija tai ehdotus laatijasta, tutkittavan osallistuminen suunnitelman laatimiseen
- suunnitelman tavoite ja aikataulu, toteuttajataho

3 TYÖKYKYARVIO

3.1 Lääkärin käytössä olevat tiedot tutkittavan työnteosta ja työn luonteesta:

- a) työhistoria ja nykyisen työn kuvaus
- b) työn fyysinen ja psyykinen kuormittavuus
- c) tutkittavan selviytyminen nykyisessä työssä

3.2 Työkyky:

- a) miten sairauden aiheuttama haitta vaikuttaa tutkittavan selviytymiseen nykyisessä työssä tai siihen läheisesti verrattavassa työssä
 - b) mikä on tutkittavan jäljellä oleva työkyky
 - c) miten esitettyjen hoito- tai kuntoutustoimenpiteiden arvioidaan vaikuttavan työkykyyn (myös aikatauluarvio)
- Mikäli lausunnon laatija ei tunne tutkittavan työtä ja sen vaatimuksia riittävästi, tulee tässä arvioida minkätasoisiin työsuorituksiin toimintakyky riittää.

3.3 Johtopäätökset:

☐ Pidän tutkittavaa työkykyisenä	☐ En ota kantaa työkykyyn
☐ Pidän tutkittavaa kykenemättömänä tekemään tavallista työtään tai siihen läheisesti verrattavaa työtä _____ alkaen	☐ määräaikaisesti _____ saakka
☐	☐ toistaiseksi

4 ERITYISKORVATTAVAT LÄÄKKEET / KLIINISET RAVINTOVALMISTEET

Sairaus (myös ICD-tautiluokituskoodi)	Todistus on voimassa hoidon osalta
	☐ määräaikaisesti _____ saakka
	☐ toistaiseksi

LÄÄKÄRIN ALLEKIRJOITUS

LIITTEITÄ KPL

Edellä olevan vakuutan kunniani ja oman tuntoni kautta

Vastaanottaja

Palautusosoite

Tarvitsemme tietoja eläkehakemuksen käsittelyä varten. Pyydämme Teitä ystävällisesti vastaamaan lomakkeella esitettyihin kysymyksiin. Eläkkeenhakijan työn ja hänen työssä selviytymisensä parhaiten tuntevan henkilön tulisi olla mukana lomakkeen täyttämässä.

Toivomme, että saamme vastauksenne / 19 mennessä, jotta eläkeasian käsittely ei viivästyisi.

1 ELÄKKEEN- HAKIJA	Sukunimi ja etunimet	Henkilötunnus
2 TYÖSSÄOLO- AIKA	Minkä ajan eläkkeenhakija on ollut palveluksessaan nykyisessä tehtävässään?	
	Päivittäinen / viikottainen työaika?	
3 TYÖ- TEHTÄVÄT JA TYÖOLO- SUHTEET	a) Hakijan työ on ollut ☐ päivätyötä ☐ kokopäivätyötä ☐ aikapalkkaista ☐ vuorotyötä ☐ osapäivätyötä ☐ suoritepalkkaista	
	b) Minkälaisia tehtäviä hakijan työhön sisältyy? Onko työssä ruumiillisesti rasittavia tehtäviä tai henkisesti rasittavia piirteitä (työtahti, työasennot jne.)? Millaisia?	
	c) Kuvaus työtiloista ja työolosuhteista (melu, pöly, veto, kuumuus, kylmyys, altistavat aineet, tapaturma- riski jne.)	
	d) Ovatko työtehtävät muuttuneet? Jos on, milloin, miten ja onko muutos vaikuttanut hakijan ansioihin? Mitä työtä hakija teki aikaisemmin?	

<p>4 SELVIYTY- MINEN TYÖSSÄ</p>	<p>a) Kuvailkaa miten hakija suoriutuu työssään. Onko sairaus haitannut työntekoa? Jos on, mistä alkaen ja miten? Onko hakijan työkyky heikentynyt työn asettamien vaatimusten suhteen?</p>
	<p>b) Tiedot sairauspoissaoloista kolmen viime vuoden ajalta.</p>
	<p>c) Onko hakijalle järjestettävissä muuta hänelle paremmin soveltuvaa työtä tai osa-aikatyötä?</p>
<p>5 KUNTOUTUS</p>	<p>a) Onko kuntoutusmahdollisuuksia selvitetty? ☐ Ei ☐ On; lopputulos:</p>
	<p>b) Onko hakijalla mielestänne edellytyksiä uudelleen koulutettavaksi? Millaisiin tehtäviin?</p>
<p>6 TYÖTERVEYS- HUOLTO</p>	<p>Mistä hakijaa koskevat työterveyshuollon tiedot ovat saatavissa? Voidaan liittää myös mukaan.</p>
	<p>Osoite _____ Puhelinnumero _____</p>
<p>7 TYÖSUHTEEN JATKUMINEN</p>	<p>Jatkuuko hakijan työsuhde? ☐ Kyllä ☐ Ei; milloin työsuhde päättyy / on päättynyt?</p>
<p>8 LISÄTIETOJA</p>	
<p>9 TIETOJEN ANTAJA</p>	<p>Nimi _____ Puhelinnumero _____</p>
	<p>Asema _____</p>
<p>10 ALLE- KIRJOITUS</p>	<p>Pvm, allekirjoitus / 19</p>

TIEDUSTELU KANSANELÄKELAITOKSEN MYÖNTÄMISTÄ
ETUUKSISTA / FÖRFRÅGAN OM FPA-FÖRMÄNER

Käsittelijä / Handläggare

Päivämäärä / Datum

Vastaanottaja / Mottagare

Palautusosoite / Sänds till, adress

VAKUUTETTU DEN FÖRSÄKRADE	Nimi / Namn		Henkilötunnus / Personbeteckning
HAKEMUS ANSÖKAN GÄLLER	☐	Työkyvyttömyyseläkehakemus / Invalidpension	☐
			Kuntoutushakemus / Rehabilitering
	☐	Yksilöllinen varhaiseläkehakemus / Individuell förtidspension	☐
TIEDUSTELU FÖRFRÅGAN	<p>Eläkelaitoksemme pyytää edellä mainitun hakemuksen käsittelyä varten SV-päivärahatiedot, työttömyyspäivärahatiedot ja kuntoutustiedot.</p> <p>För handläggning av ovannämnda ansökan ber vår pensionsanstalt om att få uppgifter om SF-dagpenning, arbetslöshetsdagpenning och rehabilitering.</p>		
	☐	Jäljennökset lääkärintlausunnoista liitteineen / Kopior av läkarutlåtanden med bilagor	Alkaen / Fr.o.m.
	☐	Lääkinnällistä kuntoutusta koskevat tiedot / Uppgifter om medicinsk rehabilitering	

KUNTOUTUSMAHDOLLISUUKSIEN SELVITTÄMINEN

Olette saanut päätöksen sairauspäivärahanne ensisijaisuusajan päättymisestä.

Jos näyttää todennäköiseltä, että työkyvyttömyytenne jatkuu vielä edellä mainitussa sairauspäivärahapäätöksessä tarkoitettun ensisijaisuusajan päättymisen jälkeen, on syytä välittömästi selvittää kuntoutusmahdollisuutenne. Tätä varten tarvitaan lääkärinlausunto (B-lausunto), johon sisältyy hoito- tai kuntoutussuunnitelma. Suunnitelma voidaan esittää myös erikseen. Tämän kirjeen voitte tarvittaessa esittää hoitavalle lääkärillenne.

Kuntoutusmahdollisuuksienne selvittämisen ja mahdollisen kuntoutuksen ajalta voitte hakea toimeentulonne turvaamiseksi kuntoutusrahaa tai kuntoutustukea. Kuntoutusmahdollisuuksien selvittämisessä ja hakemuksen teossa saatte tarvittaessa opastusta Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistosta tai työeläkelaitoksen palvelupisteestä.

Niitä lääkärinlausuntoja, jotka olette jo aikaisemmin toimittanut sairauspäivärahaa varten Kansaneläkelaitokselle, ei tarvitse enää uudelleen liittää hakemukseen.

Hakemuksen liitteineen voitte jättää Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistoon, työeläkelaitoksen palvelupisteeseen tai Eläketurvakeskukseen.

ELÄKKEEN HAKEMINEN

Olette saanut päätöksen sairauspäivärahanne ensisijaisuusajan päättymisestä.

Jos työkyvyttömyytenne edelleen jatkuu, Teillä saattaa olla sairauspäivärahan ensisijaisuusajan jälkeen oikeus työeläkelakien mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen ja samassa yhteydessä voitte selvittää oikeutenne kansaneläkelain mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen. Eläkettä voitte hakea oheisella lomakkeella.

Työkyvyttömyyseläkettä haettaessa tarvitaan lääkärinlausunto (B-lausunto), johon olisi suositeltavaa sisällyttää myös hoito- tai kuntoutussuunnitelma. Tämän vuoksi esittäkää tämä kirje tarvittaessa hoitavalle lääkäriellenne.

Niitä lääkärinlausuntoja, jotka olette aikaisemmin toimittaneet Kansaneläkelaitokselle sairauspäivärahaa varten, ei tarvitse enää uudelleen liittää hakemukseen.

Hakemuksenne liitteineen voitte jättää Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistoon, työeläkelaitoksen paikalliseen palvelupisteeseen tai Eläketurvakeskukseen. Näissä paikoissa Teitä myös opastetaan tarvittaessa kuntoutus- ja etuusasioihin liittyvissä kysymyksissä.

ILMOITUS YKSILÖLLISELLE VARHAISELÄKKEELLE /
OSATYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEELLE SIIRTYMISESTÄ

Palautusosoite

1 ELÄKKEEN HAKIJA	Sukunimi ja etunimet	Henkilötunnus
--------------------------------	----------------------	---------------

TÄYTTÄKÄÄ KOHTA 2 JOS OLETTE TYÖSKENNELLYT VIERAAN PALVELUKSESSA

2 PALKKATYÖ	Työnantajan nimi ja osoite
	Olen luopunut / luovun työnteosta
	☐ kokonaan; milloin? / 19 ; palkkaa on maksettu / maksetaan / 19 saakka
	☐ osittain; milloin? / 19 ; mitä työtä ja missä määrin teette tämän jälkeen (työaika/kk ja bruttopalkka)?

TÄYTTÄKÄÄ KOHTA 3 JOS OLETTE TYÖSKENNELLYT JOKO YRITTÄJÄNÄ TAI ITSENÄISENÄ AMMATINHARJOITAJANA
MAATALOUSYRITTÄJÄT TÄYTTÄVÄT ERILLISEN LIITELOMAKKEEN TM

3 YRITTÄJÄ- TOIMINTA TAI ITSENÄISEN AMMATIN HARJOITTA- MINEN	Yrityksen nimi ja toimiala
	Olen luopunut / luovun yrittäjätoiminnasta
	☐ kokonaan; milloin? / 19
	☐ osittain; milloin? / 19 ; mitä työtä ja missä määrin teette tämän jälkeen (työaika/kk ja työtulo)?
	Kuka hoitaa työt, joista olette luopunut (nimi)?
	Henkilötunnus
	Yrityksen toiminta ja muutokset
	☐ Toiminta lopetettu; milloin? / 19 (jäljennös elinkeinotoiminnan lopettamisiimotuksesta tai vastaavasta selvityksestä liitteenä)
	☐ Toiminta jatkuu entisen laajuisena
	☐ Toimintaa supistettu; milloin? / 19 ; miten?
	Yrityksen hallinta, jos toimintaa ei ole lopetettu
	☐ Yritys on myyty (jäljennös kauppakirjasta liitteenä)
	☐ Yritys on vuokrattu
	☐ Yritys on edelleen omistuksessani / puolisoni omistuksessa
	Milloin myyty / vuokrattu? / 19 Kenelle?

TÄYTTÄKÄÄ KOHDAT 4 - 5 JA ALLEKIRJOITAKAA LOMAKE

4 PÄIVÄRAHA- TIEDOT	Oletteko työnteon lopettamisen jälkeen saanut / hakenut työttömyyspäivärahaa?	sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa?
	☐ En ole saanut / hakenut	☐ En ole saanut / hakenut
	☐ Olen saanut / hakenut	☐ Olen saanut / hakenut
	Mistä?	
5 MAKSUOSOITE JA VEROTUS	Pankin nimi ja konttori	Veronpidätyksessä käytetty perus- prosentti
	Täydellinen tilinumero	
6 ALLE- KIRJOITUS	Vakuutan antamani tiedot oikeiksi Päiväys ja allekirjoitus	Puhelinnumero

Hakemuksen vastaanottomerkinnät

TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKEHAKEMUS

1 Saapunut (pvm, vastaanottaja)

2 Saapunut, pvm

3 Saapunut, pvm

Lähetetty edelleen (pvm, mihin?)

Lähetetty edelleen (pvm, mihin?)

1 HAKEMUS	Työeläke: ☐ Haen ☐ En		Kansaneläke: ☐ Haen ☐ En	
	☐ Kuntoutustuki / Työkyvyttömyyseläke	☐ Yksilöllisen varhaiseläkkeen ennakkopäätös	☐ Yksilöllisen varhaiseläkkeen lopullinen päätös	
	☐ Työeläkelakien mukaisen osatyökyvyttömyyseläkkeen ennakkopäätös			
	☐ Pyydän, että työkyvyttömyyseläkehakemukseni käsitellään yksilöllisenä varhaiseläkehakemuksena, jos minulla ei katsota olevan oikeutta työkyvyttömyyseläkkeeseen.			
2 HAKIJA	Sukunimi ja etunimet			
	Henkilötunnus		Ammatti	
	Lähiosoite		Puhelinnumero (työ / koti)	
	Postinumero	Postitoimipaikka	Asuinkunta	
	Haluan eläkepäätöksen ☐ suomeksi ☐ ruotsiksi		Onko Teille määrätty uskottu mies / holhooja? ☐ Ei ☐ On	
	Asuinmaa ☐ Suomi ☐ Muu; mikä?		Kansalaisuus ☐ Suomi ☐ Muu; mikä?	
	Oletteko asunut tai työskennellyt ulkomailla (jos olette, täyttäkää liite U)? ☐ En ☐ Olen asunut ☐ Olen työskennellyt; missä maassa?			Eläkelaitos täyttää ☐ ETA / EU
	3 MAKSU- OSOITE JA VEROTUS	Pankin nimi ja konttori		Täydellinen tilinumero
Pankki on velvollinen palauttamaan tilille tulleet aiheettomat eläkesuoritukset eläkkeen maksajalle		Palkan veronpidätyksessä käytetty perusprosentti		
4 LAPSET	Onko Teillä tai aviopuolisollanne huollettavana alle 18-vuotiaita lapsia? ☐ Ei ☐ On; lasten nimet ja henkilötunnukset			
5 SAIRAUDET	a) Sairaus, vika tai vamma, joka on aiheuttanut työkyvyttömyyden tai työkyvyn alentumisen			
	b) Milloin sairaus on alkanut?		c) Milloin työkyvyttömyytenne on alkanut?	
	d) Mitä oireita sairautenne aiheuttaa? Miten ja mistä alkaen oireet ovat haitanneet työntekoanne? Käytättekö apuvälineitä?			
	e) Mitä työtä pystytte vielä tekemään?			

6 LÄÄKÄRIN- LAUSUNTO B	☐ Liitteenä ☐ Kansaneläkelaitoksessa ☐ Muualla; missä?		
7 LÄÄKÄRIT JA HOITO- LAITOKSET (kahden viime vuoden aikana)	a) Teitä hoitaneet lääkärit (nimi ja vastaanotto-osoite)	Milloin viimeksi kävitte vastaanotolla?	Seuraava käynti
	b) Sairaalat, kuntoutus- ja tutkimuslaitokset tai mielenterveystoimistot, joissa olette olleet tutkittavana tai hoidettavana (laitoksen / toimiston nimi)	Hoitoajat	Seuraava käynti
8 TUTKIMUKSET	Mitä tutkimuksia on tehty terveydentilanne toteamiseksi (esim. röntgentutkimukset, sydänfilmi, kuntoutustutkimus tms.) kahden viime vuoden aikana? Missä tutkimukset on tehty?		
9 HOITO JA KUNTOUTUS	a) Mitä hoitoja ja kuntoutusta olette saanut kahden viime vuoden aikana? Mitä lääkärin määräämiä lääkkeitä käytätte?		
	b) Onko tämänhetkisiä kuntoutusmahdollisuuksianne (ammattillista / lääkinnällistä) selvitetty esim. työterveys- huollossa, Kelan paikallistoimistossa, liikennevahingon tai tapaturman yhteydessä? ☐ Ei ole selvitetty ☐ On selvitetty; milloin ja missä?		
	c) Millaiseksi arvioitte mahdollisuutenne palata työelämään työjärjestelyjen tai koulutuksen avulla?		
10 KUNTOUTUS- RAHA	Oletteko saanut tai hakenut kuntoutusrahaa tai kuntoutukseen liittyvää ansionmenetyskorvausta? ☐ En ole saanut / hakenut ☐ Olen hakenut; mitä ja mistä? ☐ Olen saanut; mitä ja mistä?		
11 KOULUTUS	Pohjakoulutuksenne ja muu koulutus (tutkinnot, ammattikoulutus ja -kurssit; milloin käyty?)		
12 TYÖNTEKO VARSINAI- SESSA AMMATISSA	a) Mikä on ollut tavallinen työnne eli varsinainen ammatinne?		b) Työssäoloaika tässä ammatissa?
	c) Työnne on ollut ☐ päivätyötä ☐ aikapalkkaista ☐ kokopäivätyötä ☐ vuorotyötä ☐ suoritepalkkaista ☐ osapäivätyötä; päivittäinen työaika tuntia		
	d) Kuvaus työstä (selvitys työhön kuuluvista tehtävistä, työasennot ja työtahti)		
	e) Kuvaus työtiloista ja työolosuhteista (melu, pöly, veto, kuumuus, kylmyys, altistavat aineet, tapaturmariski jne.)		

	f) Onko työtehtävienne vaihtamismahdollisuuksia selvitetty? ☐ Ei ☐ On				
	g) Ovatko työtehtävänne muuttuneet? ☐ Eivät ole ☐ Ovat; milloin, miten ja miksi?				
13 MUU TYÖNTEKO	Missä ammateissa olette aiemmin työskennellyt ja miten kauan?				
14 TYÖNTEON LOPETTAMI- NEN / VÄHEN- TÄMINEN	Oletteko lopettanut työnteon tai vähentänyt työntekoa? ☐ Olen lopettanut työnteon. Viimeinen työssäolopäivä / 19 Palkkaa maksettu / 19 saakka ☐ En ole lopettanut työntekoa ☐ Olen vähentänyt työntekoa; mistä alkaen, millä tavoin, mitä työtä vielä teette ja missä määrin? Työaika viikossa / kuukaudessa ja työstä saamanne työtulo ja luontaisedut.				
15 VIIMEISIN TYÖ- TAI VIRKASUHDE	Työnantajan nimi ja osoite			Puhelinnumero	
	Tehtävänne tässä työssä				
	Työsuhte alkoi, pvm	Työsuhte ☐ jatkuu	Mihin asti, pvm?	Työsuhte ☐ on päättynyt	Milloin, pvm?
16 MUUT TYÖ- TAI VIRKA- SUHTEET	Oletteko työskennellyt 8.7.1961 jälkeen a) yksityisen työnantajan palveluksessa? ☐ En ☐ Olen b) valtion, kunnan, seurakunnan tai muun julkisoikeudellisen yhteisön palveluksessa? ☐ En ☐ Olen; työnantajat:				
17 ELÄKEPALKAN HARKINNAN- VARAINEN TARKISTAMI- NEN	Onko palkkanne jossakin työ- tai virkasuhteessa poikkeuksellisesti alentunut? ☐ Ei ☐ On; missä työsuhteessa, milloin ja mistä syystä (esim. sairauden, lomautuksen tms. vuoksi)?				
18 YRITTÄJÄ- TOIMINTA TAI ITSENÄISEN AMMATIN HARJOITTA- MINEN	Oletteko harjoittanut yrittäjätoimintaa 1.1.1970 jälkeen? ☐ En ☐ Olen ☐ Maa- / metsätaloutta; täyttäkää erillinen liite TM ☐ Ammattimaista kalastusta tai poronhoitoa ☐ Muuta yrittäjätoimintaa tai itsenäistä ammattia; mitä?				
	Toiminta alkoi	Osallistuttekko vielä yrittäjätoimintaan tai itsenäisen ammatin harjoittamiseen? ☐ En osallistu ☐ Osallistun			
	Yrityksen toiminta ja muutokset (Jos useampaa yritystoimintaa, ilmoittakaa mitä yritystoimintaa muutokset koskevat) ☐ Jatkuu entisessä laajuudessaan ☐ Toimintaa supistettu ☐ Toiminta lopetettu				
	Milloin supistettu / lopetettu?	Millä tavoin supistettu?	Mistä syystä?		
	Yrityksen hallinta ☐ Yritys on edelleen omistuksessani / puolisoni omistuksessa ☐ Yritys on myyty ☐ Yritys on vuokrattu				
	Myynti- / Vuokrauspvm	Kenelle myyty / vuokrattu?			
19 TÄHÄN VAS- TAA KOTI- TALOUDESSA TYÖSKENNEL- LYT HAKIJA	a) Kuka Teidän sijastanne huolehtii kotitaloudessa niistä töistä, jotka olette jättänyt?				
	b) Keitä kuuluu perheeseen (ikä ja sukulaissuhde)?				

20 OPINTOVAPAA	Oletteko ollut opintovapaalain tarkoittamalla opintovapaalla? ☐ En ole ☐ Olen; milloin?
21 LAPSENHOITO	Oletteko ollut palkattomalla äitiys- tai vanhempainlomalla tai hoitovapaalla 1.1.1981 jälkeen? ☐ En ole ☐ Olen; milloin?
22 TYÖTTÖMYYS	a) Oletteko ollut työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa kolmen viime vuoden aikana? ☐ En ole ☐ Olen b) Oletteko saanut tai hakenut työttömyyspäivärahaa / Mistä työttömyyskassasta tai Kansaneläkelaitoksen työmarkkinatukea kolmen viime vuoden aikana? paikallistoimistosta? ☐ En ole saanut / hakenut ☐ Haen ☐ Saan ☐ Olen saanut; milloin?
23 AIKUIS- KOULUTUS	Oletteko saanut tai hakenut koulutustukea koulutus- ja erorahastosta, työttömyyskassasta tai Kansaneläkelaitoksesta? ☐ En ole saanut / hakenut ☐ Haen; mistä? ☐ Saan; mistä? ☐ Olen saanut; milloin ja mistä?
24 TIEDOT KORVAUK- SISTA JA ELÄKKEISTÄ	Saatteko tai haetteko korvausta tapaturmasta, ammattitaudista, liikennevahingosta tai sotilasvammasta taikka muuta korvausta tai eläkettä (ilmoittakaa myös perhe-eläkkeet sekä ulkomailta maksettavat eläkkeet ja korvaukset)? ☐ En saa / hae ☐ Haen; mitä ja mistä? ☐ Saan; mitä korvausta ja mistä yhtiöstä?
25 SAIRAUUS- PÄIVÄRAHA	Oletteko saanut tai hakenut kolmen viime vuoden aikana sairausvakuustlain mukaista päivärahaa tai vastaavaa sairausajan korvausta tai palkkaa ulkomailta? ☐ En ole saanut / hakenut ☐ Olen hakenut ☐ Olen saanut Mistä ja milloin ajalta?

TÄYTTÄKÄÄ KOHDAT 26 - 27 KUN HAETTE KANSANELÄKETTÄ

26 TIEDOT SIVIILI- SÄÄDYSTÄ JA PUOLISOSTA	☐ Naimaton ☐ Leski ☐ Naimisissa ☐ Eronnut ☐ Asuu erillään; mistä lukien? / 19 ☐ Avoliitossa
	Jos asutte puolisosianne erillään; syy erillään asumiseen: ☐ Välien rikkoutuminen ☐ Laitohoito ☐ Muu syy; mikä?
	Avio- / avopuolison sukunimi ja etunimet _____ Henkilötunnus _____
27 SAIRAALA- JA LAITOS- HOITO	Saatteko tai oletteko saanut hoitoa sairaalassa, muussa laitoksessa tai kunnan tai sairaalan kustannuksella muualla viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana? ☐ En ☐ Kyllä; hoidon aika ja paikka?

ALLEKIRJOITAKAA HAKEMUS

28 SUOSTUMUS	Suostutteko siihen, että lääkäri tai hoitolaitos, jolla on tietoja terveydentilastanne, saa antaa niitä eläkelaitokselle ja eläkelaitos puolestaan asiakirjoissa olevia tietoja tutkivalle lääkärille tai hoitolaitokselle? ☐ Suostun ☐ En suostu
29 ALLE- KIRJOITUS	Vakuutan antamani tiedot oikeiksi Paikka ja aika _____ Hakijan allekirjoitus _____ Nimen selvennys _____ Jos allekirjoittajana on muu kuin hakija, on syy ilmoitettava

VASTAANOTTAJAN MERKINNÄT

Hakijalta on hakemuksen jättämisen yhteydessä pyydetty seuraavat lisäselvitykset	Saatu, pvm

☐ Työeläkelakien mukainen eläke		☐ Kansaneläkelain mukainen eläke		Melan käsittelijä	Melan eläkeasian nro
ASIA ¹		☐ Työkyvyttömyyseläke	☐ Tapaturma/ammatitauti	☐ Työttömyyseläke	☐
		☐ Yksilöllinen varhaiseläke	☐ Kuntoutus	☐ Osa-aikaeläke	
HAKIJAN HENKILÖ-TIEDOT ²		Henkilötunnus		Sukunimi ja etunimet	
		Osoite			Puhelinnumero
TILAN TUOTANTO ENNEN ³		Vuosi	Oma + vuokrapelto	siitä heinäa	viljaa
			ha	ha	ha
			ha	ha	ha
		Vuokrattu pois	kesantona	viljelemättä	muuta, mitä
		ha	ha	ha	ha
		Metsää			
		ha			
		Kotieläimet ☐ Ei kotieläimiä			
		lehmä	emolehmiä	hiehoja	mulleja
		kpl	kpl	kpl	kpl
		vasikoita	emakoita	lihasikoja/vuosi	kanoja
		kpl	kpl	kpl	kpl
		muuta, mitä (esim. lampaat, porot)			
		kpl			
		Kahden viimeisen vuoden aikana tapahtuneet olennaiset muutokset tilan toiminnassa, milloin, miten (tuotantosuunta, eläinmäärät)			
TILAN KONEET JA TYÖ-MENETELMÄT ⁴		Rasti, jos on (vuokrakoneista selvitys kohdassa 8)		Rehujen siirto ja jako	Lannan poisto
		☐ traktori	☐ teikkupuimuri	☐ paalain	☐ lämmin- tai kylmä ilma-kuivuri
		☐ kannulypsy	☐ putkitypsy	☐ tilatankki	☐ vesijohto karjarakennukseen
				☐ käsin	☐ käsin
				☐ osittain koneellisesti	☐ koneellisesti
				☐ koneellisesti	☐ lietelantajärjestelmä
TILAN TUOTANTO-TOIMINTA NYKYISIN ⁵		☐ TOIMINTA PÄÄTTYNYT		Tuotannonmuutos, millainen, milloin astui voimaan?	
		☐ On kokonaan viljelemättä	☐ Annettu vuokralle / myyty	Ostajan / vuokraajan nimi	
		/ 19	/ 19		
		Ostajan/vuokraajan lähiosoite		Postinumero ja postitoimipaikka	
		TOIMINTA JATKUU		Oma + vuokrapelto	siitä heinäa
		☐ entisellään	☐ supistettuna	ha	ha
				ha	ha
		Vuokrattu pois	kesantona	viljelemättä	muuta, mitä
		ha	ha	ha	ha
		Metsää			
		ha			
		Kotieläimet ☐ Ei kotieläimiä			
		lehmä	emolehmiä	hiehoja	mulleja
		kpl	kpl	kpl	kpl
		vasikoita	emakoita	lihasikoja/vuosi	kanoja
		kpl	kpl	kpl	kpl
		muuta, mitä (esim. lampaat, porot)			
		kpl			
HAKIJAN TYÖSKENTELY ENNEN ⁶		Oletteko osallistunut karjanhoitotöihin?			
		☐ säännöllisesti päivittäin, tuntia/päivä			☐ en lainkaan
		☐ harvemmin, missä määrin?			
		Mitkä pelloviljelytyöt olette tehnyt itse tai mihin töihin olette osallistunut säännöllisesti?			
		Missä määrin olette tehnyt tilan metsätöitä (myös hankintahakkuut)?			
		Mihin muihin tilan töihin olette osallistunut?			

7 HAKIJAN TYÖSKENTELY NYKYISIN	Mistä tilan edellä mainituista töistä olette luopunut (karjatalous-, pelto- ja metsätyö)?			
	Kuka nyt tekee nämä työt, mistä lähtien?			
	Mitä töitä vielä teette?			
	Oletteko työssä tilan ukopuolella? ☐ en ☐ tilapäisesti ☐ vakinaisesti	Kenen palveluksessa?		
8 SELVITYS TILALLA KÄYTETYSTÄ VIERAASTA TYÖVOIMASTA JA VUOKRA- KONEISTA	Ennen käytetty vieras työvoima Nimi	Mitä työtä?	Päivittäinen työaika	Työssäolojakso
	Nykyinen vieras työvoima Nimi	Mitä työtä?	Päivittäinen työaika	Työssäolojakso
	Mitkä työt teetettiin ennen vuokrakoneilla?			
	Mitkä työt teetetään nykyisin vuokrakoneilla?			
Kunnallinen sijaisapu, milloin saatu, minkä vuoksi?				
9 MUUT TILALLA TYÖSKEN- TELEVÄT	Tilalla nykyisin työskentelevät puolisot ja yli 14-vuotiaat henkilöt (hakijaa ja vierasta työvoimaa ei mainita)			
	Nimi	Syntymäaika	Asuuko tilalla? ☐ asuu ☐ ei asu	
	Mitä töitä tekee tilalla?		Onko työssä tilan ulkopuolella? ☐ vakinaisesti ☐ tilapäisesti ☐ ei ole	
	Nimi	Syntymäaika	Asuuko tilalla? ☐ asuu ☐ ei asu	
	Mitä töitä tekee tilalla?		Onko työssä tilan ulkopuolella? ☐ vakinaisesti ☐ tilapäisesti ☐ ei ole	
	Nimi	Syntymäaika	Asuuko tilalla? ☐ asuu ☐ ei asu	
	Mitä töitä tekee tilalla?		Onko työssä tilan ulkopuolella? ☐ vakinaisesti ☐ tilapäisesti ☐ ei ole	
10 LISÄTIETOJA				

ALLEKIRJOITAKAA LIITE

11 ALLE- KIRJOITUS	Vakuutan täällä lomakkeella antamani tiedot oikeiksi Paikka ja aika	Hakijan allekirjoitus
	Jos allekirjoittaja on muu kuin hakija, on syy ilmoitettava	

ASIAMIES TÄYTTÄÄ TARVITTAESSA

☐ Työtuloseivitys, MT liitteenä	Vastapuolen vakuutus	☐ Asiamies hoitaa	☐ On hoidettu	☐ Ei toimenpiteitä	☐ Mela hoitaa
--	----------------------	--	--------------------------------------	---	--------------------------------------

SELVITYS YRITTÄJÄN
ELÄKEASIAAN

TY

Päivämäärä

Eläkkeenhakijan nimi ja osoite

Henkilötunnus

Vakuutus- ja eläkehakemuksessanne antamienne tietojen lisäksi tarvitsemme eläkeasiante ratkaisemista varten vielä lisätietoja. Pyydämme Teitä täyttämään tämän lomakkeen huolellisesti ja palauttamaan sen meille kahden viikon kuluessa, koska tiedot ovat välttämättömät eläkeasiante ratkaisemista varten.

Eläkelaitoksemme antaa tarvittaessa neuvoja lomakkeen täyttämässä.

Käsittelijä/puhelinnumero

YRITTÄJÄ- TOIMINTA ENNEN SAIRASTU- MISTA	Yrittäjätöiminta alkoi, pvm	Yrittäjätöiminta on ollut ☐ ympärivuotista ☐ osavuotista		Montako kuukautta vuodessa	
	Työaikaanne, tuntia viikossa	Yrittäjätöiminta on ollut ☐ päätoimista ☐ sivutoimista		Sivutoimisen yrittäjän päätoimi	
	Yrityksen toimiala				
	Tehtävänne yrityksessä				
	Mahdollisimman tarkka kuvaus työstä, jota olette tehnyt viime vuosina yrityksessänne tai ammatissanne				
		v. 19	v. 19	v. 19	v. 19
	Kokonaisliikevaihto tai ammatinharjoittajan bruttotulo, mk/v				
	Ansiotulo-osuus verotuksessa, mk/v				
	Vieraiden työntekijöiden lukumäärä keskimäärin				
	Em. työntekijöille maksetut palkat, mk/v				
Osallistuvatko perheenjäsenet yrittäjätöimintaan ☐ Eivät ☐ Osallistuvat					
Perheenjäsenten tehtävät yrityksessä ja työaika tuntia/viikossa henkilöä kohti:					
	19	19	19	19	
Yrityksessä työskentelevien perheenjäsenten lukumäärä					
Perheenjäsenille maksetut palkat, mk/v					

**YRITTÄJÄ-
TOIMINTA
SAIRASTU-
MISEN
JÄLKEEN**

Miten ja mistä alkaen sairaus on rajoittanut työntekoanne

Yrityksen toiminta tai itsenäisen ammatin harjoittaminen

 jatkuu entisessä laajuudessaan toimintaa supistettu, milloin yritys myyty, milloin toiminta lopetettu, milloin

Millä tavoin toimintaa on supistettu

Mistä syystä supistettu, myyty tai lopetettu

 sairauden vuoksi muu syy, mikä

Osallistuttko vielä yrittäjätoimintaan tai itsenäisen ammatin harjoittamiseen

Työaikaanne, tuntia viikossa

 osallistun en osallistu

Mitä töitä vielä teette itse yrityksessänne tai ammatissanne

Mistä tehtävistä olette luopunut ja milloin

Miten nämä tehtävät hoidetaan nyt

Onko näihin tehtäviin palkattu toinen henkilö

Milloin, pvm

 on ei ole

Onko perheenjäsenenne työpanos lisääntynyt sairastumisenne johdosta. Mistä alkaen ja miten

Onko yrityksessä työskentelevät perheenjäsenet vakuutettu TEL:n, LEL:n tai YEL:n mukaisesti?

TEL ei on YEL ei on LEL ei on**TYÖKYKY**

Pidättekö itseänne

 osittain työkyvyttömänä täysin työkyvyttömänä**LISÄ-
TIETOJA****ALLE-
KIRJOITUS****Vakuutan lomakkeessa antamani tiedot oikeiksi!**

Päivämäärä

Allekirjoitus

Puhelin (myös suuntanumero)

Jos allekirjoittajana on muu kuin eläkkeenhakija, mistä syystä

SELVITYS TYÖKYVYSTÄ
kuntoutustukea varten

KJ

Käsitteijä/puhelinnumero

Päivämäärä

Kuntoutustuen saajan nimi ja osoite

Henkilötunnus

Asianumero

HOITO- TAI KUNTOUTUS- SUUNNITELMA	Miten hoito- tai kuntoutussuunnitelma on toteutunut?	
	Onko Teille laadittu hoito- tai kuntoutussuunnitelma kuntoutustuen saamisen aikana?	
	☐ On. Missä?	☐ Ei ole
	Jos hoito tai kuntoutus on keskeytynyt, mistä se on johtunut.	
	Onko terveydentilanne parantunut tai huonontunut kuntoutustuen myöntämisen jälkeen? Miten?	
	Teitä nykyisin hoitavien lääkäreiden nimet ja vastaanottoaikat	
	Milloin viimeksi kävitte vastaanotolla?	Seuraava käynti
	Vuimeinen lääkärintodistus päivämäärä	lääkärin nimi
	Lääkärintodistus on ☐ oheisena ☐ Kansaneläkelaitoksessa ☐ muualla, missä	
	Muut lääkärit, sairaalat, kuntoutus- ja tutkimuslaitokset tai mielenterveysoimistot yms., joissa olette olleet tutkittavana tai hoidettavana eläkkeen myöntämisen jälkeen	
nimi	hoitoajat	seuraava käynti
Miten arvioitte omat mahdollisuutenne palata työelämään?		

KUNTOUTUS	<p>Oletteko saanut tai onko Teille suunnitteilla ammatillista kuntoutusta esim. koulutusta uuteen ammattiin? Millaista ja kenen toimesta?</p>			
	<p>Oletteko kiinnostunut ammatillisesta kuntoutuksesta? ☐ Olen. Mistä? ☐ En ole. Miksi?</p>			
ANSIOTYÖ KUNTOUTUS- TUEN MYÖN- TÄMISEN JÄLKEEN	<p>Oletteko ollut työsuhteessa tai toiminut yrittäjänä kuntoutustuen myöntämisen jälkeen? ☐ Olen ☐ En ole</p> <p>Jos olette ollut työsuhteessa, ilmoittakaa työnantajanne nimi ja osoite, työaikanne sekä työtehtäväanne.</p>			
	<p>Jos olette ollut yrittäjänä, millaista yrittäjätoimintaa olette harjoittanut.</p>			
LISÄTIETOJA				
ALLE- KIRJOITUS	<p>Suostun siihen, että lääkäri tai laitos, jolla on tietoja terveydentilastani ja kuntoutuksestani, saa antaa niitä eläkelaitokselle. ☐ suostun ☐ en suostu</p> <p>Näihin tietoihin nähden eläkelaitos on salassapitovelvollinen.</p> <p>Vakuutan antamani tiedot oikeiksi.</p> <table border="1" data-bbox="245 2045 1477 2112"> <tr> <td data-bbox="245 2045 512 2112">Päivämäärä</td> <td data-bbox="512 2045 1123 2112">Allekirjoitus</td> <td data-bbox="1123 2045 1477 2112">Puhelin (myös suuntanumero)</td> </tr> </table> <p>Jos allekirjoittajana on muu kuin kuntoutustuen saaja, on syy ilmoitettava</p>	Päivämäärä	Allekirjoitus	Puhelin (myös suuntanumero)
Päivämäärä	Allekirjoitus	Puhelin (myös suuntanumero)		

Lähtevän eläkelaitoksen nimi

**ILMOITUS ELÄKEHAKEMUKSENNE
SIIRTÄMISESTÄ**

Päiväys

Eläkelaitoksen numero ja käsittelijä

Eläkkeen hakija

Eläkehakemuksenne on toimitettu eläkelaitokselle:

Puhelin

Eläkeasiaanne käsiteltäessä on todettu, että eläkepäätöksen antaminen kuuluu yllä mainitulle eläkelaitokselle. Se myös vastaa eläkettä koskeviin tiedusteluihinne.

ETK 3306 10.000/5 02.96 PS

2. ELÄKETURVAKESKUSLLE

ETK 3306 10.000/5 02.96 PS

HAKIJA/ EDUNJÄTTÄJÄ	Henkiötunnus		Sukunimi ja etunimet (jos muu kuin yllä)			
HAKEMUS KOSKEE	Vanhuuseläkettä	Työkyvyttömyyseläkettä	Perhe-eläkettä	Rintamaveteraanien varhais- eläkettä	Hakemus vireille	
	Osa-aikaeläkettä	Yksilöllistä varhaiseläkettä	Työttömyyseläkettä	Varhennettua vanhuuseläkettä		
TAPAHTUMA	Eläkelaitokselle no		Eläkelaitoksille numerot			
	☐ SIIRTO	☐ JAKA- MINEN	☐ VIREILLÄOLON POISTO			
TIEDOTUS ELÄKE- TURVA- KESKUK- SELLE						

SYYSY

- Työntekijä on viimeksi/viimeksi ennen eläketapahtumaa vakuutettu eläkelaitoksessanne
- Hakijalle/Edunjättäjälle on maksettu eläkettä eläkelaitoksestanne
- Työntekijä on viimeksi ansainnut LEL:n alaisissa töissä alle LEL:n 5 §:n 1 momentissa tai 7 §:n 1 momentissa säädetyn rajamäärän
-

Eläkelaitoksessamme vakuutettu työsuhde on kestänyt alle neljä kuukautta

Rajoitussäännöstä on sovellettava alla mainittuun työsuhteeseen/yritysjätoimintaan

Sairaus alkoi, pvm

Työkyvyttömyys alkoi, pvm

LISÄTIETOJA**PYYDETYT
LISÄSELVI-
TYKSET**

TILATTU SEURAAVAT ASIAKIRJAT, JOTKA TOIMITETAAN MYÖHEMMIN

Mistä tilattu

 lääkärintodistukset yhteensovitus tiedot sv-päivärahatiedustelu

3. ELÄKEHAKEMUKSEEN

ETK 3306 10.000/5 02.96 PS

TYÖSUHDE- JA YRITTÄJÄTIEDUSTELU

Tiedusteleva eläkelaitos no/käsittelijä

Päivämäärä

Hakemus vireille

VASTAAN- OTTAJA	Eläkelaitos	Siirretty eläkelaitokselle	EJ-numero	Siirtopäivä/käsittelijä
PYYDETÄÄN	☐ Selvitys työsuhteesta/ yrittäjätoiminnasta	☐ Alkamis-/ päättymisajan tarkistus	☐ Palkan tarkistus	☐ Muu lausunto
HAKIJA/ EDUN- JÄTTÄJÄ	Sukunimi, etunimet ja edellinen sukunimi			Henkiötunnus
	Perhe-eläkkeen hakijan nimi			Edunjättäjän kuolinpäivä
	Osoite			Puhelin ()
TIEDOT TYÖ- SUHTEESTA/ YRITTÄJÄ- TOIMIN- NASTA	Työnantajan nimi		Omistajan nimi	
	Osoite		Postinumero	Postitoimipaikka
	Tehtävä tässä työssä/Yrittäjätoiminnan laatu			Työtunnit/viikko
	☐ TEL	Rek.alk.aika	päätt.aika	Ansiot
	☐ LEL			
☐ TaEL				
☐ MEL				
☐ YEL	ilm.alk.aika	päätt.aika	Ansiot ja luontoisedut	
☐ MYEL				
LÄHETTÄJÄN MERKINTÖJÄ				

ETK 2080 0194 10.000/3

1) LÄHETTÄJÄLLE

Käyttöohjeita lomakesarjan viimeisen lehden takana.

2) ELÄKELAITOKSELLE TAI ETK:LLE, JOKA PALAUTTAA LÄHETTÄJÄLLE

ETK 2080 0194 10.000/3

VASTAAJAN ALLE- KIRJOITUS	Päiväys ja allekirjoitus
--	--------------------------

TYÖSUHDE- JA YRITTÄJÄTIEDUSTELUN KÄYTTÖOHJEITA

TIEDUSTELUA KÄYTETÄÄN

Tiedustelulomaketta käytetään, jos rekisteristä puuttuu jokin hakemuksessa mainittu työsuhde/yrittäjätoiminta tai jos rekisterissä olevat tiedot eroavat hakemuksen tiedoista.

TIEDUSTELIJA

Tiedustelija täyttää seuraavat kohdat:
Tiedusteleva eläkelaitos/Käsittelijä/PVM/Hakemus vireille
Vastaanottaja
Pyydetään
Hakija/Edunjäittäjä
Tiedot työsuhteesta/Yrittäjätoiminnasta

TIEDUSTELU LÄHETETÄÄN

Tiedustelulomakkeen osat 2-3 lähetetään Eläketurvakeskukselle tai suoraan sille eläkelaitokselle, jossa työsuhdetta/yrittäjätoimintaa koskeva vakuutus on. Kopiot asiakirjoista on liitettävä mukaan.

Selvitys rekisteristä puuttuvista LEL-ansioista pyydetään suoraan LEL Työeläkekassalta, TaEL-ansioista Esiintyvien taiteilijoiden eläkekassalta, MEL-ansioista Merimieseläkekassalta, MYEL-toiminnasta Maatalousyrittäjien eläkelaitokselta ja YEL-toiminnasta Eläketurvakeskukselta.

<p>8 LISÄTIETOA ULKOMAILLA OLOSTA</p>	<p>Oletteko ollut ulkomailla</p> <p>a. työssä suomalaisen työnantajan lähettämänä tai suomalaisen yrityksen tytäryhtiön palveluksessa? ☐ En ☐ Kyllä; ilmoittakaa maa; työnantajan nimi ja osoite; tytäryhtiön nimi ja osoite; toimi tai tehtävä; työskentelyaika.</p> <p>b. työssä päätoimisesti Suomen edustustossa tai Suomen valtion palveluksessa? ☐ En ☐ Kyllä; ilmoittakaa asemamaa; toimipaikka; virka-asema, toimi tai tehtävä; työskentelyaika.</p> <p>c. työssä YK:ssa, sen erityisjärjestössä tai muussa valtioiden välisessä järjestössä, jonka toimintaan Suomi osallistuu? ☐ En ☐ Kyllä; ilmoittakaa maa; järjestön nimi; virka-asema, toimi tai tehtävä; työskentelyaika.</p> <p>d. lähetys- tai kehitysyhteistyössä? ☐ En ☐ Kyllä; ilmoittakaa maa; lähetysjärjestön nimi ja osoite; työskentelyaika.</p> <p>e. opiskelemassa tai harjoittamassa tieteellistä tutkimustyötä? ☐ En ☐ Kyllä; ilmoittakaa maa; oppilaitos/tutkimuksen suorituspaikka; tutkinto/tutkimuksen ala; opiskelu-/tutkimusaika.</p> <p>f. työssä suomalaisella aluksella? ☐ En ☐ Kyllä; ilmoittakaa varustamon nimi ja osoite; toimi tai tehtävä; työskentelyaika.</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>9 PERHEEN- JÄSENEEN ULKOMAILLA OLO</p>	<p>a) Oletteko ollut ulkomailla kohdassa 8 a - e tarkoitetun henkilön perheenjäsenenä? ☐ En ☐ Kyllä; ilmoittakaa missä maassa, minä aikana ja sen henkilön nimi, jonka perheenjäsenenä olitte.</p> <p>b) Oliitteko ansiotyössä mainittuna aikana? ☐ En ☐ Kyllä; ilmoittakaa toimipaikka tai työnantajan nimi; virka-asema, toimi tai tehtävä ja työskentelyaika.</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>10 ASUMINEN SUOMESSA</p>	<p>Milloin viimeksi muutitte Suomeen tai minkä ajan viimeksi asuitte Suomessa?</p> <p>.....</p>
<p>11 LISÄTIETOJA</p>	<p>.....</p> <p>.....</p>

ALLEKIRJOITAKAA LIITE

<p>12 ALLE- KIRJOITUS</p>	<p>Vakuutan antamani tiedot oikeiksi Paikka ja aika</p> <p>Hakijan allekirjoitus</p>
-----------------------------------	--

VASTAANOTTAJAN MERKINNÄT

<p>.....</p>

PERIMISILMOITUS

TTL 45 §, TmtL 36 §, TPAL 26 § ja OptuL 28 §

Vastaanottaja

Palautusosoite

Eläketurvakeskus
PL 11
00521 Helsinki

ENNAKKOILMOITUS

Etuudensaajan sukunimi ja etunimet		Henkilötunnus
Etuus: ☐ Työttömyys-päiväraha ☐ Työmarkkinatuki ☐ Koulutustuki ☐ Opintotuki Myönnetty: / 19 alkaen		
Maksaminen ☐ jatkuu ☐ on päättynyt / 19 Maksettu yhteensä mk / brutto		
Paikka ja aika		Allekirjoitus
Käsittelijä ja puhelin:		

ILMOITUS TYÖELÄKEPÄÄTÖKSESTÄ

Eläkelaji:		Määrä yht. mk / brutto mk / netto
☐ Takautuvaa etuutta ei tule maksettavaksi	☐ Takautuva etuus maksetaan ajalta		
Eläkelaitos merkitsee nimensä ja osoitteensa alla olevan perimislaskelman osoitekenttään			
Paikka ja aika		Allekirjoitus	
Käsittelijä ja puhelin:			

Vastaanottaja

PERIMISLASKELMA

Takautuva etuus peritään alla olevan laskelman mukaisesti. Pyydettyä uusi laskelma, jos maksua ei ole suoritettu / 19 mennessä.

Vaatimus raukeaa. Takautuva etuus voidaan maksaa kokonaan etuudensaajalle.

Ajanjaksot, joilta peritään	Maksettu etuudensaajalle				Saatu perittyä			Pentään eläkelaitokselta yhteensä mk
	Päivien lukum.	Mk / pv		Yhteensä mk		Ajalla	Yhteensä mk	
		brutto	netto	brutto	netto		brutto	netto
..... / 19								
..... / 19								

Maksuosoite (Pankin nimi ja konttori sekä täydellinen tilinumero / Postisiirtotilin numero)

Paikka ja aika

Allekirjoitus

Käsittelijä ja puhelin:

Eläkelaitos

TUTKIMUSILMOITUS

Käsittelijä

Päivämäärä

Vastaanottaja (ETK täyttää)

Yllä mainittu eläkelaitos on lähettänyt alla mainitun eläkkeenhakijan työkyvyn arvioimista varten lisätutkimuksiin.

Tutkimuspäivämäärä

Eläkkeenhakija (Suku- ja etunimet)

Henkilötunnus

D-nro/Eläkeasian nro

TUTKIMUKSEN
SUORITTAJA Lääkäri tai laitos nimetty Ei nimetty

Nimi ja osoite

TUTKIMUS

 Sisätautitutkimus Kirurginen/
ortopedinen tutkimus Psykiatrinen
tutkimus Neurologinen
tutkimus Sv-B-lausunto tai
vastaava Keuhkofunktio Ergometria Röntgen, mikä Työkykytutkimus Kuntoutustutkimus Muu, mikä

LISÄTIETOJA

ETK 2862 5000/5 0100

1. ETK:ILLE EDELLEEN LÄHETETTÄVÄKSI

Käsittelijä/puhelinnumero

Päivämäärä

Eläkkeensaajan nimi ja osoite

Henkilötunnus

Asianumero

TERVEYDEN- TILA	Onko terveydentilanne parantunut tai huonontunut eläkkeen myöntämisen jälkeen? Miten?		
	Teitä nykyisin hoitavien lääkäreiden nimet ja vastaanottoaikat		
	Milloin viimeksi kävitte vastaanotolla?		Seuraava käynti
	Viimeinen lääkärintodistus päivämäärä	lääkäriin nimi	Lääkärintodistus on ☐ oheisena ☐ Kansaneläkelaitoksessa ☐ muualla, missä
	Muut lääkärit, sairaalat, kuntoutus- ja tutkimuslaitokset tai mielenterveystoimistot yms., joissa olette olleet tutkittavana tai hoidettavana eläkkeen myöntämisen jälkeen		
	nimi	hoitoajat	seuraava käynti
KUNTOUTUS	Oletteko saanut tai onko Teille suunnitteilla ammatillista kuntoutusta esim. koulutusta uuteen ammattiin? Millaista ja kenen toimesta?		
	Oletteko kiinnostunut ammatillisesta kuntoutuksesta? ☐ Olen. Mistä? ☐ En ole. Miksi?		

TYÖKYKY	Miten arvioitte mahdollisuutenne palata työelämään?
ANSIOTYÖ ELÄKKEEN MYÖNTÄ- MISEN JÄLKEEN	<p>Oletteko ollut työsuhteessa tai toiminut yrittäjänä eläkkeen myöntämisen jälkeen?</p> <p>☐ Olen ☐ En ole</p> <p>Jos olette ollut työsuhteessa, ilmoittakaa työnantajanne nimi ja osoite, työaikanne sekä työtehtäväanne.</p> <p>Jos olette ollut yrittäjänä, millaista yrittäjätoimintaa olette harjoittanut.</p>
LISÄTIETOJA	
ALLE- KIRJOITUS	<p>Suostun siihen, että lääkäri tai laitos, jolla on tietoja terveydentilastani, saa antaa niitä eläkelaitokselle.</p> <p>☐ suostun ☐ en suostu</p> <p>Näihin tietoihin nähden eläkelaitos on salassapitovelvollinen.</p> <p>Vakuutan antamani tiedot oikeiksi.</p> <p>Päivämäärä Allekirjoitus Puhelin (myös suuntanumero)</p> <p>Jos allekirjoittajana on muu kuin eläkkeensaaja, on syy ilmoitettava</p>

Antopäivä

Postituspäivä

Eläkkeensaaja

Henkilötunnus

Eläkehakemuksen vireilletulopäivä

Ennakkopäätös annettu

TYÖELÄKELAKIEN MUKAISEN TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEEN MYÖNTÄMINEN / JATKAMINEN

ELÄKKEEN LAJI	☐ Täysi työkyvyttömyyseläke ☐ Osaeläke ☐ Yksilöllinen varhaiseläke	
ALKAMISPÄIVÄ	Työkyvyttömyys alkoi Ansiotyö päättyi	Eläke alkaa
ELÄKKEEN MÄÄRÄ KUUKAUDESSA		
ELÄKKEEN JATKUMINEN	☐ Eläkettä maksetaan toistaiseksi ☐ Eläke on määräaikainen	
	Eläke päättyy	
	Jos työkyvyttömyys jatkuu tämän jälkeen, on eläkkeensaajan toimitettava uusi lääkärintodistus Päivämäärä _____ mennessä	
ELÄKKEEN MAKSU	Maksupäivä	Ensimmäinen suoritus
	Eläkkeen maksamisesta ajalta _____ päätetään erikseen, kun on saatu päivärahaa koskeva ilmoitus	
	☐ Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistolta ☐ työttömyyskassalta ☐ sosiaalivakuutus-toimikunnalta	
MAKSUPAIKKA		
ILMOITUSVELVOLLISUUS	Työkyvyttömyyseläkkeen saajan tulee ilmoittaa eläkelaitokselle työkykynsä palautumisesta. Yksilöllisen varhaiseläkkeen saajan tulee ilmoittaa ryhtymisestään ansiotyöhön. Jos ansiot ylittävät _____ mk/kk vuonna _____ indeksi _____, eläkettä ryhdytään maksamaan osaeläkkeen suuruisena. Jos ansiot ylittävät 60 % eläkepalkasta _____ mk/kk eläkettä ei makseta vaan se jää lepäämään.	
LISÄTIETOJA		
ALLEKIRJOITUS		
LIITTEENÄ	Eläkelaskelma	
MUUTOKSENHAKU	Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte valittaa eläkelautakuntaan kääntöpuolella olevan ohjeen mukaisesti.	
NEUVOJA ANTAA	Mikäli Teillä on kysyttävää päätöksestä, voitte käännyä eläkelaitoksen käsittelijän puoleen.	
	Eläkekäsittelijän nimi	Puhelin
	Eläkelaitoksen osoite	

MITEN TÄSTÄ PÄÄTÖKSESTÄ VOI VALITTA

Minne valitetaan

Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte 30 päivän kuluessa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta. Osoittakaa valituksenne eläkelautakunnalle, mutta lähettäkää se päätöksen antaneelle eläkelaitokselle. Eläkelaitos voi oikaista päätöksensä, jos se suostuu esittämiinne vaatimuksiin.

Eläkelaitos:

Osoite:

Miten valitus tehdään

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoittakaa, millä tavoin vaaditte päätöstä muutettavaksi. Liittäkää mukaan myös selvitykset, joihin vetoatte. Lisäselvityksiä voitte toimittaa myös myöhemmin. Ilmoittakaa niistä kuitenkin jo valituksessa.

Merkitkää valitukseen henkilötunnuksenne ja osoitteenne sekä liittäkää mukaan jäljennös päätöksestä, jota valitus koskee. Jos valituksenne koskee perhe-eläkettä, ilmoittakaa lisäksi edunjäätäjän nimi ja henkilötunnus.

Miten valitus allekirjoitetaan

Valitus on Teidän tai muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ette itse allekirjoita sitä, on mukaan liitettävä antamanne valtakirja. Jos valituksen on puolestanne laatinut joku muu, on laatijan nimen lisäksi ilmoitettava myös hänen ammattinsa ja osoitteensa.

Missä ajassa on valitettava

Valituksen on oltava eläkelaitoksessa ennen sen aukioloajan päättymistä viimeistään kolmantenkymmenentenä (30) päivänä siitä, kun saitte päätöksestä tiedon. Teidän katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä (7) päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen, jollei muuta ilmene.

Miten valitus toimitetaan perille

Valitus voidaan toimittaa eläkelaitokseen henkilökohtaisesti, lähetin välityksellä taikka lähettämällä se omalla vastuulla postitse, telekopiona tai sähköpostina. Lähetyksen on oltava perillä ennen edellä mainitun määräajan päättymistä.

Valituksen siirtyminen eläkelautakunnalle

Jos eläkelaitos ei oikaise valituksen kohteena olevaa päätöstä vaatimuksenne mukaisesti uudella päätöksellä, se toimittaa valituksen eläkelautakunnalle käsiteltäväksi. Siirrosta ilmoitetaan Teille.

Eläkelautakunnan osoite:

ELÄKELAUTAKUNTA

PL 28, 00521 HELSINKI (postiosoite)

Kirjurinkatu 3, 00520 HELSINKI (käyntiosoite)

puh. (90) 151 55

Osoitteenmuutos

Ilmoittakaa osoitteenmuutoksesta eläkelaitokselle ja lisäksi eläkelautakunnalle, jos valituksenne on siirretty sinne.

**ENNAKKOPÄÄTÖS OIKEUDESTA
YKSILÖLLISEEN VARHAISELÄKKEESEEN**

Antopäivä

Postituspäivä

Eläkkeenhakija

Henkilötunnus

Hakemuksen vireilletulopäivä

ELÄKEOIKEUS	<p>Olemme todenneet, että Teillä on oikeus yksilölliseen varhaiseläkkeeseen.</p> <p style="text-align: right;">päivämäärä</p> <p>Ennakkopäätös on voimassa _____ asti tai pidempäänkin, jos työn- tekijä ja työnantaja siitä sopivat.</p> <p>Kirjallinen sopimus on toimitettava eläkelaitokselle edellä mainittuun päivämäärään mennessä.</p>
ANSIOTYÖN LOPETTAMI- SESTA / VÄHENTÄMISESTÄ ILMOITTAMINEN	<p>Saadaksenne eläkkeen Teidän tulee lopettaa ansiotyönne tai vähentää sitä, niin että ansionne ovat enintään _____ mk/kk _____ vuonna _____ indeksi</p> <p>Ilmoituksen ansiotyön lopettamisesta / vähentämisestä voitte tehdä oheisella lomakkeella, minkä jälkeen annamme Teille lopullisen päätöksen eläkkeen maksamisesta.</p>
ARVIOITU ELÄKKEEN MÄÄRÄ KUUKAUDESSA	<p>Lopullinen laskelma saattaa muuttaa eläkkeen määrää, sillä arviolaskelmaa tehtäessä ei ole ollut käytettävissä viimeisiä palkkatietoja.</p>
LISÄTIETOJA	
ALLEKIRJOITUS	
LIITTEENÄ	<p>Arviolaskelma eläkkeen suuruudesta</p> <p>Ilmoitus yksilölliselle varhaiseläkkeelle siirtymisestä -lomake</p>
MUUTOKSENHAKU	<p>Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte valittaa eläkelautakuntaan kääntöpuolella olevan ohjeen mukaisesti.</p>
NEUVOJA ANTAA	<p>Mikäli Teillä on kysyttävää päätöksestä, voitte käännyä eläkelaitoksen käsittelijän puoleen.</p> <p>Eläkekäsittelijän nimi _____ Puhelin _____</p> <p>Eläkelaitoksen osoite _____</p>

MITEN TÄSTÄ PÄÄTÖKSESTÄ VOI VALITTA A

Minne valitetaan

Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte 30 päivän kuluessa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta. Osoittakaa valituksenne eläkelautakunnalle, mutta lähettäkää se päätöksen antaneelle eläkelaitokselle. Eläkelaitos voi oikaista päätöksensä, jos se suostuu esittämiinne vaatimuksiin.

Eläkelaitos:

Osoite:

Miten valitus tehdään

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoittakaa, millä tavoin vaaditte päätöstä muutettavaksi. Liittäkää mukaan myös selvitykset, joihin vetoatte. Lisäselvityksiä voitte toimittaa myös myöhemmin. Ilmoittakaa niistä kuitenkin jo valituksessa.

Merkittäkää valitukseen henkilötunnuksenne ja osoitteenne sekä liittäkää mukaan jäljennös päätöksestä, jota valitus koskee. Jos valituksenne koskee perhe-eläkettä, ilmoittakaa lisäksi edunjättäjän nimi ja henkilötunnus.

Miten valitus allekirjoitetaan

Valitus on Teidän tai muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ette itse allekirjoita sitä, on mukaan liitettävä antamanne valtakirja. Jos valituksen on puolestanne laatinut joku muu, on laatijan nimen lisäksi ilmoitettava myös hänen ammattinsa ja osoitteensa.

Missä ajassa on valitettava

Valituksen on oltava eläkelaitoksessa ennen sen aukioloajan päättymistä viimeistään kolmantenkymmenentenä (30) päivänä siitä, kun saitte päätöksestä tiedon. Teidän katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä (7) päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen, jollei muuta ilmene.

Miten valitus toimitetaan perille

Valitus voidaan toimittaa eläkelaitokseen henkilökohtaisesti, lähetin välityksellä taikka lähettämällä se omalla vastuulla postitse, telekopiona tai sähköpostina. Lähetysten on oltava perillä ennen edellä mainitun määräajan päättymistä.

Valituksen siirtyminen eläkelautakunnalle

Jos eläkelaitos ei oikaise valituksen kohteena olevaa päätöstä vaatimuksenne mukaisesti uudella päätöksellä, se toimittaa valituksen eläkelautakunnalle käsiteltäväksi. Siirrosta ilmoitetaan Teille.

Eläkelautakunnan osoite: ELÄKELAUTAKUNTA
PL 28, 00521 HELSINKI (postiosoite)
Kirjurinkatu 3, 00520 HELSINKI (käyntiosoite)
puh. (90) 151 55

Osoitteenmuutos

Ilmoittakaa osoitteenmuutoksesta eläkelaitokselle ja lisäksi eläkelautakunnalle, jos valituksenne on siirretty sinne.

ELÄKELASKELMA

VANHUUSLÄKE
 normaali
 varhennettu
 lykäty

TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKE
 YKSILÖLLINEN VARHAISELÄKE
 TYÖTTÖMYYSELÄKE
 PERHE-ELÄKE

Eläkkeensaajan / Edunjäätäjän nimi

Henkilötunnus

ELÄKETTÄ MÄÄRÄTTÄESSÄ HUOMIOON OTETUT TYÖSUHTEET JA YRITTÄJÄTOIMINNAT

TEL-työnantajan nimi, yrittäjätoiminta sekä LEL- ja TaEL -ansiot

Aika

Eläkepaikka ja työtulo mk/kk sekä LEL- ja TaEL-kokonaisansiot
 Tarkistettuna indeksillä

Eläke mk/kk tarkistettuna indeksillä

Työnantajan nimi

työsuhteen eläkkeen perusteena olevaa palkkaa laskettaessa huomioon otetut ansiot

vuosi | päivät | mk

indeksi | tarkistettuna indeksillä

Eläke työsuhteista ja yrittäjätoiminnasta

Työeläkelisä

Lapsikorotus

Eläke yhteensä

Huomautuksia

Varhennusvähenys / Lykkäyskorotus

LOPULLINEN ELÄKE

Aikaen

Eläkkeensaajan / Edunjättäjän nimi	Henkilötunnus
Yhteensovitusperuste	TEL-indeksi
% yhteensovitusperusteesta	
Kansaneläke- / Perhe-eläkevähennys	
Yhteensovitusraja	
Yhteensovituksessa huomioon otetut eläkkeet ja korvaukset	
Yhteensovitusvähennys	
Määrä, johon työeläke saa enintään nousta yhteensovituksen jälkeen	
Huomautuksia	
<p>Yhteensovituksen tarkoituksena on rajoittaa työ- ja virkaeläkkeet sekä tapaturmavakuutus-, liikennevakuutus- ja sotilasvammalain mukaiset korvaukset enintään 60 prosenttiin aikaisemmista ansioista. Osaeläkkeessä prosenttiluku on 30. Perhe-eläkkeen yhteensovitusraja määräytyy edunsaajien mukaan.</p> <p>Muut eläkkeet ja korvaukset voivat siten vaikuttaa tällä päätöksellä myönnetyn eläkkeen suuruuteen. Myös pelkkä työeläke voi eläkkeen karttumissäännösten perusteella nousta yli edellä mainittujen enimmäismäärien, jolloin eläkettä joudutaan rajoittamaan.</p> <p>Jos muissa eläkkeissä tai korvauksissa tapahtuu muutoksia, yhteensovitus toimitetaan uudelleen. Tästä johtuen on eläkkeiden ja korvausten muutoksista viipymättä ilmoitettava eläkelaitokselle.</p> <p>Perhe-eläkkeessä otetaan huomioon vain saman kuolemantapauksen johdosta myönnetyt eläkkeet. Eläkkeensaajien muut eläkkeet – esimerkiksi oma vanhuus- tai työkyvyttömyyseläke – eivät vaikuta perhe-eläkkeen määrään.</p>	

Antopäivä

Postituspäivä

Eläkkeensaaja

Eläkepäättös annettu

Henkilötunnus

Työnantaja

TAKAUTUVASTI SUORITETTAVAN ELÄKKEEN MAKSAMINEN

ELÄKKEENSAAJALLE AIKAISEMMIN MYÖNNETYT KORVAUKSET

	Ajalta	Ajalta	Ajalta
Sairausajan palkka			
Sairauspäiväraha/ Kuntoutusraha			
Ansioon suhteutettu työttö- myyspäiväraha/Peruspäiväraha			
Työmarkkinatuki			

TAKAUTUVAN ELÄKKEEN MAKSAMINEN

YHTEENSÄ

Takautuvan eläkkeen määrä				
Sairausvakuutus- rahastolle				
Työnantajalle				
Kansaneläkelaitokselle				
Työttömyyskassalle/Sosiaali- vakuutuslaitostomikunnalle				
Eläkkeensaajalle				

Lisätietoja

ALLEKIRJOITUS

MUUTOKSENHAKU

Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte valittaa eläkelautakuntaan kääntöpuolella olevan ohjeen mukaisesti.

NEUVOJA ANTAA

Mikäli Teillä on kysyttävää päätöksestä, voitte kääntyä eläkelaitoksen käsittelijän puoleen.

Eläkekäsittelijän nimi

Puhelin

Eläkelaitoksen osoite

MITEN TÄSTÄ PÄÄTÖKSESTÄ VOI VALITTA

Minne valitetaan

Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte 30 päivän kuluessa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta. Osoittakaa valituksenne eläkelautakunnalle, mutta lähettäkää se päätöksen antaneelle eläkelaitokselle. Eläkelaitos voi oikaista päätöksensä, jos se suostuu esittämiinne vaatimuksiin.

Eläkelaitos:

Osoite:

Miten valitus tehdään

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoittakaa, millä tavoin vaaditte päätöstä muutettavaksi. Liittäkää mukaan myös selvitykset, joihin vetoatte. Lisäselvityksiä voitte toimittaa myös myöhemmin. Ilmoittakaa niistä kuitenkin jo valituksessa.

Merkittäkää valitukseen henkilötunnuksenne ja osoitteenne sekä liittäkää mukaan jäljennös päätöksestä, jota valitus koskee. Jos valituksenne koskee perhe-eläkettä, ilmoittakaa lisäksi edunjättäjän nimi ja henkilötunnus.

Miten valitus allekirjoitetaan

Valitus on Teidän tai muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ette itse allekirjoita sitä, on mukaan liitettävä antamanne valtakirja. Jos valituksen on puolestanne laatinut joku muu, on laatijan nimen lisäksi ilmoitettava myös hänen ammattinsa ja osoitteensa.

Missä ajassa on valitettava

Valituksen on oltava eläkelaitoksessa ennen sen aukioloajan päättymistä viimeistään kolmantenkymmenentenä (30) päivänä siitä, kun saitte päätöksestä tiedon. Teidän katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä (7) päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen, jollei muuta ilmene.

Miten valitus toimitetaan perille

Valitus voidaan toimittaa eläkelaitokseen henkilökohtaisesti, lähetin välityksellä taikka lähettämällä se omalla vastuulla postitse, telekopiona tai sähköpostina. Lähetyksen on oltava perillä ennen edellä mainitun määräajan päättymistä.

Valituksen siirtyminen eläkelautakunnalle

Jos eläkelaitos ei oikaise valituksen kohteena olevaa päätöstä vaatimuksenne mukaisesti uudella päätöksellä, se toimittaa valituksen eläkelautakunnalle käsiteltäväksi. Siirrosta ilmoitetaan Teille.

Eläkelautakunnan osoite:

ELÄKELAUTAKUNTA

PL 28, 00521 HELSINKI (postiosoite)

Kirjurinkatu 3, 00520 HELSINKI (käyntiosoite)

puh. (90) 151 55

Osoitteenmuutos

Ilmoittakaa osoitteenmuutoksesta eläkelaitokselle ja lisäksi eläkelautakunnalle, jos valituksenne on siirretty sinne.

MUUTOSPÄÄTÖS

Liite 23

Antopäivä

Postituspäivä

Eläkkeensaaja

Henkilötunnus

Aikaisempi päätös annettu

TYÖELÄKELAKIEN MUKAISEN TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEEN MUUTTAMINEN

MUUTTAMISPÄIVÄ	Työkyvyttömyyden muuttumispäivä	Ansio työn lopettamispäivä
	Eläke muuttuu ☐ Täydeksi eläkkeeksi ☐ Osa-eläkkeeksi ☐ Yksilölliseksi varhaiseläkkeeksi	
ELÄKKEEN MÄÄRÄ KUUKAUDESSA	Päivämäärä	
ELÄKKEEN JATKUMINEN	☐ Eläkettä maksetaan toistaiseksi	
	☐ Eläke on määräaikainen	Eläke päättyy
	Jos työkyvyttömyys jatkuu tämän jälkeen, on eläkkeensaajan toimitettava uusi lääkärintodistus	
ELÄKKEEN MAKSU	Maksupäivä	Ensimmäinen suoritus
	Eläkkeen maksamisesta	ajalta päätetään erikseen, kun
MAKSUPAIKKA	☐ Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistolta ☐ työttömyyskassalta ☐ sosiaalivakuutuslaitoksesta on saatu päivärahaa koskeva ilmoitus.	
ILMOITUSVELVOLLISUUS	Työkyvyttömyyseläkkeen saajan tulee ilmoittaa eläkelaitokselle työkykynsä palautumisesta. Yksilöllisen varhaiseläkkeen saajan tulee ilmoittaa ryhtymisestään ansiotyöhön.	
LISÄTIETOJA		
ALLEKIRJOITUS		
LIITTEENÄ	Eläkelaskelma	
MUUTOKSENHAKU	Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte valittaa eläkelautakuntaan kääntöpuolella olevan ohjeen mukaisesti.	
NEUVOJA ANTAA	Mikäli Teillä on kysyttävää päätöksestä, voitte kääntyä eläkelaitoksen käsittelijän puoleen.	
	Eläkekäsittelijän nimi	Puhelin
	Eläkelaitoksen osoite	

ETYK 2407

MITEN TÄSTÄ PÄÄTÖKSESTÄ VOI VALITTA A

Minne valitetaan

Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte 30 päivän kuluessa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta. Osoittakaa valituksenne eläkelautakunnalle, mutta lähettäkää se päätöksen antaneelle eläkelaitokselle. Eläkelaitos voi oikaista päätöksensä, jos se suostuu esittämiinne vaatimuksiin.

Eläkelaitos:

Osoite:

Miten valitus tehdään

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoittakaa, millä tavoin vaaditte päätöstä muutettavaksi. Liittäkää mukaan myös selvitykset, joihin vetoatte. Lisäselvityksiä voitte toimittaa myös myöhemmin. Ilmoittakaa niistä kuitenkin jo valituksessa.

Merkittäkää valitukseen henkilötunnuksenne ja osoitteenne sekä liittäkää mukaan jäljennös päätöksestä, jota valitus koskee. Jos valituksenne koskee perhe-eläkettä, ilmoittakaa lisäksi edunjäätäjän nimi ja henkilötunnus.

Miten valitus allekirjoitetaan

Valitus on Teidän tai muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ette itse allekirjoita sitä, on mukaan liitettävä antamanne valtakirja. Jos valituksen on puolestanne laatinut joku muu, on laatijan nimen lisäksi ilmoitettava myös hänen ammattinsa ja osoitteensa.

Missä ajassa on valitettava

Valituksen on oltava eläkelaitoksessa ennen sen aukioloajan päättymistä viimeistään kolmantenkymmenentenä (30) päivänä siitä, kun saitte päätöksestä tiedon. Teidän katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä (7) päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen, jollei muuta ilmene.

Miten valitus toimitetaan perille

Valitus voidaan toimittaa eläkelaitokseen henkilökohtaisesti, lähetin välityksellä taikka lähettämällä se omalla vastuulla postitse, telekopiona tai sähköpostina. Lähetyksen on oltava perillä ennen edellä mainitun määräajan päättymistä.

Valituksen siirtyminen eläkelautakunnalle

Jos eläkelaitos ei oikaise valituksen kohteena olevaa päätöstä vaatimuksenne mukaisesti uudella päätöksellä, se toimittaa valituksen eläkelautakunnalle käsiteltäväksi. Siirrosta ilmoitetaan Teille.

Eläkelautakunnan osoite: ELÄKELAUTAKUNTA
PL 28, 00521 HELSINKI (postiosoite)
Kirjurinkatu 3, 00520 HELSINKI (käyntiosoite)
puh. (90) 151 55

Osoitteenmuutos

Ilmoittakaa osoitteenmuutoksesta eläkelaitokselle ja lisäksi eläkelautakunnalle, jos valituksenne on siirretty sinne.

Antopäivä

Postituspäivä

Eläkkeensaaja

Henkilötunnus

Aikaisempi päätös annettu

TYÖELÄKELAKIEN MUKAISEN YKSILÖLLISEN VARHAISELÄKKEEN MUUTTAMINEN

MUUTOSAJANKOHTA	Ansiotyön alkamispäivä	
	Eläke ☐ maksetaan osaeläkkeen suuruisena ☐ maksetaan täytenä eläkkeenä ☐ jää lepäämään	Päivämäärä
	Ansiotyön lopettamispäivä	
	Eläke maksetaan ☐ osaeläkkeen suuruisena ☐ täytenä eläkkeenä	Päivämäärä
ELÄKKEEN MÄÄRÄ KUUKAUDESSA		
ELÄKKEEN MAKSU	Maksupäivä	Ensimmäinen suoritus
MAKSUPAIKKA		
ELÄKKEEN LAKKAUTTAMINEN	Eläke lakkautetaan alkaen	
ILMOITUSVELVOLLISUUS	<p>Jos yksilöllistä varhaiseläkettä maksetaan osaeläkkeen suuruisena, eläkkeensaajan tulee ilmoittaa ansiotasossa tapahtuvista muutoksista.</p> <p>Jos yksilöllinen varhaiseläke on lepäämässä, eläkettä ryhdytään hakemuksesta maksamaan uudelleen, jos ansiot jäävät alle 60 % eläkkeen perusteena olevasta palkasta. Eläke lakkaa ilman eri päätöstä, ellei sitä ole vaadittu maksettavaksi viiden vuoden kuluessa lepäämisestä.</p>	
LISÄTIETOJA		
ALLEKIRJOITUS		
LIITTEENÄ	Eläkelaskelma	
MUUTOKSENHAKU	Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte valittaa eläkelautakuntaan kääntöpuolella olevan ohjeen mukaisesti.	
NEUVOJA ANTAA	Mikäli Teillä on kysyttävää päätöksestä, voitte käännyä eläkelaitoksen käsittelijän puoleen.	
	Eläkekäsittelijän nimi	Puhelin
	Eläkelaitoksen osoite	

MITEN TÄSTÄ PÄÄTÖKSESTÄ VOI VALITTA A

Minne valitetaan

Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte 30 päivän kuluessa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta. Osoittakaa valituksenne eläkelautakunnalle, mutta lähettäkää se päätöksen antaneelle eläkelaitokselle. Eläkelaitos voi oikaista päätöksensä, jos se suostuu esittämiinne vaatimuksiin.

Eläkelaitos:

Osoite:

Miten valitus tehdään

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoittakaa, millä tavoin vaaditte päätöstä muutettavaksi. Liittäkää mukaan myös selvitykset, joihin vetoatte. Lisäselvityksiä voitte toimittaa myös myöhemmin. Ilmoittakaa niistä kuitenkin jo valituksessa.

Merkittäkää valitukseen henkilötunnukseenne ja osoitteenne sekä liittäkää mukaan jäljennös päätöksestä, jota valitus koskee. Jos valituksenne koskee perhe-eläkettä, ilmoittakaa lisäksi edunjättäjän nimi ja henkilötunnus.

Miten valitus allekirjoitetaan

Valitus on Teidän tai muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ette itse allekirjoita sitä, on mukaan liitettävä antamanne valtakirja. Jos valituksen on puolestanne laatinut joku muu, on laatijan nimen lisäksi ilmoitettava myös hänen ammattinsa ja osoitteensa.

Missä ajassa on valitettava

Valituksen on oltava eläkelaitoksessa ennen sen aukioloajan päättymistä viimeistään kolmantenkymmenentenä (30) päivänä siitä, kun saitte päätöksestä tiedon. Teidän katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä (7) päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen, jollei muuta ilmene.

Miten valitus toimitetaan perille

Valitus voidaan toimittaa eläkelaitokseen henkilökohtaisesti, lähetin välityksellä taikka lähettämällä se omalla vastuulla postitse, telekopiona tai sähköpostina. Lähetyksen on oltava perillä ennen edellä mainitun määräajan päättymistä.

Valituksen siirtyminen eläkelautakunnalle

Jos eläkelaitos ei oikaise valituksen kohteena olevaa päätöstä vaatimuksenne mukaisesti uudella päätöksellä, se toimittaa valituksen eläkelautakunnalle käsiteltäväksi. Siirrosta ilmoitetaan Teille.

Eläkelautakunnan osoite: ELÄKELAUTAKUNTA
PL 28, 00521 HELSINKI (postiosoite)
Kirjurinkatu 3, 00520 HELSINKI (käyntiosoite)
puh. (90) 151 55

Osoitteenmuutos

Ilmoittakaa osoitteenmuutoksesta eläkelaitokselle ja lisäksi eläkelautakunnalle, jos valituksenne on siirretty sinne.

HYLKÄYSPÄÄTÖS

Liite 25

Antopäivä

Postituspäivä

Eläkkeenhakija

Henkilötunnus

Eläkehakemuksen vireilletulopäivä

TYÖELÄKELAKIEN MUKAISEN ELÄKEHAKEMUKSEN HYLKÄÄMINEN

MUUTOKSENHAKU	Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte valittaa eläkelautakuntaan kääntöpuolella olevan ohjeen mukaisesti.	
NEUVOJA ANTAA	Mikäli Teillä on kysyttävää päätöksestä, voitte kääntyä eläkelaitoksen käsittelijän puoleen.	
	Eläkekäsittelijän nimi	Puhelin
	Eläkelaitoksen osoite	

ETK 2398

MITEN TÄSTÄ PÄÄTÖKSESTÄ VOI VALITTA A

Minne valitetaan

Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte 30 päivän kuluessa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta. Osoittakaa valituksenne eläkelautakunnalle, mutta lähettäkää se päätöksen antaneelle eläkelaitokselle. Eläkelaitos voi oikaista päätöksensä, jos se suostuu esittämiinne vaatimuksiin.

Eläkelaitos:

Osoite:

Miten valitus tehdään

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoittakaa, millä tavoin vaaditte päätöstä muutettavaksi. Liittäkää mukaan myös selvitykset, joihin vetoatte. Lisäselvityksiä voitte toimittaa myös myöhemmin. Ilmoittakaa niistä kuitenkin jo valituksessa.

Merkitäkää valitukseen henkilötunnuksenne ja osoitteenne sekä liittäkää mukaan jäljennös päätöksestä, jota valitus koskee. Jos valituksenne koskee perhe-eläkettä, ilmoittakaa lisäksi edunjäätäjän nimi ja henkilötunnus.

Miten valitus allekirjoitetaan

Valitus on Teidän tai muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ette itse allekirjoita sitä, on mukaan liitettävä antamanne valtakirja. Jos valituksen on puolestanne laatinut joku muu, on laatijan nimen lisäksi ilmoitettava myös hänen ammattinsa ja osoitteensa.

Missä ajassa on valitettava

Valituksen on oltava eläkelaitoksessa ennen sen aukioloajan päättymistä viimeistään kolmantenkymmenentenä (30) päivänä siitä, kun saitte päätöksestä tiedon. Teidän katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä (7) päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen, jollei muuta ilmene.

Miten valitus toimitetaan perille

Valitus voidaan toimittaa eläkelaitokseen henkilökohtaisesti, lähetin välityksellä taikka lähettämällä se omalla vastuulla postitse, telekopiona tai sähköpostina. Lähetysten on oltava perillä ennen edellä mainitun määräajan päättymistä.

Valituksen siirtyminen eläkelautakunnalle

Jos eläkelaitos ei oikaise valituksen kohteena olevaa päätöstä vaatimuksenne mukaisesti uudella päätöksellä, se toimittaa valituksen eläkelautakunnalle käsiteltäväksi. Siirrosta ilmoitetaan Teille.

Eläkelautakunnan osoite:

ELÄKELAUTAKUNTA

PL 28, 00521 HELSINKI (postiosoite)

Kirjurinkatu 3, 00520 HELSINKI (käyntiosoite)

puh. (90) 151 55

Osoitteenmuutos

Ilmoittakaa osoitteenmuutoksesta eläkelaitokselle ja lisäksi eläkelautakunnalle, jos valituksenne on siirretty sinne.

VÄLIAIKAINEN ELÄKEPÄÄTÖS

Liite 26

Päivämäärä

Eläkkeensaaja

Henkilötunnus

Eläkehakemuksen vireilletulopäivä

TÄSTÄ PÄÄTÖKSESTÄ ETTE VOI VALITTA A. TEILLÄ ON VALITUSOIKEUS MYÖHEMMIN ANNETTAVASTA LOPULLISESTA PÄÄTÖKSESTÄ.

ETK 2345 10.84 4.000 €

NEUVOJA ANTAA	Mikäli Teillä on kysyttävää päätöksestä, voitte kään tyä eläkelaitoksen käsittelijän puoleen.	
	Eläkekäsittelijän nimi	Puhelin
	Eläkelaitoksen osoite	

INTERIMSBESLUT

Datum

Pensionstagare

Personbeteckning

Pensionsansökan anhängiggjord

I DETTA BESLUT FÅR ÄNDRING INTE SÖKAS. I DET SLUTLIGA BESLUTET, SOM GES SENARE, HAR NI RÄTT ATT SÖKA ÄNDRING.

FRÅGOR BESVARAS

Ifall Ni öskar fråga något om beslutet, kan Ni kontakta ärendets handläggare vid pensionsanstalten.

Handläggare

Telefon

Pensionsanstaltens adress

Eläkkeensaaja

Henkilötunnus

Eläkepäätös annettu

ELÄKEASIAN KÄSITTELY	Eläkehakemuksen/-asian vireilletulopäivä		Eläkeoikeuden alkamispäivä	
	Eläkkeen maksaminen alkaa			
KOROTUKSEN PERUSTE	Koska eläkeasian käsittely on viivästynyt, maksetaan eläkkeeseen korotusta TEL 19 d §:n mukaisesti.			
KOROTUKSEN MÄÄRÄ	eläkekuukaudet	eläkkeen määrä, mk	korotuspäivät	korotus
LISÄTIETOJA				
LIITTEENÄ				
NEUVOJA ANTAA	Mikäli Teillä on kysyttävää viivästyskorotuksesta, voitte kääntyä eläkelaitoksen käsittelijän puoleen.			
	Eläkekäsittelijän nimi			Puhelin
	Eläkelaitoksen osoite			

Päivämaa

Kansaneläkelaitos
Sairausvakuutusrahasto
Nordenskiöldinkatu 12
00250 HELSINKI

Päätös takautuvan eläkkeen maksamisesta annettu

Eläkepäätös annettu

ELÄKKEEN- SAAJA	Sukunimi	Etunimet
	Henkilötunnus	Kansaneläkelaitoksen paikallistoimisto
TAKAUTUVAN OSAN MAKSAMINEN	Eläkkeensaajalle edellä mainitun päätöksen mukaan takautuvasti myönnetystä työkyvyttömyyseläkkeestä on TEL 4 d §:n 4 momentin mukaan päätetty suorittaa sairausvakuutusrahastolle markkaa, joka jakautuu eri vuosille seuraavasti:	
	Vuosi	Mk

ETK 2332

työkyvyttömyyseläke

TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKE / KUNTOUTUSTUKI

Eläkkeen alkaminen

Täyttä työkyvyttömyyseläkettä ja kuntoutustukea maksetaan yleensä sairausvakuutuslain mukaisen ensisijaisuusajan päättymistä seuraavan kuukauden alusta. Ellei ensisijaisuusaikaa ole vahvistettu, eläkettä maksetaan työkyvyttömyyden alkamista seuraavan kuukauden alusta.

Eläkkeen muuttuminen tai lakkaaminen

Jos eläkkeen- tai kuntoutustuen saaja menee ansiotyöhön tai keskeyttää kuntoutuksensa, hänen tulee ilmoittaa tästä eläkelaitokselle.

Täysi työkyvyttömyyseläke

Täyden työkyvyttömyyseläkkeen muuttaminen osaeläkkeeksi tulee harkittavaksi, kun eläkkeensaaja pystyy uudelleen ansiotyöhön ja ansiot ovat yli 40 prosenttia aikaisemmista ansioista.

Kuntotustukena maksettava työkyvyttömyyseläke

Jos kuntoutustuki on myönnetty hoito- tai kuntoutussuunnitelman laatimisajaksi, sen saajan on toimitettava laadittu hoito- tai kuntoutussuunnitelma eläkelaitokselle.

Kuntoutustuen saajan on toimitettava eläkelaitokselle uusi selvitys terveydentilastaan, jos hänen työkykynsä ei ole palautunut kuntoutustuen päättyessä.

Toistaiseksi myönnetty eläke

Toistaiseksi myönnetty eläke jatkuu niin kauan kuin sen myöntämisen edellytykset pysyvät ennallaan. Tarvittaessa voi eläkelaitos kuitenkin pyytää eläkkeensaajaa toimittamaan terveydentilastaan uuden lääkärinlausunnon.

Jos työkyky on muuttunut, täysi työkyvyttömyyseläke voidaan muuttaa osaeläkkeeksi tai eläke voidaan lakkauttaa kokonaan.

Kuntoutuskorotus Työeläkelaitoksen järjestämän aktiivisen kuntoutuksen ajalta eläkkeen tai kuntoutustuen lisäksi voidaan maksaa kuntoutuskorotusta.

Eläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi

Työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi 65 vuoden iässä. Eri hakemusta ei tarvita.

Työeläkelisä Työttömyys-, koulutus- ja kuntoutusajat oikeuttavat työeläkelisään tietyin edellytyksin.

Lapsikorotus Alle 18-vuotiaista lapsista lisätään eläkkeeseen lapsikorotus, jonka suuruus riippuu eläkkeensaajan syntymävuodesta. Korotusta ei makseta vuonna 1939 tai sen jälkeen syntyneen TEL-, LEL- tai TaEL-eläkkeeseen eikä vuonna 1947 tai sen jälkeen syntyneen YEL- tai MYEL-eläkkeeseen.

Indeksitarkistus Eläkettä tarkistetaan tammikuussa työikäisen indeksin muutosta vastaavasti. Sen kalenterivuoden alusta lähtien, jonka aikana eläkkeensaaja täyttää 66 vuotta, eläke tarkistetaan eläkeikäisen indeksin muutosta vastaavasti. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa indeksiluvut vuosittain.

Eläkkeen verotus Työeläkelakien mukaisesta työkyvyttömyyseläkkeestä pidetään vero. Eläkkeen alkaessa on eläkkeensaajan toimitettava eläkelaitokselle verokorttinsa. Ellei laitos saa verokorttia, sen on pidätettävä vero korkeimman pidätysprosentin mukaan.

Verotoimisto laskee eläkkeensaajan pyynnöstä verokorttiin henkilökohtaisen pidätysprosentin. Laskennassa otetaan huomioon myös mahdollinen kansaneläke.

Seuraavina vuosina verohallinto toimittaa ennakonpidätysprosentit suoraan eläkelaitokselle. Verokorttia ei siis enää tarvitse toimittaa sinne.

Eläkelaitos ilmoittaa tiedot maksamistaan eläkkeistä ja toimittamistaan ennakonpidätyksistä sekä eläkkeensaajalle että verottajalle. Eläkkeensaajan ei siis tarvitse enää ilmoittaa näitä tietoja verottajalle.

Eläkkeen maksun viivästyminen

Viivästyneelle eläke-erälle maksetaan vuotta kohden laskettuna 11 prosentin suuruisia korotusta viivästysajalta.

Osoitteen tai maksupaikan muutos

Eläkkeen- ja kuntotustuen saajan on ilmoitettava eläkelaitokselle osoitteensa tai eläkkeensä maksupaikan muutoksesta.

Työeläkelait

- TEL = Työntekijäin eläkelaki
- LEL = Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki (koskee maatalous-, metsä-, rakennus- ja satama-alalla tehtyä työtä)
- YEL = Yrittäjien eläkelaki
- MYEL = Maatalousyrittäjien eläkelaki
- TaEL = Eräiden työsuhteessa olevien taiteilijoiden ja toimittajien eläkelaki
- MEL = Merimieseläkelaki

osatyökyvyttömyyseläke

OSATYÖKYVYTTÖMYYSELÄKE

Työkyvyttömyyseläke myönnetään osaeläkkeenä, kun hakijan työkyky on alentunut ainakin vuoden ajan kahdella viidenneksellä (2/5). Kun työkyvyn arvioidaan alentuneen vähintään kolmella viidenneksellä myönnetään täysi työkyvyttömyyseläke.

Ennakkopäätös Ennakkopäätös oikeudesta eläkkeeseen voidaan antaa osaeläkkeestä ja osaeläkkeen suuruudesta kuntoutustuesta.

Ennakkopäätöksen voimassaoloaika

Osaeläkettä koskeva ennakkopäätös on voimassa yhdeksän kuukauden ajan ennakkopäätöksen lainvoimaiseksi tulosta. Työnantajan ja työntekijän sopimuksesta ennakkopäätös voi olla voimassa tätä pitemmänkin ajan. Eläkkeenhakijan on ilmoitettava työnsä vähentämisestä tai lopettamisesta tai sitovuusajan pidentämisestä eläkelaitokselle päätöksessä mainittuun päivämäärään mennessä. Työn vähentämistä tai lopettamista koskeva lomake on liitteenä.

Muutoksenhakuoikeus

Jos eläkkeenhakija on tyytymätön ennakkopäätökseen koskien hänen oikeuttaan osa-eläkkeeseen tai osaeläkkeen suuruiseen kuntoutustukeen, päätöksestä voi valittaa oheisen muutoksenhakuohjeen mukaan. Eläkelaskelma on arvio eläkkeen määrästä, johon ennakkopäätöksen perusteella ei ole muutoksenhakuoikeutta. Eläkkeen määrää koskevan valituksen voi tehdä vasta lopullisen päätöksen perusteella.

Osaeläkkeen maksaminen

Osatyökyvyttömyyseläkkeen maksaminen alkaa työkyvyttömäksi tuloa seuraavan kuukauden alusta. Takautuvasti eläkettä maksetaan enintään eläkkeen hakemista edeltävän vuoden ajalta.

Ansiotuloista ilmoittaminen

Eläkkeensaajan on ilmoitettava ansiotuloistaan tai niissä tapahtuvista muutoksista eläkelaitokselle.

Jos ansiotuloja ei ole ilmoitettu eläkelaitokselle ja eläkettä tämän vuoksi on maksettu liikaa, eläkelaitos perii aiheettomasti maksetun eläkkeen takaisin.

Osaeläkkeen lakkaaminen

Osaeläkkeen lakkauttamista harkitaan, kun eläkkeensaajan ansiot ovat yli 60 prosenttia aikaisemmista ansioista. Tilapäisten tai vähäisten ansioiden vuoksi ei eläkettä lakkauteta.

Osaeläkkeen muuttuminen

Osaeläke muutetaan täydeksi eläkkeeksi, jos eläkkeensaajan työkyky alenee niin, että sen voidaan arvioida alentuneen kolmella viidenneksellä (3/5).

Osaeläke voidaan muuttaa yksilölliseksi varhaiseläkkeeksi. Edellytyksenä on, että osaeläkkeen suuruutta määrittäessä on otettu huomioon tuleva aika ja että yksilöllisen varhaiseläkkeen saamisen ehdot muuten täyttyvät.

Osaeläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi 65 vuoden iässä.

Indeksitarkistus Eläkettä tarkistetaan tammikuussa työikäisen indeksin muutosta vastaavasti. Sen vuoden alusta, jonka aikana eläkkeensaaja täyttää 66 vuotta, eläke tarkistetaan eläkeikäisen indeksin muutosta vastaavasti. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa indeksiluvut vuosittain.

Eläkkeen verotus Työeläkelakien mukaisesta osaeläkkeestä pidetään vero. Eläkkeen alkaessa on eläkkeensaajan toimitettava eläkelaitokselle verokorttinsa. Ellei laitos saa verokorttia, sen on pidätettävä vero korkeimman pidätysprosentin mukaan.

Verotoimisto laskee eläkkeensaajan pyynnöstä verokorttiin henkilökohtaisen pidätysprosentin. Laskennassa otetaan huomioon myös henkilön osa-aikatyöstä saama palkka.

Seuraavina vuosina verohallinto toimittaa ennakonpidätysprosentit suoraan eläkelaitokselle. Verokorttia ei siis enää tarvitse toimittaa sinne.

Eläkelaitos ilmoittaa tiedot maksamistaan eläkkeistä ja toimittamistaan ennakonpidätyksistä sekä eläkkeensaajalle että verottajalle.

Eläkkeen maksun viivästyminen

Viivästyneelle eläke-erälle maksetaan vuotta kohden laskettuna 11 prosentin suuruisia korotusta viivästysajalta.

Osoitteen tai maksupaikan muutos

Osaeläkkeensaajan ja osaeläkkeen suuruisen kuntoutustuensaajan on ilmoitettava eläkelaitokselle osoitteensa tai eläkkeensä maksupaikan muutoksesta.

Työeläkelait

TEL = Työntekijäin eläkelaki
LEL = Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki
(koskee maatalous-, metsä-, rakennus- ja satama-alalla tehtyä työtä)
YEL = Yrittäjien eläkelaki
MYEL = Maatalousyrittäjien eläkelaki
TaEL = Eräiden työsuhteessa olevien taiteilijoiden ja toimittajien eläkelaki
MEL = Merimieseläkelaki

yksilöllinen varhaiseläke

YKSILÖLLINEN VARHAISELÄKE

Ennakkopäätöksen voimassaoloaika

Yksilöllistä varhaiseläkettä koskeva ennakkopäätös on voimassa yhdeksän kuukauden ajan ennakkopäätöksen lainvoimaiseksi tulosta. Työnantajan ja työntekijän sopimuksesta ennakkopäätös voi olla voimassa tätä pitemmänkin ajan. Eläkkeenhakijan on ilmoitettava työnsä lopettamisesta tai vähentämisestä taikka työnantajan kanssa sovitusta ennakkopäätöksen sitovuusajan pidentämisestä eläkelaitokselle päätöksessä mainittuun päivämäärään mennessä. Työn lopettamista tai vähentämistä koskeva ilmoituslomake on päätöksen liitteenä.

Muutoksenhakuoikeus

Jos eläkkeenhakija on tyytymätön ennakkopäätökseen koskien hänen oikeuttaan yksilölliseen varhaiseläkkeeseen, päätöksestä voi valittaa oheisen muutoksenhakuohjeen mukaan. Eläkelaskelma on arvio eläkkeen määrästä, johon tämän päätöksen perusteella ei ole muutoksenhakuoikeutta. Eläkkeen määrää koskevan valituksen voi tehdä vasta lopullisen päätöksen perusteella.

Eläkkeen alkaminen

Eläke alkaa hakemista seuraavan kuukauden alusta, mikäli kaikki eläkkeen saamisen edellytykset (58 vuoden ikä, työkyvyn aleneminen ja työn lopettaminen) tuolloin ovat täyttyneet. Muutoin eläke alkaa viimeisenkin edellytyksen täyttymistä seuraavan kuukauden alusta.

Ansiotuloista ilmoittaminen

Eläkkeensaajan on ilmoitettava ansiotuloistaan tai niissä tapahtuvista muutoksista eläkelaitokselle, jos ansiotulot yhteensä ylittävät 1.135,14 mk/kk.

Jos ansiotuloja ei ole ilmoitettu eläkelaitokselle ja eläkettä tämän vuoksi on maksettu liikaa, eläkelaitos voi periä aiheettomasti maksetun eläkkeen takaisin.

Eläkkeen muuttuminen osaeläkkeen suuruiseksi tai lepääväksi

Yksilöllinen varhaiseläke muutetaan osaeläkkeen suuruiseksi, jos eläkkeensaajan ansiotulot ylittävät 1.135,14 mk/kk (vuonna 1997), mutta ovat kuukaudessa enintään 60 % eläkkeen perusteena olevasta palkasta. Jos kuukausiansiot ylittävät 60 % eläkkeen perusteena olevasta palkasta, eläkettä ei makseta ollenkaan, vaan se jää lepäämään. Eläke jää lepäämään enintään viideksi vuodeksi.

Eläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi

Eläkkeensaajan täytettyä eläkeiän, yksilöllinen varhaiseläke tai osaeläkkeen suuruisena maksettava yksilöllinen varhaiseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi ilman eri hakemusta. Jos yksilöllinen varhaiseläke on lepäämässä, vanhuuseläkettä pitää hakea.

Työeläkelisä Työttömyys-, koulutus- ja kuntoutusajat oikeuttavat työeläkelisään tietyin edellytyksin.

Indeksitarkistus Eläke tarkistetaan tammikuussa työikäisen indeksin muutosta vastaavasti. Sen kalenterivuoden alusta lähtien, jonka aikana eläkkeensaaja täyttää 66 vuotta, eläke tarkistetaan eläkeikäisen indeksin muutosta vastaavasti. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö vahvistaa indeksiluvut vuosittain.

Eläkkeen verotus Työeläkelakien mukaisesta yksilöllisestä varhaiseläkkeestä pidetään vero.

Verotoimisto laskee eläkkeensaajan pyynnöstä verokorttiin henkilökohtaisen pidätysprosentin. Laskennassa otetaan huomioon myös mahdollinen kansaneläke.

Seuraavina vuosina verohallinto toimittaa ennakonpidätysprosentit suoraan eläkelaitokselle. Verokorttia ei siis enää tarvitse toimittaa sinne.

Eläkelaitos ilmoittaa tiedot maksamistaan eläkkeistä ja toimittamistaan ennakonpidätyksistä sekä eläkkeensaajalle että verottajalle. Eläkkeensaajan ei siis tarvitse enää ilmoittaa näitä tietoja verottajalle.

Eläkkeen maksun viivästyminen

Viivästyneelle eläke-erälle maksetaan vuotta kohden laskettuna 11 prosentin suurista korotusta viivästysajalta.

Osoitteen tai maksupaikan muutos

Eläkkeensaajan on ilmoitettava eläkelaitokselle osoitteensa tai eläkkeensä maksupaikan muutoksesta.

Työeläkelait

TEL = Työntekijäin eläkelaki

LEL = Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki
(koskee maatalous-, metsä-, rakennus- ja satama-alalla tehtyä työtä)

YEL = Yrittäjien eläkelaki

MYEL = Maatalousyrittäjien eläkelaki

TaEL = Eräiden työsuhteessa olevien taitelijoiden ja toimittajien eläkelaki

MEL = Merimieseläkelaki

Työnantaja

Alla mainittu työntekijänne on hakenut työeläkelakien mukaista eläkettä.

HENKILÖ- TIEDOT	Nimi	Henkilötunnus	
	Lähiosoite		
	Postinumero	Postitoimipaikka	
	Toimipaikka		
ELÄKELAJI	☐ työkyvyttömyyseläke	☐ täysi eläke	☐ osaeläke
	☐ yksilöllinen varhaiseläke		
	☐ osa-aikaeläke		
	☐ työttömyyseläke		
ELÄKE- PÄÄTÖS	Päätöksen antopäivä	☐ myöntö	☐ hylkäys
	Eläkkeen alkamispäivä		
ELÄKKEEN ALKAMINEN JA JATKUMINEN	☐ eläkettä maksetaan toistaiseksi		
	☐ eläke on määräaikainen ja päättyy	pvm	
LISÄ- TIETOJA			
ALLE- KIRJOITUS			

MITEN TÄSTÄ PÄÄTÖKSESTÄ VOI VALITTA

Minne valitetaan

Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte 30 päivän kuluessa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta. Eläkelautakunta on eläkelaitoksista ja Eläketurvakeskuksesta riippumaton muutoksenhakuelin. Osoittakaa valituksenne eläkelautakunnalle, mutta lähettäkää se Eläketurvakeskukselle. Eläketurvakeskus voi oikaista päätöksensä, jos se suostuu esittämiinne vaatimuksiin.

Eläketurvakeskuksen osoite: Eläketurvakeskus
00065 ELÄKETURVAKESKUS
Opastinsilta 7, Helsinki (käyntiosoite)
puh. (09) 1511

Miten valitus tehdään

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoittakaa, millä tavoin vaaditte päätöstä muutettavaksi. Liittäkää mukaan myös selvitykset, joihin vetoatte. Lisäselvityksiä voitte toimittaa myös myöhemmin. Ilmoittakaa niistä kuitenkin jo valituksessa.

Merkittäkää valitukseen henkilötunnuksenne ja osoitteenne sekä liittäkää mukaan jäljennös päätöksestä, jota valitus koskee. Jos valituksenne koskee perhe-eläkettä, ilmoittakaa lisäksi edunjäätäjän nimi ja henkilötunnus.

Miten valitus allekirjoitetaan

Valitus on Teidän tai muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ette itse allekirjoita sitä, on mukaan liitettävä antamanne valtakirja. Jos valituksen on puolestanne laatinut joku muu, on laatijan nimen lisäksi ilmoitettava myös hänen ammattinsa ja osoitteensa.

Missä ajassa on valitettava

Valituksen on oltava Eläketurvakeskuksessa ennen sen aukioloajan päättymistä viimeistään kolmantenakymmenentenä (30) päivänä siitä, kun saitte päätöksestä tiedon. Teidän katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä (7) päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen, jollei muuta ilmene.

Miten valitus toimitetaan perille

Valitus voidaan toimittaa Eläketurvakeskukseen henkilökohtaisesti, lähetin välityksellä taikka lähettämällä se omalla vastuulla postitse, telekopiona tai sähköpostina. Lähetysten on oltava perillä ennen edellä mainitun määräajan päättymistä.

Valituksen siirtyminen eläkelautakunnalle

Jos Eläketurvakeskus ei oikaise valituksen kohteena olevaa päätöstä vaatimuksenne mukaisesti uudella päätöksellä, se toimittaa valituksen eläkelautakunnalle käsiteltäväksi. Siirrosta ilmoitetaan Teille.

Eläkelautakunnan osoite: ELÄKELAUTAKUNTA
PL 28, 00521 HELSINKI (postiosoite)
Kirjurinkatu 3, 00520 HELSINKI (käyntiosoite)
puh. (09) 151 55

Osoitteenmuutos

Ilmoittakaa osoitteenmuutoksesta Eläketurvakeskukselle ja lisäksi eläkelautakunnalle, jos valituksenne on siirretty sinne.